Dagboek van Gent van 1447 tot 1470. Deel 1

editie Victor Fris

bron
Victor Fris (ed.), *Dagboek van Gent van 1447 tot 1470. Deel 1*. C. Annoot-Braeckman, Gent 1901

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_dag005dagb03_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

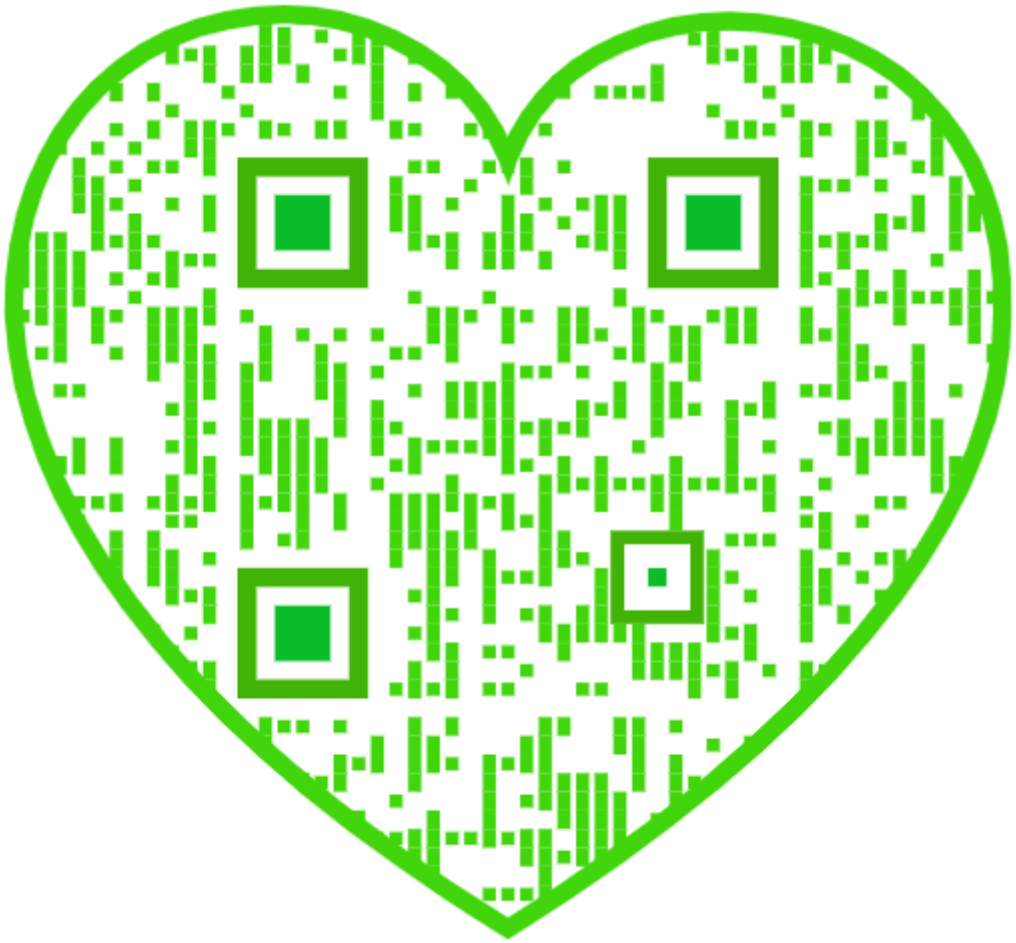

Dagboek van Gent van 1447 tot 1470, Met een vervolg van 1477 tot 1515.

Dit *Dagboek van Gent* beslaat een lijvig HS. in rood karton ingebonden, van 30 × 25 cm. met 307 papieren folios. Het komt voort uit het archief van Rijsel alwaar Gachard het bekwam in ruiling van andere stukken, op 28^{n} December 1837, zooals het HS. op de 1^{e} bladzijde in rooden inkt draagt. Hij gebruikte het voor de aanteekeningen op de Barante's *Histoire des Ducs de Bourgogne*, in zijne uitgaaf van dit werk (2 Deelen, 1839-40). In 1842 werd het uitgegeven door A.G.B. Schayes, eerste beambte aan 's Rijksarchief (Gent-Rotterdam), onder den titel van *Dagboek der Gentsche Collatie | bevattende een nauwkeurig verhael | van de Gebeurtenissen te Gent en elders in Vlaenderen | voorgevallen van de jaren* 1446 *tot* 1515 |.

A) *Beschrijving van het HS*. - Vooraan zijn 7 witte bladzijden ingebonden, op het vierde derwelke men een vijfstrophig gedichtje (?) vindt door een 15eeuwsche hand geschreven over de eigenaardigheden der Brabanders, Hollanders, Zeelanders, Gelderschen en Vlamingen; dit werd door Schayes medegedeeld

aan Willems, en door dezen in het *Belgisch Museum*, IIe Deel (1838), mits twee feilen afgedrukt. [Lees 3^e^ Strophe, 3^e^ Regel: *taruwencant*; en 5^e^ Strophe, 2^e^ Regel: *Leyu* in plaats van *reyn*.] Het is iets in den aard van de *Properheden van der Steden van Vlaenderen* en *Edward's de Dene*, *Langen Adieu*, uitgegeven in den *Messager des Sciences Historiques*, 1838, bz. 13.

Op den rug der zevende witte bladzijde leest men van een zeventiendeeuwsche hand:

> 'Doorloghe van Gent,
> Meyer 301
> Chron(icon) fl(andriae) 118.'

Daaronder leest men van dezelfde hand:

> Hic liber videtur Diarium
> vocari a Meyero f° 313 sq.

Dit laatste zal waarschijnlijk Schayes aangespoord hebben op bz. IV zijner uitgave te drukken: 'En wanneer hij (Meyerus) in zijne *Annales Flandriae* zich op een *Diarium* beroept dan mag men vermoeden dat hierdoor ons HS. bedoeld wordt.' Wij zullen in ons werk over J. De Meyere toonen wat daar van waar is.

Het HS. draagt geen titel; het begint met het opschrift:

'Openynghe ghedaen ten soldere' enz. Van af de eerste bladzijde reeds, heeft de zeventiendeeuwsche lezer van het Dagboek den korten inhoud der bladzijde, of het jaartal, of eene verwijzing naar Meyerus op den rand geschreven.

Een zelfde kopist schreef de fol. 1 tot 218 v° tot op

het jaar 1470; het schrift blijkt van het einde der vijftiende eeuw te zijn. Van f° 218 v° tot 226 v° vindt men van eene hand van 't begin der 16^{e} eeuw een Vervolg op het Dagboek onder vorm van notas loopende van 1477 tot 1515; dit schrift is onregelmatig en slordig, en vele der aanteekeningen staan op den rand.

Daarop volgen twee blanke bladzijden, waarna op f° 229 v° van denzelfden kopist, die het eerste deel van 't Dagboek schreef, eene lange lijst voorkomt getiteld: ‘Dit es tghuent dat bevonden es in 't engien huus van deser stede bij mij Daneel Croeselin (*Memorieboek*, D. I, bz. 353, 's heerenkieser 1489) voorseyt’, en opgesteld op 28 Juli 1489 op last der schepenen door den genoemden klerk der keurbank.

Van dezelfde hand vindt men nog op f° 241 v° een ander Inventaris door denzelfden opgesteld: ‘int scependom Mer Jan van den Kethulle, her Martin Lynesoons ende haren ghezellen. Actum den XVIII^{en} in Hoymaent lxxxix (*Memorieboek*, D. I, bz. 351: Jan van de Kethulle was voorschepene der keure in 1488-89, en Martin Linesone, tweede schepene). Daar dit stuk eene volledige beschrijving der vestingen, muren, torens, waakhuizen der stad geeft in 1489 kan men er veel in putten voor wat de verdedigingswerken der stad aangaat; niet minder belangrijk is het voor de opsomming der oorlogstuigen zelve.

Tusschen de kopieën der twee inventarissen vinden we van eene andere hand een stuk dat een enkel folio beslaat (f° 237 v°), een afschrift van een inventaris van wapens op 14 October 1456 opgesteld door Jan van den

Abeele en Christoffel Triest op last der schepenen Nicolaas Triest, Jan van Siccleer, enz.

Na die inventarissen der ‘bussen, engienen ende diesser ancleeft’, volgt een afzonderlijk register van 49 afzonderlijk in 't rood genummerde folios, bevattende een afschrift door Pieter van Coppenhole gemaakt, van een uittreksel der stadsrekeningen over de ‘restitutien van den pensione’ door oneerlijke schepenen en ambtenaars in 1477-78, ontvangen door Jan van Coppenhole op last der Drie Leden der stad; Oste Pappal was toen ontvanger en boekhouder. Op f^{o} xlvij verklaart Pieter van Coppenhole dat hij met ‘dese jeghenwordeghe coppie geene vicie of rastuere’ zal doen; het stuk is gedagteekend 20 Juni 1484.

Daarop volgt een afschrift, door een gansch andere hand, van een rekwest der schepenen van Gent aan Margareta van Oostenrijk in 1525 gericht, waarin zij verklaren de som van 150,000 schilden door den keizer gevraagd niet te kunnen betalen gezien de groote armoede der ingezetenen. Het handschrift eindigt met het afschrift uit den Rooden Bouck (f^{o} cxlvj) van de N^{rs} 15, 64, 67 en 98 van het gentsch stadsarchief (*Inventaire* van Van Duyse). De vroegere kopist kende geen Fransch als zijn afschrift van het *Mémoire des Gantois* bewijst, doch deze kende Latijn.

B) *Afkomst van het HS.* - Wij hebben gezien dat het HS. vóor 1837 zich te Rijsel op de Rekenkamer bevond, en door Gachard naar Brussel overgebracht werd, waar het tot heden, in de Rijksarchieven, het N^{r} 381 vormde der *Cartulaires et Manuscrits*,

Manuscrits divers; dank aan den heer Diegerick, archivaris, berust het nu op het Staatsarchief te Gent. Hoe is dit HS. te Rijsel gekomen? Schayes veronderstelt dat het aldaar werd overgebracht met de aangeslagene voorrechten en karters der stad door Karel V, na de bloedige onderdrukking der Gentsche gemeente in 1540. Neemt men dit aan, dan kan het anders niet of dit register bevond zich ten schepenhuize en is het werk van een beambte aldaar.

C) *Oorspronkelijkheid van het HS*. - Wij denken te mogen verzekeren dat het register niet het eigenhandig werk van den eersten opsteller is, maar wel een afschrift korten tijd na het schrijven van het verhaal zelf gemaakt, tusschen 1467 en 1489. Wij beroepen ons vooreerst op de regelmatigheid van het schrift dat alle mogelijkheid aan het HS. ontneemt het klad van den schrijver te wezen.

Tweedens roepen wij in, de anders onverklaarbare vergissing welke men aantreft op f° 50 v$^{o(1)}$. Aldaar vindt men het verhaal eensklaps onderbroken door den brief van hoofdmannen en schepenen aan den bode van Luik op 8^{en} December 1451 terhandgesteld; het opschrift en de eerste regels van den brief ontbreken.

Hoe dit anders uitleggen, dan door de veronderstelling dat de opsteller van ons register den brief niet op eene losse bladzijde onder het oog had, doch reeds ingelascht in eenen gevolgden tekst; hoe zou men

(1) Hetzelfde f° 49 v° waar de afschrijver enkele regels, zooniet een gansch f^{o} oversloeg dat over de aanstelling der Drie Hoofdmannen handelde.

anders begrijpen dat hij eenige regels overgeslagen heeft, namelijk van het verhaal heeft afgezien, om tot het midden van eenen brief over te loopen?

D) *De opsteller van het Dagboek*. - Nergens in het Dagboek wordt eene aanduiding gegeven die ons eenige inlichting over den schrijver zou kunnen verschaffen. Iets straalt door op al de bladzijden van het *Dagboek*, nl. dat de schrijver een Gentenaar is. Doch meer: de schrijver was iemand die vrijen ingang had, zooniet op het archief op 't Belfort, dan toch op het Schepenhuis. Dit bewijzen de talrijke stukken in het *Dagboek* tamelijk zorgvuldig overgenomen.

Daaruit blijkt dat hij de stukken kan bekomen aan de leden der Collacie medegedeeld (f^{iis} 1-4; 9-10; 11-16; 22-26; 29; 36-37); in betrekking stond met de pensionarissen der stad (f^{iis} 5-8; 42-43; 152-156; 162-192); voor de talrijke mededeelingen aan het volk moet hij in betrekking geweest zijn met een klerk of secretaris der schepenen (f^{iis} 31-32; 32-34; 40-41; 44; 45-46; 47-48; 76-80; 91-97; 97-99; 134-135; 136-140). En zou hij anders zoo talrijke brieven kunnen mededeelen uit het archief indien hij geen bijzondere plaats bekleedde? Het zijn immers de talrijke brieven en karters welke hij afschrijft die de groote waarde van 's schrijvers werk uitmaken (f^{iis} 18-21; 30; 37-38; 38-40; 50-52; 53-59; 62-65; 82-90; 99-108; 111-112; 112-120; 126-128; 128-131; 132-133; 143-149; 150-152; 156-162; 200; 209-213); zonder een vriend van den stadsklerk of stadssekretaris te zijn zou hij zich onmogelijk vele bijzondere akten kunnen

aanschaffen hebben (f^{iis} 49; 52-53; 60-62; 65-70; 71-75; 80-81; 109-110; 111-112; 131; 140-143), allen getrokken uit het *Bouc der Voorgheboden*; het vonnis medegedeeld op f° 16-17 is voorzeker een uittreksel van het *Bouc der Wijsdommen*. Zoo talrijk waren de officieele stukken waarvan hij inzage had, dat hij soms tusschen de verschillende ‘letteren’ van schepenen of vorsten over een feit, slechts ‘de principaelste’ brief mededeelde (f° 44 r°).

Op de 218 folios welke het verhaal van den eersten schrijver beslaat, zijn er dus 170 folios louter met *offcieele stukken!* Ik durf dus veronderstellen dat de ongekende schrijver een stadsbeambte was. In elk geval was het een klerk van 't schepenenhuis die het *Vervolg* (f° 218 v° vlgde (1477-1515) heeft geschreven; dit getuigen de uittreksels der Stadsrekeningen (1492-1493) op 't jaar 1493. Van dezelfde hand vindt men een uittreksel der *Stadsrekeningen van* 1467-68 (Oste Papal, ontvanger), f^{o} cxxx v^{o}, articulo iij^{o}, folio cxxx v^{o} artic^{is} i, ij, iij; op de keerzijde van dit zelfde losse blaadje, ingebonden voor f° 169 r° van het HS., vindt men nog 2 posten van de folios cxxxj v^{o} en cxxxiij v^{o} der stadsrekeningen. Van de zelfde hand schijnt nog te zijn een klein ingelascht blaadje op f° 193 r° welke de namen van 23 ballingen bevat in 1539 door de Gentsche Collatie verwezen, en door Ch. Steur in zijn *Mémoire sur l'Insurrection des Gantois* (Mém. Couronnés Académ. Brux., 1835, bz. 77, aanm. 2) naar eene andere bron uitgegeven.

Wij besluiten dus: *a*) dat de schrijver en de opsteller

van het vervolg, beiden inzage hadden van alle officieele stukken; *b*) dat ons HS., welk een afschrift van een vroeger oorspronkelijk HS. schijnt te zijn, op het Schepenenhuis berustte, en dat het met de aangeslagen papieren door Karel V naar Rijsel werd gezonden, eenige maanden nadat de laatste bezitter het lijstje der gebannene oud-wethouders van 1539 in het register had gelegd. Dat de kopist geen Fransch kende hebben wij hooger reeds doen opmerken.

Door het voorgaande ziet men dat de persoonlijkheid van den opsteller moet gezocht worden in het honderdtal bladzijden waar de schrijver zelf spreekt. Welnu dit opstel is in 't algemeen zoo onpersoonlijk dat daar juist, waar de schrijver als verplicht is zijne eigene meening te uiten, hij zich op die van anderen beroept; zoo bijv. f° 21 v°, sprekende van het vrijgeleide door den vorst aan twee oproermakers verleend, zegt hij: ‘dat een intert was contrarie den prevylegien deser stede, *alzo eeneghe dochten ende zeyden*’; op f° 27 v°, handelende over de verbanning van Daneel Sersanders niettegenstaande de beloften van den hoofdbaljuw en den souverein baljuw van Vlaanderen, schrijft hij: ‘achter hem ende den souvereyn, *de mare liep* dat zy den voorschreven Daneel, Lievin ende Lievin bedroghen hadden’; niet alleen gebruikt hij de woorden: ‘men, elc, 't volc, zij, de goede lieden, eeneghe’, daar waar men zijn oordeel zou verwachten, maar nergens treft men een woord van goed- of afkeuring aan als 't nochtans passen zou, nl. bij de onthoofding van Pieter Tyncke (f° 36 r°), van Ingelram Hauweel

(f° 97 r°), de verdelging van Dinant en Luik (f^iis 201 v°, 205 v°).

En nochtans verbleef de schrijver zoo zeker in Gent dat het blijkt dat hij insgelijks ‘in de wapene ter maerct’ trok (f° 39 r°); aldaar in 't gedrom stond op 2 December 1451 (f° 49 v°); insgelijks op 19^en December voor 't schavot stond, toen Boudewijn de Vos er eene tweede maal gebracht werd (f° 68 r°: ‘ende doe bleef elc stille’); de paarden zag binnen brengen door de Groententers op de Pikaarden buit gemaakt (f° 124 r°: ‘men haddere af wel XL oft L peerden’); hij woonde de lezing bij van de ‘oracie’ die Pieter van Kortrijk aan 't volk voorlas om zich te redden (f° 130 r°), enz., enz.

Zeker hebben wij hier dagelijksche aanteekeningen voor handen, wat de chronologische nauwkeurigheid der feiten en vooral drie, vier volzinnen (op f° 208 v°) bewijzen die zelfs niet afgewerkt zijn. Wat de oorkonden en brieven betreft, de naamlooze schrijver heeft ze zonder tijdrekenkundige rangschikking, naarmate hij ze verkreeg, in 't verhaal ingelascht. Geeft de opsteller met eene kinderachtige zorg de moorden (f^iis 35 r°, 75 v°, 90 v°) en branden (f^iis 59 v°, 152 r°) op, en tot de verandering van statiekleederen der hoofdmannen en raadslieden (f^iis 75 r°, 75 v°, 97 v°), hij heeft ook kopie genomen der verkoopplakkaten aan de huizen der ballingen (f° 71 r°) of van het opschrift boven 't hoofd van een terechtgestelde gehecht (f° 110 v°). Me dunkt dat men noch meer nauwkeurigheid, noch meer onzijdigheid van eenen schrijver vergen kan!

E) *De Uitgaaf van Schayes*. - Het eenige doel van den uitgever is geweest ‘den inhoud van het belangrijk stuk door den druk algemeen te maken’; daarom heeft hij zich bepaald bij enkele aanmerkingen ter opheldering van den tekst of ter uitlegging der verbasterde of verouderde uitdrukkingen: hij beoogde enkel den tekst ‘zoo getrouw mogelijk’ aan zijne lezers mede te deelen. Nu daarin is de schrijver van *Les Pays-Bas avant et durant la domination romaine* niet altijd geslaagd.

Het afschrift is zeer slordig; de aanteekeningen zijn zonder het minste belang of slecht; gansch het laatste gedeelte van het HS. buiten enkele stukken heeft hij, als nutteloos, weggelaten. De korte inhoud van het *Dagboek*, welke de uitgaaf volgt, bewijst dat hij gewoonlijk niets aan den opstand der Gentenaars begreep, noch met veel zorg de stukken die hij uitgaf had gelezen; ook de alphabetische naamlijst hebben wij veel verbeterd en uitgebreid.

F) *Verbeterde Akten*. - Enkele der stukken welke de schrijver van het Dagboek heeft benuttigd of beter, ingelascht in zijn verhaal, hebben wij weergevonden, en, aangezien het zijn inzicht was ons die nauwkeurig weer te geven, hebben wij bij middel van de oorspronkelijke akten zijnen tekst verbeterd.

Ziehier die stukken:

1. *Dagboek*, f^{iis} 16-17: Vonnis van den overdeken der neringen Lievin de Pottere met de andere dekens, op den zolder uitgesproken op 2 Jan. 1451. Verbeterd volgens het Register getiteld: ‘*Ordonnantien*, *wijs*-

dommen, *der dekenen van den neerynghen der stede van Ghent*, 1357 *ad* 1583', op het Gentsch Stadsarchief.

2. *Dagboek*, f^{iis} 18-21: Verordening van den hertog aan zijne ambtenaars, van zijne vier gelastigden Pieter Tyncke, Lodewijk d'Hamere, Eloy Coolbrant en Lieven Wicke in hunne aanklacht, tegen Daneel Sersanders, Lieven de Pottere en Lieven Sneevoet te ondersteunen, 4 Juni 1451.

Op het *Stadsarchief te Gent*, n° 629 der Karters (*Inventaire* van Van Duyse en de Busscher) onder vorm van *Vidimus* door den apostolischen notaris Herstinus Ghyselins opgesteld.

3. *Dagboek*, f° 31: Eerste bekentenissen van Roeland van Ronneke, Lodewijk d'Hamere, Pieter Tyncke, Jan de Bels.

Het oorspronkelijk stuk bevindt zich op het Gentsch Stadsarchief, reeks 93bis, n° 15.

4. *Dagboek*, f^{iis} 55-56: Akte waarbij Philips de Goede vergiffenis schenkt aan de Gentenaars voor den oproer van Oogst 1432; Kortrijk, 18 Oogst 1432.

Op het Gentsch Stadsarchief, n° 555 der Karters (*Inventaire* van Van Duyse).

5. *Dagboek*, f^{iis} 56-57: Akte waarbij Philips de Goede genade verleent aan de Gentenaars voor de beroerte van 1437; Brussel, 23 April 1437.

Op het Gentsch Stadsarchief, n^{r} 572 der Karters (*Inventaire* van Van Duyse).

6. *Dagboek*, f^{iis} 60-62: Verbanning uitgesproken door de drie hoofdmannen op 11^{en} December 1451 tegen 3 reeksen personen.

Op het Gentsch Stadsarchief, reeks 108bis, nr 50; doch de 3 rollen, welke de lijst der bannelingen bevatten, aan het stuk gehecht, zijn zoek geraakt.

7. *Dagboek*, fiis 145-147: Akte van Philips de Goede waardoor hij zijne toestemming tot een wapenstilstand verleent; Wetteren, 19 Juli 1452. Volgens Gachard, *Documents inédits*, Deel II, blz. 118, nr 9; doch gecollationneerd met nr 63 D van het Staatsarchief te Gent.

8. *Dagboek*, fiis 147-148: Akte van de Schepenen van Gent waardoor ze den wapenstilstand bijtreden; Gent, 21 Juli 1452.

Volgens Gachard, *Documents inédits*, Deel II, blz. 122, nr 10; doch gecollationneerd met nr 64 D van het Staatsarchief te Gent.

9. *Dagboek*, fiis 148-149: Nieuwe akte van Philips de Goede waardoor zijne eerste toestemming in den wapenstilstand eenigszins gewijzigd wordt; Wetteren, 21 Juli 1452.

Op het Gentsch Stadsarchief, nr 606 der Karters.

10. *Dagboek*, fiis 156-157: Akte der Schepenen van Dendermonde waarbij zij hertog Jan III van Brabant als scheidsrechter, in het geschil tusschen hunne stad en Gent, erkennen; 10 Oogst 1345.

Op het Gentsch Stadsarchief, nr 406 der Karters.

11. *Dagboek*, fiis 158-159: Vonnis geveld door den hertog Jan III van Brabant als scheidsrechter tusschen Gent en Dendermonde, 11 Oogst 1345.

Op het Gentsch Stadsarchief, nr 407 der Karters.

12. De origineele Fransche tekst van de ‘Derde

Remissie' (*Dagboek*, f° 58) is het n^{r} 582, Karters van het Gentsch Stadsarchief.

13. Het manifest van Karel den Stoute tegen Warwick en den hertog van Clarence (f^{iis} 209-211) vindt men volgens het oorspronkelijke afgedrukt, doch tamelijk gemoderniseerd, bij Dom Plancher, *Histoire de Bourgogne*, D. IV, *preuves*, bz. cclxxij-xxiv.

14. Twee brieven, een van 24 Mei 1452 door de Gentsche Schepenen en Hoofdmannen aan den Koning van Frankrijk gezonden (f^{iis} 126-128), en een van dezelfde aan denzelfden op 26 Juli 52 (f° 151), vindt men ook uitgegeven bij Dom U. Plancher, *Histoire de Bourgogne*, in de *Pièees justificatives*, D. IV, bz. cciij en ccviij; doch om de gekende slordigheid van die afschriften, heb ik ze slechts durven gebruiken als verbetering voor enkele woorden, daar, waar onze tekst bepaald bedorven was.

Een gemoderniseerd afschrift van het vrijgeleide op 3 Juni 1452 door Philips de Goede aan de Gentsche afgevaardigden gegeven (*Dagboek*, f° 128), treft men aan bij de Barante, *Histoire des Ducs de Bourgogne*, uitg. Gachard, D. II, blz. 100.

De oorspronkelijke Fransche tekst van den brief door de afgezanten van den koning van Frankrijk op 9 Juli 1452 aan de Gentsche schepenbank gericht (in het Vlaamsch in 't *Dagboek*, f° 139 v°), vindt men bij Dom Plancher, *Histoire de Bourgogne*, D. IV, Preuves, bz. ccvij.

Dit zijn de bijzonderste verbeteringen welke wij aan het *Dagboek* hebben gebracht voor wat de officieele akten betreft.

G) *De titel*. - Wij hebben reeds gezegd dat het HS. geen opschrift had.

Gachard, toen hij het verkregen had, liet op den rug van den band drukken: *Résolutions de la Collace de Gand*[1].

Wat hem hiertoe gedreven zal hebben, zijn de talrijke zinsneden waar er spraak is van den *Breeden Raad* of *Collacie*, of ook het zestal beslissingen en voorstellen der Collatie die het HS. bevat. Schayes heeft dit aangenomen, zich steunend daarbij op dit feit dat, in 1540, de Collatie werd afgeschaft, en dat het alsdan was dat het HS. naar Rijsel werd overgebracht.

Beiden zijn mis: alhoewel dit boek een overgroot aantal officieele stukken bevat, heeft het geen officieel karakter.

Het is een dier talrijke dagboeken van Gent, zooals er ons zoovele voor de 16e eeuw bewaard zijn gebleven. Doch het feit dat het onze uit de 15e eeuw, veel armer aan bronnen, dagteekent, en dat het als eene *Diplomatische Geschiedenis van Gent* vormt, ten minste voor het tijdperk 1446-1452, geeft het eene bijzondere waarde. Welke kronijk der 15e eeuw geeft ons een zoo belangrijk stuk als het *Memorium van Rijsel* dat 30 folios beslaat?

Daarom hebben wij het Boek, eenvoudig weg betiteld: *Dagboek van Gent van* 1447 *tot* 1470, *met een vervolg van* 1477 *tot* 1515.

(1) Gachard geeft het dien naam reeds in zijne aanmerkingen op de Barante, *Histoire des Ducs de Bourgogne*, D. II, 1839.

Een chronologische korte inhoud hebben wij achteraan de uitgaaf geplaatst om het gebruik van het werk te vergemakkelijken, want vele stukken bevinden zich geenszins op de plaats waar men ze zou moeten aantreffen; zoo komt een brief van 30 October 1451 na een brief van 1 Februari 1452. In de Alphabetische Naamlijst zal men, vooral over de personen die in het *Dagboek* voorkomen, tal van bijzonderheden aantreffen die wij in de aanmerkingen niet konden opgeven.

In de *Handelingen der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde van Gent* (D. IV, 1900, bz. 57 volgende) verschenen een groot getal *Oorkonden betreffende den opstand van Gent tegen Philip den Goede*; bij gelegenheid zal naar die *Oorkonden* verzonden worden.

Eindelijk, hebben wij, om het begrip der gebeurtenissen te vergemakkelijken, eene Inleiding aan het *Dagboek* opgesteld, wier vier hoofdstukken wederzijds luiden: Het Grondwettelijk Bestuur van Gent in het midden der 15de eeuw; de Bevolking van Gent en hare indeelingen; de Hoofddekens; het Wanbestuur te Gent van 1430 tot 1449. Voor den economischen toestand der stad verwijs ik naar het hoofdstuk van mijne *Schets van den economischen toestand van Vlaanderen in het midden der* 15de *eeuw* (uitg. der K. Vlaamsche Academie, 1900).

Dr. V. FRIS.

Inleiding.

I. Het grondwettelijk bestuur van Gent in het midden der 15de eeuw.

A. - De Gentsche Schepenen.

De Schepenen stonden aan het hoofd der stad. Hunne verkiezing was geregeld door eene akte van Philips IV den Schoone, in November 1301 gedurende de fransche overweldiging uitgevaardigd; deze bepaalde dat ieder jaar, drie dagen vóor halfoogst, de aftredende wethouders vier kiezers zullen benoemen, en de vorst of zijne vertegenwoordigers insgelijks vier. De afgevaardigden der stad waren de ‘stedekiesers’; degene, door de ‘commissarissen’ van den graaf benoemd, heetten ‘'s heerenkiesers’, en geen enkele dezer acht kiezers mocht verwant zijn tot in den derden graad(1). Voor wat de grafelijke commissarissen betreft, door eene akte van Philips den Goede op 18 Januari 1432 uit Rijsel gedagteekend, werd bepaald dat deze vier afgevaardigden, die de ‘wet’ in de vlaamsche steden vernieuwden, twee prelaten en twee geboren Vlamingen (*Flamands flamengans*) zouden wezen(2).

(1) Meest nauwkeurig afgedrukt volgens het oorspronkelijke stuk, Nr 233, op het Stadsarchief te Gent, bij Fr. De Potter, *Gent*, D. I, bz. 236, a. 1. Die keure was door Robrecht van Bethune later bekrachtigd geweest.

(2) Nr 551 van het Gentsch Stadsarchief; afgedrukt bij Gilliodts, *Inventaire des archives de Bruges*, D. IV, bz. 523, volgens een stuk van 't Brugsche stadsarchief.

Door de deelneming der stedekiezers aan de jaarlijksche schepenenvernieuwing bezat Gent dus nog eene zekere zelfregeering, welke de andere steden haar moesten benijden.

De acht kiezers, in ‘conclave’ vereenigd, verkozen tot schepenen zes en twintig *goede lieden*, welke daarna in twee helften verdeeld werden. Eens vergaderd op 't Schepenhuis, mochten de kiezers met niemand daarbuiten nog in eenige gemeenschap treden, tot wanneer de verdeeling in twee dertientallen geschied was, en kwamen dan hunne lijst aan de commissarissen van den graaf voorleggen, die beslisten welke der beide reeksen als *scepenen van der kuere* of *upperbanck*, welke als *raden* of *scepenen van ghedeele* zetelen zou; in afwezigheid der grafelijke commissarissen om 's heerenkiezers te benoemen, mochten de aftredende wethouders in plaats van de helft, de acht kiezers aanstellen(1), en ook de bevoegdheid van elk dertiental bepalen. Voor de kiezers en de schepenen der *nederbanck* was de wepeltijd op één jaar, voor de schepenen der keure op twee jaren vastgesteld. De nieuwe gekozenen traden in hun ambt onmiddellijk nadat ze ‘uutghegheven’ waren van op het venster van het Schepenhuis. Kwam er gedurende het jaar een schepene te sterven, dan kozen de wethouders van de bank waartoe hij behoorde, een plaatsvervanger in de drie dagen na den dood van den overledene(2).

De anderhalve eeuw, sedert de verleening der keure van Philips den Schoone verloopen, had natuurlijk hieraan

(1) Vgl. ook *Dagboek*, f° 155 v°.

(2) Gheldolf, *Coutumes de Gand*, D. I, G. 502, n^{r} 10. De schepenen der keure werden den helft 's jaars meer betaald dan die der nederbank; *Stadsrekeningen*, *passim*, en *Memorieboek*, D. I, bz. 195-196.

veranderingen bijgebracht, geenszins ten voordeele der vorstelijke macht; door den voortdurend klimmenden invloed der ambachten, hadden deze welhaast eene plaats ingenomen nevens de poorterij of ‘ervachtige lieden’, onder dewelke alléen, tot in 't begin der 14e eeuw, de zes en twintig *goede lieden* gekozen werden. Met de verdeeling der stad in drie Leden sedert 1360(1), werd zelfs de rol der neringen en der weverij zoo overwegend, dat de poorters voortaan in minderheid in het College kwamen, en de ambachten het talrijkst op het Schepenhuis vertegenwoordigd waren.

In iedere bank verkreeg de poorterij nog slechts drie schepenen, terwijl de leden der neringen en der weverij er elk vijf hadden; niets was billijker immers, daar de weverij en neringen meer volk bevatten dan de poorterij, en telken gevalle daarbij nog de meeste lasten verduurden(2): dus bestond er eene evenredige vertegenwoordiging in het bestuur, gesteund op de getalsterkte en op den cijns.

Waren er, onder de schepenen van het Weversambacht, ook vertegenwoordigers der vijf neringen die onder zijn gebied stonden? Dit weten wij niet. Althans onder de 52 Neringen, vindt men insgelijks eene soort van evenredige vertegenwoordiging, volgens den rang en de belangrijkheid der bijzondere afdeelingen van dit Lid; inderdaad genoten zekere invloedrijke neringen het voorrecht rechtstreeks in de Wet vertegenwoordigd te zijn: de Vleeschhouwers, de Bakkers en de Brouwers welke elk hunner één schepene bezaten; de zes neringen ‘der plaetse’, zoogenoemd omdat ze zich vereenigden op

(1) *Memorieboek*, D. I, bz. 81.

(2) *Dagboek*, f° 169 r°.

de Plaats vóor 't Schepenhuis[1] (de temmerliede, de metssers, de plaesterers, de ticheldeckers, de saghers en de stroedeckers[2]), gezamenlijk één; de zeven neringen ‘der kuere’ hebben ook te zamen één schepene; de nering der Schippers had twee schepenen, één in elke bank, en dan bleef er nog drie schepenen, *loopers* genoemd, verdeeld onder de neringen die geene bepaalde schepenen bezaten[3]. Dus was het schema ongeveer dit:

Poorterij, 6 schepenen, drie in elke bank.
Weverij, 10 schepenen, vijf in elke bank.
Neringen, 10 schepenen, vijf in elke bank, en verdeeld

als volgt: 1 Bakker, 1 Vleeschhouwer, 1 Brouwer, 1 der zes neringen ‘der plaetse’, 1 der zeven neringen der kuere, 2 der Schippers (één in elke bank), 3 *Loopers*.

De schepenen hadden onderling eenen zekeren rang; J. de Meyere had reeds opgemerkt[4] dat de schepenen der poorterij altijd den 1^{en}, 4^{en} en 7^{en} bekleedden; doch hij vergist zich waar hij beweert dat de neringen immer de 2e, 5e, 8e, 10e en 12e plaats, de weverij altijd de 3^{e}, 6^{e}, 9^{e}, 11^{e} en 13^{e} plaats, in elke bank bezaten[5].

Zoo was het niet; in de evene jaren hadden de wevers den voorrang in de keure, dat is de 2^{e} en volgende plaatsen, doch in de nederbank hadden zij alstoen de 3^{e}, 6^{e}, 9^{e} enz.

(1) Mathieu d'Escouchy, *Chroniques*, D. II, bz. 24.
(2) *Kronijk van Vlaenderen*, D. II, bz. 242; te Leuven sedert 1360, hadden de vleeschhouwers en smeden beurtelings eenen vertegenwoordiger in de schepenbank; zie Dr H. van der Linden, *Geschiedenis der stad Leuven* (1899) bz. 27.
(3) *Dagboek*, f° 169 r°.
(4) *Annales Flandriae*, f° 315 r°.
(5) Dit alles heeft de heer Vuylsteke klaar uitgemaakt in zijne *Aanteekeningen* op de *Rekeningen der stad Gent*, *Tijdvak van Philips van Artevelde* (Gent, 1893), bz. 521 vlgde.

In de onevene jaren was 't het tegenovergestelde, en hadden de neringen den voorrang in de keure, de 3e en volgende plaatsen in de bank van gedeele.

Nemen wij de schepenenlijsten van 1448, 1449 en 1450. Philips Sersanders, Klaas van der Sickelen, Gwijde de Scoutheete, Jacob van Raveschoot, Lieven Zoetamijs, Boudewijn Rijm, die men op nummer 1, 4, 7 van elke bank aantreft, zijn wel poorters(1); in 1449 vindt men Lieven van der Pale, een lid der neringen, op de vierde plaats die aan de poorterij toekwam, doch 't was om deze onregelmatigheid dat deze verkiezing verbroken werd(2). De eerste schepene van elke bank, de *voorschepenen*, waren dus altijd poorters.

Wat nu de verwisseling van voorrang betreft: in 1448, vinden wij Pieter De Rijcke, van het weversambacht(3) op de tweede plaats, en Lieven de Pottere, van de neringen(4) op de derde plaats, in de keure; nu, in de nederbank, vindt men op de tweede plaats een neringman, en op de derde een wolambachtsman. In 1449, treft men Daneel Sersanders, oud-overdeken der neringen op de tweede plaats, en Christoffels de Grave, oud-deken der weverij(5) op de derde plaats, in de keurbank, Lieven Sneevoet, deken der kruideniers, op de vijfde plaats, enz.; Lauwereins van der Eecken, van het wolambacht, staat op de tweede plaats, en Jacob tScepene van de neringen op de derde plaats, in de nederbank.

Op 10en Maart 1450 bekleedt Lieven van der Stichelen, van de neringen,(6) de tweede plaats, en Robrecht van Meerendre, van het wolambacht, de derde plaats, in de

(1) *Memorieboek*, D. I, bz. 225.
(2) *Dagboek*, fo 7 vo.
(3) *Dagboek*, fo 9 ro.
(4) *Ibid.*, fo 16 vo.
(5) *Ibid.*, fo 18 ro
(6) *Ibid.*, fo 9 ro.

keurbank, omdat de volgorde moet behouden worden, want er greep alsdan slechts eene verandering, doch geene wetsvernieuwing plaats; ook, in de nederbank, hebben Jan Goetghebuer, van het wolambacht de achtste[1], en Diederik van Schoonbroek, oud deken der grauwwerkers, de dertiende plaats.

Wij hebben ons overtuigd dat die rangschikking regelmatig voorkomt minstens sedert 1365.

Laten wij hier nu de herstelling volgen der

Schepenlijst over 1436-37[2].

	Schepenen der keure.		**Schepenen van gedeele.**
P.	Lieven Damman.	*P.*	Jooris van den Moere.
W.	Wulfram Wulframs.	*N.*	Jacob Wandelaert.
N.	Lieven van den Hecke.	*W.*	Lodewijk d'Hamere.
P.	Sanders van Vaernewijc.	*P.*	Simoen Borluut.
W.	Jan Leyns.	*N.*	Jacop van den Hulse.
N.	Jacob van Melle.	*W.*	Zegher Bollaert.
P.	Gyselbrecht de Grutere.	*P.*	Klaas van der Sikkelen.
W.	Claeys Rommelin.	*N.*	Jan van den Poele.
N.	Gyselbrecht Everwijn.	*W.*	Jan de Cupere.
W.	Jan Goetghebuer, later (1442-1443) deken der weverij.	*N.*	Jacob Geeraert.
N.	Race van Yssche, later (1446-1447) deken der bakkers.	*W.*	Geeraard de Pape.

(1) *Dagboek*, f° 9 v°.

(2) *Stadsrekeningen*, 1436-37, f° 97 r°; *Memorieboek*, I, bz. 201. De hoedanigheid der schepenen hebben wij kunnen vaststellen door twee lijsten in de *Stadsrekeningen over* 1436-37 voorkomende; op f° 91 r°: 'Ontfaen van den goeden lieden van den drien leden van deser stede die gheordineert ende ghestelt zijn te leenene: Eerst van den poorterien (volgen 11 namen); ontfaen van den neeringhen (10 namen); ontfaen van den weverien (12 namen).' Op f° 61 v°: 'Van der anderen taxacie ontfaen: Eerst van den poorterien ....; de neeringhen ....; de weverie ....;' deze lange lijst gaat tot op f° 62 v°.

W.	Jan Criekersteen.	*N.*	Pieter van der Eecken.
N.	Pieter Blanckaert.	*W.*	Jan de Grave.

Ziehier nu deze van 1448-49; doen wij vooreerst nog opmerken dat 1450, ook een paarjaar zijnde, dezelfde rangschikking heeft: Arend de Brune, van het Wolambacht[1] bekleedt in de keurbank de tweede plaats, Jan de Bels, ook lid der weverij, de vierde; in de nederbank heeft Klaas Weytins, van de neringen, de tweede plaats, enz.[2].

Schepenlijst over 1448-49[3].

	Schepenen der keure.		**Schepenen van gedeele.**
P.	Philips Sersanders.	*P.*	Jacob van Raveschoot.
W.	Pieter de Rijcke.	*N.*	Jacob de Zuttere.
N.	Lieven de Pottere, vroeger deken der grauwwerkers.	*W.*	Lieven de Zaghere.
P.	Klaas van der Sickelen.	*P.*	Lieven Zoetamijs.
W.	Zegher Bollaert.	*N.*	Jacob van Ertbuer, vleeschhouwer.
N.	Gillis Sneevoet, vroeger deken der kruideniers.		
W.	Jan Leyns, Janszoon.		
P.	Gwijde de Scoutheete.	*P.*	Boudewijn Rijm.
W.	Jooris de Cooman.	*N.*	Cornelis van den Hoorne, brouwer.
N.	Jacob van Wymersch, vroeger deken der smeden.		
W.	Jan Bruunbaert.		
W.	Jacob Goetghebuer.	*N.*	Zegher Bolloc, schipper.

(1) *Dagboek*, f° 9 v°.

(2) Ik zal doen opmerken dat ik voor de leden der neringen in de schepenbank naar het *Register der Wijsdommen* verwijs, waarvan ik het gedeelte van 1445 tot 1454 in het Aanhangsel mededeel; men zal bij den eersten oogopslag bemerken dat de schepenen der neringen allen oud-dekens zijn.

(3) Volgens de *Stadsrekeningen over* 1448-49, f° 448 v°; *Memorieboek*, D. I, bz. 225.

N.	Jacob van Everghem, vroeger deken der schippers.		
W.	Willem de Vriese.		
W.	Michiel de Busere.	*N.*	Gillis de Groote, blauwer.
N.	Klaas de Tolneere, wapenmaker.	*W.*	Jan van der Swalmen.

In geval een schepene gedurende het jaar stierf, kozen de schepenen van het lid der bank, waartoe hij behoorde, hem een plaatsvervanger, die daarna door hunne collegas der twee andere leden der bank werd bekrachtigd(1).

Zeer uitgestrekt was de macht der schepenen, daar Gent nog in 't midden der 15de eeuw een zelfregeerend gemeenebest vormde; doch de bevoegdheid der twee dertientallen was niet dezelfde. Het ambt der hoogere bank was gewichtiger dan dit der *raden;* daardoor begrijpt men aanstonds waarom de vorst zich het recht voorbehouden had, de bevoegdheid van elke helft aan te duiden, na de verkiezing der zes en twintig. Elke bank betrok een afzonderlijk Schepenhuis, naast elkander gelegen, op de Hoogpoort(2).

Volgens de akte van 1301, hielden de schepenen der keure zich op met het algemeen bestuur der stad en het hooger gerecht, de schepenen van gedeele met de verdeeling der nalatenschappen, het toezicht der weezerij en het vonnissen der mindere gedingen van burgerlijken aard.

De rechtsmacht der schepenen der keure voor burgerlijke en lijfstraffelijke zaken was nochtans beperkt door de inmenging van den vorstelijken ambtenaar, den baljuw, zonder wiens tusschenkomst zij geene vierschaar mochten spannen. Het vonnis dat zij velden, was zonder beroep, tenzij de graaf of zijn vertegenwoordiger, de hoogbaljuw van Vlaanderen, dit beroep aanteekende; dan werd de zaak voor den vergaderden raad van vier der vijf groote schepenbanken van Vlaanderen, Gent, Brugge, Ieperen, Rijsel en Dowaai gebracht. Doch, zelfs sedert de aanstelling van den *Raad van Vlaanderen*, betwistten de

(1) *Dagboek*, f^{iis} 35 v°, 40 v°.

(2) Zie A. Wagener, *Het Stadhuis van Gent*, in *Jaarboek van het Willemsfonds*, Gent 1871.

Gentenaars de geldigheid van dit beroep. Ontstond er eenig geschil tusschen graaf en schepenbank, diezelfde vergadering der Vlaamsche schepenen oordeelde over dien twist[1].

De schepenen waren de natuurlijke rechters hunner burgers; de gedingen tusschen een Gentenaar en een vreemdeling werden door hen gevonnisd; niet alleen konden zij uit Gent verbannen worden, maar ook uit gansch Vlaanderen, en de vorstelijke ambtenaars waren gelast die ballingen te vatten, indien zij dien ban verbroken[2]. Hadden zij het bestuur der gevangenis niet, of zaten zij aan de uitvoering van het gevelde vonnis niet voor, althans stelden zij het onderzoek in, daagden en onderhoorden de getuigen en pijnigden den beschuldigde in 's Gravensteen. Hierin werden zij geholpen door hunne serganten of wachten, hunne boden of messagiers[3] en vooral door de Witte kapproenen, die, onder het bevel van hunnen deken, de misdadigers op het platteland gingen aanhouden[4].

Hetgeen aan de schepenen een buitengewoon aanzien gaf was hunne hoedanigheid van opperrechters der kasselrijrechtbanken. De kasselrij van Gent strekte zich uit over gansch Oostvlaanderen, Zeeuwsch Vlaanderen (min

(1) Warnkoenig-Gheldolf, *Histoire de la Flandre*, D. IV, *Ypres*, bz. 442, karter van Philips de Thiette, 12 April 1304; dit karter werd nog ingeroepen in een geding van 3 October 1439, volgens eene akte op het Gentsch Stadsarchief, n° 577 van het *Inventaire* van Van Duyse.

(2) Gheldolf, *Coutumes de Gand*, D. I, bz. 520. Brieven van Lodewijk van Male op 3 Oogst 1351.

(3) In 1450 vinden wij 26 serganten der keure, 18 van gedeele, 37 boden der keure, 24 van gedeele, 3 van issue; *Stadsrekeningen over* 1450 (na 10^{en} Maart), f° 53 r°.

(4) De bestendige wacht der Witte kapproenen bestond in vredestijd uit een tiental mannen, doch in moeilijke tijden klom hun getal tot 50 en meer gezellen. Vgl. te Brugge de *Roode Kapproenen*; Gilliodts, *Inventaire de Bruges*, D. IV, bz. 94, 95, 98, 103, 109, V, 126; ook *Roode Kapproenen* te Ieperen, *Olivier van Dixmude*, bz. 149.

enkele dorpen en steden ten westen van den Dullaert of zeeboezem van Philippine) en het zuidoostelijk gedeelte van Westvlaanderen: het land van Waas, het land van Aalst met Ninove en Geeraardsbergen, Dendermonde, de Vier Ambachten, de kasselrijen van Oudenaarde en Kortrijk stonden, voor wat de rechtsmacht betreft, onder Gent, als hun wettelijk hoofd of *chief de sens;* van de vonnissen der schepenen uit de *smalle steden* mocht men voor de Gentsche wethouders in beroep gaan, en moeilijke zaken brachten soms de magistraten der kasselrijsteden uit eigen beweging voor het College van Gent. Dit aanzienlijk rechtsgebied wisten de schepenen nog uit te breiden door het vergunnen van het hagepoortersrecht, zooals wij verder zullen zien.

Om hen te ontlasten van het vonnissen der mindere gedingen, schuld- of eigendombetwistingen, waren reeds vroeg kleine of *smalle wetten* ingericht, welke *vinders* voorzaten, door de schepenen benoemd[1], en tegen wier oordeel men dan ook bij de wethouders mocht in beroep gaan; iedere rechtbank van vinders had eene *kosterij* onder haar gebied, zoodat de stad verdeeld was in de opper- en onderkosterij van St-Jans, de kosterij van St-Jacobs, de kosterij van St-Nikolaas, en de onder- en opperkosterij van St-Michiels.

Ook de *halleheeren*, die het toezicht uitoefenden over den lakenhandel, en de opzieners van zekere neringen, werden door hen aangesteld[2].

(1) Gheldolf, *Coutumes de Gand*, D. 1, bz. 496, keure van graaf Gwijde op 8 april 1297.

(2) Gheldolf, *Coutumes de Gand*, D. I, loco citato, De keure van graaf Gwijde van 8 April 1297, bij Gheldolf, *Coutumes*, D.I, bz. 426-495, bepaalt stipt hunne rechtsmacht. Wij kunnen hier niet genoeg doen opmerken hoeveel wij hier verschuldigd zijn aan Warnkoenig-Gheldolf, *Histoire de la Ville de Gand*, en aan Fr. de Potter, *Gent*, D. I, passim.

Was de rechtsmacht der wethouders over gansch de kasselrij uitgestrekt, hetzelfde gold voor de politie: al de voorgeboden te Gent uitgelegd bij baljuw en schepenen, moesten de ommezaten of kasselrijlieden in de veertien dagen, na hunne afkondiging binnen de stad, doen uitroepen(1); voor wat de verordeningen van baljuw of graaf betreft, de schepenen mochten deze afschaffen, maar de baljuw of de graaf zelf mochten deze zonder de toestemming der wethouders niet intrekken(2). Daar de voorgeboden der schepenen niet meer slechts van bestuurlijken, maar ook van lieverlede van politieken en ekonomischen aard geworden waren, kan men gemakkelijk beseffen welk duchtig wapen die verordeningen in handen der schepenen, vooral in geval van oneenigheid met den vorst, vormden(3).

De inkomsten en uitgaven der stad, de inning der beden en belastingen, kortom gansch het finantiëel beheer van Gent behoorde aan de schepenen toe; den derden dag na hunne aftreding moesten de oud-wethouders hunne rekeningen voorleggen aan de kommissarissen van den graaf, de nieuwgekozene schepenen en het volk, door de stadstrompers bijeengeroepen(4). Sedert de verdeeling der stad in drie Leden waren de drie ontvangers, vroeger aangesteld door graaf, schepenen en goede lieden, door de schepenen van elk lid benoemd: één voor de poorterij, één voor de neringen, één voor de weverij; het eerste

(1) Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 481, n^{r} 130.

(2) Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 496.

(3) Zie Jhr. Napoleon de Pauw, *De Voorgeboden der Stad Gent in de XIVe eeuw* (uitgegeven door de *Maetschappij der Vlaemsche Bibliophilen*, Reeks 4, n^{r} V, 1885) en het *Dagboek*, passim.

(4) Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 499, n^{r} 1, keure van graaf Gwijde van 8 April 1297.

jaar was de *boekhouder* een poorter, het tweede jaar een neringman, het derde een lid der weverij, en zoo weer voorts in beurtelingsche afwisseling[(1)].

Voegt daarbij dat de schepenen het toezicht der stadswerken in de gemeente, en dit der rivieren, speyen of sluizen en rabotten in het omliggende hadden, dat alle akten en kontrakten vóor hen opgesteld werden, dat zij de betrekkingen onderhielden met de andere steden en met den vorst voor het algemeen bestuur: ook zien wij ze dikwerf 'ten paerlemente' uitrijden, gewoonlijk drie, één uit elk lid[(2)].

De schepenen waren dus tegelijkertijd beheerders, rechters, notarissen, erfscheiders, voogden, toezieners der werken, krijgsaanvoerders, opzichters van den arbeid: in één woord, gansch het bewind van Gent en zijne kasselrij woog op hen. En alhoewel zij zich, in den loop der eeuwen, talrijke bedienden toegevoegd hadden, waren hunne bezigheden zoo druk dat zij gedurende het gansche jaar het schepenhuis bijna niet verlieten, aldaar aten, mis hoorden in de kapellen, oordeelden, erven verdeelden, stadseigendommen verpachten, enz.

Eindelijk bewaarden zij de sleutels van de zegelkist; ieder lid bezat er éénen, en dit was een belangrijke waarborg dezer drie klassen tegenover elkander.

(1) *Stadsrekeningen over* 1441-42, f° 1 r°; Ghiselbrecht Uutenhove (P.), bouchoudere; Lievin van den Pale (N.), ende Zegher Bollaert (W.). *Stadsrek*. 1442-43, f° 60 r°: Jacob Utenhove (P.), Jan van Sycleer (N.), bouchoudere, ende Lievin de Jaghere (W.). *Stadsrekeningen over* 1443-44, f° 120 r°: Stevin van Formellis (P.), Jacob de Zuttere (N.) ende Jacob van den Hane (W.), bouchoudere; en zoo voorts.

(2) *Stadsrekeningen over* 1448-49: 'Item Philips Sersanders (P.), Pieter de Rycke (W.), Lieven de Pottere (N.), scepenen van der kuere, ende met hemlieden Meester Pieter Bierman ende Gillis Boudins, pentionarissen, reden te Bruessele...', enz. Doch ik moet doen opmerken dat er ook talrijke uitzonderingen zijn.

Men begrijpt onmiddellijk dat enkel begoede lieden het ambt van schepenen konden bekleeden; geene handwerklieden, maar nijverheidsbazen of rijke lieden, die de neringen vroeger tot deken hadden verkozen, kwamen op 't Schepenhuis zetelen. Door de onmogelijkheid waarin de wethouders zich bevonden, gedurende hun bestuur, nog persoonlijk eene nering te drijven of een stiel uit te oefenen, was het proletariaat natuurlijk uit het magistraat gesloten(1); van den anderen kant, vereischten de menigvuldige zaken door schepenen te behandelen, uitgebreide bestuurlijke kennissen, die men slechts na eenige jaren praktijk kon verkrijgen. En zóo had zich eene bent van bestuurders gevormd, door den drang der omstandigheden zelve, welke zich soms erfachtig in 't College opvolgden: die politieke kliek kan men best vergelijken met de geslachten of patriciërs der 13de eeuw, om hare macht en hare misbruiken.

Die noodzakelijkheid en de drukking door de dekens uitgeoefend, die men verder lezen zal(2), maken van de wetsverkiezing eene ijdele begoocheling. Men vergete het niet: in de 15de eeuw heet het niet meer vrijheden in de vlaamsche steden, doch *voorrechten!* Geene democratie aan haar hoofd, doch louter werkbazen en eigenaars. 'In Luik, zegt de Laveleye(3), bestond er eene ware democratische inrichting; in Gent was die slechts schijnbaar.'

(1) Zie verder het Derde Hoofdstuk, *De Twee Hoofddekens*.

(2) Dit niettegenstaande de voorrechten aan neringen en wevers door Philip den Goede op 27 Januari 1433 geschonken; Gheldolf, *Coutumes de la ville de Gand*, D.I, bz. 612-620; en HS. 6123 der Gentsche Bibliotheek, *Memorieboek van Ghent*: 'Item .... gaf den vornomde hertoghe ..... schone previlegien de ambachte van der weverien, te wetene dat de ghuene die d'ambacht niet en doen oft doen doen en zullen hebben gheene officien int let van der weverien'.

(3) In zijn schoon boek: *Le Gouvernement dans la Démocratie*.

B. - De Stadsbedienden.

Onder de stadsbedienden treffen wij vooreerst de *Raadspensionarissen* aan; in de 15de eeuw waren zij drie in getal, twee voor de opperbank, één voor de schepenen van gedeele(1). Het waren dokters in de rechten, *advocaten*, *legisten*, die de schepenen ter zijde stonden in de uitoefening van het gerecht en die door hunne rechterlijke kennissen eenen overwegenden invloed op de vonnissen hadden; evenals de schepenen, hunne meesters, genoten zij eene bijzondere bescherming, en degenen die hen aandurfden werden streng gestraft(2). Wellicht benoemde elk lid den zijne in de Schepenbanken; althans was dit het geval voor de *stadsklerken;* rond 1450 treffen wij er tien(3) aan, en het *Dagboek*(4) spreekt ons van een ‘secretaris van den lede van der poortrien van scepenen van ghedeele’; er waren er vijf voor de keure en vijf voor de schepenen van gedeele.

Voorts de drie *ontvangers*, één uit elk lid, zooals wij hooger zagen; twee *erfscheiders* of gezworen landmeters die onder de schepenen van gedeele stonden; de *klerk der stadswerken;* dan de ontvanger der erfelijke rechten, de meester der ‘engienen’ of artillerie der stad, de sluismeesters, de ‘coninc der kinderen’, de presentmeester, de kasteleinen van keure en gedeele, en eindelijk de beul of ‘scaerpcoc’ der stad(5), zonder de vier geneesheeren te vergeten.

(1) *Stadsrekeningen* 1449-50, f° 53 v°; zij droegen ‘den meesten last’ van 't bestuur, *Dagboek*, f° 153 v°.
(2) Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 545.
(3) Aangehaalde *Stadsrekeningen*.
(4) F^iis 32 r°, 97 r°, 150 r°.
(5) Zie over dezen laatsten, P. Claeys, *Le bourreau de Gand*, *sa mission*, *ses fonctions*, *ses priviléges*. Gand, Vuylsteke, 1893 (Overdruk uit *Messager des Sciences*).

C. - De Vertegenwoordigers van den graaf.

De graaf was te Gent door den *hoogbaljuw* vertegenwoordigd; deze oefende, sedert de 15de eeuw, nog slechts het gezag uit over een deel der kasselrij; de distrikten die vroeger ook van hem afhingen hadden nu eenen afzonderlijken baljuw gekregen: in 't land van Waas was het in 1450 Godevaart Braem; de namen van die van den Oud-Burg en de Vierambachten, ken ik niet. De hoogbaljuw zwoer den eed van de voorrechten, vrijheden en gebruiken van Gent te handhaven, in handen van den erfelijken klerk van den bloede, alstoen Lieven Zoetamys(1), na zijne *commissie* of aanstellingsbrieven aan schepenen te hebben aangeboden. De inmenging van den baljuw in het stadsbestuur bepaalde zich bij de aanhouding, opsluiting en betichting der beschuldigden; hij riep de schepenen bijeen, en wanneer het noodige getal, zeven, vereenigd was om de vierschaar te spannen, zat hij het geding voor, met de witte roede, teeken zijner rechtsmacht, in de hand.

Weigerde hij over een vonnis te zetelen of riep de vorst hem terug, zoo was het gerecht te Gent opgeschorst, daar de schepenen geen initiatief bezaten(2).

De schepenen mochten niemand verbannen zonder toestemming van den baljuw, doch zij benoemden *de vanghers*

(1) Fr. de Potter, *Gent*, D. II, bz. 494: die poorter had Kathelijne, zuster van Simon Borluut in huwelijk genomen; in 1468 was de klerk van den bloede (*Dagboek*, f° 202 r°) ‘Mer Joos Triest, als in huwelicke hebbende de erfhachteghe cleergesse van den bloede, meester Martins Gheents dochtre’; deze laatste werd te Gaver in 1453 gedood, en had de zuster van Lieven Zoetamijs gehuwd.

(2) Zie Warnkoenig-Gheldolf, *Histoire de la Flandre*, D. III, *Gand*, bz. 131.

of *colfdraghers*, dit zijn de gezworen serganten van den baljuw met de aanhoudingen gelast[1].

Met de rekeningen van den baljuw kan men de uitgestrektheid zijner rechtsmacht gemakkelijk vaststellen: wonden of doodslag, ‘soendync’, ‘melleie’ of twisten, diefstallen, verkrachting, kindermoord, betwisting van poortersrecht, beleediging of smaad tegen schepenen of pensionarissen en verstek, waren aan zijn oordeel onderworpen, en daarenboven zetelde hij, altijd met de schepenen wel te verstaan, over de overtredingen der hallepolitie, het toezicht der eetwaren, den verkoop van verboden goederen[2].

De hoogbaljuw had eenen helper, *onderbaljuw* genoemd, doch welke geenszins zijn plaatsvervanger was; zijne *colfdraghers*, in het midden der 15de eeuw, waren steeds ten getalle van vier[3]. Niemand mocht baljuw, onderbaljuw noch gezworen sergant, binnen Gent zijn ‘die gheboren es van der poert van Ghend hy of syn wyf van eenegher siden van maechscepe’[4]. Doch deze bepaling, waarborg der burgers tegen persoonlijke wrokken der vorstelijke ambtenaars, werd nogal vroeg over het hoofd gezien; maar alsdan verleende de graaf brieven *de non-préjudice* die eene nieuwe kracht aan het privilege bijzetten: zulks was nog het geval in 1444[5].

(1) Keure van graaf Gwijde van 8 April 1297, bij Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 495-498.

(2) Vgl. Maurice Heins, *De l'office du grand-bailli de Gand au XIVe siècle*, *Messager des Sciences*, 1888, bz. 309 vlg.

(3) *Dagboek*, fiis 10 ro, 32 ro.

(4) Groote keure van graaf Gwijde op 8 April 1297, bij Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 456, art. 74; vgl. karter van Ferrand en Joanna (1228), *Gentsch Stadsarchief*, nr 41.

(5) *Stadsarchief te Gent*, nr 589 van het *Inventaire* van Duyse, bz. 208. voor B. De Vos.

De *amman* of meier van Gent was de vorstelijke ambtenaar gelast met het toezicht der gevangenis, het Chastelet; hij genoot zekere geldelijke voordeelen, vooral een aandeel in de opgelegde boeten; zijne rol in het bestuur was verreweg zoo belangrijk niet als die van den hoofdbaljuw(1).

Het was dus slechts op rechtsgebied dat de vorst eene bijzondere inmenging bezat in het bestuur van Gent, daar hij den loop van het gerecht kon opschorsen: doch dit was zoo'n schrikbarend middel, dat het onmiddellijk de wederspannige gemeente, tot onderwerping of tot openlijken opstand dwong.

(1) Bij Gheldolf, *Coutumes*, D. I, 402, keure van 6 Juli 1252, vindt men een tarief der wedden van den amman, eenigszins gewijzigd in artikel 131, bz. 482, bij Gheldolf, *Ibid.*, in het karter van graaf Gwijde van 8 April 1297: *Van 's ammans rechte*.

II. De Bevolking van Gent en hare indeelingen: rechterlijke, krijgskundige, politieke, sociaal-economische.

A. - De ingezetene Poorters[1].

1) *Rechterlijke Indeelingen*. - De poorter van Gent, onder gerechtelijk opzicht, stond alléen terecht voor zijne schepenen, tenzij hij in eene vrije stad, Rijsel, Dowaai, Brugge of Ieperen, aangehouden werd, of een manslag beging, of op heeterdaad betrapt werd[2].

Een geheim onderzoek mocht men tegen geenen gentschen burger instellen; in de zes weken moest hij gevonnisd worden, en verscheen de aanklager bij de derde vermaning niet, zoo was de beschuldigde vrij. Werd een poorter door de schepenen verbannen, dan kon zelfs de graaf die verbanning niet verbreken, tenzij met toestemming der schepenen. Indien het vergrijp door den poorter buiten Gent gepleegd was of buiten eene der vier hoogergenoemde vrije steden van wette, dan mocht hij de rechtsmacht verkiezen van de schepenen van Gent of van de wethouders der stad waar het feit geschied was.

Op de kerkelijke verdeeling der stad in vijf parochiën, waren de omschrijvingen der *smalle wetten* of *vinder-*

(1) Volgens zekere gegevens schat ik dat de bevolking van Gent in 1450, geen 60,000 zielen overtrof.

(2) Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 495-498, keure van 8 April 1297.

schappen gesteund; indeelingen dezer beiden schijnen de *gebuurten* geweest te zijn, godsdienstige, bestuurlijke en gerechtelijke groepen van naburige poorters, geschaard onder eenen gebuurtedeken door hen zelven gekozen: deze benoemde de nachtwakers en vereffende de kleine geschillen[(1)].

2) *Krijgskundige*. - Met deze indeeling stond in nauw verband eene bijzondere krijgskundige groepeering der bevolking, verschillend van de gewone, met de ekonomische samenhangende, indeeling in Leden. Namelijk, de verdeeling in *conincstavelrien*; ieder conincstavel voerde het bevel over 10 mannen gewoonlijk[(2)]; negen conincstavelrien stonden onder eenen *upperconincstavel* of honderdman; al de conincstavelrien, op den markt vereenigd, kozen eenen *kapitein* der parochie.

3) *Politieke*. - De verdeeling der stad in Drie Leden: Poorterij, Neringen en Weverij, - belangrijke democratische omwenteling, daar zij aan de ambachtslieden toeliet zich in het bestuur rechtstreeks te doen vertegenwoordigen, - werd aan Jacob van Artevelde toegeschreven[(3)]; dit is heel verstaanbaar, daar men gewoonlijk op den naam van een groot man de hervormingen van gansch zijn tijdperk wil vereenigen. Doch het was slechts na de bloedige overwinning[(4)] der, sedert twaalf jaren, onderdrukte wevers op de volders, en de uitsluiting dezer laatsten van alle politieke

(1) Zie daarover de jongste verhandeling van E. Varenbergh, *Les Voisinages de Gand* in *Handelingen van den Geschied- en Oudheidkundigen kring van Gent*, D. III, 1898, bz. 1 vlgde.

(2) *Dagboek*, f^{iis} 69 v°, 142 v°.

(3) *Memorieboek*, D. I, bz. 50.

(4) *Memorieboek*, D. I, bz. 79, 81; *Stadsrekeningen over* 1358-59, f° 48 volgende: op 12^{en} Juli 1359.

rechten (18 Februari 1360) dat *die* verdeeling plaats greep[1].

Wij hebben gezien hoe belangrijk die verdeeling der inwoners vooral was, voor wat de bekleeding der bestuurlijke ambten betreft; elk lid had zijn bepaald getal schepenen, zijnen ontvanger, zijne klerken, ja tot zijne serganten en boden op het stadhuis[2]; in waardigheid, doch niet in belangrijkheid, had de poorterij den voorrang, terwijl de bijzondere schikking in de schepenenlijst alle geschillen omtrent voorrang, tusschen de twee andere leden, voorkwam.

Zoo naijverig waren de drie groepen over hunne wederzijdsche rechten, dat in alle bestuurszaken, tot in de ‘reden ten Paerlemente’ toe, er altijd een evengroot getal schepenen of vertegenwoordigers der drie leden aanwezig waren[3], zooals wij gezien hebben.

Met deze indeeling staat nauw de vergadering van den *Breeden Raad* of *Collatie* in betrekking; haren oorsprong moet men zoeken in de bepaling der keure van graaf Gwijde van Dampierre[4] dat de schepenen geene leeningen mochten aangaan of eene zetting of accijns opstellen, zonder toestemming van den graaf en zonder de goedkeurende stemming van den opgeroepen raad der *goede lieden* der stad; in 't begin bedoelde men door die goede lieden slechts de leden der poorterij; met de opkomst en bloei van wevers en neringen wordt weldra de gansche bevolking in dien raad vertegenwoordigd, en breidt

(1) L. Vander Kindere, *Le Siècle des Artevelde*, bz. 165 en 171; J. Vuylsteke, *De Goede Disendach*, in *Handelingen van den Geschied- en Oudheidkundigen kring van Gent*, Deel I (1894), bz. 42 volgende.

(2) *Dagboek*, f° 154 v°.

(3) Vgl. *Dagboek*, f^{iis} 4 v°, 9 v°, 30 v°.

(4) Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 500.

zich de bevoegdheid dezer vergadering eveneens uit[1].

Na 1360, bestond de vertegenwoordiging van het gemeene korps der stad uit al de ‘ervachtege poorters’, de overdeken der neringen met de drie en vijftig kleine dekens en de deken der weverij met de gezwoornen der weverij, benevens de deken der vijf neringen en zijne gezwoornen[2]: te zamen van 80 tot 90 personen, welke zich op aanmaning der schepenen op den *Collatiezolder* vereenigden[3], op 't schepenhuis der keure, ruime bovenzaal waar wel 800 personen konden vergaderen[4]; ook de graaf of zijn vertegenwoordiger konden eene Collatie bijeenroepen[5].

Zooals te begrijpen is, raadpleegde men den Gemeenen Raad over allerlei zaken; dus, in 1408, zien wij de Collatie vergaderd om een gebod uit te vaardigen dat de vracht regelt der schepen die de Lieve bevaren[6]; in 1415, verbiedt zij van de personen in de stad terug te roepen die uit het land gebannen geweest zijn voor

(1) Gheldolf, *Coutumes*, bz. 542: ‘Het es gheordineert ende overeenghedreghen by scepenen van beede den bancken, dekenen, ontfangheren, bi den groten rade up den zolre ende eendrachteleec met den gheellen ende ghemeenen corpse van der gheelre steden... (5 Juli 1358).

(2) Jan van den Vivere, *Chronijcke van Ghendt* (in de XVIe eeuw), bz. 54.

(3) *Stadsrekeningen over* 1452-53, f° 326 v°: ‘Item, ghegheven den ghesellen van der pennen bij laste van scepenen van den brieven by hemlieden ghescreven die overghegheven waren den goeden lieden van den drien leden van dezer stede ter colacyen ghehouden den XV^{sten} dach in Wedemaent naer tverclaers van der cedulle, van den sticke II gr., comt XVsc. IIIId. gr.’; Dus 92 brieven. - *Ibid*, f° 327 v°: ‘Item, ghegheven den ghesellen van der pennen van lxxx brieven by hemlieden ghescreven die den goeden lieden van dezer stede elken in tsine ghegheven waren ten Colacien ghehouden den XXIX^{en} dach in Hoymaent’.

(4) *Dagboek* f^{iis} 26 v°, 206 r°; *Memorieboek*, D. I, bz. 258.

(5) Gillis De Clercq in 1437, *Stadsarchief te Gent*, n^{r} 571; Colaart van der Clyten in 1447, *Dagboek*, f° 1 r°.

(6) Stadsarchief te Gent, N^{r} 499 van het *Inventaire*.

‘soendyncbrake’[1]; zelfs zien wij de afgevaardigden der drie Leden beslissen in een geschil, over eene erfenis, ontstaan in 1419[2]; in 1437, raadpleegt men die vergadering over het hagepoorterschap[3], doch het was vooral voor finantiëele zaken en bijzonder voor buitengewone belastingen, als voor de ‘bede up tsaut’, dat de Breede Raad vergaderde.

De Collatie verbeeldde ‘ghesaemdelic tgantsche ghemeente ende tgheheele lichame van der stede van Ghendt’[4], den ‘ghemeenen buuc’ van der stede: de stemming der ambachten, vereenigd met het oordeel der poorterij, werd aanschouwd als de uitdrukking van den volkswil. Daar heeft elke nering en elke wijk, wat ook het getal zijner leden weze, zijne stem gewaarborgd in de beslissingen; 't is in den Breeden Raad alléen dat het volk rechtstreeks deel neemt aan 't Bestuur; buiten de Collatie is zijne inmenging in de stadszaken slechts onrechtstreeksch, daar het de dekens benoemt, welke de schepenen aanbieden.

De voorstellen van schepenen of vorst werden schriftelijk aan elk der leden der Collatie overhandigd op den Zolder[5]: dit noemde men de *openinghe*[6]. Daarop gingen

(1) N^{r} 512 van het *Inventaire*.

(2) N^{r} 522 van het *Inventaire*.

(3) Gheldolf, *Coutumes de Gand*, D.I. bz. 621.

(4) Jan van den Vivere, *Chronycke van Ghendt*, bz. 113. Voor de Collacie te Ieperen, verwijs ik naar A. Van den Peereboom, *Ypriana*, D. II, bz. 65, 246, D. IV, bz. 310, 323; voor den Breeden Raad te Leuven, Dr H. van der Linden, *Geschiedenis der stad Leuven*, bz. 78.

(5) Bijv. in de *Stadsrekeningen over* 1449-1450, f° 58 r°: ‘Item, ghegheven ten beveelne van scepenen den ghezellen van der penne, van den scriftueren te makene en de copyerne, die ghegheven waren den goeden lieden van den drijen leden anclevende der Colacie, die ghehouden was den XXVIII^{en} dach in hoymaent bedrouch III lb. XV sc. gr.’. Vergelijk de twee hoogermedegedeelde posten der *Stadsrekeningen over* 1452-53.

(6) Jan van den Vivere, *Chronijcke*, bz. 76; *Dagboek*, f^{iis} r^{o}, 21 v°, 30 r°.

de vertegenwoordigers van elk lid beraadslagen ‘elc in tsyne’[1] en gaven het voorstel te kennen ‘bij eender sedulle’[2].

De poorterij begaf zich in het klooster der Predikheeren; de wevers vereenigden in hun ambachtshuis, het oude klooster der Beggarden bij de Zandpoort in de Korte Violettenstraat, en de neringen in den refter der Augustijnen ten Groenen Briele[3]: de stemming geschiedde ‘by omme vraghene elcken zonderlynghe’, door algemeen stemrecht.

Na aldus afzonderlijk gestemd te hebben, brachten de drie leden hun antwoord op den Collatiezolder over, deelden dit aan elkander mede, en daarna aan de schepenen[4]: de meerderheid, twee tegen drie droeg door; daarna werd de beslissing van den Breeden Raad van uit het venster aan het volk op de Plaetse uitgeroepen.

Vooral in ‘beroerlycke tyden’ had de Collatie, vertegenwoordigster van gansch het volk, een bijzonder gewicht; geen belangrijk besluit werd zonder hare toestemming genomen.

4) *Sociaal-Economische verdeeling*. - Onder ekonomisch opzicht genoten de burgers van Gent bijzondere voorrechten. Niemand mocht laken, koorn of eenige koopwaar stapelen of verkoopen, tenzij meede of bier, op twee mijlen van Gent[5], ‘hy en zy vry in de voorseyde neeringhe’, volgens de keure van 1297; en graaf Robrecht van Bethune had dit verbod uitgebreid tot eenen omtrek van vijf mijlen, bij uitsluiting der vrije steden[6]; later was

(1) *Dagboek*, f^{iis} 18 v°, 21 v°, 30 r°.
(2) *Ibid.*, f° 9 v°.
(3) Jan van den Vivere, *Chronycke van Ghendt*, bz. 110-111; zie ook Fr. De Potter, *Gent*, D. I, bz. 413.
(4) *Dagboek*, f° 26 v°.
(5) Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 495-498.
(6) Diegerick, *Inventaire d'Ypres*, D. I, bz. 245.

dit nochtans op eene mijl gebracht[1]. Desnoods werden de overtreders met geweld gestraft, en gewapende tochten in de dorpen en smalle steden ingericht. De inwoners mochten vrij in een gedeelte der Lei visschen[2]. Doch hoogst belangrijk was de akte van Lodewijk van Nevers waarbij de Gentenaars voor eeuwig ontlast werden van alle schattingen, zettingen, belastingen en karweien[3]; wilde de vorst eene buitengewone toelage verkrijgen, dan moest hij tot de Collatie eene 'bede' richten; welke deze het recht had te verwerpen.

In onze studie over den toestand in Vlaanderen, van Gent hebben wij er opgewezen dat de groote vlaamsche gemeente een groot deel van haren voorspoed te danken had aan het bezit van den stapel van het koorn; op de Graslei 'tusschen brugghen' in de stapelhuizen der 'waarden ter Leye', moest men het zesde der ladingen welke Schelde of Leie opvaarden te koop stellen, en het vierde dergene welke deze rivieren afvaarden[4]; de zaak der Yperleet heeft ons gewezen hoe naijverig Gent dit voorrecht in Vlaanderen deed naleven.

Ziedaar de bijzonderste economische voordeelen van den gentschen burger; laat ons nu de verdeeling der sociale groepen onderzoeken.

(1) *Dagboek*, f° 70 v°; volgens het privilegie van Philips den Goede van 1433, Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 614.
(2) Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 495-498.
(3) Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 512, op 18 Februari 1325 gegeven; bekrachtigd door artikel II van het privilegie aan de neringen verleend door hertog Philips op 27 Januari 1433, *ibid*, D. I, bz. 613-614; alle leden der neringen van beider kunne, geboortig of niet van Gent, zijn vrij gansch Vlaanderen door 'van den besten hoofde of van den besten catteyle, in wat plaetse dat zij sterven binnen den selven onsen lande', bz. 615.
(4) Gaillard, *Le droit d'étaple*, in *Messager des Sciences*, 1849, bz. 232.

De ambachtslieden vormden twee groote groepen: de weverij en de neringen.

A) *De neringen*. - Alle handwerkslieden die denzelfden stiel uitoefenden, alle neringdoenden die denzelfden handel dreven, waren in eene afzonderlijke nering vereenigd; in 1445 waren er 53 neringen. Zij hadden onderlings eenen zekeren rang: eerst de Vleeschhouwers, dan de Vischkoopers, de Makelaars, de bakkers, de brouwers, de schippers, de schipmakers, de huidevetters, de smeden, de grauwwerkers, de lammerwerkers, de schoen- en kleermakers, de verwers, meulenaars enz.(1). Bijzondere reglementen regelden het inwendig bestuur dezer maatschappelijke kringen(2); aan hun hoofd stond een deken bijgestaan door enkele gezwoornen; de neringknapen verwittigden de leden van den dag der vereenigingen en verzamelden de bijdragen.

Iedere nering had hare bijzondere kas, haar afzonderlijk neringhuis, hare kapel in eene der parochiekerken, hare eigene wapens, haar bijzonder gekleurd krijgskostuum en eigene zinnebeelden op hare vlag geschilderd(3).

Eene nering was dus tegelijkertijd een bestuurlijk, maatschappelijk, godsdienstig en krijgskundig korps gesteund op nijverheid of handel. Gezamenlijk kozen de

(1) Zie het uittreksel van het *Register der Wijsdommen*, in Aanhangsel.

(2) De verschillende reglementen der bijzondere neringen vindt men verspreid in de 7 deelen van het groote werk van F. De Potter, *Beschrijving van Gent;* zie ook het privilegie door Philips den Goede op 27 Januari 1433 aan al de neringen verleend, afgedrukt bij Gheldolf, *Coutumes de Gand*, D. I, bz. 612-618.

(3) Zie voor dit laatste F. De Vigne, *Recherches historiques sur les Costumes civits et militaires des gildes et corporations des métiers*, bz. 32 tot 34; zie vooral de muurteekeningen der *Leugemeete* aldaar medegedeeld.

kleine dekens eenen *overdeken* die, met hen op den Zolder vereenigd, de geschillen tusschen neringen onderling[1], tusschen leden der neringen en de nering zelve, en tusschen niet-leden der neringen en eene nering, vonnisten[2].

Buiten de gewone voorwaarden van leerjaren en bekwaamheid van knaap, gezel en meester, aan den aard der neringen eigen, was het poorterschap vereischt tot het bekomen van het vrijdom in zekere bijzondere neringen[3]. Doch niettegenstaande dit, waren de neringen geene geslotene korpsen; niet alleen kon men deel maken van twee ambachten tegelijk[4], maar evenals men van een lid der stad tot een ander kon overgaan[5], kon men van nering veranderen. Dit geldt vooral voor de dekens, want men vergisse zich geenszins nopens die waardigheidbekleeders; daar het dekenschap een eergevende, doch tijdvergende en kostelijke post was, werd dit ambt, vooral in de voorname neringen, nooit door handwerkslieden, doch door de meesters of nijveraars bekleed; meer nog, soms waren het personen gansch vreemd aan de nering en die het ambt hadden nageloopen of gekocht[6]. Want men vergete niet dat het dekenschap den weg

(1) Zie de akte van 28 Januari 1433, bij Gheldolf, *Coutumes de Gand*, D. I, bz. 617.

(2) Zie de vonnissen in het *Register der Wijsdommen der dekens* op het Stadsarchief te Gent.

(3) *Dagboek*, f° 12 r°: de meulenaars.

(4) Zoo bijv. vinden wij Jacob Bolloc, deken der schilders in 1445-47 en der schippers 1447-48; Jooris Drabbe, deken der timmerlieden in 1442-43 en der houtbrekers in 1443-44; Eloy van Pottelsberghe als deken der wynschroeders in 1417-50 en der brouwers in 1450-51; Gillis Sneevoet, deken der bakkers in 1447-48 en der riemmakers in 1450; zie hooger gemeld *Register*.

(5) Daneel Sersanders, bijvoorbeeld; *Dagboek*, f° 22 r°.

(6) *Dagboek*, f° 153 v°.

naar het Schepenhuis voorbereidde; zekere neringen, de belangrijkste, bezaten het voorrecht, hebben wij gezien, een bepaald getal vertegenwoordigers in het schepenkorps te bezitten, en daar de overdeken de lijst der tien kandidaten van het lid met de kleine dekens opstelde, was het gewoonlijk onder hen dat de schepenen gekozen werden.

Dus uit het dekenschap, als uit het schependom, was de democratie feitelijk gebannen. Soms bleef een deken lange jaren aan het hoofd der nering; zoo zien wij Geerolf van der Haghen, deken der timmerlieden in 1432, 1434, 1439, 1441, 1443, 1445, 1447, 1450, 1453; Lieven de Pottere was deken der grauwwerkers van 1445 tot 1449; en zijn opvolger Diederik van Schoodbroec van 1449 tot 1454; Lieven de Pape, deken der Blauwers van 1449 tot 1453; Daneel van den Dijcke, deken der kuipers van 1447 tot 1452, enz. Soms schijnt het ambt van vader tot zoon overgegaan te zijn[1].

Zekere ambachten van ruweren aard, mestrapers, turfdragers, metsersknapen en soortgelijken, waren uit dit lid der stad gesloten; daarbuiten dus vindt men talrijke handwerkslieden die van geene nering deel maakten[2], mannen van den ‘ghemeenen staet’, ‘in bueckelschen lakenen cort tot den knie ghegordt’[3], alsook ‘vremde ghebouften’, die als overal[4] buiten de poorten woonden ‘in tvoerbouch van der stede’; het zijn degene die eene eeuw later den spotnaam van *Creesers* tot eeretitel aannamen[5].

(1) *Register der Wijsdommen*, in Aanhangsel, passim.
(2) Jan van den Vivere, *Chronycke van Ghendt*, bz. 91 en 112.
(3) *Kronijk*, D. II, bz. 228.
(4) Cfr. Chastellain, *Chroniques*, D. II, bz. 228.
(5) Jan van den Vivere, *Chronycke*, bz. 110, regel 24.

B) *De Weverij*. - Het wolambacht was verdeeld in 23 *wijken* der stad; elk dezer benoemde een *gezwoorne*, die gezamenlijk den *deken der weverij* kozen[1]. Tot de weverij behoorden in 1345 acht kleine neringen: ‘sceres, vouders, huutslaghers, strikers, ghereders, tikewevers, lininewevers, tapytwevers’[2]; eene eeuw later vinden we de linnen-, tapijt- en tijkwevers onder het Lid der neringen gerangschikt[3], zoodat er nog slechts vijf bleven[4], die aan hun hoofd den *deken der vijf neringen der weverij* hadden[5]. Om deel te maken van het wolambacht moest men poorter zijn[4]. Wat wij zegden van het dekenschap, dat tot voetbank diende om tot het schependom te geraken, is waar van de hoedanigheid van gezwoornen der weverij, daar zij ook met den deken de lijst der tien schepenen van het wolambacht opmaakten.

De Coomansgulde der lakenhandelaars, die wij in 't begin der 14de eeuw nog aantreffen, was ontbonden; hare leden, aanzienlijke lieden die ik haast met onze groote nijveraars in weefsels zou vergelijken, hadden ofwel de poorterij gevormd, of zich bij het wolambacht aangesloten, en hadden in dit laatste door hunne belangrijkheid de hoogste plaatsen weten te bemachtigen: zij waren hoofddeken, gezwoorne, deken der vijf neringen, in den algemeenen regel.

Nochtans had het privilegie van Januari 1433, door

(1) Deze wijken vindt men in het *Boek der Wollewevers* waarvan wij het uittreksel in *Aanhangsel* opgeven; de namen der gezwoornen van 1453 vindt men in het stuk van 16 October 1453, in *Oorkonden betreffende* enz., bz. 131.

(2) *Stadsrekeningen over* 1345, f° 239 r°, of bij Vuylsteke, *Rekeningen der stad Gent onder Jacob Van Artevelde*, bz. 526, aanm. 1.

(3) *Register der Wijsdommen*.

(4) *Dagboek*, f^{iis} 12 r°, 40 v°, 153 r°, 170 r°.

(5) Zie de aangehaalde akte van 16 October 1453.

(4) *Dagboek*, f^{iis} 12 r°, 40 v°, 153 r°, 170 r°.

Philips den Goede aan de neringen verleend, uitdrukkelijk bepaald ‘dat de ghuene die dambacht niet en doen oft doen doen... en zullen hebben gheene officien int let van der weverien’[1]; het bleef een doode letter.

Elke wijk was als eene nering ingericht; gansch het Wolambacht bezat éene kapel bij de Walpoort met een godshuis; in het Clephuis op den Kouter werden al de weefsels, na goedkeuring der *halleheeren*, met de tang gezegeld als waarborg voor den kooper of verbruiker.

C) *De Volders*. - Een groep handwerkslieden was aan de twee leden van ambachten onderworpen, als de *Ciompi* aan de *Arti* te Florentië; het waren de oude verdrukkers der weverij, sedert hunne nederlaag van 1360 uit de leden der stad gesloten; eerst stond aan het hoofd dier politieke parias een deken, die moest zijn ‘een man van neerynghen’ en benoemd werd door de wet[2]; doch vroeg waren er twee, door de stad bezoldigd, één van de neringen en één van de weverij[3]. Terwijl men in de neringen zoo goed als in het wolambacht, een groot economisch verschil aantreft tusschen baas en werkman, tusschen kapitalist en loonslaaf, meester-metser en

(1) *Handschrift van het Memorieboek*, n^{r} 6123 der Gentsche Bibliotheek, a^{o} 1433.

(2) *Memorieboek*, D. I, bz. 81 (1359).

(3) De Potter, *Second Cartulaire de Gand*, bz. 126-127; appointement fait par le duc Philippe de Bourgogne sur le débat entre les foulons et les tisserands, n^{r} LXXV, 2 Mei 1423. *Stadsrekeningen over* 1447-48, f° 391 r°, Gillis van den Heede en Willem van der Crayen; *Stadsr*. 1448-49, Joos Everdeyn en Gheeraerd de Pape (f° 448 v°); *Stadsr*. 1449-50, Arent van der Meer en Lieven van den Bossche (f° 53 v°). Marten Seys, deken der volders in 1444-45, (*Stadsrekeningen* over dit jaar, f° 220 r°), was deken der tijkwevers in 1446-47 (*Register der Wijsdommen*); men kan verder alhier zien, hoe hij aan de plaats van deken der volders geraakte.

bouwknaap, lakenkoopman en eenvoudigen wever, zonder den kleinen voortbrenger te vergeten die zijn eigen werk verkoopt, vindt men bij de volders slechts proletariërs, de armste en meeste uitgebuitte stand van die sociale inrichting.

Daar de neringen en het wolambacht het grootste getal vertegenwoordigers in de schepenbanken hadden, bezaten hunne opperhoofden eenen invloed die in het midden der 15de eeuw tot zijn toppunt geklommen was: daarom wijden wij hen een bijzonder hoofdstuk toe.

B. - De buiten- of haagpoorters.

Alvoor verder van de hoofddekens te gewagen, willen wij eerst spreken van een bijzonder slag van poorters.

Men werd poorter bij geboorte of door inburgering; volgens de keure van graaf Gwijde, indien een persoon van buiten de stad met eenen poorter van Gent komt wonen en zich aldaar op eigene kosten onderhoudt, en die burger dat onder eed bevestigt, dan moet de buitenpoorter als poorter aanzien worden zoolang hij in de stad verblijft; woont hij in Gent één jaar en één dag lang, zoo is zijn nalatenschap bevrijd van alle heerlijke rechten(1). Daarom was de uitwijking van den buiten naar de stad in het midden der 15de eeuw even groot als ten huidigen dage(2).

De talrijke voorrechten der burgers van Gent, en voornamelijk de ontslaging van zettingen en belastingen

(1) Gheldolf, *Coutumes* D. I, bz. 483, art. 132 en 133.
(2) *Oorkonden betreffende* enz., bz. 45.

en het verbod van alle verbeurdverklaring[1], hadden ook menigen, in de kasselrij verblijvend, aangespoord om het poorterschap te verwerven: men ringde er naar evenals men vroeger in 't zelfde doel de klerikatuur beoogde. Doch de hagepoorters, zooals men die nieuwe burgers noemde, wilden wel de voordeelen der inburgering genieten, doch onderwierpen zich geenszins aan de plichten hunner jongste hoedanigheid: zoo bijv., daar zij geene eigendommen in de stad bezaten, droegen zij niets bij tot de jaarlijksche toelagen aan den vorst te betalen, waarvan de inwonende burgers zich kweten.

Doch de schepenen van Gent begunstigden de uitbreiding der hagepoorterij omdat daardoor de kring van hun rechtsgebied merkelijk verbreed werd, zoodat de graaf Lodewijk van Nevers reeds in 1336 de stem tegen dit misbruik moest verheffen[2]. Maar dit hielp geenszins, en verergerde zoodanig in de 15de eeuw dat de schepenen zelve verplicht werden in 1431 op te treden[3].

In hunne verordening wijzen zij op de bedriegelijke middelen door talrijke vreemdelingen aangewend om zich het poorterschap toe te eigenen. Deze huurden in Gent eene kamer, zonder nochtans aldaar te verblijven en dit om hunne ‘gheburen van buten’ te bedriegen; kregen zij met deze een twist of eenig geschil, zoo beriepen zij zich op de schepenbank van Gent; die hagepoorters riepen

(1) Gheldolf, *Ibid.*, bz. 463, art. 88. Ook te Brugge had men in 1430 de misbruiken der hagepoorterij moeten regelen; Gilliodts, *Inventaire*, D. V, bz. 206. De genadebrieven van Hertog Philips aan de Bruggelingen in 1438 stelden er een einde aan; Gilliodts, *ibid.*, D. V, bz. 152.

(2) Kervijn de Lettenhove, *Jacques van Artevelde* (14 Sept. 1863), bz. 25-26.

(3) Op het einde van het schependom van Nikolaas van Hoedevelde, Nicasis de Bels en gezellen; de verordening bij Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 604-610; 11 Oogst 1431.

als getuigen van hun poorterschap enkele schamele lieden op, welke rond deze ‘huringhe’ woonden, en daardoor bleven ‘menighe faiten van buten.... onghecorrigiert’. Dit berokkende aan de stad insgelijks talrijke processen van wege de geestelijke hoven waaraan dergelijke nietpoorters zich wilden onttrekken.

Om dit te keer te gaan, gebieden de schepenen dat voortaan elk die van buiten in de stad komt wonen door zijnen ‘prochiepape’, den zondag tijdens de hoogmis, moet doen afroepen dat hij uit de gemeente ‘vertrecken wille, ende binnen deser stede commen wonen’; hij zal zich een bezegelde doen afleveren door den pastoor en dit aan schepenen der keure voorleggen, die het in hunnen ‘*hand bouc*’ zullen doen opteekenen; vervolgens moet hij één jaar en één dag met zijn vrouw en kinderen in Gent komen wonen en 't feit door zeven schepenen doen vaststellen, of anders was dit alles van geener waarde(1). Doch daar vele haagpoorters, éens het burgerschap verkregen, de stad niet meer bewoonden, beslist men dat al degene die sedert Paschen 1430 door inwoonst burgers van Gent geworden zijn, indien zij geen huis in de stad bezitten of in hunnen naam doen openhouden, ten minste eene gekende woonst aldaar moeten hebben waar zij persoonlijk het grootste gedeelte van het jaar zullen verblijven, ‘ende emmer zulken tijd als scepenen van der kuere redelic dyncken sal’, d.i. gewoonlijk de vier groote feestdagen van 't jaar(2). Verders moest de haagpoorter doen blijken hoe hij zijn

(1) Vergelijk *Dagboek*, f° 12 r° en v^{o}. Zie over de hagepoorters de gekke dwaling van Michelet, *Histoire de France*, (1841), D. V, bz. 312-320-354, die deze voor Lollaards houdt!

(2) Zie de bepaling dezer dagen in het *Dagboek*, f° 12.

poorterschap onderhoudt, opdat men in 't voorkomend geval weten zou waar men hem moest dagvaarden: elke overtreder wordt met het verlies zijner rechten gestraft. Die verordening belette niet, dat er, volgens Olivier van Dixmude, in 1432, het volgende jaar dus, niet minder dan 5000 buitenpoorters te Gent waren(1). Steeds bleven de misbruiken voortduren; zoo zien wij op 11 Mei 1437 eene nieuwe verordening uitleggen, waarbij aan de ‘lieden van buten, vertrec houdende, die hem vermeten an 't poorterscep van der stede van Ghend’, geboden wordt in de veertiendagen zooveel ‘pandelicx goeds te hebben ter plaetsen daer zy hare woenste houden binnen deser voorseider stede als dat zulc goed verandwoorden moghe de sculden’ die zij voor schepenen bekenden; zooniet zal men hun goed aanslaan, of bij gebrek aan eigendom hen vervolgen(2).

Niettegenstaande dit was rond 1450 de hagepoorterij talrijker dan ooit; bijna al de aanzienlijkste inwoners van Ninove waren poorters van Gent(3), en zoo stond het in al de steden der kasselrij.

Men weet dat zoo een niet-burger van Gent recht wou eischen tegen eenen poorter aldaar, hij dezen voor de gentsche wethouders moest vervolgen; ook pleegde de hagepoorter eenige gewelddaad of verdrukking op het landvolk, gewoonlijk verdroegen deze 't, daar zij uit vrees der Gentenaars niet dierven klagen(4); brachten

(1) *Merkwaerdige Gebeurtenissen*, bz. 138; zonder de edellieden mede te rekenen.
(2) Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 621.
(3) *Dagboek*, f° 103 v°.
(4) Deze klachten in het *Manifeste* van hertog Philips den Goede (31 Maart 1452) bij Gachard, *Documents Inédits*, D. II, bz. 100, komen mij gegrond voor; deze worden immers gestaafd door het *Dagboek*, f^{iis} 13-14, 72 v°.

zij het geding toch voor de schepenbank, daar hadden de buitenpoorters veel voór, 't zij door omkoopingen of uitstellen, 't zij omdat zij vrij waren in eene nering of deel maakten van het Lid waartoe de schepenen zelve behoorden(1). En omgekeerd, de niet-burgers zelve, voor schepenen van Gent door hagepoorters betrokken, werden als vreemdelingen zeer hard behandeld.

De uitbreiding der hagepoorterij over gansch de kasselrij onttrok aan de gerechtelijke ambtenaars van den vorst een overgroot getal hunner gedingen; van den anderen kant was het een belangrijke hinderpaal aan de centralisatieplannen van de burgondische vorsten, en werd aldus een der voornaamste twistappels van den opstand van 1450-53.

(1) Ik moet hier nog doen opmerken dat men poorter werd van het oogenblik dat men lid was van het wolambacht, want dit vormde een der vereischten van het lidmaatschap. Nu de deken der weverij verkocht de vrijheid in zijn ambacht mits geld of twee hespen (*Dagboek*, f^{iis} 18 r°, 24 r°).

III. De Twee Hoofddekens.

Nevens, of beter *boven* de schepenen treffen wij die twee dekens als bestuurders van Gent aan; in het midden der 15de eeuw waren zij ‘als twee heeren van der stede’[1]; een aanklachtbrief van hertog Philips geeft hunnen oorsprong op[2]: ‘twee hoofden, die den volcke alle zaken anbrynghen zouden van der wet ende van den volcke der wet’, aangesteld om de volksvergaderingen te vermijden.

Evenals andere instellingen der 14de eeuw wordt de inrichting van het hoofddekenschap aan Jacob van Artevelde toegeschreven[3], doch dit is stellig valsch; zeker ook moet men de gelijktijdige aanstelling van een deken der weverij en een overdeken der neringen vroeger dan op 1372 terugvoeren[4]. In de 14e eeuw had de poorterij ook een deken gehad, doch na Jacob de Rike in 1381 verdwijnt hij[5], en spreken de stadsrekeningen slechts van ‘beede de dekenen’[6].

Hun gezag binnen Gent was feitelijk onbetwist[7]: hoofden der ambachtslieden, hadden zij het grootste gedeelte der inwoners onder hun gebied gedurende de twee jaren dat zij het ambt bekleedden.

(1) *Dagboek*, f° 24 v°.
(2) *Ibid.*, f° 26 r°.
(3) *Memorieboek*, D. I, bz. 54.
(4) *Memorieboek*, bz. 96; voorzeker in 1360, zie blz. 19, a. 5.
(5) J. Vuylsteke, *Rekeningen der Stad Gent*, *Tijdvak van Philips van Artevelde*, bz. 311; ik moet nochtans doen opmerken dat het HS. 437 van Brugge, f° 225 v°, in 1382 Race van Liedekerke als deken der poorterij opgeeft.
(6) Vergelijk L. Vanderkindere, *Le Siècle des Artevelde*, bz. 166, en Fr. de Potter's *Gent*, D. I, bz. 440, aan wien ik herhaaldelijk ontleen.
(7) *Dagboek*, fiis 23 r°, 168 v°.

De kiezing van den overdeken der neringen geschiedde in tweeden graad; op 15 oogst vergaderden de kleine dekens in den refter der Augustijnen[1] en kozen daar uit ieder parochie twee neringdekens; deze 10 parochiedekens vergaderden in eene afzonderlijke plaats, riepen dan één voor één ieder der andere neringdekens voor zich en vroegen hen onder eed wien zij tot opperdeken verkozen; daarna gaven deze parochiedekens ook, elk op hunne beurt en onder eed hunne keuze te kennen; de kleine deken, die de meeste stemmen bekomen had, werd tot overdeken uitgeroepen en daarna door al de dekens naar 't Schepenhuis geleid om zijnen eed voor wethouders te zweren[2]. Zijne vernieuwing viel dus alle twee jaren met die der schepenen samen; na het vervallen van zijn mandaat moest de afgetredene overdeken zes jaar wepelen; geen zijner bloedverwanten tot in den tweeden graad mocht hem opvolgen, en de nieuwe overdeken mocht niet tot de nering behooren, waarvan de laatst afgetredene lid was[3]. Kwam een overdeken te sterven, zoo koos men eenen nieuwen, die het ambt vervulde tot op eerstkomenden half-oogst, en niets belette dat hij alstoen voor twee volle jaren tot hoofd der neringen benoemd werd.

De verkiezing van den deken der weverij geschiedde op Paschen, door de gezwoornen der 23 wijken in het huis van den deken die aftrad[4]. Hij ook diende twee

(1) *Dagboek*, f° 123 r°.

(2) Zie het reglement bij Fr. de Potter, *Gent*, D. I, bz. 443, aanm. 1.

(3) Van Duyse, *Inventaire*, n^{r} 543: 15 Oogst 1425; bij de Potter, *Gent*, D. I, bz. 444, aanm. 1.

(4) *Dagboek*, f° 53 v° en *Stadsrekeningen over* 1447-48, f° 395 v°. 'Item van den costen ghedaen by beede den baillius, scepenen van beede den bancken ende vele meer andre persone den XXX^{sten} dach in maerte ten huuse van Pieteren den Rycke doe Jacop van den Hane dekin van den weveryen ghecoren was comt IIII lib. XIX sc. IX d. gr.'

jaren, evenals de deken der *vijf neringen*, wellicht op denzelfden dag benoemd.

Elk dezer dekens had een klerk voor de wijsdommen op den Zolder[1] en zeven *sweertdraghers* of *cnapen* die hunne wacht vormden[2].

Daar zij de rechtstreeksche hoofden en vertegenwoordigers der ambachten waren, en aldus meer invloed bezaten op de werkende klas dan de schepenen zelve, verkregen de hoofddekens van lieverlede eene plaats in het stadsbestuur die volkomen met hunne wezenlijke macht strookte. Immers, was een teeken hunner hand, of de boodschap hunner knapen bij neringen en wijken rondgezonden, niet voldoende om al de handwerkers en klein-handelaars de wapens te doen grijpen? Weldra onderteekenden zij de belangrijke akten en brieven met de schepenen: ‘Scepenen van beede de bancken ende beede dekenen der stede van Gent’[3]. Heel dikwijls maakten zij deel van de afvaardigingen of *reden ten Paerlemente*, zooals in de zaak van de Yperleet.

In hunne pogingen om een deel van 't bewind in handen te krijgen werden zij natuurlijk ondersteund door de ambachten, want hunne inmenging in 't bestuur verzekerde de bedrijvige medewerking der werkersklas in de gemeentezaken, en zoo van bemiddelaars tusschen den magistraat en de ambachten werden zij de aandeelhebbers van 't middenbestuur.

Maar daarbij hielden de dekens het niet; sinds lang wisten zij op de verkiezing der schepenen eene drukking

(1) *Register der Wijsdommen*.

(2) *Stadsrekeningen over* 1438-39, f° 245 r°. In 1449-50 hadden zij er elk negen, *Stadsrekeningen* 1449-50, f° 20 v°.

(3) *Dagboek*, f° 40 v°.

uit te oefenen die de tusschenkomst van den graaf en zijne commissarissen belemmerde, ja vernietigde, en de benoeming der wethouders gansch in hunne handen plaatste.

Ziehier dit gebruik; het is mij onbekend wanneer het eerst toegepast werd. Eenige dagen vóor halfoogst vroeg elk der dekens aan de aftredende wethouders van zijn lid hun oordeel over de toekomstige verkiezing ‘ende up de ydoniteit van den persoonen die men ten toecommende scependomme promoveren wilde van elcx lede’[1]. Na een gezamenlijk overleg werd eene lijst opgesteld van tien leden der neringen, en insgelijks van tien kandidaten der weverij, waarop die twee stadsleden recht hadden. Daarna vergaderden de twee dekens met de vier commissarissen van den graaf, 's daags vóor of op den dag der verkiezing; deze hadden de zes kandidaten der poorterij aangeduid, en wederzijds deelde men zich de lijsten mede welke men aan de acht kiezers zou voorstellen, dit ten einde de onverkiesbaren te verwijderen vóor de verkiezing en deze zoo kort mogelijk te maken[1].

De commissarissen van den graaf stelden dan onmiddelijk de vier *'s heeren kiezers* aan, gewoonlijk poorters. Volgens het privilegie van Philips den Schoone waren het de goede lieden der stad, later de aftredende wethouders die de vier *stedekiezers* benoemden; sedert het einde der 14e eeuw waren het de aftredende hoofddekens[2] welke deze aanstelden, twee voor de neringen en twee voor

(1) *Dagboek*, f° 7.

(1) *Dagboek*, f° 7.

(2) *Handschrift* 16850-57, Koninklijke Bibliotheek te Brussel, f° 117 r°; dezelfde tekst in de *Chronycke van Ghendt van Jan van den Vivere*, bz. 21, regel 31.

de weverij[1], en soms wel was een der dekens zelf stedekieser[2]. Aan degenen, die de hoofddekens daartoe benoemden, gaven zij natuurlijk last hunne lijst te doen doorgaan[3], zoodat zij verzekerd waren van de keuze hunner kandidaten; en daar feitelijk de 's heerenkiezers slechts de zes poorters, door de commissarissen aangeduid, te benoemen hadden, was de schepenenverkiezing een ijdele begoocheling[4].

Dit blijkt nog meer door het volgende; een gebruik had het geval voorzien dat eene oneenigheid mocht oprijzen tusschen de stedekiezers, tegenover de hoofddekens gebonden, en de 's heerenkiezers, die het zelfde gebiedend mandaat van de hertogelijke commissarissen hielden; het privilege van Philips den Schoone verordende dat in dit geval de wil der meerderheid doorging, doch de kiezers stonden vier tegenover vier, zoodat er van geene meerderheid spraak kon zijn; wanneer dus de kiezing twee of drie dagen duurde en het volk voor 't Schepenhuis ongeduldig, ja dreigend werd, zoo moest ‘naer dhoude costume’, een *van den kiesers van 's heeren*

(1) *Dagboek*, f° 10 r°. Bijv. in 1444 (*Memorieboek*, D. I, bz. 218: Lieven van der Pale, vleeschhouwer, en Pieter Hueribloc, oud-deken der vischkoopers, voor de neringen; Jacob van den Hane en Zegher Bollaert, leden der weverij voor het wolambacht. - In 1445 (*Memorieboek*, D. I, bz. 220): Meester Gillis Pappal, meersenier, en Meester Jan van Loo, vleeschhouwer, voor de neringen; Christoffel de Grave en Geeraard Goetghebuer, voor de weverij.

(2) In 1444 was Lieven Van der Pale, overdeken der neringen en tevens stedekieser (*Memorieboek*, D. I, bz. 218: in het HS. stond het woord *hueverdeken* boven den naam van Vander Pale geschreven, en de uitgever plaatste hem bij vergissing naast dien van Pieter Hueribloc); Daneel Sersanders was insgelijks stedekieser en overdeken in 1448 (*Memorieboek*, D. I, bz. 225).

(3) *Dagboek*, f° 179.

(4) Gachard, *Documents Inédits*, D. II, bz. 99, hertogelijk manifest van 31 Maart 1452.

weghen, afgaen van zynder opinie' en toestemmen van te kiezen met de stedekiezers; zoodat altijd de *cedullen* of kandidatenlijsten der dekens bekrachtigd worden[(1)].

Men begrijpt dat de meerderheid der schepenen, twintig op zes-en-twintig, op die wijze benoemd, gansch ter beschikking der hoofddekens stonden die hen feitelijk aanstelden, en dat deze aldus de ware meesters van Gent in het midden der 15e eeuw waren[(2)].

Ook benoemden zij van rechtswege, met de schepenen, de stadsambtenaars als secretarissen, ontvangers, serganten, boden, wellicht ook vinders en halleheeren, uit hunne twee Leden genomen; zoodat hertog Philips aan de twee hoofddekens in 1451 verweet dat 'zy eenen zekeren tyt al de wet ende alle officie zelve ghemaect hebben, up ghelooften ende verbanden, die zy hemlieden doen om ghiften ende om ghelt, want zy stappans rycke worden[(3)]'.

Dat er gekonkelfoesd werd, reeds bij de voorafgaande promotie door de dekens, wordt bevestigd door een uittreksel van een onderzoek in 1450-51 over gepleegde knevelarijen ingesteld: 'Lievens van der Palen [alstoen overdeken] wijf hadde van Symon Lachengioen[(4)] een webbe besleghen weert V oft VI croonen twelke Symon

(1) *Dagboek*, f° 7 r°.

(2) Gachard, *Documents Inédits*, D. II, bz. 99. - De heer Vuylsteke heeft over dien invloed der hoofddekens op schepenenverkiezingen eene diep doordachte studie geschreven in zijn Aanhangsel op de *Rekeningen der Stad Gent*, *Tijdvak van Philips van Artevelde*, bz. 523 vlg. -

(3) *Dagboek*, f° 23 v°; vergelijk aldaar f^iis 20 v°, 152 v°, en Gachard, *loco citato*, D. II, bz. 99. - Ik kan hier niet nalaten het volgende uittreksel van 't *Memorieboek* mede te deelen: 'Item dit jaer was een deken der weverye, Jan de Luede, zyne macht benomen van scepenen, twee jaren van officien te stellene als secretarissen, ontfanghers, sergenten, boden ende andere', D. I, bz. 191; vgl. bz. 194.

(4) Deken der goudsmeden 1443-46 en 1450; schepene der keure in 1445-46, *Memorieboek*, D. I, bz. 220.

haer gaf naer dat hy scepene worden was, uute dien dat men hem zeyde dat costume was als een dekene yement ghepromoveert hadde ter officien dat men een juweel plaghe te scynckene zynen wive'[1].

Doch ook de 's heerenkiezers lieten zich de handen insmeren en in oogst 1448 had Meester Jooris de Bul dertig pond groote verkregen om Philips Sersanders voorschepene der keure te benoemen en Pieter Hueribloc als ontvanger van wege de poorterij te helpen aanstellen[2]. Die verkoop der ambten was algemeen, Jan van Loo en Christoffel de Grave hadden aan de dekens eene zekere som betaald om klerken van schepenen van gedeele te worden[3], en wij zullen in het volgende hoofdstuk zien hoe de schepenen en dekens en de vorstelijke ambtenaars zich onder dit opzicht evenaarden: het was eenvoudig de kwaal des tijds.

Gewoonlijk verkozen de dekens en gezwoornen tot hoofddekens zeer begoede persoonen[4]; doch men moest niet noodzakelijk rijk wezen om tot dit ambt geroepen te worden; een vertoogschrift, in het *Dagboek* opgenomen, dat den 'Staet' van eenige oud-bestuurders opgeeft 'heer zy an doffitie quamen'[5], bewijst dit volkomen.

Wel is waar vinden wij een Jan van Siccleer, welke 'redelic goed ende eene neerynghe up te ghedoene' bezat[6] en een steenen huis met eenen toren op de Hoogpoort rechtover de Groote Zikkele bewoonde[7]; hij

(1) *Dagboek*, f° 216 v°.
(2) *Dagboek*, f° 29 r°.
(3) *Dagboek*, f° 92 v°; vgl. f° 32 r°.
(4) L. Van der kindere, *Le Siècle des Artevelde*, bz. 74.
(5) *Dagboek*, f° 93 v°.
(6) *Ibid.*, f° 94 r°. Hij was schepene der keure in 1435, 1441, 1444, overdeken der neringen 1438, 1441, stedekiezer 1440 en 1446, *Memorieboek*, D. I, bz. 200, 212, 214, 215, 218, 222.
(7) *Kronijk van Vlaenderen*, D. II, bz. 235.

schijnt een wisselaar geweest te zijn daar men hem zijne joodsche afkomst verweet en hij later deken der goudsmeden werd, waartoe deze lieden behoorden; insgelijks was Pieter Beys van op d'Oudburg, overdekenin 1441-43 ‘redelic gheghoet’[1], en Jacob van den Hane, deken van het wolambacht[2] ‘was rycke als hy an dofficie quam’.

Maar van den anderen kant vinden wij den vleeschhouwer[3] ‘Lieven van der Palen, heer hy dekin van der neeringhen was, zo aerm ende zo belast van zo grooten sculden dat hadde hy nyet gheworden deken van den neerynghen hy hadde moeten de stede rumen’[4], doch hij was vroeger reeds meermalen schepene der keure en stedekiezer geweest[5].

Pieter Hueribloc, een oud-stadsklerk[6], die later op de Vischmarkt woonde[7], ‘doe hy an de offitie quam, was zo cleene van state ende van goede, dat hy in ghezelscepen, in cabaretten ende taveernen om voordeel placht

(1) *Memorieboek*, D. I, bz. 197, 199, 208, 214-217, 220, 222, 225; schepene van gedeele 1433; der keure 1435, 1438, 1443, 1446; ontvanger 1441. Hij woonde op d'Oudburg (*Kronijk*, D. II, bz. 234) en was deken der vischkoopers in 1445, 46 en 59.

(2) Jacob van den Hane was schepene der keure in 1424, 27, 30, deken der weverij en stedekiezer in 1432, deken 1433, schepenen der keure 1434, stedekiezer 1437, deken der weverij 1439-1441, schepene der keure 1438, 1442, 1445, stedekiezer, 1444, 1449, deken 1447-48; zie *Memorieboek*, D. I, bz. 179, 183, 189, 195, 197, 198, 204, 207-9, 215, 218, 220, 224, 226-28.

(3) *Dagboek*, f° 7 v°; en Register der Wijsdommen, deken der vleeschhouwers 1447-48.

(4) *Dagboek*, f^{iis} 93-94.

(5) *Memorieboek*, D. I, bz. 209, 215, 218, 220, 224, 227: schepene der keure 1439, 1445, stedekiezer in 1442 en 1444, overdeken 1443-45, stedekiezer 1447, schepene der keure 1447-48.

(6) *Stadsrekeningen over* 1437-38, f° 144 v°.

(7) *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 146 v°, en *Kronijk*, D. II, bz, 234.

te ghane synghene', en nochtans werd hij ineens tot overdeken in 1445 benoemd[1].

De weg tot het dekenschap was dus niet volkomen aan proletariërs gesloten. In het midden der 15e eeuw was dit ambt, door de macht welke het verleende, hevig door heersch- en geldzuchtigen nagejaagd, want het was de eerste trede om tot het schependom te geraken, of omgekeerd. De dekens immers hadden sedert vroeg een middeltje bedacht om aan het roer te blijven; het was een gebruik geworden van den overdeken, na verloop der twee jaren van zijn mandaat, als eerste schepene der keure van zijn lid aan te stellen, en den deken der weverij als ontvanger[2], en dit ook droeg niet weinig bij om voortdurend het stadsbestuur in handen te stellen eener kliek van politiekers die van het 'scependomme' naar het 'dekenscip van neerynghen' ofwel naar het 'tresorierscip' overgaan[3], en geen oogenblik zonder ambt blijven.

Doorloopt slechts van 1425 tot 1446 de Schepenenlijsten, 't zij in *Stadsrekeningen* of in 't *Wittebouc* (in het *Memorieboek van Gent* afgedrukt), voegt daarbij de posten der *Stadsrekeningen* waar ook ontvangers, klerken, erfscheiders aangeduid staan, zonder de lijsten der kleine neringen te vergeten[4], en gij zult bemerken dat het immer en altijd dezelfde zijn die de openbare ambten bekleeden en' in Schepenenkamer of op den Zolder zetelen.

(1) *Stadsrekeningen over* 1445, f° 274 r°.

(2) *Dagboek*, f° 179 v°.

(3) *Ibid.*, f° 92 vlgde.

(4) Zie in Aanhangsel, de lijsten van het *Register der Wijsdommen* van 1445 tot 1454; degene welke men vindt bij Fr. de Potter, *Gent*, D. II tot VII in de *Aanhangse's* zijn onnauwkeurig; de opmerking is van J. Vuylsteke, *Nederlandsch Museum* (1894), 4e Reeks, 3e Jaargang, 9e en 10e Aflevering, bz. 175.

Wij hebben hooger gezien hoe eenigen hunner als Pieter Hueribloc, Pieter Beys, Jan van Siccleer, Lieven van der Pale, Jacob van den Hane opvolgenlijk de hoogste betrekkingen wisten te bekleeden en een ander ambt betrokken gedurende den wepeltijd van het vorige; zoo is het met alle anderen: Willem Valcke[1] was schepene der kuere in 1409, 1413, 1416, scepene van gedeele in 1419, 1422, 1434 en 1445; Jan Goetghebuer[2] was stedekiezer in 1430, schepene der keure in 1431, 1436, schepene van gedeele in 1439, stedekiezer in 1441, deken der weverij in 1442, stedekiezer in 1443, schepene der keure 1444 en 1447, stedekiezer 1449, deken der weverij 1449-1451; Jan van Huusse[3] is 's heeren kiezer in 1440, schepene der keure in 1442, 1445, stedekiezer in 1447, schepene der keure in 1449; Christoffel de Grave[4] was schepene van gedeele in 1430, 1432, der keure in 1434 en 1437, stedekiezer in 1440 en 1445, deken der weverij in 1444-46, schepene der keure in 1446 en 1449, en zoo voorts.

Men kan wel denken met welk slecht oog de Vlaamsche vorsten de hoofddekens, die beide 'heeren van Ghendt', aanzagen, welke op een woord het nijverigste en tevens woelziekste deel der bevolking tegen hen konden doen te velde trekken. Bewust van hunne macht, moest het weldra schijnen aan die mannen, wien het Schepenhuis als eene woonst geworden was, dat het bestuur hen toekwam en hen levenslang verzekerd was. De waan, dat zij zich buiten bereik van den vorst en van

(1) *Memorieboek*, D. I, bz. 151, 158, 163, 169, 175, 198, 220.
(2) *Ibid.*, D. I, bz. 188, 192, 202, 203, 209, 214, 216, 217, 218, 224, 227, 228, 230, 232, 234.
(3) *Ibid.*, D. I, bz. 212, 216, 220, 224, 227.
(4) *Ibid.*, D. I, bz. 189, 195, 198, 204, 212, 220, 222, 227, 229.

't volk[1] bevonden, spoorde hen vroegtijdig aan tot misbruik en willekeur, dit is verkoop van recht en ambten en plundering der stadsinkomsten, die ze wellicht als *hunne* kas zullen aanschouwd hebben. Straffeloosheid baart vermetelheid, en het is zeker dat hoe vaster ze zich op 't Schepenhuis zullen geworteld hebben, hoe grooter hunne knevelarijen werden: deze, door de politieke bent van 1436 tot 1450 gepleegd, bestudeeren wij nauwkeurig hierna.

(1) Aan het volk ontsnapten de ‘levereters’ of ontrouwe bestuurders niet altijd; getuige den moord op Daneel van Zeverne en op Gyselbrecht Pateete, overdekens in 1432 en 1437.

IV. Het Wanbestuur te Gent van 1430 tot 1449.

Een onderzoek op Allerheiligen 1451 begonnen[1] en in 1452 voortgezet[2] doet ons de drievoudige vergrijpen der schepenen, dekens en stadsbedienden kennen; buiten den verkoop der openbare ambten waarvan wij hooger spraken[3], eigenden ze zich het goed der stad toe en bestolen de ingezetenen in de gedingen die voor hen gebracht werden. Wij willen hier eenige voorbeelden hunner oneerlijkheid aanhalen.

De beruchte Pieter Boudins, advokaat (en later geheimschrijver des hertogs), werd beticht de *ghuetelynghe* of ketel, waarin men op de zaal in 's Gravensteen de valschmunters placht te zieden[4], gestolen te hebben; hij was immers aan zijn proefstuk niet, want hij werd vroeger te Parijs, wellicht student zijnde, gegeeseld omdat hij boeken stal, en hernieuwde dit vergrijp in het klooster der Kartuizers bij Gent. Zijn latere ambtsgenoot, Meester Jooris de Bul, ontvreemde aan de stad ineens 30 p. gr.[5]. Ghijzelbrecht Damman verrobberde het kruis van Sint-Baafs, verborg het in den oven van eenen bakker, hetgeen dezen laatsten, toen het feit aan 't licht kwam, gansch zijne nering deed verliezen[6]; Geerolf van der Haghen, deken der timmerlieden, eigende zich 2000 baksteenen

(1) *Dagboek*, f° 28 v°.

(2) *Ibid.*, f^{iis} 82 r°, 91 r°, f° 214 v°. - Vergelijk ook de *Stadsrekeningen* over 1451-52, f° 139 r° tot 142 r° welke men in het *Aanhangsel* vindt.

(3) Bz. 41.

(4) *Dagboek*, f^{iis} 29 v°, 94 v°; zie de grove dwaling bij Kervijn, *Hist. de Flandre* (1849), D. IV, bz. 354; 'hij was vroeger zo aerm dat hij vrienden maken moeste om ghecleet te zijne'. *Dagboek*, f° 94 r°.

(5) *Dagboek*, f° 29 r°.

(6) *Ibid.*, f° 94 r°.

toe voor de stadswerken bestemd[1]; Jacob van den Hane volgde hem hierin na, doch deed daarenboven werklieden die ten zijnent gewerkt hadden op stadsrekenkamer betalen[2]; Pieter van Hertvelde liet 300 verloode tichelen ten zijnen behoeve uit de stadsmagazijnen weghalen[3]; de oud-ontvanger en lakenkoopman, Boudewijn de Pratere, maakte zich plichtig aan hetzelfde misdrijf[4]. Doch geen van hen dreef het zoover als Jan de Wispeleere, ouddeken der goudsmeden en overdeken in 1427-1429, welke een huis bewoonde met de steenen der stadsvesten opgericht[5], of Lieven van der Palen, de vleeschhouwer, die met de plaveisteenen van een toren op de Vesten zich een slachthuis liet bouwen en de werklieden hunne daghuur bij den stadsontvanger deed trekken[6].

Jan van Sicleer bevredigde zich niet met steenen op 's Geeraardsduivelsteen te ontleenen, maar als ontvanger liet hij ijdele plaatsen in zijn boek open en vulde die later op met verscheidene posten tot een gezamenlijk bedrag van 53 p. gr.; de wijn welke hij verbruikte koste hem niet duur, daar hij de ‘presentwijn’ der stad roofde[7].

(1) *Dagboek*, f° 29 v°.

(2) *Ibid.*, f° 29 r°, 93 r°.

(3) *Ibid.*, f° 29 v°.

(4) *Ibid.*, f° 216 r°.

(5) *Ibid.*, f° 29 r°; *Stadsrekeningen* over 1427-29, f° 26 r°. 100 r°.

(6) *Ibid.*, bz. 70, 216, 181.

(7) *Dagboek*, f^{iis} 29 r°, 91 v°. Men kan zich een denkbeeld vormen der waarde van een pond gr., door eene akte van 1440 (Van Duyse et de Busscher, *Inventaire analytique des Chartres de la vilie de Gand* (1867), N^{r} 585, bz. 207) waar een frank van dien tijd op ‘trente deux gros, monnaie de Flandre’ berekend wordt (in 1411 heeft de franc d'or eene waarde van 33 gr.; zie Gilliodts, *Inventaire des archives de Bruges*, D. V, bz. 30). De *Stadsrekening* van 1440-41 waar ditzelfde geschenk aan den hertog van Orléans, pas uit gevangenschap teruggekeerd, besproken wordt, zegt ‘X^{c} vrancken, comt CXXXIII p. gr.’; nu, 1 gouden frank in 1424 wordt door N. De Wailly (*Mém. de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, D. XXI, 2e stuk (1857), bz. 250) op 10 fr. 537 berekend. Dus heeft het pond gr. eene waarde van ongeveer 10537/133 = 79 fr. 22 of bijna 80 frank.

Men denke niet dat soms één ambtenaar dit buiten wete zijner collegas bedreef; gedurende het voorschependom van Philips Sersanders(1), ver van zich te houden bij de jaarwedde bepaald op ‘den Steene staende in scepenencamere van der kuere’(2), namen de schepenen elk 4 pond groote meer dan hen toekwam, behalve drie, waaronder Lieven de Pottere; Pieter Huerebloc, toen ontvanger, en Jacob van den Hane, deken van het wolambacht, eigenden zich elk 8 p. gr. toe ‘boven huer pentioen’(3), en slechts Daneel Sersanders, deken der neringen, teekende protest aan tegen die plundering der stadskist: iets dergelijks had zich reeds in 1443 en in 1445 voorgedaan(4).

De samenwerking dier dievenbende beperkte zich daarbij niet, maar vooral in de uitoefening van hun rechterlijk ambt zochten schepenen en dekens onderlings talrijke voordeelen te putten. Een geding was hen altijd eene gelegenheid om iets of wat te oogsten, ofwel zich een feestmaal of gelag te doen aanbieden(5).

Alle middelen waren goed om de gunst dier oneerlijke bestuurders te verkrijgen; niet dat daarom altijd de tusschenkomst van den uitgekochte in het geding het vonnis ten voordeele der omkoopers deed spreken, want

(1) *Memorieboek*, D. I, bz. 225, jaar 1448-49. In de *Stadsrekening* over 1448-49, f° 448 v°, vindt men Philips Sersanders, voorschepene der keure, en Meester Philips Sersanders, secretaris van gedeele; het geldt natuurlijk den eersten.

(2) *Dagboek*, f^{iis} 36 v°, 72 v°.

(3) *Ibid.*, f° 29 v°. In 1450 betaalden ze dit allen terug, buiten Philips Sersanders.

(4) *Dagboek*, f° 29 r°.

(5) *Ibid.*, f° 216, r^{o} en v^{o}. Ik moet hier doen opmerken dat de plichtigheid van P. Huerebloc volkomen bewezen is, want alhoewel de overdeken gewoonlijk 12 p. gr. ontving als jaarwedde (*Memorieboek*, D. I, bz. 195), wordt hem in 1447, 17 pond, 6 s., 8 d. gr. betaald (*Stadsrekeningen*, 1446-47, f° 332 v°), in die hoedanigheid.

soms besteedde de andere partij meer om zich een grooter aantal stemmen te verzekeren[1]; gewoonlijk was het door klinkende munt dat de rechters zich lieten winnen, niet mits schellingen maar wel ponden. Zoo betichte men in 1451-52, meester Pieter Boudins van 127 p. gr. van de pleiters ontvangen te hebben[2]; meester Monfrant Alaerts, meermaals ontvanger, secretaris en pensionaris, had derwijze 50 p. gewonnen[3]; Christoffel de Grave een veertigtal en daarbij nog 300 kroonen[4]; Jacob van den Hane[5] en ook Pieter Hueribloc 50 pond[6]; Gillis Hugaert een 20 tal[7]; Lieven van der Palen bracht het tot 80 p. en 200 kroonen[8]; meester Jooris Tsuul, schepene van de keure in 1444, alhoewel ridder zijnde, had 42 p. gr. aan de verweerders ontfutseld[9].

Vergeet niet de talrijke andere geschenken daarbij te voegen als zilveren kroezen[10] en stooppotten[11], vergulde tassen[12], zilveren schalen[13], stukken wijn[14], lammeren[15], stoelen[16], wol[17], laken[18], kappoenen[19], enz. Eenige wisten zelfs eene rente van zekere

(1) *Dagboek*, f° 215 r°, 216 v°.
(2) *Ibia.*, f^iis 29 v°, 91 v°, 93 r°, 214 v°, 216 v°, 217 r°, 217 v°, 218 r°.
(3) *Ibid.*, f^iis 91 v°, 214 v°, 215 v°, 216 v°, 218 r°.
(4) *Ibid.*, f^iis 91 v°, 93 v°, 216 v°.
(5) *Ibid.*, f^iis 29 r°, 93 r°.
(6) *Ibid.*, f^iis 29 r°, 216 v°, 218 r°.
(7) *Ibid.*, f^iis 29 r°, 60 r°.
(8) *Ibid.*, f^iis 28 v°, 91 v°, 215 r°, 217 r°, 218 r°.
(9) *Ibid.*, f^iis 92 r°, 215 r°, 217 v°. - Volgens het *Memorieboek*, D. I, bz. 223, werd hij met Lodewijck van Aerderijck en met Joanna van den Driessche ‘huerlieder zustere’, voor L jaren gebannen ‘om sekere saken die sylieden deden den insetenen van der stede van Geersberghe, met Jan van den Driessche, deurwaerder,’ in 1447; hij stierf vóor 1451 (*Dagboek*, f° 92 r).
(10) *Dagboek*, f^iis 217 v°, 218 r°.
(11) *Ibid.*, f^iis 92 r°, 216 v°.
(12) *Ibid.*, f^iis 92 v°, 217 v°.
(13) *Ibid.*, f^iis 91 r°, 92 r°.
(14) *Ibid.*, f^iis 91 r°, 92 v°.
(15) *Ibid.*, f° 216 v°.
(16) *Ibid.*, f° 217 r°.
(17) *Ibid.*, f° 215 v°.
(18) *Ibid.*, f° 91 r°.
(19) *Ibid.*, f° 217 v°. Vgl. nog f^iis 214 v° en 216 v°.

pleiters te bekomen, als Pieter de Grave en Lieven van der Pale[1].

Niet alleen de Gentenaars die recht eischten, ook de lieden der kasselrij die beroep aanteekenden van het oordeel der kleine schepenbanken en 't geding vóor de Gentsche ‘heeren’ brachten, werden de prooi hunner schraapzucht: zoo ondervonden het de buitenbrouwers van Oudenaarde in geding met Oudaert Blondeel, heer van Pamele, welke van hen recht eischten[2].

Wij zegden het reeds hooger dat er samenwerking op dit gebied bestond[3]: zelfs met den baljuw werd er soms gedeeld, als Niklaas de Smet met Jan van der Zijpen, heer van Wazières[4]; die medewerking wordt ons bijzonder goed geschetst in een volzin der beschuldiging op 5 Februari 1452 aan den hertog gezonden welke de handelwijze der twee oud-raadspensionarissen Meester Monfrant Alaerts en Pieter Boudins uiteenzet[5]; men kent den invloed der stedelijke advokaten op de vonnissen door schepenen gewijsd. Die twee raadspensionarissen der hooge bank hadden eene overeenkomst gesloten om hunne winsten te deelen; van de beide pleitende partijen namen ze geld aan, en dan ‘omme de zelve partyen fraudelic te paeyene ende den juge te bedrieghene, plaghen te sustineerne elc hare partie zake

(1) *Ibid.*, f° 218 r°.

(2) *Ibid.*, f^{iis} 91 v°, 92 v°, 93 v°, 214 v°, 217 v°.

(3) *Ibid.*, f^{iis} 29 r°, 91 v°, 92 r°, 93 v°, 217 v°. - Later beschuldigde men die oud-bestuurders ‘dicwille ghewijst te hebben van eender zake drie oft vier vonnessen contrariende’, *Dagb.*, f° 77 r°. Vergelijk ook het hertogelijk manifest van 31 Maart 1452, bij Gachard, *Doc. Inédits*, D. II, bz. 99.

(4) Hij was hoogbaljuw van Gent van 1437 tot 1444; zijn opvolger was Boudewijn de Vos, heer van Lovendeghem (Van Duyse, *Inventaire*, N^{r} 589).

(5) *Dagboek*, f° 91 v°; zij waren beiden nog stadspensionarissen in 1446-47 (*Stadsreken*. 1446-47, f° 318 v°, 332 r°).

met vele groote argumenten, maniere makende in de argumenten van sceldynghen ende gramscepen deen jeghen dandre, ende in thende worden eens ten profyte van den ghenen die meest ghegheven hadden'.

Buiten de gedingen ontvingen nog die gentsche burgervaders 'groote sommen van pennynghen' van degenen die bedreigd waren voor eene misdaad uit de stad gebannen te worden(1); ook om buitenlieden en hagepoorters voór den tijd en tegen de keure het poorterschip te verleenen(2), misbruik waartegen de hertog later hevig protest aanteekende; nóg, om de verzoening te bewerken over eenen moord(3), of om te beletten dat iemand in zijne nering zou gekrenkt worden - zoo wist de slimme Jan van Siccleer van Pieter Besunts, welke met 'zijnen ghesellen lombaerden', 'tafele hield binnen Ghend in de huuse geheeten de Clocke, den Pau, ende inde Sterre'(4), 10 pond gr. af te truggelen 'huut vreesen dat hem dezelve Jan dede te verstane datter ander lombaerden ghescepen waren te commene binnen deser stede'(5): is het te verwonderen dat na die guitenstreek men aan Jan van Siccleer zijne joodsche afkomst verweet(6)?

Van den verkoop der 'offitien' aan den meestbiedende hebben we reeds gewaagd, en aldus moet het ons geenszins verwonderen dat om deken eener bijzondere nering (als Marten Seys(7) der volders) te worden, men aan de alvermogende dekens geld in de handen duwde, 't zij vóor, 't zij na de benoeming, of overhandigde een geschenk

(1) *Dagboek*, f^{iis} 214 v°, 215 v°.
(2) *Ibid.*, f° 216 r°, v^{o}.
(3) *Ibid.*, f° 92, r^{o}, v^{o}.
(4) *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 126 r°.
(5) *Dagboek*, f° 215 r°.
(6) *Ibid.*, f° 94 r°.
(7) In 1446-47 was hij deken der tijkwevers (*Register der Wijsdommen*); in 1447 was hij schepene van gedeele, *Memorieboek*, D. I, bz. 224.

aan mevrouw de overdekenin om beter haren man te gewinnen[1].

Nikolaas de Smet vergenoegde zich niet met wat hij kreeg, maar perste aan zekere ‘schamele lieden’ geld af door de bedreiging dat hij ze anders van eenige misdaad zou beticht hebben[2]; doch wat alles overtreft is die bestuurders der weezerij als huwelijksmakelaars te zien optreden![3].

Een man, welke ze allen te samen uitgebuit hebben, was een zekere Jan Mestdach; ter gelegenheid van een geding, truggelden zij hem 60 p. gr. af en daarenboven de wol van 100 schapen, een stoel, een zilveren kop, een zilveren kroes, enz., buiten hetgeen nog aan het onderzoek ontsnapt is[4]. Denkt niet dat die vrome menschen, die telkendage mis hoorden in de kapellen van 't Schepenhuis, het aanzagen of het een leek of een priester gold[5]: het was hen maar gelijk wie betaalde. Doch wraakroepend was het dat zij aan de armen der stad een gedeelte hunner almoezen in wijn, kleederen, brandstoffen onthouden hadden en ze onderling verdeeld[6].

Dat men onder de knevelaars vooral de namen aantreft der kliek: Alaerts, Boudins, Beys, de Grave, van den

(1) *Dagboek*, f^{iis} 92 r°, 92 v°, 217 r°.

(2) *Ibid.*, f^{iis} 18 r°, 93 r°.

(3) *Ibid.*, f^{iis} 64 v°, 217 r°.

(4) *Ibid.*, f° 214 v° tot 217 v°.

(5) *Ibid.*, f° 217 r°. - Men merke op dat de 4 p. gr. welke de schepenen als bruiloftsgeschenk aan den zoon of dochter van een collega gaven, of ook aan hunne dochters die het nonnekleed aantrokken, of hunne zonen die de eerste mis zongen, niet als eene knevelarij maar als een oud gebruik moeten aanzien worden; zie eene bepaling van het karter van Philips den Goede op 28 Januari 1433, waardoor bepaald wordt dat men de leden der neringen niet meer mag doen tusschenkomen in de kosten voor bruiloften of feesten gehouden ‘bij scepenen, dekenen of andren officiers’, Gheldolf, *Coutumes*, D. I, bz. 614.

(6) *Dagboek*, f° 94 r°.

Hane, Hueribloc, van der Pale, de Pratere, van Siccleer en anderen, die zich, als hooger opgemerkt, gedurende 16 jaar het bestuur der stad had toegeëigend[1]. hoeft niet herinnerd te worden; maar wél, dat onder die lieden, waarvan sommigen als Hueribloc, van der Pale, de Grave en Boudins doodarm aan 't bestuur kwamen, er ook sommige rijk begoede poorters waren, wat dezen geenszins verhinderde evenals de anderen hunne onderhoorigen uit te buiten[2].

Terecht mocht de hertog later zeggen dat ‘scepenen 't recht vercoopen’[3], en er op wijzen ‘wat wilder vonnessen men te Ghendt wijst om goet ende ghelt’[4]; zijne beschuldiging als zouden ‘die justicie recht of crom hebben wille, die commen an beede de dekenen: heeft hy ghelt, hy heeft recht’[5], past even goed op de schepenen, daar de dekens tot dit ambt overgingen gedurende hunnen wepeltijd en omgekeerd, en het oordeel der Schepenbank als dit van den overdeken op den Zolder niets met het recht gemeens had. Het zal dan ook niemand verwonderen dat daardoor Gent ‘die vermaert was voor een stede van justicien ende rechte, commen es in groter upspraken, blaemten ende scoffiericheden’[6] zooals de hoofdmannen zich in 1452 bekloegen in een voorgebod.

Men gist van zelf dat door die groote ‘scalcheden, listen ende bedechteden’ bij deze modelbestuurders ‘gheorbuert om haerlieder ghesynghulierde profyt’, ‘zy haestelic ende onbehoorlic rycke worden zyn’[7]. Zoo, bijvoorbeeld, had Lieven van der Pale, vroeger zóo arm, in vijf of zes jaren zich wel 40 ponden inkomen

(1) *Dagboek*, f^{iis} 66 r°. 76 v°, 166 r°, 172 v°.
(2) *Ibid.*, f° 94 r° en vlgde.
(3) *Ibid.*, f° 23 v°
(4) *Ibid.*, f° 24 r°.
(5) *Ibid.*, f° 24 r°.
(6) *Ibid.*, f° 73 v°.
(7) *Ibid.*, f^{iis} 21 r° en 40 r°.

verzekerd, bewoonde zijn eigen huis in de Drapstraat[1], bezat zilverwerk en meubels genoeg ‘om den staet van eenen simpelen ruddere te onderhouden’, niettegenstaande de karigheid zijner dekenjaarwedde, ‘up welcke wedden de dekenen zulcken cost doen moeten, dat zy lettel daer in moghen verhueveren’[2]. Immers Pieter Boudins had het openlijk bekend ‘dat hy up zyn pentioen niet en hadde willen dienen’[3], zoodat hij zonder schaamte ‘doffitien int let van der poortrien’ verkocht[4].

Was hun openbaar leven erbarmlijk, hun privaat was niet veel beter: getuige hunne talrijke bastaarden[5], als eene droeve naäping der ontelbare welke Philips de Goede van zijne vier en twintig bijzitten verkreeg[6], getuige ook hun slecht gedrag en hunne slemperijen[7].

Droevig einde van eene verouderde en verkankerde stedelijke zelfregeering!

Dat men, na dit weinig stichtend tafereel, zich niet verhaaste de Gentsche bestuurders als de grootste dieven

(1) *Kronijk*, D. II, bz. 234.

(2) *Dagboek*, f° 94 r°.

(3) *Dagboek*, f° 92 r°.

(4) *Ibid.*, f° 110 r°.

(5) Eenige staaltjes; *Stadsrekeningen over* 1436-37, f° 66 v°. ‘Item ghegheven Gheeraerde van Maldeghem, deken van den weverien doe hij zynre natuerelicker dochter cleedde in 't gasthuus den XX^{sten} dach van Januario, IIII lb. gr.’ - *Stadsrek.*, 1438-39, f° 217 r° ‘Item ghegheven Jans van Sycleer, deken van den neeringhen, natuerelicker dochtere doe so ghecleedt was in Sent Janshuus.’ - *Stad rek.*, 1440-41, f° 330 r°: ‘Item ghegheven Boudin Praters natuerlicke sone doe hy hude tzynder maryghiften’, enz.

(6) F. de Reiffenberg, *Mémoires sur les enfants naturels de Philippe le Bon*, in *Bullet. de l'Acad. Royale de Belgique*, 1e reeks, XIII, 1e partie, bz. 172 en 585; of bij John Foster Kirk, *Histoire de Charles le Téméraire*, D. I, bz. 110, aanm. 2.

(7) Ik verwijs naar een vonnis van 16 Juli 1443 in het *Handbouc van Ghedeele*, reeks 261bis, n^{r} 3 op het Gentsch Stadsarchief, afgedrukt in den *Almanak van 't Zal Wel Gaan* (Gent, Vuylsteke, 1899), bz. 49-50. - Feiten als te Ieperen waar de baljuw met den deken der weverij en de schepenen met messen vochten (*Olivier van Dixmude*, bz. 112-113) heb ik te Gent niet ontdekt.

en schelmen van hunnen tijd te aanzien; de verrotting en vooral de langvingerij, had al de klassen der maatschappij aangetast; men verkocht al wat maar verkoopbaar was, en nog schraapzuchtiger toonden zich de vorstelijke ambtenaars dan de stedelijke wethouders. Immers deze hadden gewoonlijk hun ambt gekocht en trachtten dan door ongerechtigheden zoo haast mogelijk de koopsom in te winnen; zij verkochten dus hunne vonnissen aan den meestbiedende, sloegen onrechtvaardig de goederen aan, buitten hunne onderhoorigen uit. De hoogste ambtenaars van hertog Philips den Goede maakten er zich plichtig aan: ‘men cochte de commissie jeghen den cansellier omme de wetten te vermakene, en danne so moesten zyt coopen die in de wet worden, ende aldus so vercochten voort de wethouders den officiers’[1]. *Ab illo*, *disce omnes!*

Reeds had Jan zonder Vrees[2] tegen den verkoop van het schependom door de commissarissen moeten opkomen; Philips, zijn zoon, moest die verordening in 1432 en 1446 vernieuwen[3], zonder dat dit in iets den toestand schijnt veranderd te hebben.

Het woord van Boendale bleef dus waar, meer dan eene eeuw later:

> ‘Nochtan vindt men vele ghiere
> die scependom copen diere
> om tfordeel dat men daer in vindt’[4],

(1) *Olivier van Dixmude*, bz. 89; vgl. ook bz. 129.
(2) Diegerick, *Inventaire d'Ypres*, D. III, bz. 297.
(3) Gilliodts, *Inventaire de Bruges*, D. IV, bz. 523, op 18 Januari 1432; de akte van 18^{en} Januari 1446 vindt men gebonden vóor de *Stadsrekeningen van Blankenberge* over 1445-46 op het Rijksarchief te Brussel, of afgedrukt bij L. Van Lerberghe, *Audenaerdsche Mengelingen*, D. II, bz. 63.
(4) *Jan's Teestye*, verzen 1132-1134.

zoodat in steden waar de vorstelijke afgevaardigden alléen de wet vernieuwden, de schepenen nog oneerlijker waren dan in Gent en daarbij nog onbekwaam[1].

Dat niemand dus den val der grootste vlaamsche gemeente en van haar zelfbestuur begroete, als het einde der oneerlijkheden die wij hooger ten laste der schepenen en omgeving hebben bevonden: de burgondische ambtenaars zouden deze nog overtreffen[2], en de menigvuldige knevelarijen waarvan men den grootbaljuw van Vlaanderen, Colaart van der Clyten, heer van Ruweschuere en Komen beschuldigde[3], gaan ver, degene door de hoofdmannen in 1452 aangeklaagd, te boven.

Ik houd het echter voor een onbetwistbaar bewijs van het onweerstaanbaar naken der moderne staatsinrichting en van den aanstaanden triomf van het centraliseerend stelsel, dat op het oogenblik dat hare stedelijke zelfregeering zoo zeer bedreigd was, de stad Gent lieden aan haar hoofd had, die, in plaats van door een wijs beleid aan hertog Philips de gelegenheid en de mogelijkheid te ontnemen van haar eenen beslissenden slag toe te brengen, zich slechts om eigen voordeel bekommerden, en ja als handlangers hem in de kaart speelden[4].

(1) Zie in eene akte voor Ieperen van Philips den Goede, uit Mechelen op 24 September 1130, bij Diegerick, *Inventaire*, D. III, aanhangsel M, bz. 309-316.

(2) Men leze over de verrotting die aan het burgondisch hof heerschte, voor wat de koopbaarheid en schraapzucht betreft, Paul Fredericq's voortreffelijk *Essai ur le Rôle*, bz. 82 volgende.

(3) Vader van den geschiedschrijver Philippe de Commines; zie de *Préface* van M^{ll} Dupont aan dezes *Mémoires*, uitg. voor de *Société de l'Histoire de France*, D. I Paris, 1840, of zijne akte van afstelling op 1 Maart 1454, in *Bul. Com. Royale d'Histoire*, 2e Reeks, D. VIII, bz 270.

(4) *Dagboek*, f° 172 v°: ‘ceulx qui gouvernoint la ville de Gandt, passé XIIII ou XV ans jusques puis nagaires, lesquelz en leur dit gouvernement monseigneur le duc a aidés et accommandés.’

Dagboek van Gent van 1447 tot 1515.

[1447]

Openynghe ghedaen ten soldere(1) *by Mer Colaert Van den Clyte, ruddere*(2)*, huut laste van hertoghe Philips, die daer present was, anno XIIII*c *XLVI*(3) *ende was daer naer overghegheven by ghescrifte den Staten van der stede.*

+ Myn goede lieden ende ghetrauwe vrienden, ghy weet alle dat ic van joncxs ende kints beene hier in dese myne goede stede+ ghevoedt ende upghehauden ben gheweest(4), omme 't welcke ic

+Fo 1 ro

+1447.

(1) De Collatiezolder was op het Schepenhuis; ziet alhier fo 145 ro: 'ter Scepenhuuse van der kuere, up de Collatiesoldere'.

(2) Colart of beter Nikolaas Van den Clyte, ridder, heer van Renescure en Komen, souverein baljuw van Vlaanderen en vader van den geschiedschrijver Philippe de Commines; zie over hem *Biographie Nationale de Belgique* (article Commines).

(3) Hertog Philips kwam in Gent op 11 December 1446, volgens de *Stadsrekeningen van Gent* over 1446-47, fo 308 ro:
'Item ghecocht jeghen Janne de Boe iij hamen rijns wijns coste dhame xliij sc. gr. die ghepresenteert waren onsen ghedachten heere ende prinche doe hij in de poort quam den XIsten dach in decembre comt vj lb. ix sc. gr'; Op 12en Januari 1447 vaardigde hij te Gent eene verordening uit tegen den invoer van het engelsch laken, ontleed bij P.J. Van Doren, *Inventaire des archives de Malines*, D. I, bz. 121, nr 175.

(4) Het was namelijk te Gent dat hij den moord van zijnen vader te Montereau (10 September 1419) vernam, Chastelain, *Chroniques*, D. I, bz. 41, en *Chronique des Pays-Bas et de Tournai* (uitg. door J. de Smet in *Corpus Chronicorum Flandriae*, D. III), bz. 371.

dese myne stede, hu allen, hebbe ende haude in meerder jonsten, minnen ende vrientscepen dan eeneghe van mynen andren steden, d'welcke ic oock dickent wel anschyn ghedaen hebbe, want van dese myner stede weghe en was an my noynt versocht ende ghebeden, ic en heb 't altyts gheerne ende lieflic ende met goeder herten ghedaen. Ende daer omme hebbe ic oock zonderlynghe ende speciale betrauwen up dese myne voorseyde stede ende up hulieden dat ghylieden my in mynen nood bystaen zult, ende ter noot nyet bezwycken als ghy nyet ghedaen en hebt, noch doen en zult, als ic my vulmaectelic in hulieden betrauwe.

My en twyfelt nyet, ghy en hebt alle wel ghehoort ende gheweten, hoe ende in wat state my myn heere myn vadere liet t'zynen overlydene; ic, die doe een jonck prinche was, vant my in vreesselicken zwaren commeren, de domaynen van mynen lande alle meest vercocht oft verzedt, ende alle myne officien ende juweelen zo bezwaert ende zo t'achtere dat zys nyet meer en mochten, dwelcke my een zwaer onghenouchelic dync was, want zo elc weet, ic en conste ghelaten ic en moeste een zwaer ende een felle oorlooghe annemen, ende dat met Gode ende rechte, om de wrake van mynen vadere die hu prince ende heere was; in 't beleedt van derwelcker oorloghe, die sekere menichte van jaren zeer stranghelic ende langhe gheduert heeft, ic zoo groote macht van ghelde ende fynanchen hebben moeten verdoen, omme de paeymenten van mynen volcke van wapenen, dat gheweest es in grooter menichten, ende oock om myne sloten ende steden te bewaerne ende t'onderhaudene, die alomme an de canten ende frontieren jeghen de vyanden stonden ende anderssins met daer ancleeft, ende om mynen staet te onderhaudene dat nyet en ware te overpeynsene noch te extimeerne.

Ghy weet ooc wel hoe dat ic, binnen den tyde van mynder zwaerder orloghe in Vranckerycke, om 't bescut van mynen lande van Vlaenderen ende anderssins, met Gode ende met goeden rechte, hebbe moeten annemen een zware ende doode-

licke felle orloghe jeghens de Ynghelsche[1], in myn landen van[+] Hollandt, van Zeelandt ende Vrieslandt, d'welcke langhe gheduerde als ghy wel weet, ende al eer ic 'x te hoofde ende te boven ghequam, dies ic Gode dancke, boven al den zwaren costen ende lasten, die ic al dien tyt gheduerende te draghene hadde, om d'oorloghe die in Vranckerycke leedde als boven, het coste my boven der somme van X^{c} duust gulden Saluten, de welcke my in 't beghinsele waren zeer onghereet te vindene. [+]f° 1 v°

Ende al diesghelycke om 't bescud van mynen aermen lande ende ondersaten van Namen, hebbe ic ooc moeten an nemen orloghe, als ghy alle weet, jeghen die van Ludicke[2], die my wel waenden, om dat ic in Vranckerycke vele te doen hadde, myn voorschreven lant van Namen, dat commen es huuten boeseme van Vlaendren[3], afbernen ende afwinnen; maer, metter hulpen ons liefs Heeren, zy en vulquaments nyet ende blevens t'ondere, d'welcke my ooc harde vele coste.

Ende al dit sonder de zware costen en lasten die ic langhe tydt ghehadt hebbe ende daghelicx hebbe in den dienst van Gode, om t'onderhaudt van der kersten wet ende oock de cappelle van den heleghen grave ons liefs Heeren te Jherusalem ende

(1) Namelijk tegen Humphrey van Gloucester, oom van den minderjarigen Hendrik VI, koning van Engeland; deze had Jacoba van Beieren gehuwd, die Philips de Goede van hare staten beroofd had, en met eene engelsche legermacht trachtte hij nu in 't bezit te komen van Holland, Zeeland en Friesland (1424-25); doch spoedig moest hij het opgeven voor de troepen van den hertog van Bourgondië; vgl. F. von Löher, *Jakobaea von Bayern und ihre Zeit* (Nördlingen, 1869) en Fr. de Potter, *Geschiedenis van Jacoba van Beieren* (in *Mémoires Couronnés par l'Académie Royale de Belgique*, D. XXXI), 1881.

(2) In 1430 hadden de Luikenaars de grenzen van 't graafschap van Namen geteisterd; ze werden spoedig teruggedreven en Philips legde aan bisschop Jan van Heinsberg een zeer hard verdrag op; ziet *Chronique de Jean de Stavelot*, uitg. door Borgnet (in *Collection de Chroniques Inédites*), bz. 243 vlgde, en Adriani de Veteri-Busco, *Rerum Leodiensium sub Joanne Heinsbergio et Ludovico Borbonio episcopis*, uitg. door Martène et Durand, *Amplissima Collectio*, IV, kl. 1201 vlgde.

(3) Dit zinspeelt op het feit dat graaf Gwijde van Dampierre ook markgraaf van Namen geweest was (1264-1297).

andere heleghe plaetsen daerwaert overe, jeghen de heydenen ende de payenen, daer in ic groote macht van goede verschoten hebbe ende noch daghelicx doe met goeder herten, ten loone ende eere Gods, ende om de zalicheyt van my ende van al mynen onderzaten; ende hier of moghen zy weten te sprekene die daer in den landen gheweest hebben, ende ooc, zo hoop ic, dat myn onderzaten daer in de landen wel ontfaen zyn van den kerstenen die daer 't bewint hebben. Nu eyst waer dat binnen zekere jaren haerwaerts, ter begheerten van onsen heleghen vader den paus ende van den heleghen concilie(1) dat doe was, oock om wel doens wille, om Gode te ghelievene ende om te bescuddene de bloetsturtynghe van den kerstenen volcke, ende zo menegherande quaetheyt ende overdaet te verstekene die by den oorloghe regneerde, ic myns vaders doot vergheven hebbe ende paeys ghemaect metten coninc(2), als ghy elc wel weten muecht.

Naer welcken paeys aldus ghemaect zynde, ic overdochte ende ansach dat, al was 't alzo dat ic altyts de orloghe gheduerende myn landen ende ondersaten ghehauden hadde in paeyse, in rusten ende coopmanscepen, zo ic naerst hadde connen ende moghen, nochtans hadde icxse zeer belast met beden ende zettynghen, die zy my dickent ende menichwerven gheerne ghegheven hebben; dit overdynckende ende ooc dat alle myne offitien bezwaert ende belast zyn meer dan zy goelicx+ lyden moghen, myn renten ende domaynen versedt ende vercocht, hadde meenynghe +f° 2 r° by der hulpen Gods in paeyse, in rusten ende in vreden te blyvene, ende, mids der hulpe van mynen volcke, myn landen, domaynen ende offitien weder te passe ende in state te brynghene ende goede justicie ende duechdelic gouvernement up te stellene ende onderhaudene.

Maer binnen corten jaren ende tyden, zo heeft men my ghedaen ende ghetoocht, nyet jeghenstaende den paeys ghe-

(1) Het concilie van Basel (1434).
(2) De vrede van Atrecht (20 Sept. 1435); ziet G. du Fresne de Beau court *Histoire de Charles VII*, D. II, bz. 547-556.

maect, ghelyc ofter gheenen paeys gheweest en hadde, ende moet noch daghelicx wesen, ende ben ten canten ende frontieren van mynen lande alzo wel up myn hoede, als of 't noch openbare oorloghe ware; dwelcke al zonder den grooten zwaren cost die icker langhe om gheleden hebbe ende noch lyde daghelicx, my harde zeere verdroten heeft ende verdriet. Ende noch weder boven al desen, commende last up last, zo hebbe ic moeten bescudden ende bewaren de landen van Luxemborch ende van Chuny, daer myn moeye, de hertoghinne van Luxemborch, ende ick vele scoons rechts daer toe hebben, om d'welcke ic in de voorschreven landen een costelicke orloghe[1] ghehadt hebbe ende noch ghescepen ben zwaerdere ende meerdere t'hebbene, als nu elc voor hooghen zien mach, want ic nu groote macht daerwaert zenden moet, ten overzwaren coste ende laste, ende hope, by der hulpen Gods, myn eere daer inne te bewaerne. Oock es myn lant van Luxemborch wel gheleghen om 't bescud van allen mynen anderen landen ende zonderlynghe van Vlaenderen ende Brabant.

Aldus, om weldoens wille, vind ic my mesleet ende grootelicx in vele zwarer upcommende lasten; ooc vind ic my zo zeere t'achtere dat ic nyet voorder en mach; ende dat meer es, ic vinde ende beseffe myn goede steden ende ghemeente ende myn lant, zonderlynghe myn aerm volc te platten lande, zo zeere t'henden ende zo huut ghemolcken dat zy niet voorder en moghen, want de sommen die zy my noch sculdich zyn, ter causen van den zettynghen ende subventien die nu in Vlaenderen loop heeft[2], en connen zy my nyet goelicx betalen, zy

(1) Philips verdedigde tegen den hertog van Saksen, welke aan zijne moei Elisabeth van Gorlitz, weduwe van Antoon van Bourgondië, het bezit ervan betwistte, het hertogdom Luxemburg met Chiny en andere onderhoorigheden, en deed zich later door opeenvolgende akten als haren erfgenaam aanstellen; ziet Berthollet, *Histoire du Luxembourg*, D. VII, bz. 381 vlgde.

(2) Op 16 Juli 1440 hadden de Vier Leden van Vlaanderen eene som van 350,000 gouden ridders aan den hertog toegestaan, waarvan Gent met de kasselrij van den Oudburg er 50,000 moest betalen; Van Duyse en de Busscher, *Inventaire des archives de Gand*, bz. 206, n^rs^ 583-586.

en zynder daghelicx omme ghehecht ende ghepandt in zulcker manieren, dat zy daghelicx in grootert menichte vlien ende rennen uut mynen lande ende trecken elders, al d'welcke my groote onghenouchte ter herten doet. Ende nochtans en ben ic metten voorschreven settynghen ende subventien ghelyc als nyet beholpen, ghemeerct dat de groote t'achterheyt daer ic in ben; ende al eyst dat my, by den ghelieften Gods, binnen zekerer tyde scoon landen ende heerlicheden anghestorven zyn(1), als ick er toecommen ben, ic hebse vonden zo zeere t'achtere ende in zulcke state, als dat ick er my lettel mede hebbe moghen behelpen.

+ Al dit overmeerct, de vreese ende onsekerheyt daer ic in sta van orloghen over alle zyden, dat ic met allen huut ende t'achter ben van scatte, dat ic gheen macht +f° 2 v° en hebbe eeneghen wederstant te doene, quame my eenich groot last overe als 't wel beghint, overghemeerct ooc de aermoede van mynen goeden steden, die daghelicx te meer te nyeuten gaen dan zy beteren oft rysen, ende de zware aermoede ende keytivicheyt van mynen aermen lantvolcke, daer ic deernesse ende compassie up hebbe, dat metten loope van den subventien ende zettynghe met allen t'henden es ende ter nederlight.

Oock dat ic in my zelven vast besloten ben, nyement wie hy zy, myn landen ende ondersaten, hu ende andere te laten overlopene ende verorloghene, alzo als eeneghe wel lichte wel zouden doen willen ende meenynghe daer toe hebben, ende sonderlynghe myn goede lant van Vlaenderen, maer my zelven daer voren te stellene ende t'aventuerne metter hulpen Gods, totten hende d'welcke my onmoghelick es te doene ende mynen staet te haudene, als ic, Gode lof, tot noch toe wel ghedaen hebbe bet oft alzo wel dan eenich andere, dat den meneghen

(1) In 1430 bij den dood van zijn bloedverwant Philippe de St-Pol deed Philips de Goede zich door de Staten van Brabant als hertog van Brabant en Limburg erkennen; ziet E. de Dynter, *Chronicon ducum Brabantiae*, uitg. door F. de Ram (in *Collection de Chroniques Belges Inédites*), D. III, bz. 500 vlgde.

spydt ende leedt es, het en zy metter grooter hulpen ende bystandichede. Ende daer omme, myn goede lieden ende ghetrauwe vrienden, gheevic hu al ditte te kennene, ende zegghe hu ter waerheyt dat my huuterlic ende zonderlynghe van grooter noot es van hulieden wel gheholpen te zyne, om de welvaert van my, van hu allen, ende van mynen lande van Vlaenderen, d'welcke ic gheerne in goeden state zaghe ende brochte.

Ende om daer toe te commene, dat ic geholpen wesen mochte, zo dats my te bet zy, als dat huuterlic ende sonderlynghe noot es, want ic en mach nyet voordre; ende ooc dat myn goede stede met my nyet meer ghequelt en zy, als zy tot noch toe gheweest hebben, dat zy hem zelven steercken ende upheffen moghen, ende bij speciale, dat myn aerm lantvolck, dat by de voorschreven settynghen ende subventien langhe t'onder gheweest es, als 't noch blyct, hem behelpen moghen ende verrycken, al d'welcke es den ghemeenen orbuer, zo hebbe ic overdacht, by goeden rade ende advyse, hulpe ende sercours van hulieden t'hebbene, in der manieren hier naer volghende.

Te wetene, dat my met gheender zake bet gheholpen en mach wesen, anghesien dat myn landt al ghebloot es van ghelde, dat my uuterlicken leet es, sonderlynghe oock ter[+] minster quetse ende grieve van desen ende van allen myne landen, dan met dien dat men up 't saut dat binnen Vlaendren ende in alle myne andre landen ende [+]f° 3 r° eerlicheden ghemaect ende ghestelt ende daer uute ghevoert wert, eenen termyn van jaren stelle een zeker ghelt up elcke mate zauts, het zy up hoeden, up zacken oft anders, naer de gheleghentheyt van der steden ende maten; twelcke ghestelt ghelt up 't zaut, alle meest betalen zullen vremde lieden van buten incommende, cooplieden ende andere, dan d'inzetenen van mynen lande, ende werdt een zake die nyemende deeren en mach, ende sonderlynghe de middelbare lieden ende den aermen minst, ende en zullendere nyet omme ter bursen gaen, alzo zy

ghedaen hebben ende daghelicx doen, om 't ghelt van den paeymenten van den subventien, d'welcke hemlieden comt ten grooten laste, als voorschreven es.

Dus bidd' ic hu alzo vriendelic als ic mach dat, overghesien al dat voorschreven es, ghy my zonder faelgieren hulpe, troost ende bijstant doen wilt. Ende al eys 't dat ic hebbe doen heesschen[1] en spreken om t'hebbene ende t'ontfane up elc hoet zauts, mate van den Zwinne ter Sluus, totter sommen van drie schellinghen groote, d'welcke comt, in advenante up den zack sauts te Ghendt, ter sommen van XXVII gro.; niet min, om dat my ghedocht heeft ende dynct dat die somme zeer zwaer ende lastich es, zo hebb' icxse ghemindert ende ghestelt ten huutersten ende nedersten dat ic uuterlic can, te wetene, up elc hoet zauts, mate van den Zwene ter Sluus, II schellinghen groote, dat comt in advenante up de ghendschen zack, ter sommen van XVIII gro. vlaems ghelts, oft daer ontrent[2], d'welcke ic hu bidde ende versoucke, alzo vriendelic ende uuterlic als ic can ende mach, dat gy met goeder herten ende blydelic my consenteren wilt, ende nyet min, want ic anders nyet beholpen en ware, maer zaude an verliesen mids de redenen hier onder ghescreven.

Om de voorseyde II schellinghen groote up elc hoet ende XVIII grooten up elcken zack oft daer ontrent, dat nyet al vele draghen en zal. nyet zo vele als eeneghe wel wanen mochten, te doen heffene ende ontfane te mynen profyte, den tyt ende termyn van twalef jaren lanc ghedueren de ende eerst commende, ende d'welcke ic zal doen heffen, naer 't consent by hulieden ende in myne andere landen my daer af ghedaen, ter

(1) Over die eerste vergadering der Drie Leden van Vlaanderen, zie J. Du Clercq, D. II, bz. 3.

(2) Dit wordt bevestigd door de *Kronijk van Vlaenderen*, uitg. door de *Maetschappij der Vlaemsche Bibliophilen* (Gent, 1840); D. II, bz. 111, en *Memorieboek der Stad Gendt* door dezelfde Maatschappij uitgegeven (Gent, 1852-1861), D. I, bz. 226; J. Du Clercq, *Mémoires* (uitg. de Reiffenberg, Bruxelles, 1823), D. II, bz. 3, schat dit op een gouden fransche halve kroon per zak.

stede daer men 't saut siedt ende vercoopt, het zy ghesoden of grouf, en maer eens van elcker mate, ende goede notable lieden daertoe stellen die de handelynghe daer af hebben zullen ter steden ende plaetsen daer 't behoort.

Én om alle bedroch ende fraude te scuwene, ende ten hende dat nyements te myns achterdeele voorzienicheyt van saute en+ make, zo bidd' ic ooc dat t' allen tijden als 't van noode wert, de ghuene bezoucken daer men suspitie up hebben zoude moghen, ende voorts daer in doen voorsien als ter materien dienen zal. +f° 3 v°

Voort, myne goede lieden ende ghetrauwe vrienden, wilt wel verstaen dat ic ditte verzoucke ende begheere te myner grooter nood, alzo wel om de bewaernesse van hulieden ende van mynen landen, als om my zelven; ende al waer 't dat een lettel meer draghen mochte dan ic jaerlicx van mynen lande in zettynghen gheheven hebbe, zo moet ghy overpeynsen dat ic met gheender cleender zaken gheholpen en mach zyn, ende sonderlynghe ende by speciale, dat dese betalynghe up 't saut nyement deeren en zal, maer zal 't elc betalen zonder grief ende ghelyck als zonder zyn weten, de meeste meest, ende sonderlynghe zullen 't betalen meer dan yement, alle vremde lieden, alzo voorseyt es, alle cloosters ende clerckelic volc, alle edele rudders ende poorters, ende alle andere, elc in advenante van zynen state, ende myn aerm volc minst, dat metter zettynghe die 't tot noch toe betaelt heeft, met allen te nyeuten es, ende mids desen hem zal moghen stellen, ten labuere blyvende up zyn woonsten, hemzelven verheffen ende verrycken ende zyn pachten ende goeden ten hooghen pachte ende te bet betalen, ende elc naer zynen staet te bet varen.

Voort meer, al eyst alzo *dat in my alleenlic wel es*, van mynder eerlicheyt ende machte weghen, alle de coopmanscepe van den zaute an my te slane, in alle myne heerlicheden ende landen, ende daer af te doene naer myn goetdyncken, te mynen oorbuere ende proffyte, zonder dat my dat yement by eeneghen

rechte beletten mochte, ende d'welcke doe meestdeel alle andere princhen, de coninc van Vranckerycke[1] ende alle andre hertoghen ende graven in hueren landen, als ghy wel weten muecht, nochtans omme dat ghy wel weten muecht dat ic al mynen tyt met hulieden ende met mynen andren landen in minnen, vrientscepen gheleeft ende gheweest hebbe, als ic hoope dat ic noch altoos zal, zo en hebb' ic nyet willen doen noch upstellen dan by uwen wetene, want ic wel bekenne de jonsten ende vrientscepen die ghy my in mynen tyde altoos ghedaen hebt, die ic hu danc weet ende danc weten zal in tyden ende wylen.

Ende noch boven desen, zo zallic myne landen van Vlaendren ende hulieden noch alzo vele met dy (*sic*) doen, want ic verzekere hu, ende zal 't vaste verzekeren, dat, nyet jeghenstaende dat vele paeymenten ghevallen zyn ter causen van mynder zettynghen nu loop hebbende, daer mede myn goede stede ende 't volck van den platten lande te meer bewaert[+] werden mochten, ende zo lancx zo meer, ic, mids der hulpe up 't saut, in manieren voorseyt, quyte ende te nyeuten doen zal alle toecommende termynen ende paeymenten die my myn lant van Vlaendren weert ende werden mochten ter causen van den voorseyden zettynghen loop hebbende, alzo wel de goede steden van huerer portie, als myn volc te platten lande, huutghedaen alleenlic 't paeyment van Kerssavonde nu eerstcommende, d'welcke ic over lanc, omme sonderlynghe nootzinne my aengaende, bewyst ende verzekert hebbe. Ooc en es 't faeyt van den saute in der manieren voorscreven, nyet geschepen loop t'hebbene in Vlaendren, het en werdt dien tyt of daer ontrent, want ic 't in alle myne landen haerwaerts overe ghelyck doen wille. [+]f° 4 r°

Ende boven desen, ende dat meer es, al eys't dat binnen den

(1) Sedert 1342 onder Philips VI de Valois, was de *gabelle* of zoutbelasting in Frankrijk bepaald ingevoerd; zie Esmein, *Cours Élémentaire d'Histoire du Droit Français*, (2e édit., Paris, 1895), bz. 576.

tyde van XII jaren eerstcommende, ic wel groote redene hebben mochte te heesschene ende biddene mynen lande van Vlaendren groote beden ende zettynghen, ter causen van zekere grotelicke zaken, ende dit al boven den voorseyden paeymenten van mynen settynghen loop hebbende, d'welcke al te vele hoogher commen ende draghen zaude, als ic 't te kennen dade gheven, nochtans, omme dat ic sonderlynghe begheere myns lants welvaert ende de welvaert, macht, staet ende rycheyt van hu allen, ende dat ic 't al gheerne in goeden state saghe, als ic met goeder herten begheerende ben, zo zal ic hu ooc verzekeren ende gheloven dat alzo langhe als de voorschrevene XII jaren dhueren zullen, en 't faeyt van den saute in der manieren boven ghescreven loop hebben zal, ic gheene verzoucken, beden noch begheerte doen en zal, noch doen doen, voor my noch voor mynen zoone[1], noch voor eens anders wie hy zy, hu noch andere myne subgytten ende onderzaten van Vlaendren binnen goede steden noch daar buuten, van eenegherande zettynghe oft subventien. Oock zal ic doen verzekeren ende gheloven mynen voorseyden zoone dat hy binnen den voorseyden tyde ende termynen van XII jaren gheene settynghen oft subventien in Vlaandren verzoucken oft begheeren zal, in goeden steden noch daer buuten, noch andersins in eenegher manieren; maer es den wille ende myn meenynghe, ende dat om myn goede lant te verheffene, myne goede steden te versteerckene ende myn aerm lantvolc te verryckene, dat nu alle aermoede lyt, ghy ende myn lant den voorseyden tyd van XII jaren, mids der voorschrevene hulpe van den saute, wesen en blyven zult vry, quyte ende onghehauden van allen andren settynghen endesubventien; ende hier up zalic hu zulcke ende zo zekere brieven gheven, als men omme hulieder beste

(1) Karel de Charolais, zoon van Isabella van Portugal, geboren 10 November 1433 te Dijon; zie John Foster Kirk, *Histoire de Charles le Téméraire* (trad. Flor O'Squarr, Paris, 1866), D. I. bl. 122; *Memorieboek* der *Slad Ghendt*, D. I, bz. 197; *Stadsrekeningen over* 1433-34, f° 344 v°; enz.

+ ende meeste verzekertheyt zal connen oft moghen avyseren. Ende uuterlic myn meenynghe ende verstaen es, dat in alle myne lande van haerwaerts overe my aldesghelycx gheconsenteert werdt; want al eys 't dat ghy 't my consenteert, werde 't my niet gheconsenteert in myne voorseyde andere landen, ic en saud 't-alleene in Vlaendren nyet willen hebben, want ic Vlaendren noch myn goede ghemeenlant van Vlaendren niet voordre belasten wille dan eenich andre'. +f° 4 v°

In alder manieren soo 't hier vooren ghenoteert staat, was 't te kennen ghegheven de drie leden deser stede, ende de begheerte van den prince was by den voorseyden leden onseyt(1), daer omme dat de hertoghe gram was ende track huuter stede ende bleeffer langher huute(2).

[1449]

+ In 't jaer XIIII[c] XLIX, doe scepenen(3) waren Joos Triest, Daneel Sersanders van der kuere, Mer Jan van der Zypen, Laureyns Van Eecloo(4), van ghedeele, zo gheviel als vooren, dat de zelve schepenen ghemaect ende uutghegheven waren +1449.

(1) *Onseyt*, geweigerd.

(2) Tot op 23 April 1458, ziet *Kronijk van Vlaenderen*, D. II. bz. 212 en *Dagboek*, f° 194 v°.

(3) Het *Memorieboek der Stad Ghendt*, D. I, bz. 227, geeft de volgende lijst op:

Schepenen van den Kuere.	***Schepenen van Ghedeele.***
Joos Triest, f[s] Joos.	Jan van der Zijpe.
Daneel Sersanders.	Lauwereins van der Eecke.
Christoffels de Grave.	Jacob de Scepene, f[s] Jacops.
Lieven van der Pale.	Geeraerd van Massemen, f[s] mer Daneels.
Lievin Sneevoet.	
Jan de Cooman.	Lievin de Bels.
Jan van Huusse.	Daneel van den Bossche.
Geeraerd Bekaert.	Lodewijc Rijm.
Geeraerd Goetghebuer.	Pieter de Pape.
Jacob van Waes.	Joris Drabbe.
Jan Heindericx.	Jan van Luevene.
Oste van den Wale.	Jacob Artzone.
Philips de Jaghere.	Jan de Raet, f[s] Heinricx.
	Lievin Minne.

(4) Leest Laureyns van der Eecke.

't sondaeghs den XVII[en] augusty, 't savonts omtrent den VII hueren, om dat de kiesers zo langhe waren up 't Scepenhuus.

Item de grave van Vlaenderen en wilde de kuere die ghedaen was van den zelven scepenen, noch ooc van Lievin De Pottere als overdeken, nyet hauden over danckelic, maer begheerde de zelve alle verlaten t'hebbene, ende wedre andre ghestelt ende ghemaect te zyne, ende om dat men 's nyet doen en wilde, zoo verliet(1) hy den hoochbaeliu, den onderbaeliu, de vier t'sheeren cnapen ende den amman, in zulcker wys dat te Ghend gheen wet(2) en was van t'sheeren weghen, ende ook vertrocken de scepenen van den leden van der poortrien(3) ende som van der neerrynghen; maer eeneghe van den neerrynghen, midsgaders eeneghe van der weverien boven ende beneden, bleven altyts stede haudende ende wet doende van al dat zy berechten mochten.

Emmere, de voorseyde scepenen van der kuere ende eeneghe andre ghedeputeerde trocken an den grave om hem te paeyene van den voorseyden kueren, d'welcke zy nyet ghedoen en consten, waer omme men ordineerde IX andre ghedeputeerde, huut elcken leden drie, te wetene: Symon Borluut, Claeys Van Hoovelde ende Lieven Zoetamys, van den poortrien; Jan Van Keerberghe, Gheeraert Van der Beke ende Lievin Van der Stichelen, van der neerrynghen, Arendt De[+] Brune, Jan De Bels ende Jan De Coninc, van der weverien, de welcke reysden den XVII[en] september naer [+]f[o] 5 r[o]
Brugghe daer de hertoghe was(4), ende waren drie reysen, ende daden metten

(1) *Verliet*, hij ontsloeg uit hun ambt, stelde af.
(2) *Wet*, gerecht.
(3) Dit waren Joos Triest, Jan van Huusse, Jan van der Zijpe, Geeraerd van Massemen, Lodewijc Rijm.
(4) *Stadsrekeningen van Gent over* 1449-50, f[o] 17 r[o]: 'Item Claeys van Hoedevelde, Symoen Borluut, Lievin Zoetamys, Jan Keerberch, Gheraerd van der Beken, Lievin van der Stichelen, Arent de Brune, Jan de Bels ende Jan de Coninc reden te Brugghe bij onzen gheduchten Heere ende zinen grooten edelen rade omme zekere zaken angaende dezer stede waren uute elc xxviij daghe te wetene de vornoemde Claeyse van Hoedevelde ende Symoen Borluut elc met iij peerden te VI sc. gro. sdaeghs ende elc van den anderen iiij sc. gro. beloopt te gadere lvj lb. gro'.

andren drie Leden van Vlaenderen hare beste zoo verre datter gheprocedeert was dat zy den XXVII[en] in octobris overbrochten metten voornoemde drie leden de meenynghe van den hertoghe, de welcke was dat de Grave de voorseyde scepenen begheerde te suspendeerne ende te stellene XIIII wethauders van zynder handt, persoonen niet wederlegghelic, te wetene VII boven ende VII beneden, die van als berechten sauden, totter tyt dat men bevonden soude hebben of de voorseyde kuere wel ghedaen was, behoorlic of ombehoorlic, ende om dat te ondervindene, saude hy hier zenden zyne ghedeputeerde commissarissen; ende wilde men ditte aldus consenteren, hy zaude doen provysie van baellius ende dienaers van zynder alven, zoo 't van noode was.

Op ditte was den XXVIII[en] octobris by den drie leden eendrachtelic ghesloten, dat men de wet, die nu es, behauden zaude, ende wilde myn gheduchte heere zenden zynen commissarissen, zy warens te vreden; maar 't ghuent dat zy bevinden zouden, dat men daer recht af dade by dese wet, ende dat men hier bidde om provysie van baellius ende dienaers van zynder alven.

Dit bleef aldus staende, nochtans dat mer altyts in laboreerde an den prince langhe ende vele. Ende daer binnen(1) was eens vertooght by zekere ghedeputeerde van deser stede, voor mynen heere den Cancelier ende andre heeren van den Rade myns gheduchs heeren, hoe de voorschrevene kuere dueghdelic leden was, naer de maniere van eender instrucxie hier naar ghescreven:

An hu harde, hooghe, edele ende moghende heere, myn heere de Cancellier myns geduchts heeren sprincen ende shertoghen van Bourgoyngnen, grave van Vlaenderen et cetera; ende an hu myn heeren van zynen edelen Rade ghecommitteert t'anhoorne de goede lieden van zynder stede van Ghendt in 't ghuent dat zy zullen willen zegghen ende proposeren

(1) *Daerbinnen*, gedurende dit tijdverloop.

angaende der kuere van der wet lestwaerf ghedaen binnen der zelver zynder stede.

Zoo gheven te kennene de goede lieden ghemeenlic dat de IX persoonen(1) onlancx ghezonden an mynen gheduchten heere ende prinche, omme in den name van den lieden alle ghemeenlic zynen edelen, hooghen, princelicken persoon te doene alle onderdanichede ende ootmoedichede, daer naer te kennen te ghevene de dispositien, ordinanchien ende ghestandichede van zynegoeden lieden ende zynder goeder steden van Ghendt,+ ende daer up te supplierne dat hy van hemlieden deeren ende ontfaermen wilde hebben ende voort hemlieden hooren in haerlieder redenen ende excusatien +f° 5 v° der kuere anclevende, ten fyne dat hy van der maniere ende gheleghenthede ende ooc van den prevylegien, costumen ende usaeygen van diere gheinformeert mochte werden, ende dat hy daar toe committeren wille, heeren van zynen hooghen edelen Rade de natuere van desen lande kennende, hopende dat die gheweten, zyn hooghe edele ghenade dan te bet tevreden soude wesen; ende emmere, om dat die zaecke lanchede ende delaeyen souden in hebben, dat der zelver zyner hoogher edeler ghenade wilde ghelieven, om Gods wille, ten fyne dat zyne goede lieden ende de stede mochte ghehauden zyn in paeyse ende in vreden, hemlieden te ordineerne provysie zulcke alsser toebehoorde.

Ende om te bet daer toe te commene, hem te kennen te ghevene, hoe onlancx by nachte binnen zynder goede stede van Ghendt eene deerlicke moort geschiet was up een vraukin bevrucht met levenden kinde, by nachte vermoort van drie ghezellen, die alle ontquamen by ghebreke van baelius ende dienaers, hebben hemlieden int ghemeene anbrocht dat zy de zelve obedientie ende versoucken met alderoodmoedegher supplicatie, alzo ghedaen hebben, ghelyc ghy hooghe edele ende moghende heeren doe present wesende wel weet; ooc dat de zelve IX persoonen d'andwoorde daar up ghegheven by hu,

(1) Ziet hooger, bz. 69.

hooghe edel ende moghende heere myn heere de Cansellier, ter presentien van mynen gheduchten heere, ende den andren heeren daer present wesende, hemlieden in 't ghelycke anbrocht hebben, midsgaders 't ghuent dat myn gheducht heere in zynen edelen persoon zelve daer toe zeyde.

Up al d'welcke de zelve goede lieden van der stède van Ghendt ghemeenlic vergadert zynde, te wetene elc in zyn let metter minster vergaderynghe, scuwende de generale collatie, om beters wille, alle ghesaemdelic, met deliberatien ende advys daer up gehadt hebbende, hebben eendrachtelic gheadvyseert, ghedelibereert, overeenghedreghen ende gheconclueert 't ghuent dat hier naer volght:

Al vooren up 't ghuent dat onder d'andere in de zelve andwoorde mynen gheduchten heere ghelieft heeft te hoopenene den wech van justicien, omme voor zynen grooten edelen Raad daer toe ontfanghen te zyne jeghen zynen procureur generael, ende ghehoort in al 't ghuent dat zy souden willen proposeren haerlieder excusatien van der kuere lest ghedaen binnen der stede van Ghendt anclevende ende andersins, zo dynct hemlieden dat nyet van noode en es in dese zake eenich ghedynghe te sustineerne jeghen den procureur van mynen gheduchten heere noch anderssins, maer alleenlic te doene de excusatie sommierlic ende zonder ghedynghe, omme mynen[+] gheduchten heere gheinformeert te zyne van der maniere ende gheleghenthede ghedaen ende ghehauden in de zelve kuere, anghesien dat hy gheseyt heeft die ghedaen zynde by crachte, ghewelde ende violentien in prejuditien ende contrarien den principalen prevylegie daer af mentioen makende, d'welcke prevylegie hy onderhauden wille. [+]f° 6 r°

Ende daer omme en zyn in gheender manieren van den advyse eeneghe ghedynghen te sustineerne. Dus dan, om te commene ter excusatien, ende mynen gheduchten heere gheinformeert te zyne in al van der warachticheyt, zo zyn hier naer de redenen daer toe dienende ghestelt by poynten ende articlen, alzoo 't by dien zal moghen blycken; protesterende

de goede lieden ghemeenlic dat zy in gheender manieren en meenen, noch van den advyse en zyn, ter causen voorscreven, in eeneghen processe van ghedynghe jeghen den procureur generael.

Ten poynte daer myn gheduchte heere sustineert, up de informatie die hy heeft, dat de kuere(1) ghedaen es by foortsen ende ghewelde, in prejuditien ende contrarie 't principael prevylegie(2) van diere, omme dat men gheweest heeft by den kiesers hemlieden wesende in 't conclave: nochtans dat 't zelve prevylegie wel verclaerst dat men te hemlieden als wesende nyet gaen noch spreken en mach, ende dat spetialic Daneel Sersanders(3) by hemlieden was met eeneghen van den synen, hemlieden verdreeghende, zo dat zy illegible zynde ende de zyne ghecoren moesten wesen, met meer woorden daer toe ghealligiert.

Excuseren hemlieden de goede lieden ghemeenelic van zynder goeder stede van Ghendt, zegghende metter waarheyt dat een van zynen commissarissen, gheheeten meester Pieter Baudins(4) alleenlic ghedaen heeft jeghen 't prevylegie daer af ghenoopt es, in 't ghuent dat hy oft andre van zynen weghen belofte ghenomen heeft oft hebben van den kiesers, ten huuse van Lodewyc Steenmaer(5), een van den zelven kiesers oft emmere eldre, d'welcke es openbaerlic jeghen 't prevylegie ende oock jeghen rechtverdeghe kuere.

Heeft noch de zelve meestre naer dat de kiesers eed ghedaen hadden te kiesene XXVI notable wetweerdeghe persoonen, poorters zynde van der stede, achtervolghende den prevylegen,

(1) De schepenenverkiezing van 17 Oogst 1449.
(2) De keure op de wetsverkiezing door koning Philips den Schoone aan Gent verleend in November 1301, afgedrukt bij Fr. de Potter, *Beschrijving van Gent*, D. I, bz. 236, aanm. I.
(3) Daneel Sersanders, nu tweede schepene der keurbank, was in 1448-49, overdeken der neringen (*Memorieboek*, D. I, bz. 224).
(4) Men zie over dien advokaat, alhier f° 94 v°.
(5) Lodewijk Steenmaer was een der vier '*sheerenkiesers* in 1449, als het *Memorieboek*, D I, bz. 227 bevestigt.

costumen ende usagien, ghegheven of ghedaen gheven den zelven kiesers brieven contrarie der zelver prevylegie, costumen ende usagien angaende der kuere; aldus es openbaer dat zy[+] jeghen 't prevylegie, costume en usagie der kuere angaende ghedaen heeft ende ghedaen doen. [+]f° 6 v°

Noch dese meester Pieter, commissarysse zynde,(1) die by dien sculdich hadde gheweest te ghevene goet exempel ter welvaert van myns geduchts heeren stede, heeft, contrarie dien doende, ghegheven binnen der zelver stede met menichte van persoonen van wapenen, dat gheen van den andren commissaryssen en daden, dies nochtans menich al bet ghestaet waren dan hy. Andre zyne medepleghers of alianchen begheerden ende vergaerden oock menichte van persoonen ghewapent, ende daden die zyn bedectelic in cabarette, taverne ende andre huusen. Dese onbehoorlicke zaken ende nyeuwicheden, ende ooc dat de kiesers zo langhe waren sonder eens werden, commen zynde ter kennesse van den ghemeenen volcke, nyet wetende wat men hier mede meende; 't zelve volc wart hier inne suspicieux, murmurerende ende ontpaeyt; ende dit ansiende de goede lieden, vriende ende welwillende van der stede, omme de bewaernesse, bescud ende welvaren van diere, mach wesen dat zy t' zamen worden sprekende, ende hemlieden voorsiende ende bewarende omme beters wille als 't nyet vremde en was, doe worden de goede lieden van der wet doe wesende zeere te wets(2) ende bescaemt als 't recht was, ghaven 't te kennene de commissarissen datter nyet wel en stont, hemlieden supplierende om Gods wille dat zy daer inne remedieren wilden, ende up dat de kiesers, by beloften die zy ghedaen mochten hebben oft anderssins, geschil hadden, dat zy die daer af ontlasten ende slaken wilden van myns gheduchts heeren weghen, ten fyne dat zy achtervolghende der prevylegie, costumen ende usagie by hemlieden bezwoorden, kiesen

(1) Voor het benoemen der kiezers; de andere waren ridder Philips de Longpré en ridder Gheleyn van Halewijn.

(2) *Tewets*, in achterdocht.

ende eenswerden mochten. De commissaryssen excuseerden 't hemlieden, zegghende dat sy 't in gheender manieren en sauden willen dóen, mids dat d'prevylegie inne hilt dat men totten kiesers in 't conclave zynde nyet ghaen en mochte.

Alzo bleven de saken tot tsanderdaeghs[1] meer verzwarende, ende in zulcker wys dat de goede lieden van der wet doe wesende, zo te wets ende bescaempt waren, dat eeneghe van hemlieden huut noode ende om beter ghedaen dan ghelaten, ghynghen totten kiesers in conclave, hemlieden zegghende aldus: ‘Om Gods wille, wilt hebben voor hooghen den eed die[+] ghy ghedaen hebt ende de costume ende usagie die ghy by dien hebt bezworen, ende achtervolghende dien, corten huwe kuere’. Gheven [+]f° 7 r° hemlieden ooc te kennene den staet van den volcke oft ghenouch in substancien, zonder hemlieden eeneghe dreeghelicke[2] woorden te ghevene oft qualic toe te sprekene, ende sonder oock an hemlieden te begheerne eeneghe personen ghecoren te hebbene by favuer oft anderssins oft yemende daer toe te noemene. Int ghelycke Ector van Veurhaute[3] als baeliu ghync by hemlieden ter begheerten van den vier kiesers van 's heeren weghen[4], by consente van den andren ende om beters wille, ende nyet met Daneel Sersanders, want Daneel en wasser niet binnen al der tyt datter de kiesers waren, dan als d'een van den kiezers van 's heeren weghen afghegaen was van zynder opynie ende gheconsenteert hadde te kiesene metten kiesers van der stede naer d'houde costume, ende doe quam daer de voorschrevene Daneel den kiesers biddende in 't ghemeene, dat zy wilden achtervolghen de houde costumen ende de kuere corten, sonder eeneghe dreeghelicke woorden te sprekene

(1) 16 Oogst 1449.
(2) Dreigende.
(3) Hector II van Vuerhoute, was een bastaardkleinzoon van graaf Lodewijk van Male door zijne moeder Margareta van Vlaanderen; hij was lid van den Raad van Vlaanderen en sedert 1448 hoogbaljuw van Gent.
(4) Deze waren Gillis Papal, Jacob van den Hane, Lievin de Vriese, Jan Goetghebuer (*Memorieboek*, D. I, bz. 227).

ofte vyolentie te hemliedenwaerts te doene, hoewel dat hy nochtan daer in zwaerlic ter contrarien an mynen gheduchten heere belast es, alzo men al ditte in der waerheyt bevinden zal.

Al haudt 't prevylegie van der kuere nochtans in, dat men totten kiesers in 't conclave zynde nyet ghaen en zal noch met hemlieden spreken, omme alle favuere ende alle andre ongheorloofde zaken te belettene, ten fyne dat de kuere te rechtverdelicker zaude ghedaen werden, de goede lieden die totten kiesers in 't conclave zynde gheghaen zyn huut node ende om beters wille, nyemende ghenoumpt oft behoort hebbende ghecoren te wesene, by favuere, ghedreeghe noch anderssins, en hebben in dat doende in gheender manieren ghedaen jeghen 't prevylegie, noch en es ooc alzo by den redenen voorscreven niet sculdich verstaen te zyne; maer heeft daer jeghen, ende jeghen de costume ende usagie die de kiesers bezworen hadden, openbaerlic ghedaen, alzo voren verhaelt es, meester Pieter Baudins ende nyement el[1].

Van houden tyden es oock gheuseert gheweest binnen der zelver stede dat de commissarissen ende beede de dekenen, te wetene van den neerrynghen ende weverien hebben geploghen 's daeghs voor de kuere oft emmer up den dach van der kuere, eer men die kiesers ordineert, te haudene ende t'hebbene communicatie met elcandren up de personen, die men van elcx+ weghen begheert te promoveerne ten toecommenden scependomme; ende daer zo pleghen de commissaryssen te noemene huere personen ghetrauwelicken ende elck van den dekenen de zyne, te fyne waert dat yement aldaer ghenoumt worde die illigible ware, oft die gheen scepen zyn en mochte naer de prevylegie, costumen ende usagien van deser stede, dat men zulcdaneghen persoon wederlegghen mochte vóor de kuere, welcke usance onderhauden es gheweest ter goeder meenynghen, ende sonderlynghe omme dat in de kuere gheen belet rysen en saude, daer deläen oft tarderynghe van der zelver kuere huut spruuten mochte. +fo 7 vo

(1) *El*, anders.

Ende achtervolghende desen, zo zyn de voorschrevene twee dekenen, elc al vooren ghesproken hebbende metten wethaudre van zynen lede up de toecommende kuere, ende up de ydoniteyt van den persoonen, die men ten toecommenden scependomme promoveren wilde van elcx lede, omme by den commissaryssen, up Onser Vrauwenhavent alfougst lestleden, voor de kuere, alwaer de zelve commissarissen ghenoumpt hebben hare toecommende wethauders, te wetene, Joos Triest, Jan Uuten Hove, f^{s} Sersymoens, ende alzo de andre ghelyck dat zy uutgheroupen zyn, uutghedaen de voorschreven Jan Uuten Hove, de welcke by den toedoene van meester Pieter Baudins achterghelaten es gheweest, hoewel dat hyne(1) nochtans noumde in de presentie van den twee dekenen, zo voorschreven es, ende in de stede van den zelven Jan es ghestelt eenen Lievin Van den Pale, vleesschauwere(2), nyet wesende van den lede van den poortrien, maer van den lede van den neerrynghen. Ende elc van den twee dekenen heeft ghenoumt rechtverdelic ende ghetrauwelic voor de commissarissen zynen toecommenden wethoudre, in der manieren dat die ghepromoveert ende ghecoren zyn, daer de zelve commissarissen te diere tyt ende te diere plecken wel inne ghepaeyt waren, zonder yement te wederlegghene, ende zonder te alligierne ofte te kennen te ghevene dat die ghepromoveerde persoonen oft eenich van hemlieden ondanckelic ware oft was oft wesen mochte mynen gheduchten heere ende prince. Aldus dan es te vergheefs dat men nu naer de kuere yemende wederlegghen wilde als illygible oft andersins, ghemeerct dat voor de kuere zuldaneghe personen oft persoon nyet en hebben gheweest ghedenuchiert, alzoo 't behoort, illigible zynde.

Ten ghuenen daer myn gheduchte heere heeft doen nopen(3)+ dat de kuere niet ghegheven en es, in presentie van den commissarissen, noch de wethauders $^{+}$f° 8 r°
hemlieden ghepresenteert,

(1) Hy hem.
(2) Ziet de lijst der schepenen, bz. 68, a. 3.
(3) *Nopen*, opmerken.

alzoo 't behoorde, om myns geduchts heeren heerlichede daer inne bewaert te zyne, zo es dat gebrec gheweest in den zelven meester Pieter Baudins; want naer de haude costume zyn de commissarissen sculdich te blyvene binnen der stede tot dat de kuere vulcommen ende huutghegheven es, dwelcke meester Pieter nyet en dede, maer zonder dweten van den andren commissarissen ende van den wethauders, die doe waren, vertrack uuter voorseyde stede, boven der beloften die hy nochtans ter contrarien ghedaen hadde; ende corts daer naer zo vertrack ooc Mer Gheleyn Van Vaernewyck(1).

Ende de goede lieden van der wet, aensiende dat de kiesers verlyct ende eens waren van huerlieder kuere ende bereet om die te uutene, zonden an Philips Van Longpré(2), hem biddende als commissaris over dhuten van der kuere te willen commene, dies hem excuseerde. Dus was van node, om dat de kiesers langhe gheleghen hadden ende dat den volcke verdroot, de kuere te huutene in de absentie van den commissarissen, ende in dat doende, en es oock nyet ghegaen jeghen 'tprevylegie van dien mentioen makende, maer den inhaudene van dien wel gheachtervolcht, ghemeerct dat de wet moghende es van doene in alle zaken der kuere angaende, up datter nyement en es van t's heeren weghen, oft dat de ghene diere es nyet daer toe verstaen en willen, al 't ghuent dat de commissarissen zelve doen moghen als zy present zyn. Daer zy dan vermoghen al te doene dat ter kuere toebehoort by den ghebreke van den commissarissen, zo vermochten zy ooc wel particulierlic daer anclevende te doene, al waert dat de baelliu oock daer overe nyet en hadde willen wesen, de welcke nochtans present was

(1) Men leze *Ilalewijn; van Vaernewijck* is eene licht te begrijpen verwarring van den gentschen kopist.

(2) Een der hertogelijke commissarissen; hij was baljuw vae S. Winnocksberge en werd door de Vlamingen fel gehaat om zijn laf gedrag in den strijd te Looberghe in 1436; hij was de hevige bekamper der Bruggelingen gedurende den opstand van 1437, ziet *Chronycke van Jan van Dixmude*, uitg. door de Smet, *Corpus Chronicorum Flandriae*, D. III bz. 46 en 85; *Memorieboek*, D. I, bz. 202.

den uutghevene ende publicatie van der zelver kuere. Dus cesseert de questie in rechte als qualic anghebrocht zynde.

Ende als van den brieve die Lodewyc Steenmaer ghetooght mach hebben, onder der stede zeghele van Ghendt, by den welcken eeneghe presumeren ende verstaen mochten dat hy by dreeghementen afgheghaen zoude zyn van zynder opeynie, behauden de weerdicheyt van elcken, alzo en eys 't nyet sculdich verstaen te zyne; want Lodewyck beseffende zyne[+] ghebreken van bèloften ende andersins daer vooren mentioen af gemaect es, om hemzelven te bet te excuseerne, bevriene ende bewaerne in dese zake, begheerde ende badt met weenenden ooghen den zelven brief t'hebbene, die hem ter zelver zyner begheerten gheconsenteert wart; daer omme en es daer up nyet te lettene, in alzo verre als 't ancleeft der kuere by 't ghuent dat voren gheseyt ende verhaelt es, ende ooc by 't ghuent dat ghy mynheere de Cancellier ende mynheere van den edelen Rade myns gheduchts Heeren, onder zyn hooghe edele correcxie, van rechsweghen daer toe voughen zult. [+]f° 8 v°

Maer blyct openbaerlic dat myn gheduchte heere, onder zyne hoghe edele correcxcie, in dese zake onduechdelic gheinformeert es, ende mids dien zyn goede lieden van zynder stede van Ghendt met quader causen belast zyn, ende grooter zwaren vreesen ende dangiere ghestelt, daer zy qualicken ende deerlicken an zyn, alzo elc wel openbaerlic beseffen mach.

Concluderende mids dien in rechte, dat zij danof[1)] sculdich zyn gherepareert te zyne, ende terstont dese excusatie ende informatie overghegheven te hove, hulieden, mynheeren, de provysie te hebbene zulck alsser toe dient, ghelyck zy die met generale woorden an mynen gheduchten Heere, by den IX persoonen daer vooren af gheroert es, hebben ghedaen versoucken in den name van al zynen ghemeenen volcke van zynder goeder stede van Ghendt, ter fyne dat de zelve zyne goede stede ende 't volck by heere ende wette in paeyse, ruste ende in justicien gheregiert moghen werden.

(1) Daarover.

Supplierende met alder neerenste ende ootmoedicheden de goede lieden alle ghemeenlic, in der name van der zelver stede, hulieden, edele ende weerde heere, om de zelve voorzienichede.

Presenterende van al dat vooren verclaert ende ghenoopt es der execusien ende informatien deser zake anclevende, te verifierne ende in ware te doene, alzo verre als daer toe dienen ende behooren zal, ende supplierende voort omme daer toe ontfanghen te zyne met curter expeditien, ende protesteren als boven. -

Hier 't henden ende naer vele meer handelynghe diere af overlede, zo was den drie leden van deser stede anbrocht dat de prince begheerde dat men afdade de wet ende nyeuwe[+] maecte om zyn woort te behaudene, behaudens deser stede alle hare rechten, prevylegie, costumen, vryheden ende usagien, in 't welcke de voornoemde drie leden consenteerden den XIX decembris, up conditien dat hy al voren beseghelen zoude diverssche poynten die zy van hem begheerden ende d'andere nemmermeer van gelycken te begheerne noch nemmermeer den heere(1) te moghen nemene. [+]f° 9 r°

[1450]

[+] Ten welcken de prince hem gheensins voughen en wilde, nemaer(2) de zaken bleven noch aldus staende tot 's maendaeghs XXVI in lauwe(3) anno XLIX(4). Doe waren ontboden ende by den prince vergadert in zyne stede van Mechelen de drie Staten van den lande van Vlaenderen(5), dat 's te wetene, de prelaten, de edele, ende alle de steden, zonder Ghendt alleene, dat en wasser nyet noch oock ontboden. Daer wart gheordonneert ende by mynen heere gheconsenteert dat zekere ghedeputeerde, van der zelver drie staten weghen, commen mochten te Ghendt [+]1450.

(1) *Heere*, baljuw.
(2) *Nemaer*, maar.
(3) *Lauwe*. Lauwmaand, januari.
(4) 1450 N. St.
(5) Dit wordt bevestigd door het *Dagboek*, verder f° 166 v°; Gachard, *Documents inédits concernant l'Histoire de Belgique* (Bruxelles, 1835), D. II, bz. 102; door Van Lerberghe's *Audenaardsche Mengelingen* (Oudenaarde, 1845), D. V, bz. 280; *Hanserecesse* (uitg. door G. von der Ropp, Leipzig, 1876-92), D. III, bz. 436, n^r 575; enz.

ende met den goeden lieden spreken oft zy eeneghen goeden middele oft wech ghevinden costen. So langhe onderspraken zy hemlieden met dien van Ghendt, als dat beede de dekenen 's maendaechs voor noene, den IXe in sporcle[1], te kennen gaven den ghemeente dat de zake hemlieden te lastich was om te handelne, ende dat men by dien stellen wilde zeker persoonen uut elcken lede even vele, ende die en zouden nyet sluten men zoud't al vooren den ghemeente te kennen gheven, ende waren zy 's nyet ghepaeyt, zo en zoud't nyet zyn dat zy ghedaen zouden hebben; dwelcke den tiensten was van february tsdysendaechs, naer 't overbrynghen van den drie leden, alzo gheconsenteert wart.

Ende achtervolghende dien, waren ghecoren, eerst van der Poorterien, Pieter Sersymoens, Jacop Van Ravescoot, Symon Borluut, Ynghelram Hauweel[2], Claeys Van der Sickelen[3] ende Lievin Zoetamys; ende van den Neerrynghen, Lievin Van der Stichelen, Jan Van den Bossche, crudenier, Gheerolf Goethals, Gheerolf Van der Beke, Jacop Van Everghem ende Arendt Van der Cruucen; ende van der Weverien, Pieter De Rycke, Arendt De Brune, Jan Goetghebuer, Jan De Coninc up^{+} de Mude, Jan de Belts ende Jan Van der Zwalmen, $^{+}$f° 9 v°

Hier naer 'ts vrindaeghs penultima februarii[4], de colatie vergadert, daer gaven de zelve XVIII persoonen ghedeputeerde te kennene dat myn gheduchte Heere af hebben wilde de wet ende een andre ghemaect, en dat zy daer nyet in ghelaborene[5]

(1) *Sporcle*, Sprokkelmaand of februari. Tot op dit oogenblik hadden de twee hoofddekens Lieven de Pottere en Jacob van den Hane, der weverij, het *beleit* der stad in handen genomen; daar hen dit te zwaar viel, vragen zij door eene commissie van burgers vervangen te worden.
(2) Klerk van schepenen der keure, vroeger te Gent gebannen in 1436; zie *Kronijk van Jan van Dixmude*, bij de Smet, *Corpus*, D. III, bz. 57.
(3) Hij bewoonde *de Groote Sikkele* op de Hoogpoort; zie Th. de Limburg-Stirum, *La Grande Faucille* in *Messager des Sciences Historiques de Belgique* (Gand, 1882), bz. 125.
(4) Vrijdag 27 februari 1450.
(5) *Ghelaborene*, verkrijgen.

en consten dat en moeste gheschien, maer hadden gheadvyseert dat men ontbieden zoude alle de casselrien van Ghendt, metgaders den drie Staten ende den drie Leden van Vlaendren; dat wart alzo gheaccordeert. Tswoondaeghs, den vierden van maerte, waren te gadre binnen Ghendt, up den Colatie-soldere, de ghedeputeerde myns gheduchts Heeren, myn heere de bisscop van Doornycke ende andre(1), voort de voorschreven XVIII persoonen van der steden, in de casselrien, de drie leden van der stede(2).

Daer was ghegheven te kennene dat myn gheduchte Heere de wet als vooren af hebben wilde ende andere ghemaect, ende elc gaf 't te kennene in 't zyne by eender sedulle hier naer ghecopieert van woorde [te woorde]:

'De nyeuwe kuere, die men doen zoude om mynen gheduchten heere ende prince te ghelievene, zo wort omme te vulcommene ende onderhaudene ende hem daer inne eere te bewysene alzo elc goet subgyt ende ondersaten sculdich es te doene zynen natuerlicken prince ende heere, zoude men doen in alder manieren dat men de kuere van der wedt binnen deser stede gheploghen heeft te doene, zonder daer in yement vermindert te werdene 't prevylege danof mentioen makende, costumen noch usagen, want mynen gheduchten Heere zynen goeden lieden van deser zyner steden boven allen andren bemint ende ne wil se negheensins verminderen in dese zake noch andersins in eenegher wys; ende by deser kueren zoude men oock stellen zulcke goede dueghdelicke persoonen in de wet, alzo dat alle goede lieden van deser stede daer met zouden ghepaeyt ende te vreden wesen. Hier met zoude men groote heere ende vrientscepe doen ende bewysen den zelven mynen gheduchten Heere, anghesien dwoort dat hy ghesproken heeft, ende dese stede bewaren van allen dangiere, die andersins

(1) Die afgevaardigden waren Jean Chevrot, bisschop van Doornik, Hugues de Lannoy heer van Santes, Simon de Lalaing, Louis de Gruthuuse en anderen. Zie verder f° 166 r°.

(2) Men moet lezen: 'XVIII persoonen van der steden, ende de casselrien ende de drie Leden van Vlaanderen'.

daer huute zouden moghen spruuten, ende zonder de goede lieden van deser stede daer met hem zelven groote eere doen+ ende bewysen, ende behauden in al huerlieder prevylegien, rechten, costumen ende huusagen met goeder eendrachticheden ende wysheden, daer by zy zouden wesen gherecommandeert in allen plaetsen in duechden ende heeren, alzo verre als men daer af zoude moghen weten te sprekene, alzo wel te hopen es, by den gratien Gods, dat zy overmeerckende wie's daer ancleeft, doen zullen.' +f° 10 r°

Voort wasser toe ghezeyt by monde elcken in 't zyne dat de zelve nyeuwe wet dienen zoude tot Alfougste naestcommende; binnen dien zoude men pynen(1) af te legghene 't ghescil tusschen mynen gheduchten Heere ende der stede up dat men conste; const men 't nyet ghedoen dat dan de stede ende elc staen zoude in al 't zelve daer 't nu staet.

De veranderynghe van der Wet.

Dat wart zo ende up die maniere ende conditie tsvrindaechs VIe marcii, by den drie Leden van deser stede accoordabelic gheconsenteert.

Ende dat consent ghedaen wesende, zo sant myn geduchte Heere te Ghendt zyne baellius ende dienaers, te wetene: Mer Gheeraert Van Ghistele, ruddere ende hoochbaelliu, Jan Quistebaut, onderbaelliu, Jan Willebrant, Joos Van Gryspeeren, Pauwels Goethals ende Jacop Van der Velde, dieneers, gheheeten tsheeren cnapen, ende met hemlieden, omme de wet te vernyeuwene(2), zyne commissarissen, te wetene: Meester Wautre Van der Amandre(3), meester Fransoys Van Ghendt(4),

(1) *Pynen*, trachten.
(2) De akte van aanstelling der nieuwe commissarissen voor de wetsverkiezing is uit Brussel gedagteekend, 8 Maart 1450, uitgeg. in *Handelingen der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde van Gent*, D IV (1901), bz. 58 vlgde.
(3) Walter van der Amandre, proost der O.L. Vrouwkerk te Brugge en meester der rekwesten van 't hof.
(4) Frans van Ghendt, deken van Kortrijk en ontvanger van Vlaanderen.

Jacop Scaeck, hooghe baelliu van Curtrycke, ende de prelaet van Sente Baefs[1], de welke 's dicendaechs X^e martii, dwelcke was in de alfvasten-weke XLIX, ordineerde metgaders beede de dekenen, de kiesers, te wetene: van 'tsheeren weghen, Lievin Borluut, Ynghelram Hauweel, Jan Van Hoevelde, f^s Claeys, ende Fransoys Baert; van den neerrynghen, Gillis Bauwins, Gheeraert van den Dycke; van der weverien, meester Pieter Goetghebuer ende Jan De Bels, f^s Nychasis, de welcke kiesers cooren scepenen, die uutghegheven waren up den^+ zelven dicendach, als men pleeght uut te ghevene t'alfougst, tsnavons ontrent den VI hueren, alzo hier volghen: Scepenen van der kuere, Ector Van Veurhaute, Lievin Van der Stichelen, Robbrecht Van Meerendre, Pieter Sersymoens, Roegier Everwyn, Jan De Conynck up de Mude, Roelant Van Wedergraete, Jan de Vriese, Lievin Uuten Dale, Jan(?) Van Pottelsberghe, Jan De Cuupere, Jan Van den Bossche, Gillis Tant. Scepenen van ghedeele, Jacob Uuten Hove, Lodewyck D'Hamere, Rache Van Yssche, Jan Uuten Hove, f^s Symons, Heynric De Muenck, Heynric De Wale, Jan Van der Moure, f^s Jacobs, Jan Goetghebuer, f^s Gheerts, Willem Seyssone, Jan Cloosterman, Jan Arents, mets, Jacop Van der Muelne, hautbriel, Dieric Van Scaubrouc[2]. ^+f° 10 v°

Item, den XXIII^en april, in dit scependom XIIIIe vyftich, zo quamen voor scepenen van der kuere in wettelicke ghebannen vierscare de maghen, vrienden van wyle Philips Van der Vondelen ende zynen zoonen, de welcke versochte wet up Claeyse Van Munte, f^s Willems, ende zyne medepleghers, van dat zy den voorschreven Philips ende zynen soone brocht hadden by fayte van levende lyve ter doot, daer omme dat zy stonden inne ghedaecht ter zelver vierschare als up haer

(1) Willem II van Bossuyt, abt van St-Baafs van 1418 tot 1454, Van Lokeren, *Histoire de St-Bavon* (Gand, 1855), bz. 142 vlgde.

(2) *Memorieboek der Stad Ghendt*, D. I, bz. 229 en *Stadsrekeningen* over 1449-50, f° 53 v°: 'Int voornoemde jaer duust vierhondert neghene ende veertich up den X^sten dach in maerte waren ghemaect scepenen...'

uuterste wet, om wetteloos te makene, by alzo dat zy nyet en compareerden ten zelven daghe, alwaer brocht wart by eenen duerwaerdre van den heere van den edelen Rade ons geduchts Heeren een mandement, bevelende den hooghen baelliu ende syne officiers ende dienare nyet te stane over de zelve wettelichede, anghesien dat de mesdadeghe daer af hemlieden te rechte ghestelt hadde voor [hem] ende zynen Raedt, by den welcken 't versouck van partien nyet voort en ghync; maar naer der handt quammer een rappeel van den voorschreven mandemente, ende doe ghync de wettelichede voor[t] naer 't prevelegie, ende wart de zelve Claeys verbannen in vierscharen ende alle zyne medepleghers, naer 't poynt van prevylegie mentioen makende van soendynckbrake.

Hier naer tsmaendaechs XXVII july was collatie(1), ter welcker men den volcke te kennen gaf zekere poynten, die gheadvyseert waren by den ghedeputeerden van 's princhen ende der stede weghe, ende oock ghecorrigiert by den prinche, alzo die hier naer volghen:

's Princhen begheerte.[+]

[+]f° 11 r°

Ghy goede lieden ghemeenlic, ghy weet hoe myn gheduchte Heere ende prinche, die God bewaren wille, hem grootelic beclaecht heeft ende verbolghen es ghezyn, om vele diversche poynten langhe, qualic ende ombehoorlic gheuseert binnen deser zynder stede van Ghendt, daer uute vele moeyten, questie ende onleden gheweest hebben, alzo elc openbaerlic weten mach, in de welcke ghy lieden ende alle de goede lieden ghemeenlic van deser zyner stede, hoewel dat de zelve questie zeer hart en lastich waren, hebt by der gratien Gods eerlic, ghetrauwelic

(1) *Stadsrekeningen* over 1449-50, f° 58 r°: 'Item ghegheven ten beveelne van scepenen van ghedeele den ghesellen van der penne van scriftueren te makene ende copyeerne die ghegheven waren den goeden lieden van den dryen leden anclevende der colacie die ghehouden was den XXVIII[sten] dach in Hoymaent...'.

ende wyselic gheregiert, danof ghy danc hebt van mynen gheduchten heere ende prince ende groote recommandatie in diversche plecken.

Uuten welcken, ten fyne dat alle zaken mochten werden ghemaect ende gheappoyntiert, myne gheduchte Heere ende prince by zynder gratien heeft ghelieft, als een goet dueghdelic prince ende heere, die zyne goede lieden van deser stede grootelicx bemint, hier in te zendene eerweerdeghen heere ende vader in Gode mynen Heere van Doornycke(1) ende andre edele notable heeren van zynen weghe ghecommitteert, omme daer up te communiquierne met hulieden ende andre goede lieden van deser zyner stede, ten welcken oock van der stede weghe zekere persoonen ghecommitteert hebben ghezyn, de welcke in alle zyden hebben ghepynt ghetrauwelic haer beste daer in te doene, in zulcker wys dat de poynten by hemlieden ghehandelt, overghedreghen hebben gheweest mynen gheduchten heere onder zyne hooghe edele correcxie, welc besproken was in 't beghin van der handelynghe, dat al 't ghuent dat men handelen ende communikieren zoude, altyts alvooren wesen zaude onder de hooghe edele correcxie van mynen gheduchten Heere ende daer naer onder hulieder correcxie, dat 's te verstane, in alzo verren als ghy in alle zyden consenteren saudt, dat men dan sluten ende overeendraghen zoude, ende anders niet.

Ende up dat myn gheduchte heere ende ghylieden, ghelyc voorschreven es, alzo daer inne hem consenterdet, dat dan alle de handelynghe ende communicatie te nyeuten ende als negheene zyn saude, hier uppe hebben mynheere van Doornycke ende andere heeren, die hemlieden altyts wel, eerlic ende+ ghetrauwelic daer inne ghequyt hebben, mynen geduchten heere overghedreghen binnen zynder stede van Brucele de poynten, die aldus ghehandelt hebben gheweest, de welcke +fo 11 vo

(1) Jean Chevrot, bisschop van Doornik, voorzitter van den Grooten Raad van den hertog († 1460), ziet over hem de *Biographie Nationale*, uitg. door de Académie Royale de Belgique, article *Chevrot*.

myn gheduchte heere die oversien hebbende, daer uppe eeneghe correctie ghedaen heeft ende die ghestaen stellen, in zulcker voormen ende manieren als zyne hoghe edele discretie ghelievelic heeft ghezyn, ende emmers, in zulcker wys dat hy hem wel ghetroost in hulieden, mynheeren, ende in zyne goede lieden ghemeenlic van deser zyner stede dat zy daer inne consenteren zullen; mids welcken mynheeren van den kuere, van ghedeele, midsgaders beede de dekenen, hebben hulieden ghedaen bidden ende verghaderen te deser jeghenwoordegher vergaderynghen, omme hulieden dezelve poynten by hem ghecorrigiert ende ghestelt, ghelyc vooren gheseyt, over te ghevene, ten fyne dat ghy ende elc zonderlynghe daer up wel ende neerstelic letten muecht, zo dat ghy den goeden, wysen, zoete andwoorde met goeder deliberatien daer up maken, zulcke dat ghy Gode van hemelrycke, mynen gheduchten Heere ende alle lieden van goeder verstannessen, daer mede paeyen muecht, ende dat wy bliven moghen in de goede gratie van mynen gheduchten Heere ende d'een metten andren moghen blyven in paeyse, rusten ende goede eendrachticheden, ghelyck wy tot noch by uwer goeder wysheyt, die ghy byder gratien Gods, altyts hebt gheorbuert ende ghedaen hebben; welcke poynten hier naer volghen van woorde te woorde:

'Eerst ontfaen ende bekennen die van Ghendt over poorter(1) vele lieden, zonder dat zy hebben ghewoont jaer en dach binnen der stede ende ghedaen dat de poortre souldich es te doene.

Anderwaerf bekennen de voorschrevene van Ghendt vele lieden huere poorters zynde, sonder inwaers ghedaen te hebbene, huer poorterscip, naer den inhaudene van den prevylegien, ghegheven by den grave Guy, in 't jaer XII^{c} XCVI, up den maendach naer Pallemsondach, en zonder te vraghene den oorconden by eede oft die ghuene die poortre willen wesen, hebben ghewuent jaer ende dach binnen Ghendt, ende ghedaen dat poortre sculdich es te doene.

(1) *Over poorter ontfaen*, als poorter erkennen.

Derde waerven, die van der Weverien doen bevryen vele lieden, die ontfanghende in huer ambacht, de welcke zy gheensins schuldich en zyn van doene, want den ghenen die ontfanghen zullen in huer ambacht, moeten hebben gheleert 't zelve ambacht VI jaer lanc, binnen der stede van Ghendt'. -

+ Up dese drie poynten andwoorden(1) de voorschrevene van Ghendt dat van nu voortan nyement en zal moghen ghecryghen de poortrie van Ghendt, het en zy by eeneghe van den twee manyeren, die hier naer volghen, te wetene: +f° 12 r°

'D'eerste maniere, zo wie die van buten comt wonen met eenen poortre, es hy in zynen cost van hetene ende drynckene ende van cleedren, ende dat de poortre daer met dat hy wuent vervanct up zynen eed dat hy met hem wuendt, dan es de ghuene die van buten comt bekendt over poortre, alzo langhe als hy woont metten poortre binnen der stede.

De tweeste manyere te vercryghene de poortrie, es by woonsten, ende die se alzo zal willen ghecryghen, zal moeten al vooren doen openbaren by zynen prochiepape, ter plecken van daer hy zal willen vertrecken omme te commene wonene binnen Ghendt ende aldaer te werdene poortre met woonsten, te dhien hende dat elc, die hem wat heesschen wille, hem mach vervolghen daer ende alzoo 't behooren zal, ende hier af te brynghene goede certificatie onder den zeghele van den prochiepape, ende die zal hy presenteren scepenen van der kuere der stede van Ghendt, omme die gheregistreert te werdene in eenen nyeuwen registre, die men maken ende hauden zal van den ontfanghen van den poorterscepe; ende daer naer zal hy ghehauden zyn te haudene huus opene binnen der stede voorschreven naer zynen staet; ende de aerme die de macht nyet en hebben te haudene huus, zullen ten minsten hauden een camere ghestoffeert, hemlieden toebehorende, ende daer te wonene in persoone met zynen wive ende kinderen, ende metter meester menichte van zynen catheylen, jaer ende dach,

(1) Hier heeft de kopist de antwoorden der Gentsche Collatie ingelascht op de beschuldigingen van den hertog.

ende dat doen blycken by oorconscepen van zynen ghebueren, weerdich van trauwen ende van gheloove, by eede voor VII scepenen van den keure ten minsten, al heer hy bekent zal wesen over poortre.

Ende wel es te verstane dat nyemant en zal moghen vercryghen porterscap met wuensten, in 't openbaer herberghen, noch insgelycx die ghone, die zyn in vooghden of bedwanc van vader ende moeder.

Item, dat de ambachten ende neerrynghen die men nyet vercryghen mach, het ne zy dat de ghone, die vercryghen wille al vooren zy poortre, ghelyck d'ambacht van den weverien, de vyf neerrynghen hemlieden volghende(1), de muelneere, voldre+ ende andre ghelycke, zullen ghehauden zyn van nu voortan nyemene te vrienne(2) +f° 12 v° in huerlieder ambacht, het ne zy dat de ghuene, die alzo zullen willen ontfanghen wesen, brynghen met hemlieden kennesse van scepenen van der kuere van hueren poorterscepe, dat 's te verstane, een handteeken van eenen clerck; ende die 't anders dade, den ontfanc zaude wesen van onweerden, ende boven dien zoude de ghuene, die se ontfanghen zauden hebben, werden ghecorrigiert ter discretien van scepenen.

Ende de ghuene, die zullen willen onderhauden huer poorterscip, zullen moeten houden woonste binnen der stede van Ghendt in der manieren dat hier naer volcht: te wetene, dat zy zullen huus hauden opene, zulck als hemlieden behouven zal omme te wonene naer huerlieder staet, ende andre die zyn van cleenen state, elc een camere, sonder dat yement anders in de camere hebbe eeneghe woonste, de voorschreven huusen ende cameren ghestoffeert, ghecateylt redelic van hueren propren goede, elc naer zynen staet ende ter discretien van zeven scepenen van der kuere ten minsten. Ende de ghuene die zyn poorterscap alzo nyet en onderhilden, hy zaude zyn

(1) De vijf neeringen 'volghende' de weverien zijn: de scherers, vouders, huutslaghers, strikers, ghereders.

(2) *Vrienne*, te bevrijden, d.i. op te nemen in hun ambacht.

poorterscip verliesen, ende daer boven zaude hy betalen der stede yssuwe van zynen goede.

Item, zullen zyn ghehauden de vier Natale[1], te wetene, Kerssavont, Paesschen, Zyncxenen ende Alderheleghen-messe, te haudene huere woonste in persoone met wiven ende kinderen openbaerlic in huerlieder huuse oft camere binnen der stede van Ghendt, ende elcken van dien Natalen wonen ende blyven XV daghen achter een, uutghesteken de ghuene die antieren[2] de vrie maercten, als van Andworpen ende Berghene, de welcke zullen ontstaen[3] met te wonene de vier Kerstdaghen[4], behauden dien dat haerlieder huusynghe zal blyven den voornoemden tyt binnen der voornoemde stede in huere woonste alzoo 't gheseyt es, ende het ne ware dat zy hadden beledt van ziecheden, vanghenessen, van gheprevilegierde peelgrimagien ende zulcke ghelycke, zonder scamp oft fraude, zonder te verstane dat by dezer exceptie wyfs oft kindren zyn begrepen niet te haudene woonste in de voornoemde stede; wel verstaende oock dat in dese zake nyet en zullen zyn behelst de XXXIX[5], anghesien dat zy zullen blyven poorters zonder te haudene eeneghe woonste.

[+] Ende zullen zyn ghehauden al zulckdaneghe poorters, alzo wel die nu zyn, als de ghuene die men hier naer zal ontfanghen, te doen teeckenene ende te doen scrivene huere woonste ende residencie, te wetene, die ghone die jeghenwoordich incommen zyn, binnen drie maenden eerstcommende, ende andre ten daghe van hueren ontfanghe; ende zullen zyn ghehauden te beteeckene, in de voornoemde lettren van verbode ende andre, [+]f° 13 r°

(1) *Natales dies*, de Hoogdagen.
(2) *Antieren*, van het Fransche *hanter*, d.i. bezoeken.
(3) *Ontstaen*, voldoen.
(4) *Vier Kerstdaghen*, de vier opeenvolgende Kerstdagen.
(5) Daar dit een uittreksel is der groote Keure van graaf Gwijde van Dampierre van 8 April 1297, gegeven vóor de hervorming van den magistraat door koning Philips den Schoone, moet men zich niet verwonderen nog van de XXXIX (schepenen) te zien spreken in plaats van de XXVI.

die zy vercryghen zullen, huere woonste ende residentie, te dien hende dat haerlieder wederpartie die mach weten, om hemlieden te doen dachvaerdene ende oock omme weder te legghene huerlieder poorterscip, up dat hemlieden goet dynct. Ende zullen moeten 't zelve scriven doen veranderen, t' allen tyden als zy zullen verhuusen'. -

'Vierde waerven, abuseren die van Ghend in 't onderhauden van hueren butenpoorterscepe, want en es nemmermeer jaer(1) de tresoriers van der stede hen composeren(2) groote menichte van aerme lieden ende andre over al 't platte land van Vlaendren, die zy daer omme doe commende te Ghendt, hemlieden up zegghende dat zy djaer voorleden nyet en hebben onderhauden huer [woonste], ghelyc dat de poortere sculdich es te doene, ende om huerlieder ghebreck, composeren ter sommen van pennynghen'. -

'Dit article es ghenouch verantwort by der provysie van den artycle dat hier naer volght, te wetene: dat die van Ghendt hemlieden duechdelic zullen doen informeren omme te wetene de ghuene, die onbehoorlicke ontfanghen hebben gheweest ende die hemlieden ghedreghen hebben als poorters ende wevers, ende negheene en waren, ende besculdicht; in dat cas punieren in zulcker wys dat zy exempel zyn zullen andre van ghelycken te wachtene te doene in tyden toecommende. Ende alnu hebben ghecoren die van den Weverien om bet te commene, zekere persoonen totten ghetale van tiene persoonen om daer up te doene ondersouck in huer let, ende omme te souckene daer up remedie, ende zullen zulcdaneghe ghedeclareert werde ghediede(3), alzo wel van den poorterscepe als van den ambachte van den weverien ende andre ambachten van ghelycken natuere, het ne ware dat zy 't zint dier date(4) duechdelic vercreghen hadden.

Ende om de executie van desen article, dat de baeliu zal+

+f° 13 v°

(1) *En es nemmermeer jaar*, er is geen jaar.
(2) *Composeren*, beboeten.
(3) *Ghediede*, vreemdelingen.
(4) *'t Zint dier date*, sedert dien stond.

hebben eene van den boucken, ende elc poorter van buuten, te elcken Natale als hy vertrecken zal van der stede, zal commen met zynen huusheere ende met twee van zynen ghebueren, ende daer mede zal hy doen blycken by scepenen van der kuere ende ten boucke, dat hy wel zyn poorterscip onderhauden zal hebben, ghelyc voorscreven es; ende de ghene die bevonden zullen werden daer af in ghebreke ghezyn hebbende, het ne zy dat zy hebben beledt van ziecheden, vanghenessen, van gheprevylegierde peelgrimagie oft andre ghelycke, de voorschrevene scepenen zullen binnen eender maent daer naer die verclaeren over ghediede'. -

'Ende willen die van Gendt bescudden huere poorters van alle criminele zaken ende mesdaden by hemlieden ghedaen, alzo wel voor haerlieder poorterscip als daer naer'. -

'Ten welcken de voorschrevene scepenen verandwoort hebben dat zy nyet en moghen nemen noch hebben, noch en zullen nemen, noch moghen hebben eeneghe kennesse van eeneghe criminele zaken of mesdaden ghedaen by poorters van Ghendt, voor den tyt dat zy waren bekendt oft ontfanghen als poorters'. -

'Item, als eeneghe ghediede, gheen poorters zynde, hebben twist jeghen d'andere, omme te belettene dat justicie daer af nyet en werde ghedaen ter plaetsen daer den twist gheschiet, men vint maniere dat een poortre 't faeyt an hem trect, ende alzo by zulcken middele van den poortre blyven de mesdaden onghepugnyert, hoewel dat de poorter 't faeyt nyet en heeft ghedaen'. -

'Hier up zegghen scepenen van Ghendt dat eys 't zo dat de poorter nyet en es ter plaetsen daer den twist ghesciet, ende dat hy nyet en zy principael van den twiste, hy en mach 't faeyt aen hem nyet trecken; ende eys 't dat de poortere ten faeyte es, ende nyet principael en es, hy en mach maer bevryen zynen persoon'. -

'Item, als eeneghe poorters van Ghendt hebben ghevolght ende ghestaen te wette als heeschers, voor de wetten van

den cleenen steden jeghen yemende, ende aldaer gheweest zyn te wette, de scepenen van Ghendt, dien nyet jeghenstaende, en zonder te verbeydene 't vonnesse van die wetten, beroupen de sake, alzo te wette ghevest voor hemlieden, ende weere ende nemen de kennesse de wetten van den smalen steden, ende by dusdaneghe middele zyn bedwonghen de aerme verweerders te commene ten verandwordene voor scepenen van Ghendt, dwelcke es jeghen recht ende redene'. -

'Up dit voorschrevene VIIe poynt, segghen die van Ghendt^{+} dat 't inhauden van dien artycle nyet sculdich en es te gheschiene, ende dat de clachte van dien es redelic, en dat men nu voortan meer ghelyken nyet doen en zal'. - $^{+}$f° 14 r°

'Item, al eys 't zo dat 't eenegher tyt scepenen van Ghendt dat 't inhauden van dien hebben ghegheven revocatien ende orlof van hove van eender zaken, nochtans zo gheven zy van nyeus ende alzo dicwils als zy willen, huere lettren van verbode van diere zake; ende hauden de aerme lieden daer mede by zulcken bedwanghe dat zy niet connen ghecommen tot eeneghen hende'. -

'Als van den acht(er)sten artycle, zegghen die van Ghendt als boven in 't naerste article; want als 't ghesciet es ende ghecommen ter kennessen van der wet, zy hebben se ghepugniert ende zullen se punieren'. -

'Item, als eeneghe poorters, hebbende ghedynghen voor den Raed van mynen gheduchten heere, hemlieden ontvrien(1) van hueren poorterscepe van der zake daer 't ghedynghe omme es, 't zy by heesschene oft in verandwoordene, de voorschrevene poortre van Ghendt, nyet jeghenstaende de voorschrevene ontvryenesse, wille hemlieden daer naer ghehelpen met huerer poortrie, ende scepen en van Ghendt willen de kennesse van der zake hebben, 't welcke niet sculdich en es te gheschiene metten rechte'. -

'Up dit IXe article, zegghen die van Ghendt als boven dat

(1) *Ontvrien van hueren poorterscepe*, verzaken aan hun burgerschap.

zy nyet en weten dat alzo ghesciet es, ende eys't zo ghesciet, de clachte es redelic, ende en es nyet sculdich alzo te gheschiene noch en zal nyet meer ghedaen werden'. -

'Item, ende ghedooghen oock dat de boden van scepenen ende van vindren gaen buten over al dlant van Vlaendren, alzo wel buuten der casselrien van Ghendt, in 't Westlandt(1) ende in goeden steden van wetten, als binnen der casselrien, ende daer gaen zy achter straten met hueren strypten caproene(2), vraghende den poorters van Ghendt die zy daer vinden, oft zy willen yemende ghedachvaert hebben, ende doen't zonder t'hebbene orlof van hueren meesters. Zy hauden oock daer zidtdaghen ende maken appoyntementen tusschen partien ghelyck oft zy jugen waren'. -

+ 'Andwoorden hier up die van Ghendt dat de boden van vindren nyet en moghen dachvaerden, noch zullen dachvaerden, van nu voortan, eeneghe buuter der casselrien van Ghendt, ende de daghynghe die zy doen zullen binnen der casselrien, zal alleenlic zyn van sculden loopende ter somme van eenen pond groote ende daer onder, ende dat by wetene ende orlove van vindren hueren meesters, zonder te haudene sidtdach, noch hemlieden te onderwindene te makene appoyntementen tusschen partyen'. - +f° 14 v°

'Item, willen de voorschreven scepenen van Ghendt, onder 't decxel van den poorterien van Ghendt, bescudden mannen van leene ende scepenen van abuuse van wette ende andere overbreken die zy doen als lichamen van wette, ghelycke oft zy waren ghepriveerde persoonen'. -

'Hier up, XIe article, zegghen die van Ghendt dat zy nyet en willen bescudden de mannen van leene, noch scepenen van

(1) Het westelijkste gedeelte van Vlaanderen; soms beduidt het 't hedendaagsche Westvlaanderen, anders het gedeelte van het graafschap op den linkeroever van den Yzer gelegen.

(2) Men weet dat de gentsche schepenen rokken droegen van gestreept laken; hunne boden, evenals die der parochierechters of vinders, droegen gestreepte kapproenen.

hooftvonnessen, alleenlic omme 't onderhaudt van huerlieder vonnesse, alzo zy ghedaen totten daghe van heden'. -

'Item, ende nemen de voorschrevene van Ghendt kennesse van leene ende erfachticheden buten der stede van Ghendt, ghenomen dat de questie niet anne en nopen de versteerften van huerer poortre, dwelcke zy nyet sculdich en zyn te doene'. -

'Up dit XII[e] article, zegghen die van Ghendt dat zy gheen kennesse en hebben up leenen, te wat plaetsen dat zy ghelegen zyn, alzo wel buten den scependomme als daer binnen, maer hebben wel kennesse van allen versteerften ende hoyrien van hueren poorters ende van hueren goede, ghenomen dat leenen ende erfachticheyt daer inne begrepen zyn, ende zyn oock in de possessie te bedwynghene de partien te onderhaudene de huwelicke-voorwaerde oft deelynghe ghemaect by vader ende moedre behoorlic ende tusschen huer kindren, leden ooc voor hemlieden, sonder by desen eeneghen indere te doene der eerster kennesse, die zy hebben ter causen van harer poortrie, van den welcken als die annopen leenen oft ervachticheden boven ghenoumt, zy zullen's hem afdoen zonder ghedynghe, omme by den mannen ende scepenen wie die kennesse daer af toebehoort, daer inne te moghen procedeerne naer redene,[+] noch oock der possessien alzo wel van leene als van erfachticheden die poorter van Ghendt zullen hebben, in de welcke zy zullen blyven alzo verre als [+f° 15 r°] zy van dien leene ende erfachticheden ghebruuct zullen hebben paeysivelic, den tyd van zeven jaren, totter tyt dat zy by den ghenen die hebben te kennene van der proprietheyt, het zal wesen ghejugiert ende ghetermineert; ende aldus zegghen die van Ghendt gheuseert hebbende van alzo langhen tyden dat gheen memorie en es ter contrarie'. -

'Item, ende zy nemen kennesse up de raedslieden, baellius, tollenaers, pachters, sergianten ende andere officieren, alzo wel ter causen van hueren staten ende offitien als anders, ende bannen ende composeren, dwelck es jeghen de hoocheyt van mynen gheduchten heere, zonder hemlieden dies te willen

verdraghene, om wat verzoucke dat men hemlieden ghedaen heeft ter contrarien'. -

'Up XIIIe poynt segghen die van Ghend, de zelve scepenen en zullen nyet nemen eeneghe kennesse oft pugnytie van banne oft andersins van raedslieden, baelius of onderbaellius of andere officiers van den hertoghe in zyn lant van Vlaenderen, omme zaken ghedaen, ghesproken, gheexploteert in hare officie oft ten occoysoene van dien die men hemlieden zoude moghen anzegghen ghedaen hebbende noch andersins, ter causen van der offitie, in eenegher manieren. Ende waer 't dat in andre zaken de voorschrevene van Ghend wilden van nu voortan procederen by banne oft pugnytie jeghen de zelve, zy sullen 't doen by expressen ottroye ende consente van den baeliu ende anders nyet'. -

'Item, hen zy doen secrete informatie binnen der stede, in alle casselrien van crimynele zaken en mesdaden, oft doen commen de goede lieden van buten by hemlieden in grooten ghetale, ende nemen daer mede de kennesse van den zelven criminele zaken ende mesdaden, ende composeren se t'hueren syngulieren profyte, verstekende mids dien de kennesse alzo wel van den officiers ende wetten van mynen gheduchten heere als van den vassalen daer de mesdaden zyn ghedaen'. -

'Up dit poynt zegghen die van Ghendt, dat scepenen van Ghendt nyet en zullen gaen buten den scependomme van nu^{+} voortan omme te hoorne secrete informatie, het en ware dat de wetten van der casselrien waren in ghebreke te publierne ende huut te roupene ende oock te executeerne oft doen executeerne de voorghebode huutgheleyt te Ghendt by den baeliu ende scepenen, an hemlieden ghesonden by die van der stede van Ghendt; in welcke zaken zy zullen daer mogen trecken naer 't hinhauden van hueren prevylegien ende anders nyet, ende ne zullen van nu voortan meer moghen ontbieden voor hemlieden de inwonende van der casselrie te eenegher generaler secrete informatie'. - $^{+}$f° 15 v°

'Item, ende al eys 't zo dat de voornoemde van Ghendt nyet

ne hebben executie van sculden binnen de scependomme van der stede dan by pandynghe metten amman ende drie scepenen ten minsten, nochtans gheven zy haren huuthanghende zeghele by den welcken zy bevelen de officiers van mynen gheduchten heere ende van den vassalen dat zy van den voorschreven lettren doen eerlicke executie, zonder ghepaeyt te zyne dat men daer inne onderhauden de costumen ende wetten van der plaetsen, daer de sculdeneers zyn gheseten of haerlieder goedynghen ghestaen ende gheleghen; ende nochtan zy ne moghent nyet doen eerlicke executie binnen der stede, dan by wette, zo voorschreven es'.

'Up XVIIe poynt, zegghen die van Ghendt dat zy hebben executie van sculden binnen der stede van Ghendt by V^{er} manieren: de eerste, by pandynghen van den goede by drie scepenen ende den amman(1); IIIe, by indaghynghen van den vierscare; IIIIe by verbande te ghane in 's hammans; 't V^{en}, by eenen erfachteghen man die mach arresteren; ende zyn ghecontinueert die van Ghendt te zendene lettren van verzoucke an de officiers van buuten, te wetene, als 't es poortre jeghen poortre, dat men executere zynen goeden zonder verdrach, naer der costumen van der plaetsen, ende ghelyckerwys zoude men doen binnen der stede haddy goets ghenouch te executeerne.

Item, als ghediede oft vremde lieden hemlieden commen verbinden van sculden voor scepenen van Ghendt ende zy beloven betalynghe te doene met sommen van pennynghen, zonder te ghevene prys van zynen roerenden goede, gelycker wys doet men de executie. Item, van alle anderen bekende sculden zenden die van Ghendt(2), inhaudende dat men die executie [doe] naer costume van den plaetsen ende anders nyet daer zy 't weten'.

'Ende van den XVIIIe article, mentioen makende dat die^{+}

$^{+}$f° 16 r°

(1) De tweede wijze van vervolging voor schulden ontbreekt.
(2) Hier zijn waarschijnlijk de volgende woorden weggevallen: 'zenden die van Ghent *naer dat article*, inhaudende enz.'.

van Ghendt maken ende ordineren bannen zonder 't weten van den baeliu ende zonder hem daer over te roupene dan te huutroupene ter veynstren alleene, dwelcke es gherechtelic jeghen hare prevylegie daer af mentioen makende, in welcke poynten de voorschrevene van Ghendt mesgrepen hebben jeghenmyne voorschreven gheduchte heere, danof zy sustineren ter contrarien, ende zegghen hemlieden van eeneghe van den voorschreven poynten hebbende ghebruuc, ende van eeneghe andre wesende gheprevylegiert.' -

Om dat de voorschrevene poynten harde zwaer, ende nopen nyet alleenlic mynen gheduchten heere, maer oock partye, te wetene, zyne goede steden van Vlaenderen, andre dan de voorschreven stede van Ghendt ende eeneghe andre die particulierlic nyet hebben gheweest ghehoort noch gheroupen eenichsins; ende insghelycxs als myn gheduchte heere zaude willen hauden zyne rechte, edelhede ende heerlichede, alzo ne soude hy oock willen vercorten de prevylegien, vryheden ende lyberteyten van der voorschrevene stede van Ghendt noch andre zyne goede stede, maer die onderhauden alzo verre als hy sculdich ware te doene.

Hy saude hem doen informeren bet te vullen van up ende de zelve poynten in tyden ende wylen, omme daer inne te haudene zyn recht, 't recht van der voorschrevene stede van Ghendt ende van elckerlyc, alzo redene gheven zal, sonder dat, desen tyt hanghende, die van Ghendt niet en zullen mogen useren van den banne up de officiers ende raedslieden van mynen gheduchten Heere, zy en hebben alvooren consent ende octroy van den baeliu van Ghendt, ende sonder dat dit hanghene in heesschene oft in possessien men zal mogen vercryghen eenich nyeu recht, noch oudt recht verliesen van der eender zyde noch van der andre.

Om de groote menichte van den poynten, ende dat die, ende specialic d'een meer dan d'andre, grootelic annopenen der welvaert, prevylegie ende rechten van den voorschreven steden, by den welcken daer up behoort met goeder wysheyt

ende delyberatien gheledt te zyne, zo bidden vriendelic ende begheerlic myn heeren van der kuere ende van ghedeele ende beede de dekenen, hu alle, myne heeren, ghemeenlic ende elcken sonderlynghe, dat ghylieden daer up in zulcker wys letten ende devoir ende andwoorde gheven wilt dat ghy Gode van hemelryke, mynen gheduchten heere ende alle lieden van[+] goeder verstannessen daer inne paeyen muecht, en by dien blyven in de goede gratie van mynen geduchten heere ende met elc andre in goeden paeyse ende eendrachticheden, alzo in 't beghin voor de poynten van dese handelynghe verclaert es'. - [+]f° 16 v°

Deze voorschrevene poynten waren ontseyt by den drie leden deser stede tsvrindaechs den lesten in hoymaent anno vyftich, maer sloten te blyvene by hueren prevylegien, rechten ende vryheden, ende en wilden up de voornoemde poynten nyet andworden.

Desen tyt hanghende, zo was vele onleden binnen Ghendt omme diverssche vonnessen die gheappelleert waren, te wetene, by mynen heere den zouvereyn[(1)], gheheeten Mer Colaert van Commene, ruddere, heere van Ruwerschuere, ter causen van Janne De Zaghere, backere ende muelneere, ende zonderlynghe om een appeel dat een groot ghedeel van den sciplieden uphieven van een vonnesse, ghewesen by den dekenen gemeenlic up de Colatie-Soldre, sprekende van woorde te woorde zoo hier naer volght[(2)]:

'Alze van der handelinghe ende ghedinghe gheweest up den zoldre voor her Lievin De Pottere, hueverdeken van den

(1) De souverein baljuw.

(2) De overdeken der neringen met zijne gezellen oordeelde alle geschillen tusschen eene nering en een harer leden of met eenen bijzondere, of tusschen twee neringen, op den Collatiezolder; maar men mocht over dit oordeel in beroep gaan. Wij hebben dit stuk verbeterd, volgens het oorspronkelijke vonnis voorkomend in het Register getiteld: *Ordonnantien*, *Wijsdommen der dekenen van de Neeryngen der stede van Gent* 1357 *ad* 1583, berustend op het Gentsch Stadsarch.

neeringhen, ende den anderen dekenen ghemeenlic, tusschen eenen ghenaemt Willem Everwyn, f^{s} Willems, zoo hy zeide, metgaders zyne kinderen, an d'een zyde, ende den dekin ende ghezwoornen van den sciplieden an d'andre, ter causen van den grieve dat hem de zelve dekin ende ghezwoornen vervordert hadden te doene, zo hy zeide, in zeker ghevolgh dat hy voor hemlieden hadde beghonnen doen, om te commene ter zelver neeringhen ende vryheden van den scipambachte, daer an hy hem zeide vryhede hebbende, by 't ghuendt dat eenen Willem Everwyn, dies zone hy was, zo hy zeide, ende hem getroeste inwaers te doene, in zynen levene vry scipman was, mids welken hy zo verre ghevolecht hadde voor den voorseyden dekin ende ghezwoornen dat hy voor hemlieden hadde doen hooren zeker oorconden, omme zyn patrimonie ende vryhede te prouvene ende andren dach hem bescheeden omme zyn orconscip voort te beleedene[1].

Ten welken daghe hy hadde zeker oorconden, die hy versochte ghehoort t'hebbene, dwelke hem de voorschreven dekin wederleyde ende hendelic ontzeide te gheschiene, mids^{+} dat zy gheene vrye sciplieden en waren, zegghende dat hy gheene beleeden soude dan die vry waren in de zelve neeringhe[2], bi den welken de zelve orconden $^{+}$f° 17 r° blyven moesten onghehoort, ten achterdeele van hem ende in verachtertheden van zynen rechte. Oock dede de vorseyde dekin gevrach den orconden te voren ghehoort, of zy wel wisten dat de vorseyde Willem Everwyn zyn vader was ende gheen andre, dwelke ooc was jeghen recht ende in diere wys ondoenlic te prouvene, vermet legghende van beede den poynten ghedaen ende ghesciet zynde bi den voorschreven dekin ende ten byzyne van zynen ghezwoornen, zo voorseyt es, begheerende dat men hem daer toe kennen of loochenen zoude.

(1) *Beleedene*, betoonen, bewyzen,

(2) Overeenkomstig met de Statuten der Schippersnering; ziet Fr. de Potter, *Beschrijving van Gent*, D. III, bz. 20.

Waer up de voorseyde dekin, ten byzyne van zynen ghezwoornen ende groote menichte van notablen persoonen, vry in de zelve neerrynghe, zeide ende verandwoorde, naer vele delaeyen by hem ghehadt ende ghedaen in deze zake, dat wel waer was dat de vraghe zo ghedaen was, ende in sulker wys als de voorseyde Willem gheseyt hadde, ende oec dat hem wederleyt was ende ontzeit andre persoonen te hoorne dan vrye sciplieden, alzoo 't wel sculdich was van zyne, mids dat huerlieder bouc inhoudt ende verclaerst dat de dekin van den sciplieden niement sculdich en es te vryhene dan bi der ghemeener neeringhe ende bi orcondscepe van vryen sciplieden, waer by hem anders niet ne stont te vraghene naer den eed, die hy ghedaen hadde, dan naer 't hinhouden van heurlieder boucke.

Tenderende mids desen andwoorde ende hendelic versouckende t'hebbene 't renvoy ende kennesse van dese zaken, anghesien dat by hem ende zyne voornoumde ghezwoornen gheen hendelic vonnesse ghegheven en was, d'welke al vooren de voornoumde Willem wel sculdich hadde ghezijn te verbeydene, eer hy ze betrocken zoude hebben, ende hadde hy datte verbeyt ende hy hem dan hadde weten te beclaghene, so zoude hy ze hebben moghen betrecken, ende met eer en hadde hy cause noch redene hem te beclaghene.

De voornoemde Willem ghehoort hebbene heurlieder andwoorde, ende kennesse ghedaen up zyn ansprake ende voortstel, versochte van rechtswege up den zoldere ende bi den dekenen ghemeenlic zyn orcondscip te beleedene, daer up biddende omme dach ende tyt bescheeden te hebbene, zegghende dadt hem alzo sculdich ware te gheschiene, naer de kennesse die de voorseyde dekin ghedaen hadde; de voornoemde dekin, metgaders zynen ghezwoornen, concluderende ter contrarien, ende hendelic slutende up 't vorseyd renvoey, met meer woorden die[+] partyen an beede zyden daer toe zeiden ende alligierden, so waes 't dat de voornoemde dekenen ghemeenlic ghehoort hebbende de voorseyde handelinghe, en ooc ghesien ende

[+]f° 17 v°

ghevisenteert hebbende den bouc die de voorseyde dekin overgaf, insghelycx een *Vidimus* inhoudende zeker ottroy ende ghifte hemlieden ghegheven by onzen gheduchten heere ende prince, den grave van Vlaendren, ende meer andre coppien, mencioen makende van zekeren vonnessen die zy hadden ende overleyden, ende up al rypelic gheleedt hebbende, wysden naer al dat voor hemlieden commen was, den voornoemden dekin ende ghezwoornen van den sciplieden t'hebbene 't renvoey ende berecht van der voorseyde zake, hemlieden diere afdoende, ten desen dat zy ghehouden werden den voornoemden Willem recht ende wet te doene up zyn versouc ende voortstel binnen XIIII[ten] daghen eerstcommende, ende te hoorne orconscip ende informacie naer de costume van den zoldere, t'elcx rechte, alzo wel vrye sciplieden als onvrye ende onvrye als vrye weerdich van trauwen ende gheloeve. Dit was aldus ghedaen ende uutghegheven up den zoldere den anderen dach in laumaent in 't jaer XIIII[c] vyftich.'

Hier naer ghync men sitten audientie up dleven van den volcke van deser stede.

Item, de bisscop van Doornycke ende andre ghedeputeerde van den prince saten binnen der stede in 't huus van Lubrecht De Stoppeleere(1), ter audientie up dleven van den volcke, daer up dat zy hoorden vele prochiepapen, priesters ende andere persoonen(2).

Item, insghelycx waren gheordineert zekere notable persoonen, die ter audientie saten, up den onderlicken ontfanc die ghedaen hadde ghezyn in de weverie ende in de volderie van persoonen daer in onbehoorlic ghevrydt(3).

(1) Lubrecht de Stoppeleere was 'cotidiaenmeester' der Sint Michielskerk, oud-schepene en oud-stadsontvanger; hij was lid der poorterij en baljuw van de Oudburcht in het ambacht van Zomerghem.

(2) Daar de priesters met het toezicht der hagepoorterij gelast waren, mag men veronderstellen dat dit verhoor omtrent de levenswijze van het volk, een onderzoek over het poorterschap was.

(3) *Ghevrydt*, aangenomen, ingeschreven.

Naer dese audientie ende informatie gheseten, zo ware up Onser Vrauwen-avondt alfougst Vyftich, ghebannen Ghyzelbrecht Van den Velde, Ghelloot Van den Putte, Lievin De Jaghere, Gillis Van Roome, Ghyzelbrecht De Groote, elc X jaer uuten lande van Vlaendren, om dat zy ontfanghen hebben in 't ambacht van der volderien zekere personen ende die daer in ghevrydt onbehoorlic ende jeghen d'oude costume ende om haerlieder ghesyngulierde profyt, daermede dat 't zelve ambacht commen es in grooter upspraken ende blamacien, 't welcke nyet sculdich en es te lydene onghecorrigiert.

Pieter Goetghebuer, Godevaert De Wale, Joos Van den[+] Somple, Jacob Uuter Meere, Joos Van den Noorthaute, Jan De Lauwere, Pieter Van der Gracht, Lievin Everhem, Lievin Van Overackere waren ghebannen elc X jaer, om dat zy upsetters gheweest hebben van den onredelicken ontfanghe, die men binnen zekeren tyde haerwaerts ghedaen heeft in 't ambacht van der weverien, ende ontfaen hebben zekere persoonen in 't zelve ambacht van der weverien onbehoorlic jeghen de oude costume om haere ghesyngulierde profyt, daermede enz. onghecorrigiert. [+]f° 18 r°

Jan Van den Hane(1) ende Christoffels De Grave(2) waren ghebannen elc vyftich jaer, om dat zy als dekin vander weverien ghedooght hebben zekere personen t'ontfanghene ende te vryene in 't ambacht van der weverien jeghen de oude costume, daermede 't zelve ambacht commen es in grooter upspraken ende blamatien, 't welcke zy wistenen, en hebben dat nyet wederstaen, ende by dien nyet sculdich en es te lydene zonder punycie.

Claeys De Smet(3) ghebannen vyftich jaer, omme dat hy, scepene wesende van der keure, te diverschen stonden, anbrocht

(1) *Memorieboek*, D. I, bz. 212, 215, 241, deken der weverij in 1440-41, gestorven als schepene van gedeele in 1453.
(2) *Ibid.*, bz. 189 tot 264, schepenene van gedeele in 1430, 1432, schepene der keurbank in 1434, 1437, stedekiezer in 1440, deken der weverij 1444-46, stedekiezer 1445, schepene der keure 1446, 1449, deken der weverij 1465.
(3) *Ibid.*, bz. 204, 212, 222, schepene der keurbank 1437, 1440 en 1446.

heeft eeneghe schamele lieden dat zy belast waren ende in vreese van verdreven te zyne van deser stede, ende onder 't decxele van dien ghenomen heeft van den zelven scamelen lieden zekere sommen van pennynghen, ende die bekeert te zyne ghesyngulierde profyte, dwelcke es een zake van quaden exemple ende nyet sculdich te lydene onghecorrigiert.

De wet t'alfougste anno XIIII[c] vyftich.

Item, 't savonts up den alfougst-avondt, waren scepenen ghemaect ende uutgheroupen als men naer de prevylegie sculdich es van doene, ende waren scepenen van der kuere[(1)]: Mer Steven van Lyckercke, ruddre, Arendt De Brune, Jan Pappal, Jacop Van Ravescoot, Jan De Bels, Gheeraert Van den Dycke, Joos Van den Muelene, Jan Leys, de jonghe, Jacob Van Ertbuer, Jan Lammins, Jan Van den Poele, scipman, Pieter[+] Lynesone ende Lievin De Meestre. Scepenen van ghedeele: Jan Uuten Hove, filius Jans, watergrave; Claeys Weytins, Heynric De Jaghere, Lievin Zoetamys, [+]f[o] 18 v[o]
Lauwereyns Dullaert, meester Pieter Goetghebuer, Willem Van der Cameren, Philips Kerssove, Lievin Van Hauwaert, Jacob Van Crombrugghe, Pieter De Hase, Gillis Van der Stichelen ende Lievin Van Caneghem.

In 't vermaken van welcker wet, daer 't alzo ghesciet was, ende dat zy dienen zauden die toecommende jaerschaere zonder provysie, also men zeyde, altyts tracterende om accort tusschen den prince ende der stede, waerinne 't volc zeere verblyde; ende nochtans ghesciede in dit scependom diverssche wonderlic zaken, alzo hier naer verclaert zyn eeneghe van dien.

Hoe hemlieden de baellius van der stede absenteeren

Eerst, op Sente Andriesdach[(2)], zo ghemeste men te Ghendt de baellius ende dienaers, om dat haerlieder commissie te dien

(1) Zelfde lijst in *Memorieboek*, D. I, bz. 230-31.
(2) 30 November 1450.

daghe uutghync, daer in dat volc eensdeels ghemoeyt(1) was.

Item, den IIe december waren de zelve baellius ende dienaers weder te Ghendt als te voren, daer inne dat volc wederomme verblyde.

[1451]

Hier sendt de prince eenen brief van clachten.

Item, naer desen tyt in dit scependom zandt de prince eenen brief te Ghendt die men in 't ghemeene te kennen gaf elcker neerrynghen ende elcken wycke van der weverien ende eenen der poortrien, ende eenen lasteghen brief ende wonderlic sprekende, alzo de copie van diere hier naer volght van woorde te woorde:

Eerst, de superscriptie(2): 'Bi den hertoghe van Bourgoyngnen, van Brabant ende van Limborch, grave van Vlaendren, van Artois, van Henegauwe, van Hollandt, Zeelant ende van Namen.

Mandement.

'An allen onsen baillius, justiciers, officiers ende goeden ondersaeten van onser stede van Ghend ende anderen onsen ghetrauwen ondersaten wie dat zy zyn, saluut ende jonst. Alsoe als hier voermaels in onse steden van Brugghe(3) ende van Mecheline(4) ende elders, ende dickent ende menichwaerf wy vertoecht hebben ende doen vertoeghen, voor de ghedeputeerde van den leden ende voor de III staten ons lants van[+] Vlaendren ende andren notablen persoenen, die groete mesdaden, blaemten, onghetrauwicheden, meineedicheden ende overhoericheden, die jeghen ons ghedaen ende gheoorbuert [+f° 19 r°]

(1) *Ghemoeyt*, beroerd, ontsteld.

(2) Dit stuk is ingelascht in het *Vidimus* door den apostolischen notaris Herstinus Ghyselins op 7 Juni 1451 opgesteld, berustend op het Gentsch Stadsarchief (N^r 629 van het *Inventaire* van Van Duyse); volgens die akte verbeterden wij den tekst van het *Dagboek*. Het *Vidimus* hebben wij afgedrukt in de *Annalen van den Geschied- en Oudheidskundigen kring van Gent*, 1900, bz. 77.

(3) Op 31 Oogst 1449.

(4) Op 26 Januari 1450.

hebben ende jeghen onse hoecheit ende eerlicheit, Daneel Sersanders, Lievin De Pottere, Lievin Sneevoet[1] ende andere van huerer benden ende allianchien alsoe wel in valsscheit ende verzworen eede jeghen ons, onsen persoen ghescandeleert ende gheblameert thebbene in meenigher manieren, als dat zy onse ghemeene volc van onser stede van Ghend onderwesen ende gheadverteert hebben te haren verdoumden wille ende meeninghen jeghens ende in vermindertheden van ons ende van onser hoecheit ende eerlicheit, ende jeghen de rechten, previlegen van onser voorscrevene stede van Ghendt, ende die verbrekende als by lueghenen ende bedrieghen ende jeghen alle waerheit, daer mede onse ghemeene volc onbewist van der waerheit, bedroghen gheweest es, ende esser by ghevallen in aermoeden ende allenden.

Ende hoewel dat wy dicwille ghewilt hadden ende begheert hebben dat dese sake ter waerheit te kennen ghegheven worde onsen voorschreven ghemeenen volke dat des niet en mach, niet min de voorschreven Daneel Sersanders, Lievin De Pottere, Lievin Sneevoet ende de huere van huerer benden ende allianchen, zij hebben 't altoes belet, van duchte qualic metten volcken te zyne ende te verliesene huerlieder staet, macht ende gouvernement, die zy daer hebben jeghen onsen danc ende wille. Ende want wy die dese zaken niet sculdich en zyn te latene lydene, maer begheeren daer af de waerheyt overal gheweten te zyne, ter welvaert van ons voorschreven ghemeenen volke, ende om dat te verheffene ende te vertroestene van der armoeden ende dolinghen daer 't inne gheweest heeft ende noch es t'onser onghenouchten.

Overdynckende dat emmer toe langhe onse voornoemde ghemeene volc, dat wij altoes ghehadt hebben ende noch doen, in goeden minnen ende recommandatien, alle de zaken

(1) Dit waren de drie bijzonderste tegenstrevers der hertogelijke politiek, de verdedigers der Gentsche zelfregeering; de eerste was oud-overdeken der neringen en oud-schepene der keurbank; Lieven de Pottere, overdeken en Lieven Sneevoet, deken der kruideniers.

ghedoechsaemlic verdreghen heeft sonder veele neeringhen oft broetwinnen; ende omme weldoens wille ende ons te quitene jeghenonsen heere God, ooc deernesse ende compassie hebbende van onsen voorscreven aermen volcke van Ghendt, hadden onlancx ghelast ende gheordineert onsen gheminden ondersaten,+ Pietren Tyncke, Lodewyc D'Hamere, Loy Coolbrant ende Lievin Wicke(1), dat zij allomme ende +f° 19 v° overal daer des noot wesen soude, ende alsoe wel in de vulle camere van der wet als eldre in onse voorschrevene stede van Ghendt, segghen, openbaren ende verclaren souden van onsen weghe de waerheit van allen voorscreven zaken, ten hende dat onse voorschreven ghemeene volc van al onderwyst worde ende daer af wyste die gherechte waerheit, ende hoe dat toot noch toe bedroghen ende mesleet es gheweest, ende dat wy oock claerlic ghemeent ende ghehouden hadden, dat hadde onse ghemeene volc ter waerheit van al gheadverteert ende onderwyst gheweest, het en hadde nemmermeer, omme gheen zake willen, draghen noch onderhouden jeghen ons de voorschrevene besculdighe, die se alsoe mesleedt ende bedroghen hebben; daer in dat wy, ne dade de groete jonst ende minne die wy altyts ghehadt hebben ende noch doen an onse voornoumde ghemeene volc van Ghend, dat wy houden wesende goed ende ghetrauwe t'onswaert, die huerlieder gherechte heere ende natuerlike prince zy, by anderen whegen voortghegaen dan wy noch ghedaen hebben; niet min als 't commen es dat de voorschreven iiij persoenen by ons ghestelt toot deser saken te werke gheleit hebben ende willen legghen dlast dat zy hier af van ons ghehad hebben ende hebben, ende

(1) Deze vier handlangers van den hertog Philips hadden eene ‘wapeninghe of roup’ tegen de stad op touw gezet; over Pieter Tyncke en Lieven Wicke bezitten we geene inlichtingen; Lodewijk d'Hamere was lid van 't wolambacht, schepene der keurbank in 1420, 1423, 1426, 1429, van gedeele 1433, 1436, 's heerenkiezer 1438, sch. van gedeele 1446 en op 10 Maart 1450; *Memorieboek*, D. I, bz. 172 tot 230. Eloy Coolbrant, zooals zijn einde het bewijst (*Dagboek*, f° 196 v°) was uit de laagste klas der maatschappij gesproten.

daeraf de waerheit openbaren ende daertoe hueren ghetrauwe beste ende vermoghen ghedaen, zy en zyn's noch nyet te boven moghen connen by der jonsten ende draghene die de voorschreven Daneel Sersanders, Lievin De Pottere, ende d'andre besculdeghe gheadt hebben van eenighen van hueren vrienden, maar hebben daar in gheadt ende hebben de voorschreven iiij persoenen onse ghelaste groeten stoet ende belet; ende dat meer es, om dat onse voorschreven ghemeen volc by zekeren weghen, ende in grooten ghetalle onderwesen es gheweest van den bovenghescreven saken, met datter ancleeft, de voorscreven Daneel Sersanders, Lievin De Potter, Lievin Sneevoet ende de huere hebben gheloepen ende doen loepen by hueren lieden ende gheallyerden by daghe ende by nachte onder 't ghemeene volc, ende hebben 't gheadverteert ende onderwesen, ende doen adverteren ende onderwysen, al ter contrarien van ons ende toot haren quaden wille ende verdoumder[+] meeninghen, zegghende ende doende stroyen onder 't ghemeene dat wy se willen hebben ende begheeren te hebbene ghecorrigiert ende ghepugniert, by banne oft andersins, om dat zy ons wederstonden ende wederseiden de settinghe of bede van den saute die wy begheerden, dies es nu iiij jaer of daer ontrent. [+]f° 20 r°

Ooc zegghende dat wy de correcxie ende pugnitie wel ghedaen willen hebben up hemlieden, maer die ons consenteeren wilde de voorscreven bede van den saute ende die onse voorscreven stede van Ghend ghestelt hebben in onser onghenaden, alsoe zy segghen, die draghen ende onderhouden wy, ende en willen niet ghedoeghen datter correxie oft pugnitie of ghesciede, alsoe als wy se willen hebben up hemlieden.

Zegghende voort, alsoe ons anbrocht es, dat wy een prince van ongerechte justicien zyn met vele andere ghevisierden[(1)] lueghenen, die zy valsschelic met onrechte ende jeghen alle waerheit zaeyen ende voortstellen onder onse voorschreven

(1) *Ghevisierd*, geveinsd.

ghemeene volc, datter zo in bedwellemt es dat hem niet goedelicx en weet waer an hauden of keeren, ende dit doen zy omme te bliven hebbende ende t'onderhoudene onse voorscrevene ghemeene volc te hueren wille ende in huer subgectie als heeren ende meesters van onser stede ende te blivene by hueren hetinghen, staten ende gouvernemente, al ter contrarien van ons ende t'onsen onwille ende ondancke, alzoe voorseyt es; dwelcke up dat zoe es, zyn zaken van zoe quaden exemple ende verdoumder meeninghen dat zy nyet aergher zyn en mochten, ende werdich van groeter pugnitien.

Waeromme wy, willende ende begheerende de waerheit van allen ende elken saken bovenghescreven allomme ende overal gheweten t'zyne ende gheopenbaert, alsoe als van Gods ende van rechtsweghe ende in goeder justicien dat sculdich es te gesciene ende het behoort, verclaren ende certifieren allen ende elken dat wy onse voorscrevene stede van Ghendt ende onse ghemeene volc van diere hebben in goeder minnen ende recommendatien, uteghedaen de voorschrevene besculdighe, ende onse voorscrevene stede van Ghendt ende der rechten, previlegen ende vryheden van diere hebben wy altoes ghewilt ende noch willen bewaren, onderhouden ende besceermen,[+] alsoe als een goet ghetrauwe ende natuerlic prince ende heere sculdich es te doene; ende [+]f° 20 v° des ghelycx houden wy dat onse voorschreven ghemeen volc van Ghendt wille ende verstaet te bewarene, t'onderhoudene ende besceermene onse rechten, hoecheyt ende eerlicheit, alsoe als goet ende ghetrauwe volc ghehouden es te doene zynen gherechten ende natuerlicken heere.

Ende ten ghuene dat de voorscrevene Daneel, Lievin ende Lievin ende d'andere van huerer voorscrevene quader ende verdoumder allianchen gheseyt hebben ende ghestroyt, ende doen segghen ende stroyen, dat onse gramscepe up hemlieden es om de voorscrevene bede van den saute, ons by hemlieden beledt ende ontseit, zy hebben onghelyc datte te doene ende te segghene, want zy weten wel, ende het es waer, dat zy Daneel, Lievin ende Lievin selve hadden gheweest ende waren van den

selve rade ende advise, ende hadden ons belooft ende ghezworen, beloofden ende zworen in onsen handen zeer hoeghelic ende zwaerlic dat zy ons souden doen hebben de voorscrevene bede ende zettinghe van den saute, up welke eeden ende gheloften ons alsoe ghedaen, wy de neerendstichede ende vervolghen daer omme daden doen; maer desen niet jeghenstaende, zy daden zyndert alle de contrarie ende brochten 't onder 't ghemeene ten laste van anderen.

Waer af angaende den ontsegghe van der voorscrevene bede van den saute wy nyet t'onvreden gheweest en hebben, noch van hemlieden noch van andren, hoewel dat van den manieren die de voorscreven Daneel ende zyn medepleghers(1) hier inne ghehouden hadde ende hilden, wy gheene redene en hadden wel te vreden te zyne, maer in meenigher andren manieren hebben de voorscreven Daneel ende de zyne groetelicx mesgrepen ende mesdaen jeghen ons, in 't ghuent dat zy onsen persoen jeghen alle heere belast hebben valschelic met onghelyke ende sonder cause;

Dat zy van der officien van onser stede voorschreven ghedaen hebben t'hueren wille ende ghelieften om huer ghesingulierde proffyt ende jeghen ende ter contrarien van onser eerlicheyt ende van den previlegen van onser voorscrevene stede ende anderssins, in zo velen ende verdoumden manieren dat groot jammer gheweest es, als om hemlieden t'onderhoudene ende ten grooten laste van den ghemeenen volke, alsoe wy al ditte wel in 't langhe ende met goeder causen hebben vertoecht ende doen vertoeghen als boven.

+ Ende boven desen ende jeghen onsen danc ende wille, so houden zy, besitten ende ghebruken onse voorschrevene stede van Ghend, ende draghen hemlieden als heeren van diere, ende +f° 21 r°

(1) Vóor dat Philips in 1447 de zoutbelasting aan de stad had gevraagd, had hij de dekens der kleine neringen, waaronder de drie betichten, de belofte afgevraagd deze bede te doen stemmen; doch in Gent teruggekeerd wendden zij al hunne pogingen aan om de belasting te doen weigeren; zie verder f^iis 23 r°, 25 v°.

mesleeden ende bedrieghen ons aerme volc ghelyc als 't oft hemlieden toebehoorde, om dwelke wy ghelaten hebben ende al noch laten te commene in ons voorschrevene stede van Ghend. Ende ten sourpluuse, daer zy segghen ende stroyen dat wy nyet en corrigieren noch pugnieren willen, noch ghedoeghen dat men corrigiere of pugniere de ghuene die 't wel verdient hebben, ende die onse voorscrevene stede van Ghend ghestelt hebben in onser onghenaden, alsoe zy segghen, ende dat wy die draghen ende bescudden jeghen recht, wy en hebben, toet noch toe, in alle de regione van Kerstinhede, anders niet vermaert gheweest dan over eenen prince rechverdich ende van goeder justicien, God zys ghelooft; maer wy hebben al onsen tyd, alle den ghuenen die 's ons versocht hebben, ghedaen ende vulcommen goede justicie ende noch jeghewoordelicx, so zegghen wy, verclaren ende presenteren, met desen onsen brieve, elken ende allen onsen ondersaten van onser voorscrevene stede van Ghend, ende anderen wie dat zy zyn, te doene ende te vulcommene ende te doen doene ende vulcommene goede vulcommene ende ghereede justicie, alsoe wel den groeten als den cleenen, ende den aermen als den ryken, jeghen wien ende hoe dat zy ende van wien men hem sal willen beclaghen in eenigher manieren ende sonder yement daer in te spaerne.

Ende om dieswille dat wy al 't inhouden van desen overal ende openbaerlic willen gheweten zyn, tenhende dat hier namaels hem niement, by onbewistheden, daeraf excuseren en moghe, so bevelen wy hu ende elken van hu, up al dat ghy ons ducht te verbelghene, dat ghy, ten versouke van den voornoemden IIII persoonen, onsen ghelasten in dese sake, oft van eenighen van hem desen brief toeghende, ghy ende elc huwer, sonder eenich verdrach, jonste of dissimulatie, doet desen onsen presenten brief ende al 't inhouden van dien, van woorde te woorde uutroupen, condeghen ende openbaren voor onse voorschrevene ghemeene volc, alsoe wel in de camere van der wet als alomme elders, daer des noot wesen sal, zo doet ende

gheeft, ende des ghy des versocht wert, ende dat ghy ten sourpluuse daer up hoort ende doet hooren onze voorschrevene IIII ghelaste oft den eenighen van hemlieden toghende desen brief ende in hueren versouken ende vervolghen in desen[+] saken, ten hende dat zy recht ende justicie vercrighen moghen oft andersins, alsoe hemlieden [+fo 21 vo] noot wesen, zo doet ende gheeft hemlieden van onsen weghen, ghy ende elc uwer ende hueren hulpers ende medepleghers alle hulpe, troest ende bystandt, zonder eenighe dissimulatie, noch eenichsins te doene noch te gane ter contrarie, want ons dat alzo ghelieft ghedaen te wesene. Ende in orconden van dese ende dat elcken blyke dat dit comt van onsen rechten zinne ende meeninghen, zo hebben wy desen onsen openen brief gheteeckent met onser handt ende daer up doen stellen onse signet. Ghegheven in onse stede van Brusel, den IIIIden dach in junio in 't jaer ons heeren duusent IIII[c] ende een en vichtig.'

Aldus gheteekent: PHELIPPE.

Als elc verstaen hadde in zyn ledt, daer dese voornoemde copie ghelesen was, zo spraken zy met elcandren ende droughen ghenouch over een dat zy van Daneel Sersanders, Lievin De Pottere ende Lievin Sneevoet, noch nyemendt anders, nyet scheeden wilde, noch en wister nyet an dan goed, ende wilde men hem yewers af ticht gheven, zy begheerden ende presenteerden dat zy daeraf hier te wette te stane, doende daer af goeden zekere, ende dat achtervolghende der prevylegien, ende als poorters zynde dezer stede. Maer 't volck wasser anders eensdeels inne ghemoeyt up Pieteren Tyncke ende zyne ghezellen, die den voorschrevene brief ghebrocht hadden ghenouch(1) begheerende, quamen zy meer dat men se legghen zaude in vanghenessen, ghemerct dat zy hier te voren noch vele moeyten up ghestelt hadden; ende sonderlynghe om dat zy poorters waren deser stede, toochden eene savegaerde van den prince, daer mede dat zy beschut waren, ende vele

(1) *Ghenouch*, recht.

meer andre daar inne ghenoumpt, van alder wettelichede die men up hemlieden zoude hebben moghen doen, dat een intert was contrarie den prevylegien deser stede, alzo eeneghe dochten ende zeyden.

Hier naer den XXVIII^en july, in 't zelve jaer LI, ten verzoucke van den zelven vier ghezellen oft emmer van eenen Philips De Wielmakere, barbier in den Hoyaert(1), daer toe hebbende last by brieven van den prince, zo was de Colatie te gadre ende up d'anbrynghen ende begheerte van den prince, zo was gheordineert ende ghesonden uuter poortrien zekere quantiteyt van persoonen, te wetene, XII; voort uut elcker neerrynghen eenen persoon, ende huut elcken wycke van der weverien eenen persoon, ende reysden by den prince t'samen te Dendermonde(2), omme aldaer te aanhoorne wie's men+ hemlieden openen zoude, hopende dat hy zyne begheerte zo redelicken maken zoude als dat daer by alle zaken zouden moghen commen t'eenen goeden hende. +f° 22 r°

Ende de persoonen voornoemt, wesende te Dendermonde, zo dede hemlieden myn gheducht Heere ontbieden, aldaer hy hemlieden up dede ende dede vertooghen zekere vremde poynten ende zaken, die hy hemlieden overgaf by ghescrifte, om daer af openynghe te doene te Ghendt, waer af dat men elc lid gheven saude de copie ghelyc voren van den andre gheseyt es, ende luut aldus.

Deze personen voornoemt, commende te Ghendt, hebben doen vergadren de state van der stede, de welcke zy te kennen

(1) Zie Van Duyse, *Inventaire*, bz. 208, N^r 590 der Karters, waarin wij leeren dat Philips de Wielmakere op 20 April 1445 in 't gevang zat voor wangedrag.

(2) *Stadsrekeningen over* 1450-51, f° 106 v°: 'Item, reden zekere menichte van personen ghecoren ende ghedeputeerdt by den ghemeenen insetenen van deser stede den XXX^sten dach van Hoymaent in de voornoumde stede van Denremonde by onzen gheduchten Heere ende prinche omme zekere zaken te anhoorne hemlieden upghedaen by onzen vornoemden gheduchten Heere, van den costen by den vorseiden personen ghedaen peerthueren, waghenhueren met dat ghegheven was den coken...'

ghegheven hebben de begheerten van den hertoghe, ende es in substantien zo hier naar volght:

‘Eerst, zo gheven zy te kennene hoe myn Heere, van zynen jonghen daghen, zyn stede ende de goede lieden ghemint heeft, daar meer verkeert dan in andere steden ende aldaer zyn goed vertheert.

Hoe hy de stede ende 't ghemeente noch in minnen ende goede rccommandatie heeft, huutghenomen de quade.

Hoe hy dit betooght, by dat hy hemlieden vergheven heeft van wapenynghen, dootslane ende andre upsetten ende mesdaden, ende dat vergheven liberalic(1), dwelcke hy gheene andere steden, als zy mesdaen hebben, ghedaen en heeft, zonder daer af ghedient te zyne bij justicien ende anders.

Heeft hemlieden nyet alleene dit vergheven, maer oock van den zynen ghegheven, te wetene, C ende X duust croonen, die zy hem t'achter waren van ouden voorledenen subventien, hy die al quyte ghescolden heeft(2).

Item, heeft hemlieden, onlancx leden, ghegheven om te verheffene de stede, XX *M* croonen(2).

Item, hoe Daneel Sersanders houtcleercoopere wart(3), ende liet varen de poortrie ende daer naer dekene wart van der zelver neerrynghen, om hueverdekin te werdene, ende hoe hy de cleene dekenen an hem track.

Hoe myn gheduchte Heere, ansiende 't sobere gouvernement van zyner stede ende hoe zy beleedt(4) was, ende sonderlynghe+ dat coopmanscepe ende neerrynghe faelgierden, ende dat ghescil rees tusschen Daneele ende Pieter Hueryblock, ende hoe hy se beede ontboot, ende Daneele zo onderwysde als dat +fo 22 vo

(1) Daardoor bedoeldt Philips zijne genadebrieven voor de oploopen te Gent in 1432, 1437 en 1440; zie verder fiis 55-59.

(2) Twee akten van Philips te Gent op 9 Juni 1445 verleend; zie *Inventaire* van Van Duyse, bz. 208-209, nrs 592, 594.

(2) Twee akten van Philips te Gent op 9 Juni 1445 verleend; zie *Inventaire* van Van Duyse, bz. 208-209, nrs 592, 594.

(3) Zie ook het *Memorieboek*, D. I, bz. 225, op 't jaar 1447: ‘Item in dit jaer was overdeken Daneel Sersanders, out cleercooper.’

(4) *Beleedt*, bestuurd.

hy beloofde hem van den overdekenscippe te verdraghene.

Hoe cort daer naer myn gheduchte Heere weder te Ghendt quam, ende vernemende dat haerlieder ghescillen noch gheduerden, beede de partyen voor hem ontboot ende eenen paeys tusschen hemlieden maecte.

Daer zy alle gheloofden ende zwoeren in zynen handen, ende zonderlynghe de voorschrevene Daneel:

Eerst, dat hy naer d'hueverdekenscip nyet staen en zaude[1] up peyne van valsch ende verzworen te zyne gherekent, ende bovendien te vallene in de indignatie van zynen prince ende eeuwelic t'allen offitien ende staten onnable[2] te zyne; ende al desghelycx zwoeren Lievin De Pottere ende Lievin Sneevoet, hem nemmermeer kuere te ghevene, ende de andre alle desghelycx; maer dat zy eenen neutralen[3] man kiesen sauden uut drie oft vieren, ter liefden van mynen Heere te diere waerf, ende waren daeraf ghemaect drie acten, van den welcken Daneel d'eene hadde.

Hoe zy noch desen nyet jeghenstaende, myn Heere vertrocken zynde huut zynder stede, Daneel nyet up en hilt, maer volchde heymelic ende openbaer om overdeken t'zyne, hoe wel myn gheduchte Heere hem ghelooft hadde dat hyne anders wel voorzien zoude in 't let van der poorterien daer hy behoorde[4], ende alzo hy zynen vadre dicwil ghedaen hadden.

Hoe zy noch nyet up en hilden, ende huere dekenen in twee huusen leedden.

Hoe zy hemlieden daer ligghende, eenege sonden by mynen gheduchten Heere te Brugghe, om dat hy ghepaeyt wilde wesen dat Daneel deken worde.

Hoe myn Heere daer up andwoorde, dat beter ware dat hy, Daneel, zynen eed hilde ende dat hy daer in dade naer zyne

(1) Niet naar het hoofddekenschap te dingen.
(2) *Onnable*, onbekwaam.
(3) *Neutralen*, tot geene der beide partijen behoorend.
(4) Sersanders was immers gesproten uit eene der oudste en aanzienlijkste poortersfamiliën van Gent.

ghyse[1] ende als t'zynen behouf. Anders en gaf hem de hertoghe gheen antwoorde. Daer up wart hy ghecoren naer de maniere verhaelt ende by fayte, ende waren eeneghe persoonen ghewapent bedectelic.

Item, hy deken zynde, moeste alle de offitien[2] zelve maken die scepenen toebehoorden, ende hilt achter de rekenynghe zes oft zeven daghen daer omme, jeghen de costume, dreeghende scepenen metten volcke.

+ Item, achternaer zoude men in 't augweet gaen[3], t'alf Vastenen, moeste de kiesers oock maken, dreeghende scepenen metten volcke als boven. +f° 23 r°

Hoe hy, Daneel, dekin worden zynde, ende naer dat in Pieter Hueriblocx tyde 't saut ontseyt was[4], Daneel, Lievin ende Lievin te Brugghe quamen; gheloofden daer mynen Heere 't saut te doen hebbene ende dat zwoeren zy hem in zynen handen, watter af commen zaude.

Item, hoe achternaer zyne bedroghen informerende 't volc al ter contrarie, beletten 't saut zelve ende staende up andere.

Hoe myn Heere daer omme te Ghendt van zynen lieden zandt, omme te vernemene de waerheyt ende bedroch bevonden.

Hoe dat hy myne Heere belaste ende diffameerde, dat hyne in zyne indignatie ghenomen hadde omme 't saut ende om dat hy 't volc behoedt hadde van servytuten.

Item, dattene[5] myn Heere wilde doen vermoorden ende lieden huutghesonden hadde, als twee ghezellen, 't welcke es *crisme lèse maiesté*.

Item, hoe hy ghewapent ghync jeghen mynen Heere, als

(1) *Ghyse*, wijze, goeddunken.
(2) De kleine ambten op 't Schepenhuis.
(3) *Augweet*, de wacht welke de dekens jaarlijks deden ter gelegenheid van de Halfvastenmarkt, genoodzaakt door den grooten toeloop van volk in de stad.
(4) Pieter Hueribloc was overdeken der neringen in 1446-47 als men ziet in de *Stadsrekeningen* over dit jaar, f° 332 v°; ten onrechte geeft het *Memorieboek*, D. I, bz. 223, Lievin de Pape op.
(5) *Dattene*, dat hem.

ghelyc jeghen ghelyc, dat hem nochtans lettel gheholpen hadde, als haddy de meeste van den lande gheweest, hadde myn Heere bedocht gheweest fayt up hem te doene, dat hy noyt en was, want het syner princelicke goedertierheyt contrarie gheweest hadde, verbeydende oft hem Daneel bekennen saude, wel wetende dat hy by justicien ter wraken noch wel gheraken saude.

Item, in 't jaer XLIX, in 't vermaken van der wet, hoe hy hem zelven dede kiesen, in een cedulle zyn volck zyne kiesers gaf ende dede zweeren die te kiesene, boven den eed voor scepenen ghedaen naer 't prevylegie ende de commissarissen daer gheerne ghesonden, die 't nyet doen en wilden, maer by den prevylegie bleven.

Hoe de kiesers verdreeght[1] waren by dat hy 't volc hadde ghedaen vergaren; hoe hy de commissarissen badt te Brugghe te treckene, belovende ende zweerende dat al staet haude; maer binnen twee hueren daer naer, was de kuere t'zyne appetyte[2] ghedaen.

Hoe de scepenen gheedt worden sonder de commissarissen,[+] jeghen 't prevylegie;[3] te toghen den oorspronck van den twee dekenen, ende hoe zy hem zelven ghevoordert hebben ende de macht ghecreghen by fayte. [+]f° 23 v°

Hoe zy eenen zekeren tyt al de wet ende alle officie zelve ghemaect hebben, up ghelooften ende verbanden, die zy hemlieden doen om ghiften ende om ghelt, want zy stappans[4] rycke worden.

Item, hoe scepenen 't recht vercoopen, ende van den juge die ghevleghen[5] was, aldus zal men se stroopen die 't recht vercoopen.

(1) *Verdreeght*, bedreigd.
(2) *Appetyte*, begeerte.
(3) Bij het omslaan der bladzijde heeft de kopist hier enkele woorden vergeten; zie over den oorsprong der twee dekens verder op bz. 124.
(4) *Stappans*, terstond.
(5) *Ghevleghen*, gevild, het vel afgestroopt; ik vermoed hier eene zinspeling op een gekend verhaal van eenen onrechtvaardigen rechter die gestroopt werd.

Hoe de stede aerm werdt ende de coopmanscepe ende neerrynghe faelt by den voorscrevene regimente ende by de wapenynghe ende beroerten daer gheweest, ende datter nyement commen en wille: *quia omne regnum in se divisum desolabitur*.

Hoe zy 't prevylegie van der wet zelve breken ende gram zyn souden, wildet yement anders doen.

Item, zy willen dat myn gheduchte Heere 't prevylegie haude, maer zy zelve nyet, ende hoe hare prevylegie by dienste vercreghen zyn, ende scoone die zy zelve nyet hauden, willen vercreghen zynde.

Item, dat hadden sy se niet, zy nyet lichte daer an gheraken en saude.

Item, hoe zy mynen gheduchten Heere die willen doen hauden, maer zy zelve breken se of bughen se met quaden verstannessen ende met glosen.

Hoe zy daer af abuseren ende die te rechte daer mede verliesen saude.

Hoe dat myn Heere de prevylegie, rechten ende vryheden hauden wille, welke zy zelve lettel roucken(1), hoe dat hy datte altyts gheseyt heeft en noch zeght.

Hoe zy zyne rechten ende heerlicheden bezworen hebben ende grotelicx verbreken.

Hoe dat wel behoorde dat zy de zelve prevylegie volghde die al claer zyn, zonder gloseren ende met grooten vervolghe vercreghen waren.

+ Hoe myn Heere den paeys van Doornycke(2) hauden wille ende de costumen ende husagien die ten dien tyden waren, maer de quade inbrekynghe nyet daer zy 't prevylegie mede destrueren. +f° 24 r°

Ende en spreect den voorschrevenen paeys van den

(1) *Roucken*, schatten.

(2) Die vrede op 18 December 1385 tusschen Gent en Philips den Stoute gesloten is afgedrukt bij J. Vuylsteke, *Rekeningen der Sta Gent onder Philips van Artevelde*, bz. 505-517.

costumen ende usagien nyet die doe doch nyet in wesene en waren, ende oock en zyn dese maniere van doene als in cedullen te scrivene, die men hebben wille, anders nyet en zyn dan corruptele ende abusagie; ende men dorste gheen commissaryssen zenden, noch up de Collatie-zoldere ghaen, noch kiesers daer toe trecken, maer doen alleenlic de voorschrevene cedullen huut lesen.

Hoe zy zelve 't XVIIIe poynt van den voorschrevene paeyse niet ghehauden en hebben.

Hoe de butenpoorters groot grief doen den prince, den prelaten, edelen ende haren ghebueren.

Hoe de wevers leeren sauden VI jaer te voren poorters wesende, maer zy gheven ghelt over de jare, ende over hare woonsten zenden zy ghelt of twee hespen.

Wat grief dat daer die stede af heeft om dat zy in 't stede nyet en wonen, noch licht die noyt en zaghen.

Wat grieve dat de stede heeft van den menichten van offitien die in Ghendt zyn, ende haer neerrynghe daeromme laten ende up de goede lieden leven moeten.

Hoe de butenpoorters nyet om duecht poorters en werden, maer om hare ghebueren te verlastene van quaden fayten te ghane ofte om quaet te doene.

Hoe zy buten neerrynghen doen willen, maer gheen ghebuerlicke rechten pleghen.

Wat wilder(1) vonnessen men te Ghendt wyst om goet ende ghelt.

Hoe zy zegghen dat men se nyet appelleren noch reformeren en mach, maer onderwylen d'een scependom d'ander reformeert, oft om duecht ende justicie wille ofte om ghelt.

Item, van der eerster kennesse dat zy nemen daer men gheen hende af ghecryghen en can.

Die justicie recht oft crom hebben wille, die commen an beede de dekenen: heeft hy ghelt, hy heeft recht.

Hoe de twee dekenen als twee heeren van der stede zyn,$^{+}$

$^{+}$f° 24 v°

(1) *Wilder*, slechte of willekeurige.

ende hem draghen boven haren natuerlicken gheboornen Heere, ende houden hem nu zyn stede te vooren[1].

Hoe Daneel[2] Scepenen ghesuspendeert waren by consente van den volcke, ende een nyeuwe wet by provysien ghemaect tot alfougste, ende baeyllius ende officiers by provysien ghestelt, al desghelycx als zy ooc noch zyn.

Hoe zy 't aerm volc van by Sent Thomaes[3] betrecken te Ghendt ende en konnen gheen expeditie ghecryghen.

Item, van den abden ende prioor van Chaertruesen, hoe zy naer de electie van[4], mynen Heeren ende hy hemlieden laste zyne andwoorde over te draghene, vraghende van wiens weghen zy quamen.

Item, van den IX notabelen ende drie pentionarissen[5] ende van der andworde die hemlieden ghegheven was ende ghelast den volcke te kennen te ghevene.

Hoe de dekenen ende scepenen metten volcke spelen ende mynen Heere daermede dreeghen, ende onderwylen 't volc metten heere.

Hoe de drie staten te Mechelen waren[6]; hoe zy te Ghendt trocken.

Hoe Ector van Vuerhaute ende zyne ghezellen verboden es nyet te kennene van den principale questien[7] ende datter

(1) *Te vooren houden*, tegenover hem stellen.
(2) Hier schijnt de kopist een volzin te hebben vergeten om in een andere volzin over te loopen; men zou de tweede volzin op volgende wijze kunnen herstellen: 'Hoe in maert de scepenen ghesuspendeert, enz.'
(3) *Sent Thomaes*, zou dit misschien Sint Omaars beduiden?
(4) Hier ontbreken weeral enkele woorden; men leze: 'Hoe zy naer de electie van alfougste ghesonden wierden by mynen Heeren ende hy hemlieden laste enz.'; men bedoelt hierdoor de afvaardiging op 31 Oogst 1449 der abten van St-Baafs en Drongen en den prior der Karthuizers bij den hertog te Brugge; ziet Kervijn, *Histoire de Flandre* (1e uitg.), D. IV, bz. 357.
(5) Zie hooger bz. 69.
(6) 26 Januari 1450, ziet bz. 80 alhier.
(7) Uit eene akte van 5 Oogst 1451, afgedrukt in de *Handelingen van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring van Gent*, D. IV, bz. 85, zien wij dat de schepenen, op 10 Maart 1450 verkozen, zich verplicht hadden van zich geenszins te mengen in de geschillen door de verkiezing van Oogst 1449 opgerezen.

ancleeft; dies zy der contrarie daden ende bienen Hueriblock, boven dat zy hem te wet presenteerden[1].

Hoe myn Heere zyne goede lieden menichfuldelic vermaent ende ghewaerschuut heeft by zynen dienaren, by grooten ende cleenen, ende haer ghebreken te kennen doen gheven, dwelcke al nyet ghebaedt en heeft.

Hoe de dekenen De Pottere ende de zyne van hem zelven uyet d'offitien nyet laten en zullen, maer eene eerfvachticheyt daer af maken.

Hoe Lievin De Pottere, als men onlancx leden ten goeden gouvernemente verstaen zauden hebben, dat zelve belette, segghende, hy zaude zo vele brynghen dat scepenen wel laten zauden daer toe te verstane, ofte ghelycke woorden.

Item, van den lueghenen, die Daneel, Lievin ende Lievin ende de hare gheseyt hebben ende daghelicx doen ghaen, by daghe ende by nachte, jeghen mynen Heere, om hem zelven schoon te makene.

Hoe zy 't volck abuseeren ende verdoven ende verblenden,[+] dwelcke men nochtan wel tasten, riecken ende ghesmaken zaude, wat duechden dat van goeden gouvernemente compt ende van eendrachticheden. [+]f° 25 r°

Hoe zy bylicx[2] der waerheyt stede maken zauden ende der lueghenen nyet gheloven, want zo bedrieght.

Hoe myn Heere langhe ghedissimuleert heeft ende verbeyt[3], ende al devoir ghedaen ende altyts justicie ghepresenteert.

Hoe hy een prince van justicien es, ende over zulc al de weerelt duere vermaert, die doende groote ende cleene, rycke ende aerme, partien gehoort, zonder verkiesynghe; dit lant in paeyse ghehauden heeft zonder verkiesynghe van persoonen

(1) Zij verbanden nochtans Hueribloc, Pieter Beys, Jan van Siccleer, Lieven Van den Pale en consoorten; zie verder f° 166 v°.

(2) *Bylicx*, billijkerwijs, zooals betamelijk is; Verwijs-Verdam, *Middelnederlandsch Woordenboek*, D. I, kol. 1256.

(3) *Verbeyt*, gewacht.

als 't blyct, dwelcke zonder justicie nyet en hadde connen gheschien ende dat justicie ende paeys ghesustren zyn.

Hoe hy justicie sculdich es ende doen moet, ende Gode ontsien, die den princen ende 't volc onderwylen d'een met den anderen slaet.

Hoe de scoone goede steden by dusdaneghen beleede bedervelic werden sauden eer lanc, dwelcke jammer ware.

Hoe meerder steden vergaen zyn by quaden regemente ende gouvernemente, als Roome, Theben, Athenen ende meer andre, by dat zy by jonghers gheregiert waren ende elc zyn eyghin profyt zochte, ende den ghemeenen orbuer nyet, ende onderlynghe omme 't regement in contente(1) waren.

Hoe de goede ende vroede(2) dit vooren hebben, zullen overdyncken ende te weercke legghen, hoe Brugghe een coopstat es van coopmanscepen ende Ghendt worde een coopstat van justicien.

Hoe zy lieden van harer justicie ende wyshede voormaels vermaert es gheweest, hoe men met justicien ende goeden bestuere weder daer toe commen moet ende haer eerste goede ende vermaerde name weder ghecryghen.

Hoe men de goede, vroede ende den rycken te gouvernemente stellen zal, ende den ghenen diere hem insteken, versteken, ende die de offitie vlien, bespien ende totter offitie betrecken.

Hoe hem myn Heere in alle devoire ghestelt, ende zelve verzocht an zyne goede lieden 't ghuent dat zy an hem zelven verzoucken zouden.

+ Hoe hemlieden meest 't goede gouvernement an gaet, want myn Heere heeft andere landen ende steden vele. +f° 25 v°

Hoe dat hy anders nyet en begheert dan dat syn volc zyne meenynghen ende de waerheyt weten van al, want hij begheerde de welvaert van zynder stede ende dat zy in justicien ende goeden gouvernemente sta, ende heeft er omme de

(1) *In contente*, in geschil, twist.
(2) *Vroede*, wijze.

goede lieden by hem ontboden, omme hemlieden dat zelve te zegghene ende te certifierne, mids dat men zyne boden ende brieven cleene oft gheen gheloove en gheeft, maar vele woorden gheseyt van valscheden van zynen brieven te conterfaeytene ende anders, ende wilde om lief dynck dat alle zyne goede lieden ghehoort hadden zyne meenynghe, ende goeden wille wisten die hij t'hemlieden waert heeft.

Hoe hy omme 't zauts wille nyet verbolghen en es gheweest, ende oock sindert daer naer nyet en heeft ghestaen, maer en es nyet wel te vreden gheweest van der maniere die Daneel Sersanders ende de zyne daer inne ghehauden hebben ende hem belast t'onghelycke.

Item. hadde men 't ghedaen de minste van der stede ende zulcke zware injurien hem up gheseyt, scepenen zauder inne voorzien hebben, maer hem en was 't noch nyet ghebuert.

Item, van den vier ghezellen[1] ende Philips[2] de barbier ende harer onscult ende hoe zy zyne boden gheweest hebben in dat cas ende die advoerde.

Item, dat zy dit den goeden lieden ghetrauwelic wilden anbrynghen en hem zelven daer inne quyten, doende zyne bootscap en de hare, want hemlieden de zake grootelicx ooc aengaet ende zouct zonderlynghe de welvaert van zyner stede die hy bemint ende de goede lieden al diesghelyck, ende en maect gheenen twyfele zy en hebben hem oock lief.

Item, hoe men lichte over XX jaren up Lievin de Pottere, die nu gouverneert, ende andere, nyet zeer letten en zal, ende dat men sculdich ware te ziene om goede justicie ende om goet gouvernement dat eeuwelic ghedueren mochte.

Hoe hy Hueriblock, noch de zyne, nyet en draecht[3] noch draghen en wilt, maar punyeren, hebben zy mesdaen, partien ghehoort, maer noch en es nyement commen, hoewel dat zy hem te rechte ghepresenteert hebben, die over hem

(1) Pieter Tyncke, Lodewijk d'Hamere, Eloy Coolbrant, Lieven Wicke.
(2) Philips de Wielmakere.
(3) *Draecht*, begunstigt, ondersteunt.

gheclaecht heeft, zeght wel dat zy hem hare ghelofte ghehauden hebben.

+ Hoe hy de goede lieden principalic ontboden heeft, omme der welvaert van der zake voorschreven hemlieden te vertoghene, ende dat zyne meenynghe es zyne rechten ende heerlicheden te bewaerne, de prevylegien ende vryheden al desghelycxs ende zonderlynghe zyne goede stede in goeden gouvernemente, rechte ende justicie te stellene ende dat hy daer toe pooghen wille, want het tyt es, men moet doch eens beghinnen, ende syn met rechten hem zelven wel sculdich daer toe te voughene ende behooren de zake ter herte te nemene. +f° 26 r°

Hoe dat in tyden voorleden, men plach 't volc te vergaderne met eenen clocslaghe ende also te kennen te ghevene de zake der stede angaende, daer uute dat vele moeyten resen, by dat de lieden haer weerck verletten ende andersins; als dat gheordineert was dat men maken zoude II hoofden, nu de dekenen zyn, die den volcke alle zaken anbrynghen zauden van der wet ende van den volcke der wet, zonder meer bewins t'hebbene(1)'.

Item, dese artyclen dus vertooght zynde, zeyde de Hertoghe dat hy advoeerde alle de articlen die men daer vertooght hadde ende certifierdet ende drouchse an hem, want hy de zelve ghelast hadde te vertoghene.

Naer dat hy gheadvoeert hadde de articlen vooren verhaelt, zo vertoochde hy zelve in persoone in vlaemsche, ende seyde 'dat hy zyne stede ende de goede lieden van diere altoos ghemint ende in goeder recommendatien ghehadt hadde ende noch heeft, begheerende an de persoonen daer jeghenwoordich, 't ghuent dat zy daer ghehoort hadden, dat zy 't zelve ghetrauwelic overdraghen zauden; daer toe noch zegghende dat hy hemlieden altyts goet heere gheweest heeft ende noch wesen wilt, ende dat zy hem als goede lieden t'hemwaerts betoghen wille.'

(1) *Bewins*, gezag.

Item, in dit vertoogh ende begheert van den prinche ghedaen te zyne, die van Ghendt baden mynen gheduchte Heere dat hem zaude believen te commene binnen zynder stede; daer up hy andwoorde: ‘dat de voornoemde III persoonen(1) meerdre heeren waren dan hy, ende alzo langhe als zy in 't stede waren, zo en zallicker nyet commen’. Ende hier mede ende met meer andren redenen, zyn zy ghescheeden van den prinche ende ghecommen te Ghendt.

Te Ghendt ghecommen zynde, hebben doen vergaren de Leden+ van der steden, daer hemlieden te kennen ghegheven waren alle de voorscrevenen article; ende naer dat zy die verstaen hadden, zo quamen scepenen van beede der bancken, beede de dekenen ende de ghedeputeerde die by den hertoghe gheweest hadden, ende baden daer de voornoemde leden dat hemlieden believen saude te makene een goede andwoorde up 't regiment van der stede, van allen officien die in de stede waren van den minsten totten meesten, ende van den meesten tot den minsten, ter heeren van Gode en der welvaert van der stede' ende dat wy alle met onsen natuerlicken prince moghen blyven in paeyse ende in rusten. +fº 26 vº

De voornoemde poynten aldus ghelesen elc in 't zyne, ende binnen dat de drie Leden waren in 't Scepenhuus om huerlieder andwoorde daer up te slutene ende over te ghevene elc anderen ende scepenen alzoo 't behoort, dwelcke was tsdysedaechs den derden augusti, so quammer in de camere van der wet, Mer Colaert Van der Clyte, ruddere. souverayn van Vlaendren, ende met hem Mer Gheeraert Van Ghistele, ruddere ende hoochbaeyliu van Ghendt in dien tyt, brochten ende presenteerden brieven van credentien dat men hemlieden gheloven saude, ende gaven te kennene dat myn gheduchte Heere al verghevenen hadde de zaken, behauden alleenlic dies dat Daneel Sersanders, Lievin Sneevoet ende Lievin De Pottere trecken tot Deeremonde, ende hem verghevenesse bidden zonder

(1) Daneel Sersanders, Lieven de Pottere, Lieven Sneevoet.

meer, belovende oock dat hemlieden an haerlieder lyf niet messchien[1] en zaude, ende vervynghen[2] dat by haren rudderscappe ende up huerlieder trauwe ende eed, ende dat meer was, presenteerden daer vooren ghevanghen te blyvene, in 't welcke de goede lieden alle ghemeenlic zeer verblydt waren[3]; ende up 't anbrynghen van de voornoemde II rudders, trocken de voorscrevene Daneel, Lievin ende Lievin, midsgaders scepenen[4], met schoonen state, blydelic te Dendermonde by den prince.

Item, tsauderdaeghs[5] den VIIe augusti, zo compareerden zy voor den prince ende noch vele andre personen, dekenen zynde,[+] ende oock andre scepenen gheweest hebbende, die daer toe by mandementen van den prince ontboden waren ende eeneghe van haren goede ghearresteert ende gheleyt tsheeren tafele[6], ende ontrent den VI hueren van den avende, alle wesende over hare knyen voor den prince, daer dede hemlieden myn geduchte Heere alvooren de voorseyde drie persoonen verhalen alle de poynten van mesdade by hemlieden ghedaen, vooren ghenoopt, de welcke zy kennen moesten, ende doen vergaf 't hemlieden de prince up zy zegghen, dwelcke hy voetstaens huutte, ende zeyde aldus dat Daneel Sersanders XX jaer, Lievin

[+]f° 27 r°

(1) *Messchien*, kwaad of onheil geschieden.
(2) *Vervynghen*, beloofden.
(3) *Stadsrekeningen over* 1450-51, f° 117 r°: 'Item ghegheven ten beveelne van scepenen den ondercleercken van beede den cameren ende anderen ghesellen van der pennen van den brieven te copyerne ende scrivene die den goeden lieden van dezer stede elken in tzyne ghegheven waren doe men de laetste colacie hilt den vierden dach in ougste III lb. Xsc. gr.
(4) *Stadsrekeningen over* 1450-51, f° 107 r°: 'Item mer Stevin van Liekeercke, ruddere, Arent de Brune. Jan Papal scepene van der kuere, Jan Utenhove, Claeys Weytins, Heynderic de Jaghere scepene van ghedeele ende met hemlieden meester Pieter Bierman pentionaris ende meer andere personen reden by onzen gheduchten Heere ende prinche wesende te Denremonde den V^sten dach in ougste...' Vgl. de akte te Dendermonde op 5 Oogst 1451 door den hertog verleend afgedrukt in *Hande ingen van den Geschiedkundigen Kring van Gent*, D. IV bz. 84.
(5) Leest: 'tsaterdaeghs'.
(6) Verbeurd.

De Pottere XV jaer, ende Lievin Sneevoet X jaren alle zyn landen rumen zauden, Vlaendren binnen derden daghe ende alle d'andre binnen acht daghen, ende nyet te commene binnen haren termyne, up XX mylen naer Vlaendren(1).

Ende als angaende die daer commen waeren, wiens goet tsheeren tafele gheleyt was, die zauden doen expedieren by den canselier, de welcke zake hy committeerde ende overgaf meester Gillis Van der Wostynen(2), meester Pieter Baudins ende meester Jooris De Bul(3); ende al was 't dat de drie ghecomitteerde, tsanderdaechs, dwelcke was sondach nuchtent(4), zo verre besoyngierde als dat der voorscrevene andere personen goet altemale ontsleghen was, niet te min eer die persoonen ghecommen [waren] te Ghendt, de mare was daer van den zegghene by sentencien myns gheduchts Heeren, daer uut dat 't volc alzo zeere beroert was, als 't wesen mochte lopende ter Deerremontscher poorten die zy vaste sloten, ende riepen alle, zy wilden hare drie persoonen weder hebben, duchtende dat zy ghedoot hadden gheweest.

't Maendachs tsnuchtens, den IXe augusti, en wildet 't volck nyet te weercke gaen om dat zy nyet gheloven en wilden de drie persoonen en waren doot; niet min haerlieder drie huusvrauwen quamen onder 't volc, die in grotere menichte waren vergadert voor 't Scepenhuus, ende certifierden dat zy leefden, ende noch meer, daer quamen brieven van haerlieder hant ghescreven ende met huerlieder zeghele ghezegelt, zo dat 't volck by dien wart zwichtende, ende daer en geschiede doe gheen onlede noch quaet af, maer de prince vertrack van Dendermonde, tsmaendaechs voorschreven, met al zynen volcke naer Brucele.

(1) Het *Memorieboek*, D. I, bz. 236 zegt: Sersanders voor 20 jaar en op 20 mijlen, de Pottere voor 15 jaar en op 15 mijlen, Sneevoet voor 10 jaar en op 10 mijlen; vgl. Mathieu d'Escouchy, *Chroniques* (uitg. door G. du Fresne de Beaucourt voor de *Société de l'Histoire de France*, Paris, 1863-64), D. I, bz. 378.
(2) Gillis van der Woestynen, voorzitter van den raad van Vlaanderen, zie Foppens-O'Kelly, *Histoire du Conseil de Flandre*, bz. 57.
(3) Jooris de Bul, geheimschrijver van den hertog.
(4) 8 Oogst, 's morgens.

Ballynghe.

Item, in dit scependom waren ghebannen zekere persoonen, met diverschen fellen wonderlicken tytlen.

+ Item, al was 't zo dat Mer Gheeraert Van Ghistele, hoochbaeliu van Ghendt, nyet weder en dorste commen te Ghendt, om dat achter hem ende de souverayn[1] de mare liep dat zy den voorschreven Daneel, Lieven ende Lieven bedroghen hadden ende qualic haerlieder belofte ghequydt, niet min myn gheduchte Heere zant zyne commissaryssen te Ghendt, ende de wet wart vermaect achtervolghende der costumen; maer zy was eerst uutgheroupen, mits dat de kiezers nyet eens gheworden en consten, tsondaechs-avont, up Onser Vrauwendach alfougst, ontrent den X hueren in den avondt, daer 't volc wel quam ghewapent ende in groter menichte[2], want daer inne zeere verwonderde; ende waren de scepenen huutghegheven dese die hier naer volghen: Jan Halaert, *alias* Pertchevale, Lievin de Pape, Laureyns Van der Eecken, Gheeraert Van Massemen, f^{s} Daneels, Heynderic De Wale, Jan Leys d'aude, Lubrecht De Stoppelare, Daneel Van den Bossche, Seghere Bollaert, Claeys De Tolleneere, Heynderic De Muenck, Matthys Pehaert ende Jan Van Meerendre; scepenen van ghedeele: Claeys Van der Zickelen, Pieter Weytiers, Adriaen Mulaert, Jan Van Vaernewyck, f^{s} Sanders, Willem Pottier, Lievin Arends, Joos Van Leyns, f^{s} Jans, Jacob Goetghebuer, Lievin Minne, Jan De Loose, Jan Wandelaert, Pieter Van den Haute ende Jan De Somere[3]. +f° 27 v°

Binnen desen scependomme ghebuerden vele wonderlicke vremde zaken, te wetene, corts naer alfougste, sant myn gheduchte Heere in de stede van Mer Gheeraert Van Ghistele,

(1) De souverein baljuw, Colaert de la Clite.

(2) Die drukking op de kiezers wordt bevestigd door het manifest van den hertog op 31 Maart 1452 tegen de Gentenaars gericht, afgedrukt bij Gachard, *Documents inédits concernant l'Histoire de Belgique*, D. II, bz. 103.

(3) Zelfde lijst in de *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 165 r° en in het *Memorieboek*, D. I, bz. 233-34.

eenen Symon Van Harbaiz[1], van Brucele waert te Ghendt, om zynen eedt te doene van den hoochbaeliuscepe, 't welcke hy dede naer de costume.

Item, de zelve Symon wart verlaten by den prince, ende Mer Gheeraert Van Ghistele brochte weder de commissie, ende swoer als hoochbaelliu van Ghendt, tsvrindaechs den eersten dach octobris.

Item, tsmaendaechs den IIIIe van der zelver maent, waren vonden ghestroyt ontrent den Scepenhuuse diversche brieven, in substancien inhaudende:

Ghy, slapscheten van Ghendt,
Die nu hebt 't regiment,
Wy en zullen 't hu nyet meer ghewaghen,
Maer zullen 't eenen nyeuwen Artevelt claghen.[+]

[+]f° 28 r°

Int dwelcke de wet ende 't volck eensdeels beroert waren.

Hier naer volcht de clachte van Pieter Tyncke.

Item, den XIIIe octobre, zo quamen voor scepenen, zo zy te meer stonden ghedaen hadden: Pieter Tyncke, Lodewyck D'Hamere, Roel Van Ronneke ende Jan De Smet, *alias* De Bels, spraken an, present den Heere, Jan Goetghebuer, dekin van den Weverien zynde, ende zeyde hem an[2] dat hy zekere persoonen ontfaen ende ghevrydt hadde in 't ambacht van der Weveryen contrarie der auden costumen, begheerende up hem danof correctie, ende presenteerden hemlieden voort hier te wette te stane, als poorters van deser stede, zonder hemlieden met eeneghe brieven van den prinche te bescuddene. Dat hoorende, elc ghezwoorne van den Weverien daer present, mondelynghe sprekende over hemlieden ende 't ghemeene ambacht van der Weverien, sonden an de voorschrevene vier ghezellen dat zy met haerlieder medepleghers ghemaect hadden

(1) Simon d'Herbaix, heer van Marckhoven; hij bleef slechts eene maand in bediening.
(2) *Zeyde hem an*, betichtten hem.

vergaderynghe daer wapenynghe ende beroerte af ghescepen was te commene binnen deser stede, ende noch breeder soude men 't bevinden t'haerlieder laste, daer den Heere ende scepenen dochte anclevende crym, mids welcken de voornoemde IIII ghezellen ghevanghen worden.

Item, den XXV^en^ octrobris was Collatie(1) te gadere up de poynten hier naer volghende: eerst nopende de zake van Pieter Tyncke, Lodewyc d'Hamere, f^s^ Jacops, die ghevanghen ligghen in 't Castelet(2), ende van den brieve daeraf ghesonden van onsen gheduchten Heere ende prince, als dat men up hemlieden nyet procederen en zaude.

Item, van der wake die men binnen dezer stede haudt by nachte, oft men die meerdren oft mindren wille(3).

Item, als eeneghe poorters van Ghendt buten ghevanghen zyn(4) ende de officiers die se ghevanghen hadden, die niet ontslaen willen, te scrivene ende ten verzoucke van scepenen, wat men daermede doen zal.

Item, als van den reden die men doet ende ghedaen heeft huuter name van deser stede dat men die vermyden zal ende doen alzo zelden als men goelicx can ende mach, het en ware emmere dat den landen ende der stede principalic anghynghe ende dat datte gheschien moest metten andren leden.

(1) *Kronijk van Vlaenderen*, D. II, bz. 113.

(2) *Castelet*, *Chastelet* en bij verbastering *Sausselet*, was de naam van de oude stadsgevangenis. Dit gebouw, dat tevens diende tot woning aan den Amman, stond op de Koornmarkt en besloeg de plaats van het hedendaagsch Posthotel. Zie over het Chastelet, F. de Potter, *Beschrijving van Gent*, D. I, bz. 130 vlgde.

(3) Deze bijzondere wacht was, uit vrees voor onlusten, in Juni laatstleden ingesteld geweest; *Stadsrekeningen over* 1450-51, f° 116 v°: 'Item van den costen die men snachts in tScepenhuus van der kuere ter waken ghedaen heeft by scepenen van beede den bancken, beede de dekene ende vele meer andere personen beghinnende den VII^sten^ dach in wedemaent toot alfougste III lb. IIII sc. IX d. gr.'

(4) Zie verder f° 90 r°, de gentsche burger Elberechte den Court te Rupelmonde gevangen.

Hier absenteert hem de Heere ende de Dienaers.

Item, tsdysendaeghs daer naer, was 't ghemeene, elc in[+] 't zyne, hier uppe vergadert ende en wilden nyet te weercke gaen[(1)], justicie en zaude ghedaen wesen van den voorschrevene IIII ghesellen ende worden zeere beroert, omme dwelcke de voorschrevene hoochbaelliu ende de IIII tsheeren cnapen, metten onderbaeliu, mids dat zy hadden 't bevel van den prince, nyet daer over te stane, hemlieden absenteerden ende vervremden van der stede up den zelven dach; waeromme die van der plaetsen[(2)], de smeden ende andere neerrynghen ende grotelicx de Weverie sterck vergaderden in haerlieder huusen, blyvende daer ligghende wel ghewapent, sonder van daer te wille scheeden tot zy justicie hebben sauden. [+]f° 28 v°

Item, tswuensdachs wasser ghedaen ende gheleyt in Chauselet, by den dekin van den Witte Caproenen, eenen Lievin Van der Straten, die men zeyde van der colegie ende in de sauvegarde zynde, ghelyc de voornoemde IIII gezellen.

Een voorghebot.

's Donderdachs, den XXVIII[e] octobre, was uute gheleyt van ons tsHeeren 's graven halven ende van scepenen alven, dat alle insetenen, poorters van der stede, incomen souden binnen derden daghe, up te zyne gherekent fugytyf der zelver, ende voort up de correctie van scepenen van beede de bancken ende beede de dekene.

's Vrindachs, den XXIX[e] in octobre, gheboot men dat nyement up andre en mesdade om eeneghe haude veete[(3)]

(1) De werkstaking brak inderdaad op 26 October uit; zie de *Kronijk van Vlaenderen*, D. II, bz. 114.

(2) De neringen 'van der plaetsen': de temmerliede, de metssers, de plaesterers, de ticheldeckers, de saghers en de stroedeckers, zie *Kronijk*, D. II, bz. 242.

(3) *Veete*, twist, geschil.

ofte twist desen tijt hanghende, up de peyne van zoendyncbrake[1].

Wonderlicke zaken.

Item, up Alderheleghendach, wasser colatie ghehauden, ter welcker de hoverdeken[2], ghenaemt Lievin De Vriese, *alias* De Veerwere, ende Jan Goetghebuer, als deken van der Weverien, voort brochten zekere poynten die bevonden waren ten laste van den persoonen daer inne ghenoumpt, welcke poynten dan openbaerlic up den soldere ghelesen waren, alzo die hier naer verclaerst staen van woorde te woorde:

‘Roegier Temmerman ende Ghyzelbrecht Damman hebben 't ghelt ontfangen van zekere gracien;

In 't scependom Mer 's Baudin 's Vos, hadden zy elc III of IIII lib. groote boven haerlieder pentioen, omme dat zy in 't cabaret nyet gaen en zauden;

+ In 't scependom doen Lievins Van der Pale scepene was, hadden zy elc XX oft XXX schellingen groote, boven haerlieder pentioene; +f° 29 r°

't Huus van Jan De Wispeleere was ghemaect van den steenen van der veste;

Lievin Van der Pale ontfanghede van Rycquaert Bost, van yssuwen, VI pond groote;

De zelve Lievin, bedreghen van paveersteenen van den turre up de veste, daer mede dat zyn slachuus ghemaect es;

Item, ghewrocht te Lievins Van der Pale ende 't ghelt ghehaelt up de Rekencamere;

Item, Pieter Hueriblock heeft ontfanghen VIII lib. groote

(1) *Zoendync-brake*, vredeverbreking; dit is eene vernieuwing van een voorgebod van Philips van Artevelde, zie Nap. de Pauw, *De Voorgeboden der stad Gent in de* 14de *eeuw* (uitg. der *Maetschappij der Vlaemsche Bibliophilen*, Gent, 1885), bz. 158.

(2) Daar de wethouders over de beschuldigden niet dierven zetelen, namen de twee hoofddekens Lieven de Vriese en Jan Goetghebuer het beleid der zaak op zich; zie verder f° 42 v°.

van dimencen bugia[1], omme te ghevene meester Montfrant, ten fyne dat de quytanchie van eender jaerschare vooren betaelt, sprekende up de stede, stedehauden saude;

Item, Gillis Hugaert heeft ontfanghen van diversschen persoonen, ende met hem deelde Lievin Boone ende Lievin De Jaghere t'samen, van yssuwen XXXVIII lib. gr.;

Item, de zelve Gillis ontfaen alleene VI lib. groote;

Item, Gillis voorschreven ende Pieter Uuter Wulghen III lib. VIII sc. groote;

Item, Jan Van Sycleer, bedreghen van ydelen plaetsen in zynen bouck bleven ende naer de rekenynghe ghevult waren, bedraghende ter sommen van LIII lib. groote, dwelcke bleef in de discretie van scepenen;

Item, bedreghen den zelven Jan Van Siccleer van presentwyne die ter stede laste quamen;

Item, zekere steenen ghehaelt huut Gheeraert 's Duvels Steen[2], maer de stede esser af ghedient ende betaelt;

Item, ghewrocht tot Jacops Van den Hane ende de dachueren ghehaelt up de Rekencamere, ende insghelycx de steenen van der stede t'zynent verwrocht;

Item, meester Jooris De Bul hadde van der stede goede XXX lib. groote, ende soude noch XXX lib. gr. ghehadt hebben, op dat hy[3] Philips Sersanders voorscepene ware, ende Pieter Hueribloc ontfanghere;

Item, Lauwereyns De Wale heeft ontfaen van yssuwen,[+] XXVIII sc. groote;

Item, meester Pieter Bauwins weet te sprekene van der Ghuetelynghe, dwelcke es den ketele daer men de [+fº 29 vº]

(1) *Dimencen bugia*, verscheidene zaken.

(2) Over Geeraards Duivelsteen, zie Fr. de Potter, *Beschrijving van Gent*, D. IV, bz. 513-523.

(3) Eenige woorden schijnen weggevallen te zijn; men leze: ‘opdat hij, 's heeren kieser zijnde, maken soude dat Philips Sersanders voorscepene ware’.

maelfacteurs[1] in pleecht te ziene, ende stont up de zale in 't sGravensteen[2];

Item, Willem van Formelis, van Jacop Van Damme, XX sc. groote;

Myn heere de Souverayn, et cetera;

Bauwin De Pratere heeft ghedaen maken diversche weercken;

Meester Pieter Van Hertvelt III^{c} verloode tichelen. In 't scependom[3] Mer Philips Sersanders, hadden zy meer dan huer pentioen IIII lib. gr., zonder Claeys Van der Zickelen, Pieter De Rycke ende Lievin De Pottere, ende rust noch onder Pieter Hueriblock ende Jacob Van den Hane hadden VIII lib. gr., ende Daneel Sersanders en wilde nyet, ende alle d'andere hebben 't der stede wederghegheven ende betaelt, sonder Philips Sersanders, alzo de overdekin seyde ter presentien van al den volcke;

Item, Jooris Uuten Hove, de wyle dat hy spirinc cleerck[4] was, omme zyn poorte te Lemberghen, de dachueren waren ghehaelt up de Rekencamere ende es leden XX jaer; Meester Gheerolf Van der Haghe, II duust coreelen[5] van der stede t'zynen profyte.'

Dit dat hier voorschreven es, was ghelesen up den Colatie-Soldere, ende naer dat ghelesen was, zo worden terstont up doen staen ende ghevanghen gheleet in 't Saucelet de persoonen hier naer volghende, te wetene: Jacop Uuten Hove, Stevin Van Formelis, ontfanghere van der stede; Claeys Van der Sickele, voorscepene van ghedeele; Jan Van den Damme, Baudin De Pratere, meester Gheerolf Van der Haghen, meester Gillis

(1) *Maelfacteurs*, kwaaddoeners, voornamelijk de valschmunters, werden in dien ketel gezoden. Zie de grove dwaling van Kervyn, *Histoire de Flandre*, IVe Deel, bl. 354.

(2) Over 's Gravensteen, leze men de merkwaardige verhandeling van V. van der Haegen en J. de Waele in *Messager des Sciences Historiques*, D. LXIX, bz. 34 vlgde.

(3) Hij was voorschepene der keure in 1448, *Memorieboek*, D. 1, bz. 225.

(4) *Spirinc cleerck*, onbekend.

(5) *Coreelen*, baksteenen.

Pappal, Willem Valcke, Heynderic Goethals, Jacop De Zuttere, Philips Van Loo, Jan Leyns d'aude, Pieter Lynesoone, Jan Neetin, meester Pieter van Hertvelde ende Lauwereyns De Wale[1].

Item, tsanderdaeghs daer naer werden ghevanghen Mer Bauwin De Vos, ruddere[2], ende Heyne De Drooghe[3], ende was binnen desen ghesonden eenen brief met eenen messagier[+] an den prince een over al biddende dat hy den Heere zenden wilde omme elcken recht, wet ende justicie te doene. [+]f° 30 r°

Item, tswoondaechs was 't volc vergadert, elc in 't zyne, ende dat up de hopenynghe van der Collatie voorscreven, up de drie andere poynten hier naer verclaerst, mids dat zy elcken ghegheven ende gevraecht waren aldus: eerst van den verbeydene de comste van den bode, ghesonden an mynen gheduchten Heere[4], angaende de vier ghezellen, hopende dat hij zeer corts hier zyn zal, oft wilde men nyet beyden, wies m'er mede doen zal ende by wiene.

Item, van den ghevanghenen die ghisteren ghevaen waren, oft ghy te vreden waert dat men se ontsloughe up souffysanten zekere te rechte ende te wette te stane, naer 't versouck van den twee broeders van ordenen[5].

Item, van den ghenen die nyet commen en zyn binnen derden daghe, wat men daer mede doen zal.

Item, van meester Gillis Pappal, hy presenteert bewys te doene alzo verre als hy weet van den grooten sommen waer zij ghevaren zijn.

(1) Hierbij voegt de *Kronijk van Vlaenderen*, D. II, bz. 113, die dezelfde lijst opgeeft: Lieven Boone, deken der metsers.

(2) Boudewijn de Vos, heer van Laerne, Pollare, Zomerghem en Lovendegem, 's heerenkiezer in 1440 en 1443, hoogbaljuw van Gent in 1444; zie over hem *Memorieboek*, V. 1, bz, 212, 217, 219; *Inventaire des archives de Gand* van Van Duyse, bz. 208, n[r] 589 des karters; *Kronijk.* D. II, bz. 113.

(3) Hendrik de Drooghe was een dienaar van Pieter Boudins, zie *Kronijk*, D. II, bz 113-114.

(4) De hertog was alsdan in Luxemburg, zie verder f° 174 r°.

(5) *Broeders van ordenen*, monnikken.

Item, up de voorschrevene vier poynten ende up de corruptie in de openynghe van Collatien verclaert, 't volc hier up vergadert zynde, wart zeere beroert ende en wilden in gheender manyeren langher beyden van den vier ghezellen, zy en moesten gheleet werden ter exame ende pynen, ende en wilden nyeuwers af el meer hooren voor dat datte ghehendt zoude wesen ende afgheleyt, zonder van M^{er} Gillis Pappal, daer af wilden zy wel hooren 't bewys dat hy presenteerde.

Item, van den poorters die binnen derden daghe nyet commen en zyn. dat men daer af correctie dede, zonder meer segghens. Ende voorsaghen hem alle haestelic van stocken, zo dat een wapenynghe scheen rijsende, maar bleven in huus(1) ligghene up 't ghuent dat men hemlieden elcken in 't zyne beloofde intert daer af te doene van haerlieder begheerten.

Item, 's daeghs te vooren waren brieven ghescreven an de casselrien, inhaudende: ‘Scepenen ende raed van der stede van Ghendt. Eersame, gheminde vrienden, uute dien dat t' onser kennessen commen es by diverschen clachten van den insetenen, van der casselrien ende van den ommezaten van^{+} deser stede dat menichte van personen, ballynghen van den insetenen ende andere brantstichters ende andere quaetwilleghen, wandelen binnen der zelver casselrien, by daghe ende by nachte, die lieden vertasserende(2), fortse ende overlast up hemlieden doende, in grooter quetsen ende achterdeele van den voorschreven insetenen ende ommesaten, die wy naer uutwysene van onsen prevylegien daer af sculdich zyn te bescuddene; ende om dat te remedierne ende te wederstane, $^{+}$f° 30 v°

‘So beteekenen wy hu dat ghy stappans alomme binnen uwen bedrive, zo wanneer ghy verhoort van zulcke persoonen, de clocke ende de beckene doet slaen, ten hende dat elc in 't zyne vergadren moghe, omme te wederstane de onredelicke foortsen, overdaden ende lasten die de voornoemde ballynghen oft andere up hulieden zoude moghen oorbueren ende doen, dit becondicht ter plaetsen ghecostumeert; bet voort dat ghy

(1) *Huus*, neringhuis.
(2) *Vertasserende*, aanvallende.

de passagien doet maken, alzoo 't costume es, omme de voorschrevene quaetwillende te wederstane, in zulcker wys datter gheen ghebreck by en zy. God zy met hu. Ghescreven den anderen[1] dach van novembre, anno LI.'

Item, achtervolghende der begheerten van den volcke ende der beloften hemlieden ghedaen, zo was ghecoren van der Poortrien zekere persoonen ende huut elcker Neerrynghen ende wycke van der Weverien eenen man, die alle t'samen up den voorschrevenen wuensdach, midsgaders scepenen van beede de bancken, die doe in de stede waren, te wetene, van Neerrynghen ende der Weverien, zeyde ooc mede te ghane, niet als scepenen, maer alzo zy hieten ende ghelyck anderen, ende voort met beede de dekenen voornoemdt, ghynghen in tsGraven Steen, boven up de groote sale, daer een nyeuwe pynbanck ghestelt was; ende in de presentie van hemlieden allen waren ghebrocht, gheexamyneert ende daer naer ghepynt alzoo 't behoort Pieter Tyncke, Lodewyc D'Hamere, f^{s} Jacobs, Roel van Ronneke ende Jan De Smet, *alias* De Bels, de welcke te diere tyt verkende ende verleden 't ghuent dat hier naer volght.

Voorghebot.

Maer al vooren, cort naer noene, up den zelven dach, was uutgheleyt een voorghebot, dat elc die ghecoren worde ter zelver exame te ghane, hem dies nyet en weygherde, up fugytyf gherekent te zyne van deser stede.

't Verkennen ende verlyen van den IIII Ghesellen[2]. Eerst van Roelande van Ronneke.

Roeland Van Ronneke zeeght dat hy ghelt heeft helpen deelen^{+} dat men te Brucele ghegheven heeft, ende heeft er af ghehad $^{+}$f° 31 r°

(1) *Anderen*, tweeden.
(2) Dit werd verbeterd volgens het oorspronkelijke stuk op het Gentsch Stadsarchief, Reeks 93bis, n^{r} 15.

t'zynen deelen XXVIII scilde[1] ende de III ghezellen ghaven 't hem ende zy ontfinghen 't van mynen gheduchten Heere, alzo zy seiden.

't Verkennen van Lodin den Hamere.

Lodewyc D'Hamere zeeght dat meester Pieter Boudins hemlieden veerghde omme Daneel Sersanders doot te slane, ende men zoudere een roomsche dachvaert anghedaen hebben, alzo hy seide. Zeyde voort dat den roup gheseit was voor mynen gheduchten Heere, ende ooc zy baden dat zy mochten bescheeremt zyn van faite; daer omme zo was daer eenen roup ghemaect van:

Neerynghe, *paeis ende vrede*,
Ende onsen gheduchten Heere in de stede.

Maer niet en weet hy ander bescheet van eeneghen wapeninghen. Zeeght voort dat meester Pieter Boudins zeide, consten zy Daneel doot gheslaen, zy zouden werden verheven santen, ende zy zouden vele bloetsturtinghe beletten; ende Jan Van der Hoyen leedde se eerstwaerf in myns Heeren hof. De zelve zeeght dat meester Pieter Boudins ende M^{er} Joris De Bul hem gaven den raet om de wapeninghe te makene, ende meester Pieter ende meester Joorys zouden hemlieden bistandichede doen met haren vrienden ende seiden dat zy vele vrienden hadden binnen der stede. Voort seght hy dat den roup was gheordineert te Berghen in Henegauwe, by M^{er} Pieter Boudins, meester Joorys Den Bul ende by Pieter Tincken, ende daer beloofden zy M^{er} Pieter haer vermoghen te doene van eenre wapeninghe. Voort desen roup was verhaelt voor mynen gheduchten Heere, ende doe seide myn gheduchte Heere: ‘Het es goet, kinderen.’

't Verkennen van Pieter Tincken.

Pieter Tincke zeeght dat hem M^{er} Pieter Boudins ende meester Joorys De Bul veerghden Daneele Sersanders doot te slane.

(1) Het HS. van het *Dagboek* zegt II lib. XVI sc. groote.

Voort dat meester Pieter ende meester Joorys De Bul ghierene ghesien hadden dat hier wapeninghe gheweest zoude hebben ende dat meester Pieter Baudins ende meester Joorys De Bul den roup ordineerden te Berghen in Henegauwe, an een tafle zittende ende veerghden hem de wapeninghe te makene. Zeeght voort dat zy van Lievin De Pottre ooc wat seide ende wilden elc wel dat hy ooc doot ghesleghen hadde gheweest. Voort dat[+] M[er] Pieter Boudins ende M[er] Jooris de Bul, zullen bedrieghen mynen gheduchten Heere ende der stede van Ghend, zy zyn zo valsch ende zo quaet [ende vermoghen te doene van eender wapenynghe. Zeght voort dat deze roup verhaelt was voor mynen gheduchten Heere, ende antwoorde daer uppe: ‘Het es goet’.] Pieter Tincke zeeght voort dat hem M[er] Pieter Boudins ende M[er] Jooris De Bul seiden dat hy vele bystandicheden hebben zoude van menichten van persoenen, ende noumden alle de sauvegarde lieden tot L of tot LI, noumden ooc Pieter Bogaert ende Jacop Mast, ende de meeste meenichte van den sciplieden ende vele andre persoenen die hem niet vooren en staen, alzo meester Pieter ende meester Jooris seiden. [+f[o] 31 v[o]

[Naer dese exame, zo was Pieter Tyncke anderwaerf ghebracht ter exame, ende seyde meer dan hy te voren ghedaen hadde.]

Exame ende 't verleyen van Jan De Smet, alias *Bels*.

Jan de Smet, *alias* Bels, zeght dat hy M[er] Pieter Boudins ende M[er] Jooris De Bul heeft ghehooren zegghen dat zij wel wilden dat de liede van Ghendt d'een den andren doot gheslaghen hadden.

Als van den pointen van den doot slaghen van den persoenen boven ghenoopt seiden dat zy 't last niet bestaen en wilden; voort dat zy mynen gheduchten Heere ghesproken hadden, ende als zy by hemlieden quamen, zo seiden zy dat hy hemlieden verandworden: ‘hy en wilde gheen moordeneere zyn, noch last gheven eeneghe persoenen te vermordene’.

Item, ten andren als van dat zy mynen Heere belast hebben

dat myn Heere in den roup te vreeden was, seiden dat de zelve myn Heere niet en wiste te wat neeringhen den zelven roup ghemaect was ende was hem ghedaen te verstane dat den voorschrevene roup ghemaect was omme 't bescudt van hemlieden, up dat hem yement hadde willen eeneghen inder doen in haerlieder zake(1).

Item, verkende voort de voornoemde personen dat zy zekere vergaderynghe ghemaect hadden in den *Leeu*, up 't Sant(2), daer+ men hemlieden de brieven ghebrocht zoude hebben, ende liet hem weten M^er^ Pieter Bauwins by eenen Fransoys Van der Vennen(3) die hemlieden de kerven brochten, de welcke hy hemlieden sand, souder de brieven heffen. +f° 32 r°

Item, de zelve seght dat M^er^ Pieter ende meester Joris zelve te Ghendt commen zauden ende helpen de wapenynghe maken ende hemlieden hulpe ende bystandichede doen met haren vrienden; maer Pieter Tyncke ende zyn ghesellen ontsaghen 's hem ende en wilden 's nyet anveerden ende myn gheduchte Heere riet hem dat zy hem wel hauden zauden ende wysselick, ende by also dat zy overlast hadden, dat zy trocken up de Santpoorte(4) ende consten zy hem ghehauden IIII oft V hueren, hy zaude hemlieden sercours doen. -

Up welck examen ende verlyen collatie ghedaen was tsvrindaechs, den V^en^ novembre; maer wel es waer dat men al heer men de voorschrevene examen dede, men de voorschrevene ghedeputeerde las in 't sGravensteen, ter plaetsen voorschreven, 't bedrach dat up de voornoemde IIII persoonen ghehuudt was, by oorconscepe ghehoort by den Heere ende scepenen van den kuere, dat zekere groot, zwaer ende lastich

(1) Hier eindigt het stuk dat wij op het Stadsarchief vonden; de woorden tusschen haakjes geplaatst zijn aan den opsteller van het *Dagboek* eigen.
(2) Het Zand was de wegscheiding der Keizer- en St-Lievenstraten.
(3) Een fruitverkooper, ziet verder f° 62 r°.
(4) Ook Zottepoort genaamd, aan 't uiteinde der Korte Violettestraat.

was ende vele breedere dan zy twee kenden. Ende voort gheschiede up desen dach dat hier naer volcht.

Vremt dynck.

Eerst, eer de Colatie sciet, zo wart overeenghedreghen ende ghesloten, by den drie leden van deser stede, dat Mer Gheeraert Van Ghistele, hoochbaeliu, Jan Quistebaut, onderbaeliu, Jacob Van den Velde, Joos Van Gryspeere, Luuc Van den Vrydaghe ende Pauwels Goethals, de vierde tsheeren cnape, mits huerlieder absentie ende wechtreckene, nemmermeer huerer gheen die officie bedienen zaude noch daer toe ontfanghen werden binnen Ghendt, maer daer af blyven versteken t' eeuweghen daghen.

Item, Jacop Donche, die ghetraut heeft M^{er} Pieter Baudins zustre, by wiens hulpe hy secretaris van den lede van der poortrien van scepenen van ghedeele, Jacop van Westhuuse, van M^{er} Pieter Baudins, sergiant van scepenen van der kuere, ende alle andere officiers die ghestelt waren van M^{er} Pieter Bauwins oft M^{er} Jooris De Bul, waren doen afgheroupen ende verlaten ende gheseyt nemmermeer officie t'hebbene binnen Ghendt.

Pandynghe.

Item, doe worden by den amman van Ghendt ende by^{+} scepenen wettelic ghepandt van etynghen(1) ende voor der stede goet, de personen hier naer verclaert: $^{+}$f° 32 v°

Item, Jan Van Siccleer, voor ondert lib. groote.

Philips Sersanders, voor vyftich lib. groote.

Pieter Hueriblock, voor XL lib. groote.

Meester Pieter Bauwins, voor ondert lib. groote.

Jan van den Hane, als secretaris ende ontfanghere van scepene van der kuere, kende onder hem ghenantiert(2) zynde,

(1) *Etynghen*, d.i. vyandschap; zie Stallaert, *Glossarium van verouderde Nederlandsche rechtstermen*, op dit woord.

(2) *Ghenantiert*, van *nantieren*, d.i. een eischer voorloopig bevredigen, Verwijs-Verdam, D. IV, bl. 2171.

voor Jacob van den Hane, zynen vadere, zekere sommen van pennynghen; ende in elcx huus van den voornoemden personen waren gheleyt V weddeboden, ende corts daer naer wart huerlieder goet voor de zelve somme vercocht, al naer de wet van der poort.

Item, up den zelven vrindach tsnavents, trocken weder alle de ghedeputeerden in 't sGravensteen als te voren, ende daer zynde, midsgaders beede de dekenen ende eeneghe scepenen, zo coos men uut elcken lede VI persoonen, die met beede de dekenen ende eeneghe scepenen ghynghen in den put[1], examineerden daer weder de voornoemde IIII ghezellen, ende als zy vuldaen hadden, alzo hemlieden dochte, so ontboot men alle d'andere uuter sale beneden in den zelven put ende daer las men huerlieder verkennen ende verlyden dat zy al doe ghekendt hadden ende noch voor hem allen kenden, in der manieren hier naer volghende:

Exame ende 't verlyen van Pieter Tyncke.

Pieter Tyncke kent dat den roup ghemaect was omme eene wapenynghe ende dat onder hem vieren, te wetene: Lievin Wycke, Loy Coolbrant, Lowyc D'Hamere ende hy Pieter Tyncke waren te Berghen in Henegauwe, in M^{er} Pieter Bauwins camere voor zyn bedde, ende M^{er} Pietere ende meester Jooris waren daer oock. Daer was gheordineert eenen roup ende de wapenynghe te maeckene, de welcke de zelve Pieter Tyncke beloofde te helpen makene, ende onder andere woorden die zy meer hadden, droughen daer overeen om haerwaerts te commene ende te sprekene met haren lieden van den savegaerde, ende andere huere vrienden; ende hem commen zynde te Ghendt, zo sprac hy van deser zake met Pieter Bogaert ende Jacop Mast, de welcke hem ghenouch beloofden bystan-

(1) De veroordeelden werden nedergelaten in een kelder of put in 's Gravensteen alwaar de pijnbank stond.

dicheden, maer namen haer vertreeck up tsanderdaechs te commene in een Amborgher bier(1), maer zy en quamen nyet. Ende voort versocht Pieter Tyncke meer bystandichede an diversche persoonen.

De zelve Pieter zeght dat M^er^ Pieter ende M^er^ Jooris+ hem veerchden dat hy zegghen wilde voor mynen gheduchten Heere dat hy desen roup ghemaect hadde met zynen +f° 33 r° ghezellen, hoewel nochtan dat M^er^ Pieter ende M^er^ Jooris hem zeyden...

Item, de zelve Pieter zeght dat M^er^ Pieter ende M^er^ Jooris hem zeyden dat een wevere dusdanich eenen roup eens maecte in een stede met den Heere ende alle de ghuene die hem daer jeghens up stelden, waren doot ghesleghen, alzo M^er^ Pieter ende M^er^ Jooris hem zeyden.

Item, de zelve Pieter seght ende kent dat de sauvegaerdelieden gheordonneert waren in 't huus van Lodewyc D'Hamere, zyne ghezellen, ende om dat hy de bystandichede, die hy versochte an diversche persoonen nyet vercryghen en coste, zo en vulquam de wapenynghe nyet, maer hadden zy bystandichede vonden, de wapenynghe ware vulcommen.

Item, de zelve kent dat M^er^ Pieter ende M^er^ Jooris te Brucele zynde, hem veerchden Daneel Sersanders doot te slane met eenen bylkene, al waer 't Sente Michiels in de keercke voor den heleghen Gheest(2) daer hy dicwils plach te gane(3), maer Pieter Tyncke en wilde dlast daer af nyet anveerden.

(1) *Een Amborgher bier*, eene kroeg of herberg, waar men het toen reeds gezochte Hamburgs bier verkocht; vgl. *Jan van Dixmude*, bij J. de Smet, *Corpus Chronicorum Flandriae*, D. III, bz. 81.

(2) Het altaar van den Heiligen Geest, zeer vereerd in de Sint-Michielskerk.

(3) Daneel Sersanders bewoonde de St-Michielsparochie, als blijkt uit N^r^ 604 van het *Inventaire des archives de Gand* van Van Duyse, afgedrukt in de *Annalen van den Geschied- en Oudheidskundigen kring van Gent* (1900), D. IV, bz. 82.

Exame ende 't verlyen van Lodewyc D'Hamere, de tweede reyse.

Lodewyc D'Hamere kent dat hem M^er^ Pieter ende M^er^ Jooris veerchde Daneel Sersanders, Lievin De Pottere, Lievin Sneevoet, maer specialic Daneel doot te slane, ende seyden, waer 't dat men Daneele doot gheslaen conste, het zoude wel versoent werden, maer myn gheduchte Heere en mochter nyet af weten; ende consten zy dat nyet ghedoen, zo veerchde hem de zelve meester Pietere ende M^er^ Jooris een wapenynghe te makene. Ende kende de zelve Lodewyc dat hy hemlieden beloofde de wapenynghe te helpen makene ende hadde vulmaecten wille, ende beloofde zyn beste daer toe te doene wanneer dat meester Pieter ende meester Jooris wilden.

Item, de zelve Lodewyck kendt dat meester Pieter ende M^er^ Jooris zeyden dat de haude bende hemlieden bystandichede doen zoude om een wapenynghe te makene, ende seyden zy sauden haer vrienden bescriven ende Pieter Bogaert ende Jacop Mast zouden hemlieden bystandichede doen, elc met XL oft vyftich ghezellen, alzo M^er^ Pieter ende M^er^ Jooris zeyden.

Item, de zelve zeght dat Lievin Wicke van deser materien met Pietren Bogaert ende Jacop Mast ghesproken hadden, maer zy foelder(1) beede mede, ende en wilder nyet af hooren, alzo Lievin Wicke zeyde. -

+ Ende al was 't zo dat de voornoemde IIII ghezellen ter voorschreven plaetsen ghebrocht waren up den voorschrevenen vrindach-avondt, nochtan en worden maer de voorschreven twee persoonen ghepynt, uut causen dat d'andere bleven by 't ghuent dat voorschreven es by hemlieden. +f° 33 v°

Item, binnen der zelver nacht, eer de ghedeputeerde schieden huut 't sGravensteen, war 't by beede de dekenen van zynen

(1) *Foelder*, van *foelen*, d.i. gekken; ziet Verwijs-Verdam, D. II, kol. 832.

bedde ghehaelt Jan Lammins, scepenen van der kuere 't jaer voorleden[1], ende daden voort verzouck omme meer andere, ende was in 't Sauchelet gheleedt.

Exame.

Item, 't saterdaechs nuchtens, den VIe novembre, de voornoemde ghedeputeerde alle versaemt up den Colatie-soldre, zo ghynghen de XVIII die over die examen ghezyn hadden, ende beede de dekenen ten Chauselette, aldaer zy vraechden Pieter Tyncke ende Lodewyc D'Hamere of zy up haer voorschreven verkennen leven ende sterven wilden, daer up zy verandworden, veranderende 't zelve haerlieder verkennen ende daden 't stellen alzo zy daer inne leven ende sterven wilden; welcke andwoorde by den ghedeputeerden overbrocht was ten Colatiesoldre ende luut aldus:

''t Verkennen van Pieter Tyncke. Pieter Tyncke kendt dat den roup ghemaect om de wapenynghe, ende dat zy onder hem vieren, te wetene, Lievin Wicke, Loy Coolbrant, Lodewyck D'Hamere ende hy Pieter Tyncke waren te Berghen, in Henegauwe, in meester Pieter Bauwins camere voor zyn bedde, ende meester Pieter ende meester Jooris wasser by; daer was gheordonneert eenen roup ende de wapenynghe te makene, de welcke de zelve Pieter Tyncke beloofde te helpene makene.

Item, de zelve zeght dat M^{er} Pieter ende M^{er} Jooris hem veerchden dat hy zegghen wilde voor mynen gheduchten Heere, dat hy den roup ghemaect hadde met zynen ghezellen, hoewel nochtans datter M^{er} Pieter ende M^{er} Jooris zelve gheordonneert hadden.

Item, de zelve seght dat M^{er} Pieter ende meester Joris hem zeyden dat een wevere dusdanich eenen roup eens maecte in een stede metten heere, ende alle de ghuene, diere hem jeghen upstelden, waren doot ghesleghen, alzo zy seyden.

(1) *Memorieboek*, D. I, bz. 231, en hiervoor bz. 107.

Item, de zelve kendt dat meester Pieter ende M^{er} Jooris hemlieden alle viere den roup in ghescrifte ghaven, omme te ghevene mynen gheduchten Heere, ende Pieter gaffene mynen gheduchten Heere, alzo hy meent.

$^{+}$ Item, de zelve kendt dat hy den roup anveerde om te commene by mynen gheduchten Heere, want anders en hadden nyet connen gheraecken. $^{+}$f° 34 r°

Item, de voorschreven meester Pieter ende M^{er} Joris laste den vier voornoemde ghezellen, dat zy commen zouden metten roupe binnen Ghendt ende dat zy spreken zouden Pieter Bogaert ende Jacop Mast, omme te beziene wat zy an hemlieden hadden.

Item, zeyden voort de voorschreven M^{er} Pieter ende M^{er} Joris dat zy hemlieden bystandichede doen zauden, elc met XL oft vyftich ghezellen.

Item, kendt dat hy Pieter Bogaert ende Jacop Mast ontboden Pieter Tyncke in den *Blenden Esele*(1), ende daer vergaderden zy viere, te wetene, Pieter Bogaert, Jacop Mast, Pieter Tyncke ende Lievin Wicke, ende dat was om eenen paeys te makene tusschen Lievin Van Overackere ende Denys Notin, ende badt de voorschreven Pieter Bogaert Pieter Tyncke, dat hy ten besten spreken wilde omme den voorschreven paeys, dwelcke hy hem beloofde dat hy 't gheerne doen zaude.

Item, ter zelver plaetsen gaf Pieter Tyncke den zelven Pieter Bogaert ende Jacop Mast te kennene dat hem M^{er} Pieter ende meester Jooris gheseyt hadde, dat zy hemlieden groote bystandicheden doen zouden, by alzo dat sy 's te doene hadden, maer en noopte hemlieden van gheender wapenynghe.

Waer uppe Jacob Mast andwoorde: Ic en weet van gheender bystandichede. Ende ghect 'er mede, zegghende: Haddic den brief zelve willen brynghen, zy veerchden 's my.

Item, kent Pieter Tyncke dat Pieter Bogaert ende Jacop

(1) Op de Hoogpoort bij het Schepenhuis, zie Fr. de Potter, Gent, D. I; Jan Everaert, de baas dezer herberg, was de wijnleverancier der stad; zie *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 170 r°.

Mast hem beloofden te commene tsaderdaeghs an de Coepoorte, in een taveerrekin, maer zy en quamen niet.

Item, zeght dat hy ghisternavont zeyde, huut vreese van pynen, de belastynghe van allen den anderen persoonen, want hy noynt negheenen persoon daer af en sprack.

Item, kendt voort dat hem meester Pieter ende M^{er} Joris seyde: Pieter, ghy zyt een vroom ghezelle; saudt ghy nyet willen dootslaen Daneel Sersanders? Waer uppe ic andwoorde: Neen, ic. - Doe vraechde zy waeromme: Het saude stappans ghedaen zyn met eenen bylkine, als hy in de kercke comt t' Sente Michiels.

Item, seght dat hy zeyde mynen gheduchten Heere, dat men hem geveercht hadde Daneel doot te slane, up 't welck myn^{+} gheduchte Heere verandwoorde, dat men 't in gheender manieren doen en zaude van rechte ende van justicien. $^{+}$f° 34 v°

Item, kent voort, doe de mare liep dat Daneel, Lievin ende Lievin onthooft waren te Deeremonde(1), men seyde dat te Ghendt qualic stont ende datter noyt zo qualicken en stont, dat doe zeyde meester Pieter: De duvele, waut 's der messen!

Item, overvraecht Roele van Ronneke van alle zaken angaende den roupe ende de wapenynghe ende insghelycx Jan De Bels.

Item, bidt Pieter voorschreven dat men zo vele doe dat myne gheduchte Heere believe te commene binnen Ghendt, omme der redenen wille dat hy zeer zyn commuun bemint, ende by alzo dat hy wiste de natuere van der quaetheden ende valschede diere in luuscht(2), by den toedoene van M^{er} Pieter ende M^{er} Joris, ende hy daer af te vullen gheinformeert ware, men sauder wel binnen Ghendt ghecryghen ende hy saudt al vergheven datter mesdaen was.'

Dit ghedaen, zo gheschiede noch up den zelven saterdach 't ghuent dat hier naer volcht.

(1) Op 7^{en} Oogst jongstleden.

(2) *Diere in luuscht*, die er onder schuilt.

Voorghebot.

Te wetene, daer was een voorghebot uutgheleyt den XXVIII[e] octobre lestleden, hoe dat alle poorters, insetenen in de stede commen zauden, binnen derden daghe, naer de publicatie van desen, up fugytyf te zyne gherekent van der stede, ende om dat daer af bevonden waren in ghebreke, zo waren uutgheseyt up den zelven saterdach de persoonen hier naer ghenoumt als fugytive: Eerst Jan Van Siccleer, Jan Van Huusse, meester Jan Van Loo, meester Monfrant Alaert, Lodewyc Steenmaer, Jacop De Mueleneere, Jan Van den Hende, Jan De Zaghere, meester Robbrecht De Saghere, Symon D'Hooghe, Gillis Van der Zwalmen.

[+] Item, up den zelven saterdach dede meester Gillis Pappal, die XVIII jaer lanck hadde gheweest secretaris van scepenen, heerlick bewys van zekere grote sommen waer zy ghevaren waren, in zulcker wys dat hy vry ontsleghen wart. [+]f[o] 35 r[o]

Item, up den zelven tyt waren gheordonneert XII personen, uut elcken leden viere, omme te besouckene alle corruptien ende ongherechticheden die gheschiet mochten wesen, te wetene: Ynghelram Hauweel, Roelant Van Wedergrate, Jacop Vrient, Joos Van der Muelne, van der poortrien; Symon Boele, Jacop Van Crombrugghe, Lauwereyns Dullaert, Jan Van den Poele, van neerynghen; Jan Van der Zwalmen, Stevin Stameraert, Jan Goetghebuer ende Jan Cloosterman, van der weverien.

Item, 't snavens up den zelven tyt, wart eenen Ghyselbrecht De Meyere ghevaen, ende zyn zone, wonende up den Hoyhaert, ende waren gheleet in 't Sauselet, om dat zy overdoot ghequetst hadden Urbaen D'Ammans broedere.

Item, den VIII[e] in novembre waren de drie examen, in der manieren vooren verclaert, vertooght den drie leden, elcken in 't zyne; ende was 't volc zeer beroert in de variatie, begheerende ende sloten hendelic de zelve persoonen tsnavonts

weder te examyneerne een voor al, dat alzo ghedaen was als te voren, present alle de ghedeputeerden, in den put, by beede de dekenen, ende daer verleden zy vele meer dan zy noch yet[1] ghedaen hadden, waer af huerlieder verlyen ter zelver vierden en lester reyse toegheseghelt was.

Item, dsdysendaechs den IXe novembris, omtrent der noenen, overleet Pertchevael Alaerts, voorscepene van der kuere[2], in 't huus van Massemen, an den Callanderberch.

Item, tswuensdaechs den X^{e} novembre, waren de drie leden van Vlaendren up den Collatie-soldere, ende hoewel dat men hemlieden badt, zy en wilden gheen last anveerden by den prince hier omme te treckene, ten ware dat 't volc, dwelcke noch in huerlieder huusen van ambachte ende neerrynghen al ghewapent laghen, daer huute scieden, dat des nyet doen en wilde, vertrocken by dien zonder yet daer toe te doene.

Item, ten zelven daghe quam Pieter Bogaert up den soldere ende volghende zynder presentacien ende begheerten, was hy gheleyt in 't vanghenesse om hem te suverne van den voorschrevene belastynghe.

Item, ende al was 't dat meester Gillis Pappal, midsgaders^{+} andere personen, metten verkennene ende verleyene ende oock metten bedraghe van den voorschreven $^{+}$f° 35 v°
gheexamyneerde persoonen, binnen middelen tyden, ghesonden was by den prince, wesende te Berghene in Henegauwe[3], om an hem ter verweervene dat hy den baelliu senden wille in zyne stede van Ghendt, om elcken recht, wet ende justicie te doene, naer elcx verdiente, met zulcken laste als daer toe behoorde; niet min, om dat daer af gheen voorzienichede en gheschiede van 's princen

(1) *Noch yet*, voormaals, tot hier toe.

(2) Hij was heer van Caprijcke; Jan Alaerts, gezegd Perceval, was voorschepene van gedeele in 1441-42, zie *Memorieboek*, D. I, bz. 214, 223, en hiervoor bz. 130.

(3) *Stadsrekeningen van Gent over* 1451-52, f° 190 v°: 'Item meester Gillis Papal reed den VI^{sten} dach in novembre by laste van scepenen te Berghen in Henegauwen by onsen geduchten Heere ende prinche ende zynen grooten rade...'

weghen, zo wart 't volc zo lancx zo meer in roeren ende scheen hem al voughende ter wapenen.

Tsdonderdaechs den XIe novembris, de goede lieden met die van der wet ende andere ansiende, omme dmeeste quaet te belettene ende sonderlynghe de destrucxie van den volcke, dat al in grooter gramscepen elcandren hadden moghen bederven, pynden te behoedene, legghende huute in voorgheboden 't ghuent dat hier naer volght:

Voorghebot.

Item, eerst dat alle de ghuene die hem recht vermaten an den poorterie, dat zy incommen zauden binnen derden daghe, up fugitif te zyne.

Item, dat de cloosters noch andere nyement en huusen noch en hoven ballynghen, fugitiven noch andere, contrarie der stede.

Item, dat men meende tsachternoens justicie te doene, ende dat daer nyement en quame met stocken(1), noch onruste daer en make, up zyn lyf(2).

Item, doe ghaven scepenen van den lede van den poortrien haerlieder kuere van den nyeuwen voorscepene, Guwyt De Scautheete(3).

Justicie.

Item, 't sachternoens was up de Hooftbrugghe(4) ghemaect een scavaut, ende daer up waren ghedaen onthoofden by beede

(1) *Stocken*, aanvalwapens.
(2) *Lyf*, op de doodstraf.
(3) Schepene der keurbank in 1448, *Memorieboek*, D I, bz. 225, 233.
(4) De Onthoofdbrug bij 't Gravensteen, vgl. *Kronijk*, D. II, bz. 114; *Stadsrekeningen van Gent over* 1551-52, f° 202 v°: 'Item ghegheven ten beveelne van scepenen broeder Jacop Colvin ende broeder Jacop van der Thurre frereminueren van haerlieder dienste die zij daden int visiteren Pieteren Tyncke ende Lodewyc dHamere als zij gheexecuteerd waren up de Hooftbrugghe...'

de dekenen ende al den volcke, Pieter Tyncke ende Lodewyc D'Hamere, f^{s} Jacops; maer eer zy storven, zo ontdroughen zy alle personen by hemlieden te voren belast, zonder(1) meester Baudins ende M^{er} Jooris De Bul.

Ter welcker justicie 't volc ghewapent was sonder stock, in zo groter menichte dat onzegghelic ware ende bleven noch even^{+} steerck wake haudende, dach ende nacht, in huerlieder huusen. $^{+}$f° 36 r°

Advysen.

Up den XIIIe novembre, zo was ten verzoucke van de zes neerrynghen van der Plaetsen ende noch andere, een collatie vergadert up 't ghuent dat hier naer volght:

‘Memorie dat dit naervolghende zyn de poynten, articlen ende verbanden die de zes neerrynghen van der plaetsen gheordonneert hebben metter vier neerynghen, omme die in broerlicken minnen over een ghedregen ende ghesloten te werdene, ghesaemdelic met den drie leden deser stede, altyts de meerderne ende te minderne ter correcxien ende in 't verbeteren van den zelven drie leden, ende omme datte by hemlieden ghemindert, ghemeerdert of verandert te werdene, ter discretien van der meester ende ganster partie van den zelven drie leden, waer af d'overeendraghen van den voornoemden neerynghen hier naer verclaert staet:

Eerst ende al vooren, dat alle de ghuene die hemlieden fugityf van deser stede ghemaect hebben ende vertrocken zyn van haren ghebueren oft medeghezellen van neerrynghen, die nu ter tyt als fugityf huutgheseyt zyn, oft de ghone die men al noch als fugityf bevinden zal ende huutsegghen, dat de zelve persoonen, van wat lede oft neerynghe zy zyn, nemmermeer om negheene zaken wille, weder en zullen commen ter gratien van deser stede, ende up dat zy daer inne quamen ende ghecreghen worden, dat men se hoofdelic pugnieren saude,

(1) *Zonder*, behoudens.

ghelyck de ghuene die verbannen zyn ende de gratie van der poort nyet en hebben.

Item, dat insghelycx hier inne begrepen zullen zyn ende eeuwelic verdreven, de verbannene personen hier naer verclaerst, te wetene: Pieter Beys, Pieter Hueribloc, Lieven Van den Pale, Ghyzelbrecht Damman, Jacop Van den Hane, Christoffels De Grave ende meer andere up dat 's noot es.

Item, dat huerlieder wyfs, kinderen oft yement, in den name van den zelven personen, als fugityf zynde, en zullen moghen doen of doen doen, commende t'huerlieder profyte, eeneghe neerrynghen daer zy vry in zyn, oft die zy plaghen te doene, maer zullen daer af blyven versteken t'eeuweghen[+] daghen, alzo langhe als de zelve personen leven zullen, ende hemlieden overleden zynde, de weduwe, hoyrs staende in haerlieder rechte ende de neerrynghe, dan te doene naer de costume van elcx neerrynghe. [+]f° 36 v°

Item, dat men alle de ghuene die hemlieden hebben doen stellen in de sauvegaerde van den prince, by haerlieder wetene, consente, vryen danck ende wille, contrarie den rechte, vryheden, pryvelegien van deser stede, dat die ghecorrigiert zullen werden by scepenen van beede de bancken ende beede de dekenen, naer de grootte van elcx mesdaet.

Item, dat alle de ghuene die hemlieden van nu voort an meer doen stellen in eeneghe sauvegaerde ofte mandemente van den prince, poorters zynde van deser stede, oft de ghene die scepenen van den kuere of ghedeele oft de dekenen ghemeenlic appelleerden oft betrocken buten der stede om eeneghe vonnessen die zy ghewyst hadden, diedt daden ende daer inne bevonden worde, die saude men corrigieren ghelyc van den fugitiven vooren verhaelt ende gheseyt es.

Item, dat alle de ghuene die scepenen, advocaten, cleercken, ontfangers of dekin van der neerrynghen oft van der weverien van nu voortan werden zullen, elc ghepaeyt wesen zal metten wedden ende pentioenen dat elc jaerlicx van der stede goede hebben ontfaen zal, naer 't huutwysene van den Steene staende

in scepenen-camere van der kuere[1], ende zo wie meer name of ontfynghe ende die 's bevonden worde, dat men die pugnyeren ende corrigieren saude ghelyck eenen openbaren dief ende sonder eeneghe dissimulatie, refugie van der clergien[2] oft andersins.

Item, zo wanneer eenich wethaudere oft officier van deser stede bevonden zal werden met eeneghe corruptien, ghiften, hoe oft in wat manieren het zy, van yement in den name van hemlieden daer af dat comt, by zynen wetene, t'synen voordeele, baten oft profyten, dat die ghecorrigiert ende ghepunyert zal werden, ghelyc de ghuene die hem openbaerlic verzworen heeft, ende als ghedaen hebbende contrarie zynen eede, zonder yement daer inne ghespaert te zyne, van wat staten oft condicien hy wesen mach.

Item, d'amman van Ghendt van al zynen rechte ende dienste die hy doet, zal ghepaeyt ende te vreden wesen moeten metten inhaudene van den Steene, staende in 't scepenhuus[+] van der kuere, vooren up den vloer[3], ende wanneer hy der contrarie dade oft meer name, dat men achterhalen oft corrigieren zaude van zynen eede, [+]f° 37 r°

Ende om dat dese jeghenwoordeghe ordinanchie ende meer andere poynten up dat 's noot zy, zouden moghen blyven ghedueric goet, vast ende van weerden, nu ende t'eeuweghen daghen, zo eys 't dat zes neerrynghen van der plaetsen, midsgaders andere viere neerrynghen, haerlieder beminde medebroeders supplieren ende bidden den lieden van der poortrien, den anderen neerrynghen, van huerlieder lede, ende den lede van der weverien, dat hemlieden ghelieve te verbindene in dese jeghenwordeghe ordonnantie, over hemlieden ende

(1) *Stadsrekeningen van Gent* over 1451-52, f° 203 r°: 'Item ghegheven Ogier poortier over thuuttrecken van den inhoudene van den Steene in de camere van der kuere...'

(2) Beroep op eene officiale rechtbank als deel makende van de clergie.

(3) Vgl. verder f° 137 en F. de Potter, *Gent*, D. I, bz. 337.

hueren naercomers, te haudene ende doen onderhaudene.

Item, dat de drie leden deser stede hemlieden met elc anderen verbinden willen, waer 't by alzo dat men yement, wie dat hy ware, wancost(1) wiste, van dat hy hem gheadvanciert mochte hebben oft vervoordert om recht, wet, justicie te doen gheschiene, mids der absentie ende wechtreckene van den baellius ende dienaers ons gheduchts Heeren, dat zy alle drie ghesaemdelic dat zouden helpen wederstaen ende den ghuenen bescudden die men overlast daer omme dade oft leelichede bode, met live ende met goede, zonder dies te zyne up wien dat ware in eeneghen ghebreke.

Item, dat de drie leden deser stede de ordinantie willen overbrynghen ende te kennen gheven scepenen van beede de bancken ende beede de dekenen, ende dat zy 't over hemlieden ende over haerlieder naercommers, naer 't consent datter voren by den goeden lieden van deser stede toeghedaen zal wesen, willen beloven ende hemlieden verbinden, aldus ghedaen ende gheseyt te werdene naer haerlieder vermoghene, zonder daer jeghens te ghane, te doene oft te zegghen in eenegher manieren.

Item, up dat de ordonnancie aldus vulcomt ende uterlic in alzo verre als dit by den drie leden ghesloten ende over een ghedreghen zal werden, dat daer af ghemaect zullen werden drie brieven in francyne(2), metten groten zeghele van deser stede uuthangende, ende onder elc van den drie leden eenen te rustene ende te blyvene, daer in dat ten hende begrepen ende verclaert staen zal: waer 't dat yement wie hy ware, ter+ contrarie van desen, ghedaen ende ghesciet te werdene, dat scepenen van beede de bancken ende de drie leden van deser stede die personen hauden saude ende corrigieren als meyneedich, verzworen ende ghedaen hebbende contrarie zynen eede, by hem oft by zynen voorders ghelooft oft ghezworen.' +fo 37 vo

Dit aldus vertooght zynde, 't ghemeente daer in ghenouch te

(1) *Wancost wiste*, moeilijkheden zocht.
(2) *Francyne*, perkament.

vreden was, en hadde alzo voortganc; maer up den saterdach ende ter zelver colatie, waren vertooght drie andere poynten, te wetene, oft men ontslaen wilde de personen ghevanghen, belast by Pieter Tyncke ende Lodewyc D'Hamere, ghemeerct dat sy se in de huere van haerlieder doot weder ontsloughen, doende zekere(1) nyet te vervremdene van deser stede; anderwaerf oft men ontslaen wille die ghevanghenen van corruptien ende van fugytyf hemlieden te makene, up souffysanten zekere; ten derden, dat Guwy De Scautheete, die voorscepene ghecoren es, gheerne eed doen zaude, wilde 't volc ghaen uuter wapene ende te weercke, maer anders nyet; in welcke drie poynte, 't volc zeer beroert wart ende en wilde nyet af doen noch hooren, maer wilden hebben voort recht, wet ende justicie, up elcken die mesdaen hebben.

Tsmaendaeghs als zy hier up vergaert waren, elc lopende om zyn stocken ende men duchte voor een wapenynghe; maer beede de dekenen wederstonden se met scepenen, vriendelic ende zo zy best mochten, emmer dat se doe nyet voort en ghynck, ende screven haestelic binnen den zelven avonde an mynen gheduchte Heere een missive ludende aldus:

Copie van den brieve.

Harde, hooghe ende moghende, gheduchte heere ende natuerlic prince, in alzo grooter ootmoedicheden ende onderdanicheden als wy connen ende moghen, ghebieden wy ons an huwen harden, edelen, princeliken persoon, de welcke zy ghelievelic te wetene hoe dat de goede lieden, ghemeenlic huwe zeere ootmoedeghe ende onderdaneghe onderzaten binnen deser uwer stede van Ghendt, langhe gheweest zyn in grooter kettivicheden ende tribulatien in diversche manieren, by ghebreke van justicien, by 't ghuendt dat zy te diere in gheender manieren hebben connen vulcommen om d'absentie

(1) *Zekere*, borgtocht.

van uwen baellius ende andere dienaren, ende dat ghebreck zo vele ghecontinueert es ghesyn dat claghelic es, ende en es oock nyet ghesien in eeneghe andere plaetsen binnen uwen lande van[+] Vlaenderen, zo dat by dien nu onlancx binnen deser huwer stede ghesciet es uutnemende grote tribulatie ende bedructhede, sonderlynghe in [+fo 38 ro] 't ghuent dat zeker personen upstel ghemaect hebben in ende conclusie ghenomen omme de zelve huwe stede te scendene ende bedervene, by roupen ende wapenynghe, up dat zy hadden gheconnen ende hemlieden ghepresenteert hebbende hier binnen uwer stede te rechte ende te wette te stane naer de rechten, wetten ende prevylegien van der zelver huwer stede ende van allen zaken, die men hemlieden up zaude moghen zegghen oft vinden, zonder hemlieden te gehelpene met huwen brieven oft anderssins in eenegher manieren; ter contrarien de zelve huwe dienaers daer up in den name van hu brynghen ende leeden in vanghenessen, naer d'wysdom van scepenen, ende sint als men heeft willen daer up voort procederen by justicien, hebben hemlieden gheabsenteert.

Want anghesien dat huwe ghemeene volck dat sculdich es huwe stede ende hemlieden by natuerlicken rechte te bescuddene, te bescheermene, dat dochte belet van justicien, zo hebben wy mids dien ghemaect vergaderynghe in huerlieder huusen ende up de kennesse van den voorschrevenen persoonen openbaer daer af ghedaen doen ende vulcommen, van huws commuuns weghen justicie, alzo zy hopen in Gode, zonder nyt oft rancuer, hoe wel dat men daer in ghebreck zaude moghen allegieren by 't ghuent dat uwe officiers, in den name van hu, daer by noch over gheweest en hebben, noch oock vonnesse over hemlieden ghewyst es, welck ghebreck onder uwe princelicke correxie nyet en es by huerlieder sculden, maer by den gebreke ende absentien van huwen officiers. Ende al eys 't dat sy 't hadden moghen doen, by officiers ghestelt van den coninc van Vranckerycke[1], ende alzo achtervolghende by wette ende

(1) De opperleenheer van Vlaanderen.

kennessen; nochtans om beters wille ende om hu te meer te obedierne zonder hemlieden elders te betreckene als goede ghetrauwe ondersaten. Ende dese executie ghedaen up de persoonen die 't wel verdient hadden, want de substancie up 't curte van haren verkennene ende verleiene in haer uuterste, es dat meester Pieter Baudins ende meester Joris De Bul, midsgaders Loy Coolbrant ende Lievin Wicke, haerlieder complycen, overeendroughen eene wapenynghe te makene binnen deser huwer stede en daer toe eenen roup gheordonneert, zo boven ghenoopt staet, de welcke zy belooft hadden te vulcommene up 't ghuent dat hem de zelve meesters toe seyden hulpe ende sercours te doen hebbene, binnen der zelver huwer stede, van diversche persoonen haren vrienden; verlydende voort dat de voorschrevene meesters zo quaet en zo valsch[+] waren dat zy hu, harde gheduchte heere ende natuerlic prince, dese huwe stede ende hu ghemeen landt van Vlaendren verderven sauden up dat m'er nyet inne en versaghe haestelic. [+fo 38 vo]

Ende by alzo dat by der zelver huwer princelicker ghenade nyet haestelic voorsienigheyt gheschie van officiers binnen dese huwer stede, wy beduchten ons van noch meerder inconvenyenten ende dangieren, want hu voornoemde commuun ghenouch van der advyse es te haudene de voornoemde maniere van executien, ende dit t'achtervolghene up veel meer andere edele, notable mannen, poorters van deser uwer stede, die zy hebben doen legghen in achten van vanghenessen, daer zy noch ter tyt inne ligghen, ende waren up den dach van heden de zelve executie up hemlieden ghesciet ende dat by ghebreke van uwen dienaers, hen waren de gratie Gods ende de ghenade ons Heeren ende 't weerstaen van ons beede de dekenen ende andere huwe welwillende, die dat in grooten dangiere ende aventuere van huerlieder lyven tot noch toe beledt hebben.

Supplieren, mids desen, huwer princelicker ghenaden, alzo oodmoedelic ende onderdanichlic als wy connen ende moghen,

dat hu wille believen alle dese zaken considererende, up huwe gheminde ondersaten van deser huwer stede compassie ende ontfaermenesse t'hebbene, hemlieden stappans zendende officiers, in zulcker manieren als hu edele voorders, graven van Vlaenderen, ende ghy van andren tyden ghedaen hebt, sonder exceptie oft provysien van personen oft anderssins, alsoo 't van Gods ende rechtsweghen sculdich es te gheschiene, ende by der zelver huwer princelicker ghenaden hemlieden te hebbene over gheexcuseert van 't ghuent dat by den ghebreke vooren ghenoopt ghesciet es, ende onslieden altyts te beveelne huwe princelicke gheliefte te vulcommene, van den welcken wy, als huwe ghetrauwe ondersaten ende dienaren, ons altyts presenteeren ghewillichlic ende met goeder herten bereet, naer aermen cleenen vermoghene; biddende voort Gode van hemelrycke dat hy den zelven huwen edelen persoon altyts wille bewaren in victorien, ghesonden ende zalicheden. Ghescreven den XV^{en} van novembre anno een en vychtich.

Superscriptie: Harde, hooghe, moghende ende excellente prince den hertoghe van Bourgoyngnen, van Brabant, grave van Vlaenderen, etc., onse harde, gheduchte heere ende natuerlic prince.

$^{+}$ Subscriptie: Huwe onderdaneghe, ghewilleghe subgyten ende dienaren, scepenen van beede de bancken ende beede de dekenen van huwer stede van Ghendt, t'uwen princelicken beveelne altyts bereet. $^{+}$f° 39 r°

Hier naer volght een wapenynghe.

Item, tsdysendaechs den XVIe novembre, zo trac men in de wapene ter maerct met tsheeren bannieren(1) achtervolghende, hoewel datter noch gheen heere en was, der stede bannieren ende alle d'andere bannieren achtervolghende paeysivelic ende broederlic ende zonder eeneghe offentie, omtrent den XI hueren van den daghe.

(1) De bannier van den baljuw.

Hier wert een voorghebot huutgheleyt.

Item, aldus vergadert zynde, wart huutgheleyt dat hem nyement vervremden en zaude van deser stede, up fugytyf gherekent te zyne ende noch andere voorgheboden naer costume.

Hier wert Lievin Willemets ghecoren rechter van der stede by den drie leden.

Item, tsachternoens omtrent den vier hueren, wart ghecoren by zekere ghedeputeerde van den drie leden, een rechter ende justicier, ende die uutgheroupen up 't Hoochuus, gheheeten Lievin Willemets, om daer mede te berechtene van allen zaken naer de prevylegien van deser stede, totter tyt dat myne gheduchte Heere gheliefde zijne baelius ende dienaer hier te zendene; ende om dat hy doe nyet en was present, so was belooft, conste men ne nyet vinden oft wilder hy nyet toe verstaen, dat men eenen andren nemen zaude. Ende mettien scieden alle de bannieren ende 't volc weder broederlic van der maerct, alzo zy daer commen waren; elc track in 't zyne, maer bleven de wake haudende in huerlieder huusen(1) als te vooren.

Hier naer werdt anderwaerf een missive gheordonneert ende die ghesonden an den prince.

Item, tsnavens screef men ende zandt men weder te mynen gheducht Heere waert aldus:

Superscriptie: ‘Harde, hoghe moghende ende excellente prince, den hertoghe van Bourgoyngnen ende van Brabant, grave van Vlaenderen, etc., onsen harden, gheduchten heere ende natuerlicken prince.

(1) De huizen der neringen.

+ Harde, hooghe ende moghende, gheduchte heere ende natuerlick prince, alzo ootmoedelic ende onderdanichlic als ghetrauwe subgyten vermoghen ende zyn sculdich van doene, ghebieden wy ons in huwer princelicker correxie, dat sint den scrivene dat wy hu ghisteren screven, de ghestandicheyt van deser uwer stede, die ghy boven alle andre sculdich zyt te wetene als 't recht es, up den dach van heden, binnen derzelver huwer stede, huwe goeden lieden ghemeenlic van dien hebben gheweest ter maercte met huwer bannyeren, eendrachtelic omme de cause van den ghebreke van justicien dat zy met ghemeenen voyse langhe gheclaecht ende daer omme ghedoolt hebben mids der absentien van uwen baellius en andere officiers, die ten diversschen stonden ende so dicwille dat men 't costumelic zaude moghen, hemlieden vervremt hebben van hier ende als men begheerte ghehadt heeft te procedeerne by wette up de ghone die grootelic berucht ende belast hebben ghezyn, 't welc in God ende in de weerelt claghelic es ende onder huwe princelicke correcxie grootelicx in bejeghentheden van hu ende hu aerm ondersaten, die by dusdaneghen weghen zo lanc zo meer commen mochte in dolynghen. +fº 39 vº

Niet min, aldus metten bannieren vergadert wesende, zy en hebben nyement foortsche, noch overlast, noch eerch ghedaen, in woorden noch in faeyten, Gode lof, maer alleenlic ghepooght omme t'hebbene [recht], by den ghebreke van huwen voornoemden baellius ende officiers, welc ghebreck zy zeere beclaghen beede in rechte ende in justicie, ten fyne dat zy by ghebreke van dien nyet en werden in toecommenden tyden doende eeneghe zaken van foortchen, ghewelden oft andere onbehoorlichede, die principalic huwer princelicker ghenaden ende huwer goeder stede zoude moghen bejeghenen ende hemlieden met allen verdeerven ende destrueren, dat emmer zo uwe edele princelicke discretie wel beseffen mach, mids ghebreke van dien, by lancheden van tyden ghescepen zoude wesen te gheschiene.

Ende om dminste grief in dit te kiesene by den ghebreke vooren ghenoumt, zo hebben zy ghecoren eenen persoon by hemlieden ghenoumt Rechtere, de welcke zynen eed doen zal huwe rechten ende heerlicheden ende vryheden te bewaerne, huwe exploten ende vervallen te ontfane, rekenynghe ende bewys daer af te doene in tyden ende wylen, ghelyck uwe hoochbaelliu dat ghecostumeert es van doene, de rechten, vryheden, costumen, prevylegien ende usagien van deser uwer[+] voornoemde stede t'onderhaudene, omme met hem recht ende wet te doen in alle zaken, alzoo 't behooren zal ende alzo men van hauden tyden ghecostumeert heeft te doene, zonder uutnemynghen van personen oft yement te spaerne, ghelyck dat van rechtsweghen sculdich es te gheschiene. [+]f° 40 r°

Hebben oock dien in dese zake belooft bystandichede te doene met persoonen ende andersins, omme 't vulcommen van dien, emmer totter tyt dat huwe princelicke ghenade ghelieven zal hemlieden te voorsiene van uwen baellius oft dienaers, zonder limitacie ofte provysie, alzo uwe edele voorders, graven en de graefnedinnen van Vlaenderen, zaligher memorien, oyt ghedaen hebben ende ghy, een harde gheduchte heere ende prince, tot zekeren tyden haerwaerts dat zy ghestelt hebben gheweest by conditien, daer omme dese ghebreken ende dolynghen toecommen zyn, ghelyc vooren verhaelt ende ghenouch es, ende nyet by partielichede, al moghen eeneghe huwe princelicken persoon gheadverteert hebben, zo wel te bemoedene es, dat alzo wesen saude.

Want voorwaer ende alzo, harde gheduchte heere ende prince, zuldy 't vinden dat de wortele van alder trybulatien van deser stede binnen huwen tyt ghesciet, toecommen ende ghesciet es huut grooter scalcheden, listen ende bedechteden by eeneghe gheoorbuert, om haerlieder ghesynghulierde profyt, daer mede zy haestelic ende onbehoorlic rycke worden zyn, ten indere ende quetse van hu al vooren, die heere, meestre en prince zyt van dese voorschrevene stede, ende inghelycke van huwer justicien, die daer by in diversche manieren

grotelicx ghecorrompeert es ghesyn, ende oock van huwen aermen ghemeenen insetene, die daer inne onghereghelde lic ende abuselic mesleet hebben ghezyn. Harde, hooghe, moghende heere ende prince, wy huwe harde, ootmoedelicke dienare ende ondersaten.

Supplieren alzo ootmoedelicken ende onderdanichlic als wy connen ende moghen, huwer princelicker ghenaden, dat die wille ghelieven ons waerachticleyc beteekenen(1), 't welcke wy doen om beters wille ende alzo wij sculdich zyn van doene, al eyst aldus ghesciet, daer inne dat wy bedrouft zyn, te hebbene over danckelic ende om Gods wille compassie up ons, ende up alle huwe ondersaten van deser stede, in zulcker wys dat wy uwer ghenaden voortan moghen beleedt syn in+ rechte ende in justicien, sonder dissimulatie, ende ons en twyfelt nyet, ghy en zult altoes ghetrauwe volc +f° 40 v° vinden huwen princelicken persoon beminnende, boven, dat es naest God, die den zelven huwen princelieken persoon altoos verleene victorie, lanc leven met ghesonden ende zalicheden. Ghescreven den XVI^en^ novembre anno een en vyftich.

Huwe onderdaneghe subgite ende ghewillighe dienare, scepenen van beede de bancken, beede de dekenen van huwer stede van Ghendt, t' huwen princelicken beveelne altyts bereet.'

Hier gaet 't volc te weercke.

Item, tswuensdachs den XVII^en^ novembris(2), luudde de weercclocke, ende 't volc ghync al Ghendt dhuere te weercke, ende Guwy de Scautheete, die voorscepene van der kuere ghecoren was by den drie leden, dede doe zynen eed alzo men pleecht t'alf ougste te doene.

(1) *Beteekenen*, berichten, melden.

(2) De werkstaking of 'ledichganc' was op 26^en^ October begonnen en had dus drie weken geduurd, ziet *Kronijk van Vlaenderen*, D. II, bz. 115.

Hier comt Lievin Willemets, die rechter ghecoren was by den drie Leden, t' Scepenhuus.

Item, tsdonderdaeghs den XVIII[en] novembre, quam Lievin Willemets, die rechter ghecoren was, by toedoene van beede de dekenen dien ghehaelt hadden, in 't Schepenhuus van der kuere, ende daer deden scepenen van beede de bancken, midsgaders beede de dekenen, hem gaen staen in huerlieder presentie ter veynstren, daer men daghelicx pleeght te bannene(1), ende dede daer lesen by eenen secretaris ende huutroupen voor al 't volc, zyne commissie, alzo die ter maert hadde gelesen ghesyn. bezeghelt ende ghemaect alzoo 't behoorde, sprekende van woorde te woorde zo hier naer volght:

Dit 's de commissie(2).

'Wy scepenen ende raed van der stede van Ghendt, beede de dekenen, alle d'andere dekenen, ghezwoornen ende alle de goede lieden van der poortrien, neerrynghe ende weverien mitsgaders de vyf neerrynghen, 't welcke zyn de gheele drie Leden, over ende in den name van den gheelder stede ghemeenlic, doen te wetene allen lieden: uut dien dat onse gheduchte heere ende prince of zynen hoghen edelen raed ghelieft heeft, by grooter nyeuwicheden, te weerne ende af te nemene de baellius ende de dienaers van zynen weghen ghestelt[+] binnen deser stede, al te grootelic jeghen de rechten, prevylegien ende vryheden derzelver stede, ende nochtan hem oft zynen [+]f° 41 r° edelen rade in zyn absentie wesende in de stede, van

(1) *Te bannene*, de afkondigingen te doen.

(2) *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 150 r°: 'Item ghegheven Johannes de Sceppere den ouden ende Jacop zynen zone ten beveelne van scepenen in hooscheeden over haerlieder salaris dienst ende moeyte die zy ghedaen ende ghehadt hebben int ordineren van der commissie van den Rechtere metten schriftueren ende anderssins doe anclevende X sc. gr.'.

hem versouck ghedaen wesende van onsen weghen daer inne voorsien te werdene, ende daer naer verbeyt XIIII nacht lanc, naer 't verclaeren van prevylegien daer af mentioen makende, het en heeft hem nyet ghelieft daer inne te voorsiene, maer es dies ghebreckelic bleven, daermede de voorschrevene stede commen es alnu in grooten zwaren lasteghen dangiere ende vreesen, ende noch meer ghescepen waren te commene up datter nyet haestelik in voorzien en worde, alzo grotelicx van noden es; omme te belettene ende te scuwene de groote zware lasten ende inconvenyenten diere uutghescepen waren meer te rysene, ten laste van derzelver stede ende van den ghemeenen lande van Vlaenderen, dwelcke es een lant van rechter coopmanscepen ende van justicien, want men van Gods ende van rechs weghen altyts sculdich es te onderhaudene ende te oorbuerne recht, wet, justicie ende goeder pollicie zonder dissimulatie, alzo wel in baten ende profyten van ons gheduchts Heeren ende princen hoocheyt ende eerlicheyt, als up 't onderhauden van den rechten, vryheden ende prevylegien van deser stede:

Wy, by gebreke ende in de absentie van den baellius, zonder prejuditie van ons gheduchts heeren ende princen heerlicheyt, der vryheyt ende prevylegien van deser stede, ende voort, in bewaernessen van der heerlicheden ende rechten vooren verclaert, hebben gheordonneert, ghecommitteert ende ghestelt, om alle beters wille, ordineren, stellen ende committeren by desen presenten letteren, onsen gheminden vrient, Lievin Willemets, te wesene justicier ende rechtere in de stede van Ghendt ende al datter toebehoort, ende hebben hem ghegheven ende gheven vulle macht, recht ende wet te doene ende doen doene binnen Ghendt ende in al datter toebehoort, ende al te doene dat een goet ghetrauwe justicier ende rechtere sculdich es te doene ende dat zyne officie toebehoort naer de prevylegien, rechten, vryheden, costumen ende usagien der voorschrevene stede; voort ons gheduchts Heeren rechten, vervallen, exploten ende profyten, upheffene

ende ontfane te ons gheduchts Heeren behouf, ende datte ghedurende tot onse gheduchte Heere ende prince believen zal baellius van zynen weghen te stellene alzoo 't behoort. In kennesse ende oorconscepen der waerheid ende onder den grooten zeghele van zaken deser stede van Ghendt huuthanghende. Den XVIII[en] novembris anno LI.'

Dit ghelesen, zo dede hem dezelve secretaris up een cruuce[+] in de veynstre blootshoofts staende, voor al 't volc doen ende zweeren den eed hier naer volghende: [+]f° 41 v°

Den eed[(1)]*.*

'Dat zweerdy, gherecht justicier ende rechter te zyne in de stede van Ghendt ende dat daer toe behoort, naer d'inhaude uwer commissie by den drie leden van deser stede ghecommitteert, mids der absentien van den baellius, de heleghe kercke in rechte te haudene, onsen gherechten Heere den grave van Vlaenderen zyne recht en signorie te haudene, de privylegien ende vryheden van der stede te haudene, weduwen ende weesen, aerme ende rycke in rechte te haudene ende al te doene dat een goet gherechte justicier ende rechter sculdich es te doene, totter comste van den Heere, ende al den tyt dat ghy 't wesen zult, naer huwe vroeschepe, naar uwe wetenthede ende naer huwe macht. Alzo moet hu God helpen ende alle Gods heleghen. Actum ut supra.'

Hier werden by scepenen van Ghendt de prelaten hier naer verclaerst om die te zendene an den prince.

Item, 't saterdaechs den XX[en] novembris waren, ten verzoucke van scepenen van beede de bancken ende beede de dekenen, commen te Ghendt, myn heere van sente Pieters[(2)],

(1) Mits enkele noodzakelijke wijzingen, is dit de tekst van den eed door den baljuw gewoonlijk gezworen; ziet Fr. de Potter, *Gent*, D. I, bz. 321-2.

(2) Philippe Conrault (1443-1471); Van Lokeren, *Chartres et Documents concernant l'albaye de S[t]-Pierre*, D. II, bz. LXV sq.

sente Baefs, Baudeloo[1], Nyeneve[2], Gheertsberghe[3] ende Dronghene[4] ende eenighe edele, te wetene, myn heere van Praet[5], Arendt van Scoorisse, de joncker van Boelaer, ende eeneghe smale steden, casselrien van deser stede, ghelyck Cortrycke, Audenarde, Aelst ende Gheertsberghe ende meer andre, de welcke, metgaders den pryoor van den Chartruesen by Ghendt[6], ende Ynghelram Hauweel[7], dlast aanveerden ende trocken by den prince om beters wille ghelast metter instrucxie hier naer verclaert:

Instrucxie.

Instrucxie omme de prelaten, edele ende ghedeputeerden van eeneghe steden deser casselryen van Ghendt, jeghenwoordelicx treckende by onsen harden gheduchten heere ende prince, up 't versouck ende inneghe begheerte van scepenen van beede de bancken ende beede dekenen, over de goede lieden ghemeenlic van den drie leden deser stede.

'Al vooren, myne gheduchte heere ende prince te doene ende te bewysene met grooter ootmoedicheden ende onderdanicheden de reverentie ende weerdicheden in recommandatien ende anderssins diere toebehooren.

[+] Daer naer, hoe by ghebrecke van justicien langhe gheweest heeft binnen deser zyne stede vele groote dolynghen, abuisen ende ketivicheden daerinne ghesciet ende gheresen zyn, specialic by den absentien van zynen baellius ende dienaers, die hemlieden dicwil gheabsenteert hebben ende noch ter tyt absent zyn. [+]f° 42 r°

(1) Jan Blockschoemakere; deze abdij ligt op het grondgebied der gemeente Sinaai.
(2) Jan Beverlinck, van de abdy van de HH. Cornelis en Cyprianus te Ninove.
(3) Adriaan Kimpe, der abdij van St-Adriaan te Geeraardsbergen.
(4) Jan Voet, abt van Drongen; zie *Gallia Christiana*, D. V, passim.
(5) Jan van Vlaenderen, heer van Praet en van der Woestijne, bastaard kleinzoon van Lodewijk van Male.
(6) Jacob Ruebs.
(7) Klerk der keurbank.

Ende al eyst dat dezelve dienaers weder commen hebben binnen der stede, nochtans es dat gheweest by provysen ende conditien, zo dat justicie nyet playnelic noch vulcommelic heeft moghen hebben hueren cours, want dezelve officiers up eeneghe gheprocedeert hebben te wette ter pugnytien ende correcxien van hemlieden, ende up andere en hebben zy niet willen procederen, dies nochtans vermaent ende verzocht wesende, 't welcke openbaerlic es jeghen God ende alle rechten, mits dat men generalic recht ende wet sculdich es van doene alzo wel up den eenen als up den anderen, zonder huutnemynghe van personen.

Ten occoysoene van welcker absentien van den officiers ende by ghebreke van justicien, diversche personen, nyet vreesende by dien punytie noch correcxien, hebben ghemaect vele upstellen jeghen de rechten, prevylegien, vryheden van der steden, daer vele lieden in hebben gheweest ende noch zyn ghemoeyt, ende onder d'andere, zy hemlieden onlancx vervoordert hebben vier personen heesschers te bedienene, over een zyde voor scepenen van der keure in Ghendt jeghen Janne Goetghebuer, dekin van der weverien in dien tyt, over andere, ter causen van zekeren onredelicken ontfanghen, die zy hem anzeyden, ghedaen ende ghehadt hebbende in 't ambacht van der weverien, contrarie den hauden rechten van denzelven ambachte; in welcke handelynghe dezelve heesschers, die waren Pieter Tyncke, Lodewyck D'Hamere ende noch II andere, ooc angheseyt was dat sy onbehoorlicke ende ongheoorloofde vergaderynghe ghemaect hadden by daghe ende by nachte om beroerte te makene hier in stede, 't welcke was crisme haren lyve angaende; verzochten mids dien dezelve twee heesschers ghevanghcn t' hebbene ende waren mids denzelven tichte by den baelliu in vanghenessen gheleyt, ende daer naer informacien up ghehoort ende up oorconscip.

Up 't welcke scepenen sauden gheprocedeert hebben in justicien, alzo daertoe ghedaen ende behoort zoude hebben,[+] ne hadde ghedaen zekere lettren van verbode, die quamen

[+]f° 42 v°

van ons voorschrevene gheduchts Heeren weghen, mids dat de voorschrevene heesschers vordere intert[1] van den voorschrevene questie hem ghepresenteert, gheconsenteert ende ghewillecuert hadden te rechte te stane van 't ghuent dat voorschreven es voor scepenen voornoemt, als poorters van der stede van Ghendt, belovende hemlieden nyet te ghehelpene met eeneghen brieven van onsen gheduchten Heere, alzo een acte die daer af rustende onder edelen ende weerden Mer Gheeraert van Ghistele, ruddere, hooghe baelliu in dien tyt van der voorschrevene stede, breedre inhaut ende verclaert[2].

Welck verbot commen zynde ter kennessen van den goeden lieden deser stede ende oock dat de baellius ende andere dieners van myns gheduchts Heeren weghen hem gheabsenteert hadden van den zelvere, zy begheerden voort gheprocedeert te hebbene in justicie metten voorschrevene twee personen, ende overmids dat hem dies scepenen weygherde, mids den voorbode van onsen gheduchten Heere, zo was de zake beleet by beede de dekenen ende by den ghemeente van der stede, in zulcker wys als dat dezelve personen up huer verkennen ende verlyen ter justicien gheexecuteert waren.

Naer der handt hebben dezelve inzetenen ter maerct gheweest met 't 's Heeren banniere, der stede banniere van den ambachte ghemeenlic, paeysivelic, zonder yement yet te mesdoene oft eeneghe foortsche, overdaet of ruuthede up eeneghe personen oft up hare goedynghe te orbuerne, ende hebben aldaer begheert eenen persoen t' hebbene daer mede dat scepenen elc recht ende wet mede doen zouden, omme meerder inconvenyent te scuwene, ende hebben ghecoren eenen Lievin Willemets, ende die huutghegheven zynde, vertrocken weder van der voorschrevene maerct elc in 't zyne.

Ende zo zaen[3] als hy ghecoren was, maecte hy hem terstont absent als de ghene die by gheender manieren anveerden en wilde ende dede doen vele groote excusatien in

(1) *intert*, onderzoek.
(2) Zie hooger bz. 131.
(3) *Zoo zaen*, zoo haast.

diversche manyeren om daer af te ontghane, up dat hy hadde gheconnen ende ghemoghen; ende hoewel dat hy daer toe grootelicx es bedwonghen gheweest by der moghentede van[+] den commune van Ghendt, ne zaut's, om gheens bedwancxs wille dat up hem ende up zyn goet hadde moghen ghesteecken, anverdt hebben, ne ware principalicken om drie poynten; d'een, uut vreesen die hy hadde, hadden eeneghe inconveniente gheschiet by zynder absentie, dat myn gheduchte Heere daer zaude moghen werden vergramt, hem die legghende te laste; tweden, omme 't volc eenichsins te payene ende te doen cesseerne van meer beroerten; 't derde, om tyt t' hebbene omme binnen middelen tyt myn gheduchte Heere gheinformeert te zyne, omme daer up te impetreerne zyne gratie ende voorzienichede, hopende dat die zo haestelic gheschien zoude dat hy in zyn regiment gheen bewint van explote noch andersins der heerlicheyt van mynen gheduchte Heere anclevende, hebben zaude. [+fo 43 vo]

Emmer, uuterlic dat hy binnen derzelver tyt daer up saude moghen weten tsprincen beliefte, want wies[1] hy ghedaen oft anveerdt heeft, hy in gheender manieren noynt en was in advyse oft wille contrarie dien te doene, als 't recht es. Hier up heeft hy dlast anveerdt ende den eed ghedaen ter veynstren, openbaerlic voor 't volc, ghestaeft by eenen secretaris, mids dat de goede lieden van der wet ende andere nyet en hebben willen doen doen den eed in de vierschare by den cleerck van den bloede[2], alzo ghecostumeert zyn te doene tsprincen officiers, omme dieswille hem zulcke eere ende weerdichede biedende als dezelve myns gheduchts Heeren officiers, om dat men te min jeghen zyne hoocheyt ende d'eerlicheyt gaen oft saude, begrypende denzelven eed aldus: dat zweerdy, etc. hy staet voor oghen.

In dese handelynghe ende beleedt kennende de goede lieden van Ghendt ghemeenlic, hoe wel dat zy 't ghedaen

(1) *Wies*, wat.
(2) Alsdan Lieven Zoetamijs.

hebben in meenynghen te vervoorderne justicie, daer zy als by ghemeene voys langhe naer gheroupen ende ghepooght hebben ende noch doen, dat zy hem grotelicx ontreghelt ende ontweeght hebben ende anders ghedaen dan behoorlicken ende sculdich zyn ende hadden gheweest van doene; alvoren, in 't ghuent dat zy de exame ende daer naer de justicie up de twee personen ghedaen hebben zonder 't byzyn van zynen baellius ende andere officiers, ende dat zy, al eyst dat dezelve baellius ende officiers absent waren, daer up nyet en hebben verbeyt zyne princelicke remedie ende voorzienichede, 't welcke zy emmer sculdich hadden gheweest van doene; anderwaerf, in de vergaderynghe ghehauden in hare huusen, ende ten derden in te ghane ter maerct met haren banieren ende in alzo verre[+] als zy in der manieren vooren ghenoopt ende in al 't ghuent dat daer ancleeft ende dat daer uutghespruut es, [+fo 43 vo] mesdaen ende begrepen hebben, dat's hemlieden ende elcken zonderlynghe met goeder gheheelder herten leet.

Suppliert hier up zyne goede lieden ghemeenlic van zyne stede van Ghendt hem harde moghende ende hooghe onse natuerlicke prince ende heere ende zy de ghedeputeerde zyne oodmoedeghe dienaers, in den name van hemlieden, mids dat zys van hemlieden vriendelic ghebeden zyn, met alzo grooter onderdanickeyt, begheerten ende ootmoedichede, als zy ende de ghedeputeerde connen ende moghen, dat syner princelicker ghenaden, om Gods wille ende te deser haerlieder ootmoedeghe supplicatie, ghelieven wille hemlieden de mesdaden, mesgrype ende onbehoorlichede die zy aldus ghedaen ende gheperpetreert hebben, met aldies ancleeft, te verghevene ende baellius ende dienaers te zendene binnen zynder voorschrevene stede zonder provysie, limitacie oft exceptie van persone, ghelyc van houts ghecostumeert es gheweest.'

Met dese instrucxie de zelve ghedeputeerde wech zynde naer mynen gheduchten Heere, zo wart ten Scepenenhuus huutgheleyt dit naervolghende voorghebot:

'Om dieswille dat alle onduechdelicke zaken upwaert

commen zauden ende nyet blyven onghecorrigiert, zo ghebieden wy van tsgraven ende ons princen halven, ende tsrechters ende van scepenen halven, dat alle manieren van persoonen, zy gheestelic oft weerlic, oft van wat state oft conditien dat zy zyn, die huere, myede(1) oft eeneghe corruptien eeneghe personen ghegheven hebben, 't zy scepenen, pentionarissen, cleercken, beede de dekenen oft eeneghe andere persoonen wie dat se syn, commen voor de XII personen daer toe ghecoren(2) ende gheordineert van den drie Leden weghen van deser stede. omme verclaers te doene van dies men hem vraghen zal, te wetene, die insetenen zyn van deser stede binnen acht daghen ende de ghuene die afsetene zyn binnen XIIII nachten eerstcommende, om daer af recht te gheschiene, alzoo 't behooren zal; ende by alzo dat yement in ghebreke ware die corruptie ghegheven hadde ende dat nyet ter kennesse en brochte ende dat quame ter kennesse, scepenen sauden se corrigieren dat hy spieghel ende exempel wesen zaude alle andere van ghelycken hemlieden te wachtene. Actum XX^en^ novembris anno een en vyftich.'

Wonderlick dynck.[+]

[+]f° 44 r°

Item, tsmaendaechs XXII^en^ novembris quamen te Ghendt Daneel Sersanders, Lievin De Pottere ende Lievin Sneevoet, up een gheleede van zes weken dat zy zeyden hebbende van den prince(3).

Item, tsdycendaechs was 't volc murmurerende ende grootelicx beroert in 't zenden van den voorschrevene ghedeputeerden(4), ghedaen zonder haerlieder consent oft weten, ende sonderlynghe om eeneghe zaken, die zy verstonden hemlieden in laste ghegheven zynde; waeromme scepenen ende beede

(1) *Myede*, gift, belooning.
(2) Zie hooger bz. 148.
(3) Zie ook de *Kronijk van Vlaenderen*, D. II, bz. 116.
(4) Van 20^en^ November, zie bz. 165-166.

de dekenen zonden haerlieder letteren aen dezelve ghedeputeerde haestelic, daer af d'eene, de principaelste, hier naer ghescreven staet.

Copie van der missive an de ghedeputeerde.

‘Eerweerdighe heere ende vaders in Gode, edele ende moghende heeren, eersame ende gheminde vrienden, alle jonstelicke groetenesse voorscreven, ghelieve ulieden te wetene dat sindert onsen lesten scrivene an hulieden, wy verstaen hebben dat de goede lieden van deser stede in meenynghen zyn ende wille hebben te procedeerne oft doen procedeerne by rygoruesen weghe up eeneghe van den ghevanghenen ligghende in Chastelet, niet jeghenstaende dat wy dat neerstelic met allen weghen ende middelen pynen te belettene ende uuterlic zauden gheerne de zaken in delaeye ghestelt hebben tot hulieden comste, 't welcke wy zeere duchten dat nyet en zal connen gheschien.

Dus dynct ons grootelic van noode dat ghylieden met alder neerste laboreert omme audientie ende expeditie te vercryghene, want ghy wel weet ende overdyncken muecht den dangier ende last diere an alle zyden ancleven mach bet voort[1].

Eerweerdeghe heere ende vaders in Gode, edele ende moghende heeren, eerzame gheminde vrienden, wy hauden wel in uwe verssche memorie hoe dat wy hulieden by den voornoemden onsen lettren beteekenende dat de inzetenen van de voorschrevene stede, die vernomen hebben de conclusie[+] ende 't slot van der instructie, nyet en willen kennen eeneghe mesdaet breedre noch andersins dan hy in zulcker voormen als dezelve onse lettren begrypen, nopende daer toe diversche redenen die wy hulieden daerinne niet ghenopen en consten mits de corthede van den tyde. [+]f° 44 v°

Eerst 't ghuent dat zy ghedaen hebben, zy moeten doen by noode omme meerdere inconvenyenten te scuwene, want al

(1) *Bet voort*, verder.

hadde de stede in zulcker dispocitien ghebleven, de insetene van diere hadden gheweest zonder ordene oft reghele ende elc hadde willen zyn meestre, daeromme dat vele inconvenients hadde moghen commen; dus dochte hemlieden oorbuerlic ende van node dat zy cosen eenen daer by dat 't volc mochte bestiert zyn tot dat de prince daerinne voorzien saude.

Ende anderwaerf, zo hebben zy ghelaten te zendene an den coninc van Vranckerycke, haren souveraynen heere, omme van 't ghuent dat voorschreven es provysie van hem te vercryghene, ten fijne dat gheen ghescil daer uute rysen noch spruten en soude tusschen den coninc ende onsen prince, welcke redenen ende motiven wy hulieden beteeckenen onder hulieder correcxie, te dien hende dat ghy die in 't proponeren ende beleeden van huwer materie allegieren ende nopen mueght up dat hulieden orbuer dynct, midsgaders meer andere die huwe voorzieneghe wysheyt bet consuleren mach dan wy zouden connen overdyncken. Eerweerdeghe. Actum, etc., XXIIIe novembris anno LI.'

Veranderthede van den rechtere.

Item, tswoondaechs den XXIIII^{en} novembris was 't volc elc in 't zyne vergadert up 't ghuent dat Daneel Sersanders, Lievin De Pottere ende Lievin Sneevoet hemlieden.....[1] ende vraghende oft zy yet wilden an mynen gheduchten Heere, zy sauden 't gheerne overdraghen, ende hoopten dat by middele van den grave van Stampes[2] ende andere wel ghenomen zyn zoude; waeromme 't volc, anghesien dat die persoonen hem zelven noch nyet te vullen en hadden connen ghehelpen, want zy maer gheleeden[3] en hadden, uutnemende zeer beroert waren, roupende al om justicie[4].

(1) Hier is een woord weggevallen.
(2) *Stampes*, Etampes; Jean d'Etampes, kozijn van den hertog en zijn algemeen kapitein in Picardië (1415 + 1491).
(3) *Gheleeden*, vrijgeleiden.
(4) 'Sy moesten haestelyc weder wech', zegt de *Kronijk*, D II, bz. 116.

Item, up dien dach waren ghevaen Joos Pyl, Jan De Cooman ende Jacop Meyeraert[1], ende al was 't zo dat 't volc bleef by+ huerlieder motiven, nochtans Lievin Willemets, de rechtere, en wilde gheenen intert doen, mids dat hy verbeyde[2] de andwoorde, +f° 45 r° die de ghedeputeerde brynghen sauden van den prince, ende by diversche andre poynten hem dies refuserende, biddende ende altyts tenderende om te zyne verlaten[3].

Up den zelven XXIIII^en^ novembris tsnavents, was ghesonden een lettre an den prince om den grooten noot diere toe was, inhaudende aldus:

'Harde, hooghe moghende prince, met alzo grooter ootmoedicheyt, onderdanicheden ende jonstegher herten als wy connen ende moghen ende ghetrauwe subgyten zyn sculdich te doene, gbebieden wy ons aen huwen harden edelen princelicken persoon, beteekenende denzelven, onder huwen princelicke correcxie, dat de ketivichede ende dolynghe wesende binnen deser uwer stede die groot zyn danof by huwer princelicker ghenaden by onse andere lieden gheadverteert hebben, alzo wy waren sculdich te doene, zoo lanc zo meer wassen ende vermeerssen van daghe te daghe, dat claghelic es ende deerlic ende dat vele grote inconvenienten, grieven ende onbehoorlicheyt, daer 't God af verhoeden wille, ghescepen zyn daer uute te sprutene, ende dit al in ghebreke van justicien ende de absentie van uwen baellius ende andere huwe dienaers te zendene, wertter nyet haestelic by uwer princelicke ghenaden inne voorzien ende gheremediert van andere uwen baellius ende dienaers te zendene, want hu ghemeen volc met eenen ghemeenen voyse roupt op 't ghebreck van justicien omme dat ghebetert t'hebbene, ende al haer occoyson daer up nemende en de funderende es. om vele groote mesdaden, quaetheden ende ercheden in diversche manieren bevonden,

(1) Drie oud-schepenen in 't jaar 1444-45, beticht van knevelarij; zie *Kronijk*, loco citato; *Memorieboek*; D. I, bz. 232, en alhier bz. 177

(2) *Verbeyde*, verwachtte.

(3) *Verlaten*, ontslagen.

ende die men noch meer ghescepen es te bevindene, ghepugnyert ende ghecorrigiert t'hebbene, alzoo 't behoort.

Zegghende dat groote cause daer toe heeft ende ne willen by dien in gheender manieren van der punytie ende correcxie nyet scheeden, ende hebben, om daer toe te commene, zonder aflaten oft yement te spaerne, ghesloten al nu morghen nuchtent te kiesene eenen andren persoon rechter te zyne in de stede van Lievin Willemets(1), mids dat dezelve Lievin nyet en heeft gheprocedeert up de mesdadeghe persoonen ter voornoemde pugnycien ende correcxien, by denwelcken in de+ ghebreken voorschreven riguer van justicien ghedaen zaude moghen werden, ende de ghevanghene persoonen in grooter vreesen, dangiere ende vele onbehoorlicheden gheschien mochten ende emmer toes gheschiet hadden, ne ware de gratie Gods ende 't groot verstant van eeneghen. +fo 45 vo

Ons harde, hooghe moghende heere, enz. Wy huwe harde, ootmoedeghe, onderdaneghe subgyten, die huuter ghenaden in gheener wys sculdich en zyn te verzwyghene de waerheyt, adverterende derzelver huwer ghenaden warachteghelic van der jeghenwoordegher ghestandicheyt van uwer voornoemde stede, ende oock dat in onse macht nyet en es langher 't volc te beleedene, het ne zy dat huwen princelicken persoon compassie ende ontfaermen hebben wille up huwe inzetene zelve, voor hooghen hebbende dat hu voorschreven volc, om beters wille ende huut noode, by der ghebreken voorschreven ende absentien van uwen voorschrevene baellius ende dienaers, eenen rechter ghecoren hebben, om meerdere grieven ende inconvenyenten te scuwene, alvooren om dat zy nyet zyn sauden zonder reghele, oordene ende beleet, want anders elc hadde willen meester zyn ende useren willen cracht, foortse

(1) Willemets werd dus na acht dagen afgesteld als rechter; *Stadsrekeningen over* 1451-52, fo 205 ro: 'Item ghegneven Lieven Willemets ten beveelne van scepenen als Rechter ende Justicier VIII daghe tyts gheweest...'

ende ghewelde, nemynghe ende andere onredelichede jeghen Gode ende recht; ende anderwaerf, al eyst dat zy provysie hadden moghen hebben van den coninc, zy hebben dezelve provysie ghelaten, uut duchte ende vreese dat zy hebben gheconsidereert dat zy by dien eeneghe questie hadden moghen toebrynghen tusschen denzelven conync ende huwen hoghen edelen persoon, dwelcke zy noode doen zauden, als 't recht es, annemende mids desen ende om te min te doene jeghen huwe hoocheyt ende heerlicheyt, de maniere vooren ghenoopt, die ghy, harde. hooghe ende moghende, etc., alleenlic t'huwer edeler discretien ende ghelieften remedieren ende bewaren moght.

Supplierende mids desen, uwer hoogher princelicker ghenade, dat ghy die een heere zyt ende prince vermaert van rechter degher(1) justicien ende van grooter ontfaermicheden, alzo ghy ons dat ende andere te diverschen waerften wel betoocht hebt, ghelieven wille, by uwer goedertierer gratie+ ende om Gods wille, compassie ende ontfaermen van ons, in desen grooten druc, ellende ende ketivicheden, te +fo 46 ro
hebbene, ende ons nyet meer te latene ghepriveert van uwen baellius ende officiers, maer te zendene dezelve uwe baellius en officiers, daermede dat men elcken playnelic recht ende wet doen moghe naer de rechten, wetten, prevylegien, costumen, vryheden ende usagien van deser uwer voorschrevene stede ende huutnemynghe van persoonen, alzoo 't behooren zal, by den welcken wy hopen ende vulcommelic betrauwen, zonder eeneghe twyfele daer in te maekene, dat alle zaken wel ghesticht ende by rechte beleedt zouden werden ende elc te vreden ghestelt, zonder ten zelven officie yemende te promoveerne oft stellene die ghebreclic hebben ghezyn hier recht ende wet te doene van allen zaken naer 't bevanc van haren eede, want zulcke ghebreckeghe persoonen naer huut-

(1) *Degher*, volkomen, zie Verwijs-Verdam, *Middelnederlandsch Woordenboek*, D. II, kl. 104.

wysen van den prevylegien deser stede, die ghy in uwen princelicken persoon, alzo ghy ten diverschen waerften ghezeyt hebbende, onderhauden wilt ende doen onderhauden, danof wy by uwer ghenaden onderdanichelic ende jonstelic bedancken, nemmermeer sculdich zyn meer dezelve officien te bedienene.

Voort beteeckenen wy huwer ghenade, omme derzelver van al vulcommelic gheinformeert te zyne, dat hier naer der noenen ghevanghen zyn drie persoonen, scepenen gheweest, om dat zy in haer scependom lieten incommen ende jeghen recht ende zekere ordonnancien ende costumen voortyts ghemaect by den drie Leden van deser stede, eenghe persoonen die verbannen waren van zoendync brake. Harde, hooghe, edele ende moghende gheduchte heere ende natuerlic prince, wy bidden Gode van hemelrycke dat hy hu gratie verleene ons hier inne te voorziene ende te remedierne, als wy ende alle de goede lieden ghemeenlic huwer grooter ghenaden vulcommelic betrauwen, ende dat hy uwe harde, hooghe moghende, edele princelicken persoon altyts bewaren wille ende nemen in zyne Goddelicke protecxie. Gnescreven den XXIIII[en] novembre, anno LI.'

Item, tsdonderdaechs den XXV[en] novembris, zo wart, om 't volc te zwichtene, ghenaelt by beede de dekenen huuten Saucelette, Lievin Boone, mets[(1)], die daer ghevanghen gheleyt was, zo voorschreven es[(2)], ende brocht zynde in 't Scepenhuus[+] van der kuere, omtrent den zes hueren van den avende, was brocht ter veynstre daer d'andre rechtre voorschreven zwoer. Ende daer zeyde hy ende gaf te kennene voor al dat volc zelve metter mont, eer hy eed dede, dat hy grootelicx ghebeden hadde om dies verdreghen te zyne ende badt elcken naer dat hy 's nyet verdreghen zyn en mochte voor hem te biddene. [+]f° 46 v°

(1) Oud-deken der metsers in 1434 en 1419; als erfscheider had hij zich aan knevelarij plichtig gemaakt, werd daarom op 1[en] November gevangen en lag als nu in 't gevang.

(2) Bewijs dat zijn naam op bz. 135 hooger werd vergeten in de lijst der aangehoudene personen.

Voort badt ende verzochte hy, ware hem yements zyns beclaghende oft hem yet upzegghende, dat men dat dade eer hy zwoer, want het ware scande saudy rechtere over andere ende hy besmedt zelve ware. Doe zeyde de secretaris van scepenen van der kuere hoe dat de zelve Lievin Boone hadde ghestelt souffysanten zekere als nu elcken te rechte te stane ende hem nyet te vervremdene van deser stede ende belooft noch beteren zekere te doene, als men 't begheert, ende dat hy daer up ontsleghen was huuter vanghenesse, ende ghecoren zelve rechter te zyne in de stede van den andren, mids dat ten uutroupene van den andren ter maerct gheseyt was wildy er nyet toe verstaen, dat men nemen zoude eenen andren.

Ende doe zo staefde(1) de secretaris hem den eed ghelyck d'andere ghezwoorn hadden ende zo vele meer dat hy hem nyet vervremden en zaude van deser stede zonder 't consent van den goeden lieden ghemeenlic. Ende doe viel de zelve Lievin ter stont up zynen knye en badt daer elcken dat zy hem ghetrauwe zyn wilden, hy zaude hemlieden ghetrauwe zyn.

Exame.

Tsvrindaechs den XXVI^{en} novembre leedde hy overe ter exame Heynderic De Drooghe ende Jan De Smet, *alias* Bels, present scepenen, met welcken interde 't volc som versoette(2) totter comste van den ghedeputeerden.

De andwoorde van den ghedeputeerden.

Up Sente Andriesdach, den lesten novembre, waren de voorschrevene ghedeputeerde van den prince ende wart daer omme vergadert de collatie, ter welker zy updaden voor andwoorde dat ons gheduchte heere hier zenden zaude baellius,

(1) *Staefde*, zeide voor.
(2) *Som versoette*, zich een weinig bedaarde.

wilde men scheeden uuter waken[1] ende den heere ende der wet laten gheweerden up haren eedt, ghevende daerof hare lettren van verzekertheden met meer woorden, enz.

Item, ter zelver tyt ghaven scepenen van beede de bancken+ te kennene dat elc overzien zoude wie in 't zyne hem fugityf ghemaect hadde, ende dat daer up elc overbrynghen zoude wat men daer mede doen zoude. +fo 47 ro

Item, de rechtre wilt dat scepenen eed daden dat zy nyet vervremden en zauden van deser stede, ghelyck hy ghedaen hadde; daer up zy antwoorden dat zy de stede bezworen hadden ende sauden haeren eed quyten.

Voort ghaven scepenen te kennene dat zy gheconcipiert ende gheraempt hadden een advys daer up elc wel trecken mochten te weercke ende gaen uuter wake, ende hadden daer of ghedaen maken drie brieven evenghelyc, daer af eenen ghelesen was ende luut aldus:

Copie van den brieve.

‘Allen den ghonen die dese presente letteren zullen zien oft horen lesen, scepenen van beede de bancken, beede de dekenen ende alle de goede lieden ghemeenlic van den drie Leden deser stede van Ghendt, saluut ende alle vrientscepen. Wy doen te wetene dat, uute dien dat binnen zekeren tyden haerwaerts de baellius ende andere officiers ende dienaren der zelver hemlieden te diverschen waerften hebben gheabsenteert ende vervremt van dien, by den welcken ende alle de insetenen derzelver stede hebben gheweest ende gheleeft in grooter vreesen en tribulacien ende verdriete, ende zyn by dien gheschiet vele belettynghen van justicien ende wettelicheden, ende sonderlynghe by 't ghuent dat zy onlancx, naer dat eeneghe persoonen, poorters van deser stede. hemlieden hier in ghevought ende ghepresenteert hadden te rechte ende te wette

(1) Geene gewapende wacht meer houden in de neringhuizen.

te stane ende punytie ende correcxie te ghenyetene van al 't ghuent dat men up hemlieden zaude moghen bevinden naer de wetten. rechten. prevylegien, vryheden, costumen ende usagien van der zelver stede, ende daer up openbaerlic in opene cameren, ter presentien van vele volcx ende van den voorschrevene baellius, officiers ende dienaers, intert van wette ghedaen, nu lestwaerf hemlieden vervremt ende gheabsenteert hebben.

Om welcke zaken, wy ende de goede lieden ghemeenlic van den drie Leden der voorschrevene stede huut node hebben[+] gheweest om zulcke beletten, grieven ende quetsen te willen scuwene ende verhoedene. ooc om de voordernesse van justicien ende om 't onderhauden van den rechten, prevylegien, vryheden, costumen ende usagien daer vooren verhael af ghedaen es, vergadert in haerlieder huusen van neerrynghen en ambachte ledichganc ghemaect, examen ende executie van lyve up persoonen ghedaen om haerlieder verdienten die zo groot waren dat zy nyet en waren verghevelic alzoo 't openbaer es naer 't verkennen ende verlyen van den zelven persoonen, ende van daer voort met ons gheduchts heeren bannieren ende der stede bannyeren ende haerlieder alder bannyeren ter maerct, daer zy eendrachtelicken ende ghesaemdelicken coren eenen rechtere, gheheeten Lievin Willemets die was ghedaen doen ter veynsteren openbaerlic zynen eed, alzo hier vooren staet, om by der absentie van den voornoemden baelliu, officiers ende dienaers met hem van allen zaken recht ende wet te doene naer den huutwysene van den voornoemden prevylegien, vryheden, costumen ende huusagien, ten fyne dat zy nyet en zauden leven noch wesen zonder reghele, ontsien ende wet, want anders, by den ghebreken ende absentie vooren ghenoumt, vele persoonen zonder ontsien hadden moghen beseghen[(1)] foortche, ghewelt. wille ende overdaet in vele diversche manieren jeghen Gode ende recht, danof groote griefven, quetsen ende

[+]f° 47 v°

(1) *Beseghen*, gebruiken.

achterdeelen onverwinnelic hadden moghen gheschien binnen deser voornoemde stede, ter destructien ende bedervenessen van diere, dat claghelic ende deerlic ware.

Hebben oock, zint dien rechter aldus ghecoren, by zekeren ghebreken in hem wesende van te procedeerne, af ghedaen ende eenen and en in zyne stede ghestelt, gheheeten Lievin Boone, ende hem in der ghelycken eed ghedaen doen; zo eyst dat by overeendraghene van ons scepenen van beede de banken, beede de dekenen ende de goede lieden van den drie Leden deser stede, overmeerckende dat dese zaken aldus ghedaen toecommen ende gheschiet zyn, uut noode ende om de redene hier vooren verclaerst, ende by dien generael ende anclevenen alzo wel den meesten als den minsten ende nyement byzondre;[+] oock ansiende ende voor ooghen hebbende dat boven ende contrarie den inhebbene van zekeren lettren van remissien[(1)], [+]f° 48 r° t'andren tyden ghegheven by onsen voorschrevenen gheduchten heere ende prince, van wapenynghen die doe ghescieden binnen deser zynder stede, sommeghe persoonen gheweest hebben gheexecuteert van den live, andere verbannen ende anderssins ghepugnyert ende verjaeght, dwelcke was openbaerlic jeghen recht ende mids dien wel behoorlic es daer in zo voorsien ende gheremediert te zyne omme de bewaernesse van elcken dat van ghelycken nyet meer en gheschiede

Ghesaemdelic ghesloten es dat, up dat zo ware dat men nu in toecommenden tyden omme de voornoemde vergaderynghe ende gheschienesse oft om yet dies daer an cleven mach, yemende van den voorschrevene drie Leden, het ware scepenen van beede de bancken, beede de dekenen, beede de rechters aldus ghecoren, haerlieder dienaers oft eenighe van den commune van den zelven drie Leden, groot oft cleene, wie hy zy oft wie zy zyn, nyement uute ghesteken noch ghesondert, daden eeneghe ansprake, beledt, achterdeel, grief of overlast,

(1) Namelijk de genadebrief van 23 April 1437 door Philips aan de Gentenaars na den grooten opstand verleend, afgedrukt verder op blz. 201 vlgde.

in live noch goede, binnen deser stede oft daer buten, dat wy ende de voornoemde drie Leden dat zullen hell en wederstaen ende den ghuenen bescudden die men overlast, moeyte, grief oft belet daer omme dade oft leelichede bode, met lyve, goede ende met al onser macht, zonder dies te zyne in eeneghen ghebreke. Ende hebben 't aldus, ende alle de goede lieden ghemeenlic, van den voornoemden drie Leden over ons ende onse naercommers toegheseyt ende ghetrauwelic elc andere belooft, toezegghen ende beloven by desen onsen lettren, danof, omme de meeste verzekerthede, dat wy drie hebben ghedaen maken eens luudende. daer af elc van den drie Leden eenen heeft onder hem bezeghelt. In kennesse ende oorconscepen der waerheyt, zo hebben wy metten grooten zeghele van zaken deser voornoemde stede van Ghendt doen....den....dach van....anno XIIII^{c} een ende vyftich.'

$^{+}$ Dit ghedaen, de collatie sciet ende elc zaut de zyne tsachternoens andraghen[1], daer uppe dat vele ende al de weverie al doe ghedachvaert waren, maer 't volc vernemende de zake, wart uuterlic al beroert. $^{+}$f°48 v°

Item, up den zelven Sente Andriesdach, omme beters wille, was uutgheleyt dit naervolghende voorghebot 's noenens: 'Omme dieswille dat by den XII persoonen, gheordonneert ende ghestelt by den drie Leden deser stede ten bezoucke van den meshuusen ende mesdaden binnen der zelver stede ende anderssins, bevonden es dat diveersche persoonen dryncghelt ghehadt hebben boven haerlieder pentioenen in belastynghen van der zelver stede, zo eyst, ten fyne dat van ghelycken nyet meer en gheschiede en dat 's hem voort an elck wachten moghen, dat wy ghebieden van ons heeren tsgraven halven, van 's rechters ende van scepenen halven dat elc aldus dryncghelt ontfaen hebbende, dat restituere ende wederkeere, oft haerlieder hoyr in den name van hemlieden den ontfanghers

(1) *Andraghen*, d.i. overgheven (Verwys en Verdam, *Middelnederlandsch Woordenboek*, D. I, bz. 91).

van deser stede, in der manieren hier naer volghende, te welene: den ghenen in wiens scependom dat eerst voorghestelt wardt ende ghesciede [drievaut][(1)] alzo ende dandre die 't achtervolghende ghedaen hebben tweefaut[(2)], 't principael binnen derden daghe eerstcommende, in alzo verren als zy wonachtich zyn binnen den voorschrevene stede, ende 't surpluus binnen XIIII daghen daer naer volghende; ende die buuten wonen 't principael binnen acht daghen eerstcommende, ende 't surpluus binnen drie weken daer naer volghende. Ende by alzo dat yement in ghebreke ware deze restitucie aldus te doene, scepenen zullen dien oft de ghene die 't wesen zullen zo corrigieren dat zy exempel wesen zullen allen anderen van ghelycken te wachtene. Actum ultima [die novembris] anno XIIII^{c} LI, festum Sancte Andree.'

Absentie van Wethauders.

Item, tsnavonts, uuten laste van eeneghen neerynghen ende omme dat volc hem zo grootelic steerck maecte in de huusen van neerrynghen ende ambochten enz., dats hem elc ontsach[(3)], zo dede de rechter vergaderen scepenen van der kuere, verzochte an hemlieden dat zy intert doen zouden van wette, rechte ende^{+} justicien, alzo zy met hem belooft hadden te doene ende met hem gaen ter examen, dwelcke zy hem ontseyden, sceeden uuten Scepenhuus ende treckende elc zyns sins, daer de rechtere uuten Scepenhuus commende ghenouch openbaerde voor 't volc, dwelcke zeere daer in t'onvreden was. $^{+}$f° 49 r°

Wapenynghe.

Item, 't volc hilt steercke wake ende tswoondaechs nuchtens up Sente Loysdach, den eersten dach van december, vergaderde

(1) Het woord *drievaut*, drievoudig, werd hier door den kopist vergeten, als blijkt op f° 112 v° verder.
(2) *Tweefaut*, dubbel.
(3) *Ontsach*, duchte, bevreesd was, Oudemans, *Oudnederlandsch Woordenboek*, D. V, bz. 326.

elc in 't zyne alzo elc zyn lyf bewaren wilde, ende tsnoenens ontrent den XI hueren, gheschiede een wapenynghe, trocken als vooren paeysevelic ende broederlic metten bannieren ter maerct, daer zy up een cort alle waren.

Voorghebot.

Item, ende daer zynde, zoo leyde m'er terstont uute dit voorghebot aldus: ‘Men ghebiedt van ons gheduchts heeren 's graven halven, van 's rechters ende van scepenen halven, dat elc wie hy zy die hier nyet commen en es met zyner bannyere noch vry in neerrynghen of willen stappans vertrecken van der maerct, up de verbuerte van zynen uppersten cleede.

Item, dat nyement wie hy zy ne vertrecke onder zyne banyere, zonder 't consent van zynen dekin oft ghezwoornen; in 't ghevalle dat nyement en vervoordre in te commene onder eeneghe baniere daer hy nyet vry en es, het en zy dat hy daer toe gheordonneert zy oft commen metten ghezelscepe van der zelver banniere, ende voort dat nyement wie hy zy roupen noch andere onbehoorlichede en mach [doen], elc up de verbuerte van XX groten; maer wille yement yet zegghen, dat hy dat te kennen gheve zynen dekin oft zynen ghezwoornen, de welcke ghehauden zullen [zijn] dat woort te kennen te ghevene daer 't behoort, ende men zal elcken goet recht doen.

Item, alle de ghene die nyet commen en zyn ter maerct onder hare bannyere stappans daer onder commen, up grootelic ghecorrigiert te zyne ter ordonnantien van den rechtere ende van der wet.

Item, dat nyement wie hy zy hem en vervoordere in eeneghe huusen te ghane by foortsen oft ondancke van den goeden lieden, noch daer en nemen noch en weeren eenich goet[+] oft andre ruuthede of quathede bedriven, up de verbuerte van zynen lyve; ende omme de meeste verzekerthede, zo zal elc vangher moghen wesen. [+]f° 49 v°
Item, alle de ghene die woonen

up ondert mannen na der poorten[1], dat die stappans t'huuswaert trecken omme de poorten te bewaerne alzoo 't behoort. Ende dese voorgheboden up dat yement de contrarie daden zal men neerrenstelic executeren, zonder yement daer inne te spaerne. Actum ut supra.'

Item, tsnavonts drouch m'er over een dat alle mannen zyn sauden 's donderdaeghs ten IX hueren onder zyne bannyere, up fugytyf gherekent te zyne.

Exame.

Item, volghende dien wasser 's donderdaeghs ten IX hueren groot volc vergadert ende maecten groot samblant van over d'ander zyde te willen gane, daer omme dat een groot ghedrom rees onder hemlieden, maer men rieper al: *Staet*, *staet;* maer wilden hendelic hebben intert van justicien ende waren zeere ontpaeyt omme dat zy verhoorden dat eeneghe scepenen hemlieden absenteerden ende dat daer gheen zeven en waren[2]; gheviel 't emmere datter daer tot VII vonden was, te wetene, Guy de Scautheete voorscepenen, d'ander vive van den lede van den neerrynghen, ende Jan Van Meerendre, van der weverien, de welcke metgaders de rechter terstont te kennen gaven van up Thoochuus[3] dat zy gaen zauden ter examen, alzo zy daden met meer anderen, Mer Baudin De Vos, ruddere, Jan Leyns, d'aude, ende Lammins.

Item, des achternoens zeyden beede de dekenen, ten Thoochuus uute, dat die persoonen nyet gheleden en hadden ende dat m'er nyet in en vant, vraghende wat m'er mede voort doen zaude, 't welcke het wart'er wederstaende in

(1) Die deel maken van eene opperconincstavelrij van honderd mannen, welke zich het dichtst bij eene stadspoort bevindt.

(2) Er waren zeven schepenen noodig om 'de vierscare te spannene', dit is om als rechtbank te zetelen.

(3) Over het Tooghuis, het huis 'waer men ute toghet', in 't Fransch *la Maison des Remonstrances*, zie Fr. de Potter, *Gent*, D. VI, bz. 328.

grooter vreesen ten twee stonden dat elc gruwen mochte van ghedromme.

Exame.

Item, tsavonts waren de zelve persoonen gheexamineert in 't 's Gravensteen[1].... of absentie binnen dat zy dienen zauden gaven 't te kennene, men zoude hemlieden bystant doen daer[+] af correctie ende punitie te gheschiene alzoo 't behooren zaude.

Item, dit ghedaen, zo verzochten de hooftmannen te hebbene van der poorterie VI mannen; uut elcker neerrynghen, ende uut elcke wycke van der weverien eenen man, met hemlieden te ghane daer zy 's te doene moghen hebben, ende zy hoopen intert ende cortynghe te doene; daer up worden zy hemlieden gheconsenteert ende ghesonden[2]. [+]f° 50 r°

Exame.

Item, tsavonts ghynghen zy ter examen, met Stevin Van Formelis, ontfangher der stede van Ghendt, ende Baudin De Pratere.

Hoe men te Biervliet waert track.

Item, tsaterdaeghs den vierden dach van de voorschrevene maendt van decembre, gaven de voorschrevene hooftmannen te kennen dat zy wilden mannen[3] Biervliet, up aventuere of

(1) Het verhaal wordt hier schielijk afgebroken; de afschrijver van het *Dagboek* heeft hier enkele regels, misschien een gansche folio, overgeslagen handelende over de verkiezing der drie hoofdmannen; vgl. de *Kronijk van Vlaenderen*, D. II, bz. 117, en verder alhier bz. 191.

(2) De hoofdmannen op 3^{en} December gekozen waren: Jan Willaey, hoofdman der poorterij, Lieven Boone, h. der neringen en Everaard van Botelaere, h. der weverij; hunne zes raadslieden heetten: Lieven Damman en Joos van der Schaghe voor de poorterij, de smid Jan Hansins en de schoenmaker Lieven de Nueble, voor de neringen, en Lieven van Lede en Olivier van der Meersch voor de weverij; zie *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 197 r° en v°, of *Kronijk*, D. II, bz. 117.

(3) *Mannen*, bezetten met manschap; zie verder blz. 192.

't yement el mande[1], uuten welcken gheordonneert waren saudenyers[2], van der poortrien zekere quantiteyt, van der neerrynghen uut elcker twee mannen, ende insghelycx uut elcken wycke van der weverie, die daer waert tsanderdaeghs ghesonden waren, zo zy haer lyf bewaren wilden.

Vlucht.

Item, up den zelven saterdach was ghevloôn Jan Goetghebuer, deken van der weverien, ende was mids dien een ander alsoe ghestelt in zyn stede, gheheeten Lievin De Hondt[3].

Exame.

Item, tsavonts leedde men ter examen Stevin Van Formelis, Baudin De Pratere, anderwaerften, Willem Valcke, Bauwin ende Jan Van den Damme. Ende up den zelven tyt was een schavout ghemaect up de maerct, up wyntonnen, recht voor 's heeren ende der stede banyere.

Item, den zelven dach vernyeuwende vele voorgheboden van der hooftmannen weghen, aldus hier an ghehecht[4].

Vlucht.

Item, up den zelven dach 's avonts of 's nachts ontliep ende ontquam uuten Chauselette Philips Van Loo, vleesschauwere;[+] men wist waer.

[+]f° 50 v°

Justicie.

Item, 't sondaechs ontrent der noene, V[en] dach van der voorschrevene maent van decembre, zoo was ghehaelt uuten Chauselette ende brocht ter maerct up 't schavault Mer Baudin De Vos, ruddere, de welcke men daer zoude hebben onthooft,

(1) *Up aventure of 't yement el mande*, uit vrees dat een ander ze zoude bezetten of bemeesteren.
(2) *Saudenyers*, soldaten.
(3) Dit bevestigt de *Kronijk van Vlaenderen*, D. II, bz. 119.
(4) Die voorgeboden bevinden zich in ons handschrift niet.

want men spreedde toe een saerge, de welcke haestelick by zynen biechtvadre up gheraept was, mids dat hy overluut voor al 't volck presenteerde ende hem verbant meester Jooris Den Bul ende meester Pieter Baudins, oft eenich van beeden, te leverne binnen VIII daghen hier in 't stede, wilde men warachticheyt van deser zaken ende materie.....[1] '..... Alzo vreeselic, duchtelic dat hu alzo leet es als 't oft hu selfs ware, ten hende up dat in eeneghen tyden eeneghe van dien beschuldich wandelen daerwaerts over[2], ghy gheadverteert mocht zyn, want ghy ter heeren ende liefden van ons daer inne zoudt willen doen, alzo ter zake behooren zaude, metgaders gheliefden ons eeneghe zaken die ghy vermocht, dat wy die beteeckenen hu zauden, ende ghy saud se met goeder herten gheerne vulcommen[3]. Hulieden ghelieve te wetene, eerbare voorzieneghe heeren, harde lieve ende harde speciael broeders ende vrienden, dat stappans de zelve uwe minlicke ende jonstelicke lettren ontfaen, wy droughen se ter maerct ende daer 't volc vergadert in grooten ghetale, daden se openbaerlicke lesen in de tale alzo zy ghescreven zyn; ende daer naer translateren by hogher voix in onser tale, ten hende dat se elc verstonde, van welcken inhaudene wy ende al 't volck waren verblyt, vertroost ende verhueght, als 't recht es; ende omme groote broederlichede, goeden wille ende vulmaecte trauwe, die by uwer gratien ende duecht hu daer inne ghelieft heeft te

(1) Daar het verhaal hier schielijk afbreekt, zoo moeten er verscheidene regels achtergelaten zijn. Hetgeen hier op volgt, is het einde van een brief als antwoord door de schepenen aan den stadsbode van Luik, voor den Magistraat dezer stad, ter hand gesteld. - Het *Dagboek* op f° 114, en de *Kronijk*, D. II, bz. 118, leeren ons dat Boudewijn de Vos, die op eene draagbaar, gezien zijne pijniging, op 't schavot werd gebracht, een uitstel verkreeg; Jan van den Damme, Steven van Formelis en Boudewijn de Pratere werden integendeel onthoofd; *Kronijk*, loco citato, en *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 210 r°.

(2) Indien enkele der vluchtelingen in het Luiksche kwamen.

(3) Die acht voorgaande regels zijn de korte inhoud van den brief door den Magistraat van Luik op 5^{en} December aan de Gentenaars gericht.

bewysene deser stede ende den insetenen van der zelver, wy ende al 't volc bedancken hu alzo jonstelic ende hertelic als wy connen ende moghen, biddende met allen neerrensten dat hu wille ghelieven hier inne by uwer voorschrevene gratien altyts te vulstane, alzo wy zo lanc zo bet in uwer voorschrevene ghetrauwe discretie hebben vulcommelic betrauwen. Ende omme huwe eerbare voorschrevene heeren, harde lieve ende harde speciale broeders en vrienden te versekerne ende adverteerne[+] van der scade van deser voorschrevene stede, wy hauden ghenouch t'uwer kennessen [+fo 51 ro] commen zynde by ghemeener voix, hoe dat van langhen tyden ende diverschen waerften men ons gheweert heeft de baelius ende andere officiers van onsen gheduchten heere ende prince, dwelcke wy meenen toecommen zynde by quader informatie ende advertissemente, ons latende gheabandonneert zonder ordene van justicien, dat een harde deerlic ende druckelic dynck es, omme groote onminne toe te brynghene ende alle quaethede ende ghegheven exemple te diverschen criesme ende andere ongheordineerde ende quade gheweercken, ende te deser occoysoene ende onder dit decxel hebben hemliên eeneghe van dien vervoordert te stichtene ende an te nemene beroerte ende wapenynghen te makene binnen deser voorschrevene stede, omme de zelve te verdervene hadden zy gheconnen; maer God die nyet en heeft willen ghedooghen dat zy vulquamen haerlieder quaden wille ende meenynghe, heeft by zyner grooter ontfaermerticheden ghedoocht dat de twee principale binnen deser stede ghevanghen hebben gheweest, ende ziende dat men heeft willen procederen jeghens hemlieden by justicien naer haer verdiente, alzo men wel sculdich hadde gheweest van doene, de baellius ende officiers, alzo zy t'andren tyden ghedaen hadden, absenteerden hemlieden omme te belettene de zelve justicie; omme welcke absentien, considererende dat de zake was zoo crimyneel ende aerch dat zo nyet en was verghevelic, men procedeerde up hemlieden zonder t'hebbene de voorschrevene baellius ende officiers by examen ende lichamelicker executien, ende waren gheheeten

Pieter Tyncke ende Lodewyck D'Hamere, die noch hebben twee ghezellen, ghemeerct dat zy waren zy viere annemers van dien quaden gheweercken, danof dat d'een gheheeten es Coolbrant ende d'ander Lievin Wicke, vierschoet. Ende huerlieder meesters die se hier toe onderwyst hebben ende principael zyn van alle der bejeghenthede ende tribulatien van deser voorschrevene stede, zyn gheheeten d'een meester Pieter Baudins ende d'andere meester Jooris De Bul, alzo die gheexecuteerde[+] kenden in huerlieder doot. Naer welcke executie aldus ghedaen van den twee [+]f° 51 v° persoonen vooren ghenoumt in de absentie van de baellius ende officiers ende by huerlieder ghebreke, wy ziende dat myn voorschreven harde gheduchte heere ende prince ons noch liet onvoorsien van zynen baelius ende officiers, hebben ghehauden wake ende vergaderynghe ghewapender hant by daghe ende by nachte in onse huusen, ende daer naer zyn gheghaen met eenen ghemeenen accoorde, draghende de bannyere van mynen voorschreven gheduchten heere, de bannyere van deser zyner stede ende alle de onse ter maerct, daer kiesende, by faulten van onsen baelliu ende officiers, eenen omme t'onderhaudene recht, wet ende justicie metten scepenen van deser voorschrevene stede, hem ghevende den name Justicier. Dat ghedaen, elc vertrack in 't zyne ende paeysivelicken ende eendrachtelicken, zonder eeneghen meynschen ter weerelt te mesdoene oft messegghene, ende daden de voorschrevene kuere omme weldoen, want andersins hadden wy alle ghebleven zonder oordre ende reghele van justicien, danof vele quaetheden, crymen ende onverwinlicke inconvenyenten hadden moghen vervolghen. Ende wy alzo vertrocken, daden hem hooghelic heet doen, van welcken heede wy hu zenden de copie hier inne besloten.

'Alle dese dynghen aldus toecommen[(1)], de wet versochte an de prelaten, edele ende andre ghedeputeerden van der steden van der casselrien van deser voorschrevene stede dat

(1) *Toecommen*, volbracht.

hemlieden ghelieven wilde te vertooghene den prince, den staet van deser zynder stede ende hem te supplierne in alder ootmoedicheden, dat hy by zynder goedertierer gratie, ontfaermenesse ende compassie hebben wilde van zynen goeden lieden der zelver stede ende hemlieden zenden baeyllius ende officiers, 't welcke de voorschrevene prelaten, de edele ende andere ghedeputeerden daden, maer en costen toe nyet vercryghen anders dan by zekere conditien ende delaeyen, de welcke den volcke nyet ontfanghelic en waren, duchtende dat in zulcker manieren de justicie nyet vulcommelic en zoude moghen hebben haren loop; ende 't rappoort van dien ghehadt[+] tsanderdaeghs den (X)I[en] in decembris[(1)], ende 't volc trocken metten voorschreven bannieren ter maerct met eenen ghemeenen accoorde ende al paeysivelic. [+]f[o] 52 r[o]

Ter welcker plaetsen wy noch zyn in zulcken state, van welcker eendrachticheden wy Gode grootelicx bedancken als 't recht es, ende hebben daer ghecoren, latende den voorschreven justiciers, omme dat ons nood es te helpene met alle onse leden, drie capytaynen ende twee raedslieden met elcken van hemlieden, de welcke in sondaghe lestleden daden onthoofden up een scaufhault drie persoonen[(2)], tsanderdaechs pugnyeren ende sluetelen[(3)] drie andre persoonen, ende zyn in meenynghen noch andre pugnytie ende correctie te doene up de ghuene die men mesdadich bevinden zal naer huerlieder verdiente, zulc als vooren beteeckent es. Es den staet van deser voorschrevene stede die wy ulieden jeghenwoordelic, eerbare voorzieneghe heeren, harde lieve speciale broeders ende vrienden beteekenende, ten hende dat ghy dies vulcommene ende warachteghe kennesse hebben zoudt.

Biddende onsen Heere, dat hy 't betren wille ende gratie

(1) Het Handschrift zegt: XI[en], men moet natuurlijk lezen 1[en].

(2) De hoogergenoemde Jan van den Damme, Steven van Formelis, Boudewijn de Pratere op 5[en] December onthoofd.

(3) *Sluetelen*, brandmerken; dit waren Joos Pijl, Jan de Cooman en Jacob Meyeraert op 24[en] November aangehouden; zie *Kronijk*, D. II, bz. 118-119.

gheven mynen gheduchten heere ende prince ons by zynder gratien cortelynghe te voorziene ende stellende in justicien alzoo 't behoort, ende ghelyc dat wy in zyn edele discretie altoos hebben ons betrauwen, metgaders dat hy wille bewaren ende behoeden zynen harden edelen persoon, want zekerlicken hy es een goet natuerlick prince ende dueghdelick, ende en hebben in hem gheenen twyfele, waer hy wel gheinformeert ende gheadverteert.

Ende als van ons als warachteghe ghetrauwe subjecten ende ondersaten, wy zyn ende zullen zyn altyts t'hemwaert gheneghen in alder natuerlicheden te doene ende ons te quytene ghelyck wy van natueren ende by rechten gheobligiert, verbonden ende ghehauden zyn te doene.

+ Eerbare *ut supra*(1), in allen zaken wesende in ons vermoghen die wy ghedoen moghen duer hu, presenteren wy ons bereet ende ghewillich in allen tyden omme die ghetrauwelic ende met goeder herten te vulcommene als ghetrauwe broeders ende vrienden. Dat kent de Heleghe Gheest die ulieden eerbare persoonen hebben in zyn heleghe bewaernesse ende verleenen goedt leven en lanc. Ghescreven den VIII[en] in decembris anno LI.' +f° 52 v°

Vremt dync.

Item, tswoonsdaechs den VIII[en] dach van der voorschrevene maent van decembre, quamen de saudenyers wedre van Biervliet, mids dat men se daer in nyet en hadde willen ontfanghen(2).

(1) Dit *supra* dat ontbreekt luidde: 'Eerbare, voorzieneghe ende wyse heere, den meesters van der stede van Ludicke'. Op 't einde van November hadden de schepenen eenen brief aan de Luikenaars gericht, waarop de stadsbode van Luik op 5[en] December een antwoord terugbracht; de verminkte brief van bz. 188-192, is nu het wederantwoord van Gent aan den bode medegegeven.

(2) Zie Chastellain, *Chroniques* (uitg. Kervijn de Lettenhove), D. II, bz. 294; *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 178 v°. 'Item Diederic van den Hoonackere ghinc by laste van den vorseyden III eerste hooftmannen te Biervliet omme de saudeniers weder te doen keerne...'

Item, up den zelven dach tsnuchtens, track die bode van Ludicke wech met vele schoner ghiften, ghecleedt ghelyck den messagiers van deser [stede], ghevoedert met otters voederynghe, ende hadde ooc eenen capproen ghelyck den dekin van den smeden(1).

Item, doe openbaerde men ten Thoochuus uut, eenen brief van die van Brugghe, inhoudende andwoorde up 't versouck ende bede van deser stede, dat, wilde men afhauden van meer faits te doene ende elcken trecken in 't zyne, latende de zake in state XIIII nacht tyts, zy hoopten te verweervene an mynen gheduchten heeren dat al goedt zyn ende t'heenen goeden hende commen zoude; omme welcken brief 't volc grootelic ontpaeyt was, want hemlieden dochte dat zy nyet en hadden ghedaen faict, maer justicie ende recht uut ghebreke, enz. Ende zonden midsdien den messagier zonder andwoorde wederomme t'huuswaert.

Voorghebot ende vertooghynghe.

‘Omme dieswille dat eeneghe persoonen van deser stede al nu ter tyt in 't Chauselet ghevanghen ligghen, daer up de hooftmannen gheene cause en weten of daer af yet claerlic t'harer kennessen commen es, zo eyst dat dezelve hooftmannen hu allen beteeckenen ende te kennen gheven dat, eys't by alzo dat eenich van hu allen, wie hy zy, zulcke persoonen of eenich van hemlieden weet te belastene van eeneghe zaken aenclevende der welvaert van deser stede oft insghelycx partielic, dat de zelve persoonen zullen commen ende ghehouden wesen+ dat secretelic hemlieden te kennen te ghevene, want de zelve hooftmannen ne zullen wesen in gheenen ghebreke, +f° 53 r° volghende ulieder eede alzo zy bezwooren hebben, omme al te doene dat zy schuldich zyn van doene. Ende eys't by alzo dat binnen den zelven derden daghe nyement en comt, zo zullen de zelve

(1) Zie de opsomming dezer giften in de *Kronijk*, D. II, bz. 119, en *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 160 v° en 201 v°.

hooftmannen zulcke persoonen daer zy gheene presumptie of mesdaet up bevonden en hebben, up huerlieder eed ontslaen; ende waer 't by alzo dat naermaels yement, duslaneghe persoonen dus ontsleghen zynde, belaste of eenege fame ende name achter hemlieden deden gaen van eeneghe mesdaden, dien zoude men corrigieren in exemplen, enz. Dit was aldus uutgheleyt ter maerct den vrindach X^{n} dach in decembre a^{o} LI.'

Arrest.

Item, de hooftmannen ende de dekin van den Witcaproenen,[+] gheheeten Jan Van Everslaet[(1)], metsgaders VI mannen uut elcker bannyere, ghynghen al Ghendt duere ten huuse van diverschen persoonen ende vynghen, te wetene, Claeyse Van Hoevelde, Jan Keetberch, Jooris Van Melle, Cornelis De Waghemakere, elc uut huerlieder huusen daer zy woonden, leeden se in 't Chauselet, ende zochten vele meer andre, die zy som nyet t'huus en vonden, ende die zom ontvloen up kercken[(2)] ende elders. [+]f° 53 v°

Veranderynghe van den dekin van der weverien.

Item, men vercoos ten Bogaerden[(3)] eenen nyeuwen deken van der weverien, de welcke heet Olivier Van der Meersch, wonende up de Nyeustrate t'Sente Pieters, die raedt was van den hooftman van der weverien[(4)]; ende hem ghecoren zynde,

(1) *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 117 v°: 'Item ghegheven Janne van Everslaghe dekin van den Wittecapproenen den V^{sten} ende IX^{sten} dach in Decembre van zekeren dienste die hy met zynen ghesellen ghedaen heeft XXX sc. gro.'.

(2) *Up kercken*, in de kerken.

(3) *Ten Bogaerde*. Dit lokaal en hospitaal van de nering der Wevers, was gelegen in de Korte Violettestraat, dicht bij de Zand- of Zottenpoort; het was het oude klooster der Boggarden of Beggarden.

(4) 8 December; zie *Kronijk*, D. II, bz. 119; *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 201 v°.

zo quam hy t'Scepenhuus ende dede daer eedt achtervolghende der costumen, alzo men pleecht te doene te Paesschen.

Veranderden van rasdsmannen.

Item, in de stede van den zelven Olivier, wart raedsman van der weverien Sampsoen Van den Bossche, ende in de stede van Joos Van den Scaghe, mids zyne absentie, wardt van der poortrien Diederic De Vremde[1].

Exame.

Item, up den voorschreven woonsdach 's avonts, leede men ter examen Claeyse Van der Zickelen, Pieter Van Heertvelde ende Heynderic Goethals.

Vertooghynghe.

Item, tsdonderdaeghs[2] den IX^{en} dach van decembre, trocken de hooftmannen, scepenen van beede de bancken, beede de dekenen ende uut elcker bannyere eenen persoon ter Prevylege[3].

Item, tsvrindaeghs den X^{en} dach van der zelver maent, vertoochden de hooftmannen ter maerct, van up Thoochuus, voor al 't folc eene prevylegie hoe dat de coninc van Vranckerycke ghehauden es dese stede te secourreerne in allen onghelycke oft andren onredelicken zaken die men hier doet, 't welcke alzo zy daden zegghen, zy te kennen gaven te dien hende dat elc weten mochte hoe verre dat de coninc in ons ghehauden es, waer 't van noode, enz. Ende es hier an ghehecht, III°:

(1) Dit bevestigen de *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 197 v°.
(2) Het Handschrift geeft bij misslag 'tswoondaechs'.
(3) *Ter Prevylege*, ter plaats waar de stadsprevilegien, boeken en charters berusten, nl. het Belfort; zie het *Memorieboek*, D. I, bz. 257, en Gachard, *La Bibliothèque Nationale à Paris*, D. I, bz. 298.

+ *De Messagie van den Coninc*(1).

+fo 53 ro

‘Philips, by der gratien Gods, coninc van Vranckerycke, allen den ghenen die dese letteren zullen zien oft hooren lesen, saluut. Weten alle dat in recompensatien ende restoire van der harden grooter ghetrauwicheden, die wy ende onse voorders zouden hebben in de poorters ende in al de stede van Ghendt, die zyn onze bezwoorne voor alle andre mannen ende van goeden ende danckelicken diensten ende hulpen die zy ghedaen hebben ons ende onse voorders goedertierlic; ende omme bat te haudene den eedt voorschreven diè zy t'onswaert hebben, wy ontfaense ende stellense in onse protectie ende speciale goeden ende beloven hemlieden in goeder trauwen dat wy als ghetrauwe princhen hemlieden hauden ende beschermen zullen van onrechtvaerdeghen crachte ende vyolentien jeghens alle alzo vele ende alzo langhe als zy ons helpen zullen ende houden met ons jeghens alle. Ende omme dat dit zy [dync wel ghehauden ende ghewacht, hebben wy ghestelt onsen zeghele an dye] jeghenwoordeghe lettren ghemaect ende ghegheven te Parys, in 't jaer van gracien dusentich IIc ende X[C]VI, in de maendt van wedemaent(2).’

+ Daer naer vertooghden zy ende daden lesen eenen brief, ghetranslateert uuter latyne in vlaemsche, van der stede van+ Brucele, hoe dat zy sculdich zyn te verdryvene van huerer stede de ballynghen die hier ghebannen zyn, sprekende den zelven brief van woorde te woorde aldus: +fo 53 vo +fo 54 vo

Aliancie.

‘Voorzieneghen ende eerbaren mannen, onsen allerliefsten vrienden, den rechteren, scepenen ende al den ghemeenen

(1) Het Handschrift geeft: Messagier.

(2) *Wedemaent*, Weimaand of Juni 1296; oorspronkelijk stuk in het Fransch, Nr 209 van het Stadsarchief te Gent, ontleed in het *Inventaire* van Van Duyse, bz. 67; afgedrukt bij F. Funck-Brentano, *Philippe le Bel en Flandre*, blz. 175, aanm. 2.

poortren van Ghendt, de justiciers, scepenen ende al den ghemeene van der stede van Brucele, saluut ende ghereeden wille. Tot harer ghelieften, uut noodzakelicheden, redenen ons dwynghende ende den grooten oorbuer begheerende, hebben wy in goeder trauwen, up dat ghevalt, eeneghe van den volders ofte wevers ofte van anderen lieden van uwer steden van eeneghen andren in ambochte te gane jeghens de vryheden, rechten ende costumen uwer stede van Ghendt, daer hy omme tot onser stadt vluchten mochte, meenende by ons bescud, bewaernesse ende zekerhede te hebbene, zulcke ne zullen wy in gheender wys alzo langhe als hy in dien staet wesen zal ende rebel blyft, by ons hauden oft behoeden, noch eenich bescud in onse stadt in eenegher wys laten hebben, nemaer zullen hem uut onser steden ende vryheyt verdriven ende openbaerlic bannen, in zulcker wys dat zo wie van ons hem naer den zelven ban heerbeercht meer dan eenen nacht, die zal betalen XX scellinghen, ende alzo dicwil ende menichwaerf zal hy betalen XX scellinghen; ende zo wie van den meesters zulcke ten ambochte stelt, die zal verliesen zyn ambacht een gheel jaer lanc; zo wie oock zulc eenen man vercoopt spyze ofte dranck, die zal betalen XX scellinghen, ende alzo dickent ende zo menichwaerf als hy 't hem vercoopt, zal hy betalen XX scellinghen. Ende dat men 't ghetrauwelic can ghedoen blycken ende up dat men 't nyet can ghedoen blycken, zo zal men 't slichtelic(1) van hem begheeren, ende hy zal hem ontsculdeghen ende excuseren, hem derden, die van andren ambachte zyn. In ghetughenessen van welcken dynre alliancien ende vastenessen, wy ulieden dit jeghenwoordich blyckende ghescrifte onder onsen zeghele consenteren ende zenden. Ghedaen in 't jaer ons Heeren MCCLXXIIII, tswoondaeghs voor de gheboorte van Sente Janne Baptisten(2)'.

Voort daden zy zegghen datter nog VI brieven zyn van+

+f° 59 v°

(1) *Slichtelic*, ten minste.

(2) Latijnsch oorspronkelijk stuk van Brussel van 20 Juni 1274, Stadsarchief te Gent, nr 102 van het *Inventaire* van Van Duyse.

ghelycken aleancen, alle ghelyckludende van noch VI andren steden in Brabant, te wetene, Luevene, Mechelen, Antwoorpen, Leeuwe, Lyere ende Thyenen(1).

[*Andre lettren van aliancie*].

+ Wy, Jan, by der gratien Gods, hertoghe van Brabant ende van Limborch, doen condeghen alle den ghonen die dese lettren zullen zien ende hooren lesen, dat wy gheloven den Baeliu ende scepenen der stadt van Ghendt dat alle de ghene die uuter stadt van Ghendt ghebannen zyn ofte werden verbannen van den quaden faicten ende die de scepenen hauden ende kennen dat zy verwonnen zyn metten rechte dat zy slyfs verbuert hebben, weder zullen doen leveren in dien van Ghends handen oft zy versoucken an ons oft onsen Meyere in dier manyeren dat zy ons datzelve weder doen zullen; ende omme dat wy willen dat dit vast ende gestadich blyve, zo hebben wy onzen lieven stadt van Luevene [ghebeden] dat zy haren zeghele met den onsen an deser chaertere hanghen. Ende wy, Meyere, scepenen ende ghezwoornen ende raedt van der stede van Luevene omme de bede ons liefs heeren Jans, by der gratien van ons Heeren, hertoghe van Lothrijcke, van Brabant ende van Lembourg, hebben wy onsen zeghele hier an doen hanghen met den zynen ende gheloven oock al dit dat daer voorseyt staet te haudene met onser heeren; in kennessen der waerheden, ghegheven den zaterdach naer groot vastelavont in tjaer ons Heeren duust drie hondert ende zesse(2). +fº 54 vº

(1) De originale akten dezer steden, insgelijks in 't latijn, vindt men op 't zelfde Stadsarchief, nrs 100 tot 108. Over die verbonden, zie Prof. H. Pirenne, *Histoire de Belgique*, bz. 351.

(2) Niet afgedrukt door Schayes; onvolledig medegedeeld door O. Vredius, *Genealogia Comitum Flandriae*, *Probationes*, D. II, bz. 29; de akte, verleend door Jan II van Brabant en de stad Leuven, is van 18 Februari 1307.

Vertoochden voor[t] een prevylegie ende quytsceldynghe van tollen, taellien ende zettynghen.

Wy, Lodewyck, grave van Vlaenderen ende van Nevers, doen te wetene alle den ghuenen die dese presente lettren zullen zien oft horen lesen, dat uute dien dat de casselrien ende onderzaeten van onser stede van Ghendt hebben gheweest langhe ghesedt ende ghemolesteert, ghetraveylliert, ghepoint ende vertasseert met meneghen taeyllien, poyntynghen, croweyen, tasserynghen ende exactien onrechtvaerdelicken ende onredelicken alzo zy seyden in grooten grieven, prejuditien ende scaden van der voorseyde casselrien ende ondersaten van den goeden lieden derzelver ende destructien van den voorseyde lande; ende onse meenynghe, wille ende begheerte zyn, dat alle dezelve taellien, poyntynghen, croweyen ende alle andre manieren van tasserynghen ende van den exactien onbehoorlic[+] werden ghecesseert ende dat de voorseyde casselrien ende onderzaten van allen onsen andren landen van Vlaendren werden ghemaynteneert ende ghegouverneert in behoorlicken state, recht, redene ende ghelyckenesse. Ende dat de edele ende onedele ende alle andere volc die de voorseyde taeyllen, zettynghen, croveyen, tasserynghen ende exactien hebben ghemaect, ghepoynt ende gheordonneert ende ontfaen werden ghepugnyert, ghecastyt ende ghecorrygiert behoorlic naer huer mesdaet ende verdiente, hebben belooft ende beloven dueghdelic in goeder taellien als prince ende goed Heere. Ende willen dat alle de casselryen ende ondersaten van onse voorseyde stede van nu voortan tallen daghen, zyn quyte, ontsleghen ende ontlast van allen ende elcker der zelver lasten, tasserynghen, zettynghen, molestacien, taellien, croweyen ende exactien ende van allen andre taellien ende lasten zonder alleenlic van der taellien ende lasten daer af onse stede van Ghendt zal zyn ghehauden ende gheoblygiert; behauden dese dat, up dat zo bat dat eeneghe steden ende plaetsen van der casselrien ende

[+] f° 55 r°

onderzaten boven gheseyt, waeren ghehauden t'ons uut in eeneghe dync meer dan onse voorseyde stede van Ghendt die nyet redelic ende rechtvaerdich dat hierin onse blyven ghehauden. Ontbieden wy ende bevelen scerpelic allen onsen ontfanghers, baellius ende onderbaellius ende allen onsen andren officiers justiciers die zyn en in tyden toecommende zyn zullen, dat zy de voorschrevene casselrien ende onderzaten houden quyte ende paeysivel tallen daghen van den taellien, zettynghen, tasserynghen, croweyen en allen andren exactien ende[+] lasten inder voormen ende manieren boven gheseyt, en omdat wy willen ende begheeren dat dit zy dinc wel ghehauden, [+]f° 55 v° ghewacht ende openbaer elcken hebben wy dese presente lettren ghedaen zeghelen met onsen grooten zeghele in oorcon scepen der waerheden en van vastenessen, dewelcke waren ghedaen ende ghegheven te Ghendt tsmaendaeghs XVIII[e] dach van der maent van sporcle in 'tjaer der gheboorten ons Heeren duust III[c] XXIIII[(1)].

Vertooghen voort III remissien.

[+] Item, hier naer up den zelven tyt daden zy vertooghen hoe dat te diverschen stonden wapenynghen ende beroerten binnen deser stede ghezyn hebben, daer af dat de [+]f° 59 v° prince ghegheven heeft drie remissien alle playn remis. zonder de leste daer was wat exceptien in; ende nyet jeghenstaende dat d'andre twee pleyn waren zonder exceptie, nochtan hadden eeneghe insetene van deser stede ghecorrigiert gheweest by justicien, by banne ende andersins, dwelcke hemlieden dochte jeghens recht ende ghenouch paeys brake, meenden daer af correctie te doen gheschiene, evenverre dat zy daer af yement zouden bevinden. Ende als van der derder remissie dat se exceptie in hadde ende

(1) Het oorspronkelijk Fransch stuk berust op het Stadsarchief te Gent, N[r] 329 van het *Inventaire* van Van Duyse: afgedrukt in die taal bij Graaf Th. de Limburg-Stirum, *Codex Diplomaticus Flandriae*, D. II, bz. 370.

nyet pleyn en was, by quaden gouvernemente van den gheenen die se impetreerden ende vercreghen, ende meenden by dien up de vercryghers ooc correctie te doene, want 't volck daer mede bedroghen hadde ghezyn. Daer af de zelve III remissien hier an ghehecht zyn, te deser teeckenen V, VI, VII.

D'eerste remissie[1].[+]

[+]f° 55 r°

'Philips, bi der gracien Gods, hertoghe van Borgoengen, van Lother, van Brabant ende van Lymborch, grave van Vlaendren, van Artois, van Borgoengen palatin ende van Namen, maercgrave des Helichs Rycs, heere van Salins ende van Mechelen, doen cond allen den ghenen die nu zyn ende namaels wesen zullen: t'onzer kennesse commen wesende, bi den anbrynghene van den ghedeputeerden van scepenen, rade ende alle der ghemeente onzer stede van Ghend jeghewoordelic by ons ghecommen in grooten ende notablen ghetale, dat onlanx de voorseyde ghemeente in wapenynghen vele ongheoorloofde vergaderinghen ende beroerten[2] ghemaect heeft, de vanghenessen van den Chastelette onser voorseyde stede up te broken, der uut ghenomen ende ontcommert onze ghevanghene der in wesende: Jan Boelen, deken van den neerynghen, Daneele van Zeverne, scepene ende Joosse Haesbyt, dekene in dien tyt van den tigheldeckers onser voorschrevene stede, ende eenen van 's voorseyden dekens van den neerynghen-

(1) Die genadebrief hebben wij verbeterd volgens het oorspronkelijk stuk op het Stadsarchief van Gent, N[r] 555 van het *Inventaire* van Van Duyse. - Men zal opmerken dat wij verplicht geweest zijn klaarheidshalve van de volgorde der verschillende akten in het Handschrift merkelijk te veranderen.

(2) Zie over het oproer van 1432 te Gent, *Kronijk van Jan van Dixmude* (uitg. door de Smet, *Corpus Chronicorum Flandriae*, D. III), bz. 43; *Memorieboek der stad Ghendt*, D. I, bz. 193; Olivier van Dixmude, *Merkwaerdige Gebeurtenissen*, bz. 137; *De Onlusten te Gent in* 1432-1435, in *Bulletijn der maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent* (jaargang 1900).

knapen doot ghesleghen, te meer stonden de clocke onser zelver stede gheclopt ende ghesleghen, ommeganghen ghedaen ende daer in up te broken ende ontwee ghesleghen eenighe huusen ende andersins groote faite ende overdaden ghedaen, daer omme wy ghenomen hebben groote onghenouchte ende gramscepe; niet min zy hebben hemlieden zichtent[1] verdreghen[2] meer vergaderinghen in wapenen te doene ende es elc vredelic ghetrocken t'sinen huus, ghelyc zy ons anbrocht hebben, ons zeere omoedelic biddende, ghemerct dat de voorseide faiten gheschiet in hitten van bloede partielic ghedaen hebben ghesyn ende niet jeghen ons noch onser heerlicheit, alzo zy zegghen, dat wy up hemlieden onze ooghen van ontfaermicheden keeren wilden ende van al dat voorseyt es gracie ende ghenade doen ende hemlieden dat vergheven. Waer omme wy, ter eere ende weerdicheit van Gode, ter neerenster begheerte onzer liever ende gheminder ghezelnede der hertoghinnen, ter omoedegher bede ons ghedaen by den eerweerdeghen vader in Gode den bisscop van Doornicke, over hem ende vele andere prelaten ende kerkelicke lieden by ons ghecommen, over den ghemeenen staet der helegher kerke ons lands van Vlaendren, over de[+] edele ons zelfs lands in grooter menichte by ons wesende ende over onze raedsliede, die jeghewoordelicke [+fo 56 ro] in notablen ghetale by ons zyn; ende ooc ter omoedegher bede van den goeden lieden van onzen steden van Brugghe ende Ypre ende van onsen lande van den Vryen, die voor hemlieden ende voor alle de ghene van den Drien Leden ons zelfs lands by ons ghesonden hebben huerlieder ghedeputeerde in eerbaer menichte; ende ten hende dat de voorseyde van Ghend wesen ende bliven onse goede ende ghetrauwe onderzaeten ende ghehauden zyn ons te dienene als wy's an hemlieden begheeren zullen, hebben den zelven van Ghend, ende allen den ghenen ghemeenlicke dien't aengaen mach, groot ende cleene, ende elken zonderlynghe, quytgescholden ende vergheven, ende by onzer certainer

(1) *Sichtent*, sedert.
(2) *Verdreghen*, opgehouden.

sciencie, specialer gracie ende moghenthede schelden quyt ende vergheven gheheelic ende al met goeder herte, over ons, onze hoyre ende naercommers met desen brieve, de vergaderinghe in wapenen, upbrekinghen van vanghenessen, ontcommeringhe van ghevanghenen, dootslaghen ende andere faiten, beroerten ende overdaden boven begrepen ende al 't ghuend datter uutghespruut ende ghevollecht es, zonder dat nu of in toecommenden tiden hier omme eenighe ansprake den voorseyden van Ghend ghedaen moghen werden, nochte dat zy daer omme ghecorrigiert of ghepuniert zullen zyn by ons, noch by onzen hoiren ende naercommeren in live noch andersins in eenigher manieren. Ontbieden daer omme ende bevelen onzen lieven ende ghetrauwen den raedslieden onzer camere van Ghend, onsen souverain bailliu van Vlaenderen, onzen bailliu van Ghend en allen andren onsen lieden, officiers ende dienaren jeghewoordich ende toe te commene, hueren stedehouders ende elken van hemlieden byzondere evenverre dat hem aengaen mach, dat zy deser onser gracie ende quytscheldinghe laten doen ende ghedooghen den voornomde van Ghend ende elken van hemlieden zonderlinghe rustelic ende vredelic ghebruken t'eeuwelicken daghen, sonder hemlieden ofte eenigen huerer te doene ofte laten gheschiene, nu of in toecommenden tiden, eenighen hinder oft belet in live noch andersins ter contrarien in eenigher manieren, want wy 't alzo ghedaen willen hebben.[+] Ende ten hende dat zy vast ende ghestade t'eeuwighen daghen, wy hebben onsen hemelicken zeghel hier an doen hanghen in absencien van onsen grooten zeghel. Ghegheven in onze stede van Curtricke, den XVIII[en] dag van ouste in 't jaer ons Heeren dusentich vierhondert twee ende dertich.' [+fo 56 vo]

Bi minen heere den Hertoghe,
WIELANT.

[Nog voorzien van den grooten zegel in bruin was, aan een rood en groen zijden koordje hangende].

VI. *D'ander remissie*[1].

‘Philips, bi der gracien Gods, hertoghe van Bourgoengen, van Lother, van Brabant ende van Limborch, grave van Vlaendren, van Artois, van Bourgoengen palatin ende van Henegauwen, van Hollant, van Zeelant ende van Namen, maercgrave des Helichs Rycs, heere van Vrieslant, van Salins ende van Mechline, doen condt ende allen den ghenen die nu zyn ende naermaels wesen zullen. Bi der ghedeputeerden van scepenen, raden ende allen der ghemeente van onser stede van Ghend jeghenwoordelic bi ons ghecommen, in alder oetmoedicheit ons te kennen ghegheven wesende hoe dat onlanx leden de voorseyde ghemeente zeere beroert, ghemaect heeft zekere wapeninghe ende groote ongheorlofde vergaderinghe, daer in Ghizelbrecht Pateete[2], overdeken van den lede van der neerynghen onser voorseyde stede van Ghend, vernielt ende versleghen gheweest heeft, ende andere ghewont ende ghequetst; ende daer naer heeft haer de zelve ghemeente met haer bannieren zekeren tyt ghehouden in de wapene up de maerct, daer af zy bekennende dat zy dat niet sculdich en hadden gheweest te doene, alzo druckich ende rauwich van herten gheweest hebben ende zyn als zy emmermeer moghen, niet min zy ne hebben anders niet mesdaen, maer zyn zindert ghescheeden ende uter wapene ghegaen ende elc vredelic ghetrocken t'zinen huus, also de voorseyde ghedeputeerden ons anbrocht hebben, biddende in alre oetmoedicheit ende onderdanicheit, ghemerct dat zy altyts willen wesen ende blyven onse goede ende ghetrouwe ondersaten, dat de voorschrevene faiten niet bi vorraden, nemaer in

(1) Het oorspronkelijke stuk, volgens hetwelke wij het *Dagboek* verbeterden, bevindt zich, zeer erg geschonden en bijna onleesbaar geworden op het Gentsch Stadsarchief, N^{r} 572 van het *Inventaire* van Van Duyse.

(2) *Memorieboek*, D. I, bz. 203; Monstrelet, *Chroniques*, (uitg. voor de *Société de l'Histoire de France*, door L. Douet d'Arcq), D. V, bz. 280.

hitten van bloede gheschiet zyn bi ghemeenten ende onbekenden[+] lieden van cleenen state, ende dat in de voorseyde vergaderinghen onsen lieden ende officiers niet mesdaen noch te cort gheboden heeft gheweest, noch anderssins yet hier inne gheschiet es in versmadenessen van ons, noch van onser heerlicheyt, alzo zy zegghen, dat wy hemlieden de vergaderinghen in wapenen, dootslach, faiten, beroerten ende mesgripen voorseyd ende al dat daer ute ghevollecht es, bi onser gracie ende goedertierheden vergheven willen ende onse ooghen van ontfaermicheden up hemlieden keeren. Waeromme wy, ter eere ende weerdicheit van Gode alvoren, ter jongst ende neerenste bede ende versoucke van onser liever ende gheminder ghezelneden der hertoghinne ende van onsen lieven neve, den Joncker van Cleven, ter oetmoedigher bede oec van eerweerdighen vader in Gode den bisscop van Doornicke, den heere van Croy, onsen neve den heere van Charny, Mer Roelande Van Uutkerke ende den heere van Steenhuse, ende andren van onsen rade jeghewordelic bi ons wesende, hebben den zelven van onser stede van Ghend, ende allen den ghenen ghemeenlic die 't angaen mach, groot ende cleene, van wat state of condicien dat zy zyn, ende elken van hemlieden zonderlinghe, ten hende dat zy te meer ghehouden werden ons te dienene als wy 's an hemlieden versouken zullen, quytghescolden ende vergheven, ende voor ons onsen hoyren ende naercommeren, graven ende graefneden van Vlaendren, schelden quyt ende vergheven bi onser specialer gracie ende mogenthede, met desen brieven, al 't ghuent dat zy jeghens ons ende justicie mesdaen moghen hebben in de vergaderinghen, in wapeninghen, dootslach, faiten, beroerten oft overdaden ende mesgripen boven verclaert ende in al dat daer ute ghespruut ende ghevollecht es, ende stellen se gheheellic weder in zulcken state als zy waren eer de voorschrevene mesgripen gheschieden, zonder dat nu of in toecommenden tiden den voorseyden van Ghend noch eenighen van hemlieden daer omme eeneghe ansprake ghedaen moghe werden by ons noch onsen voorseyden hoire, noch naer-[+]

[+]f° 57 r°

[+]f° 57 v°

commers, in live oft anders in eenegher wys. Ontbieden daer omme ende bevelen onsen lieven ende ghetrouwen raedslieden, residentie haudende in onse camere van den rade te Ghend, onsen souverain bailliu van Vlaendren, onsen bailliu van Ghend, ende allen onsen andren baillius ende officiers, also wel van onsen voorseyden lande van Vlaendren als van allen onsen anderen landen ende heerlicheden die nu zyn of namaels wesen zullen, huerer stedehoudren ende elken van hemlieden bizondre ende evenverre dat hem angaen mach, dat zy deser onser gracie, ghenaden ende quytscheldinghe laten doen ende ghedooghen der vornoemde onser stede van Ghend ende elken van hemlieden zonderlinghe, rustelic ende vredelic ghebruken t'eeuwighen daghen, zonder hemlieden ofte eenigher huerer te doen ofte laten gheschiene, nu of in toecommenden tyden, eenigher hinder of belet in live noch andersins ter contrarien in eenegher wys, want wy alzo ghedaen willen hebben. Ende ten hende dat dit vast ende gestadich ghehouden zy t'eeuwighen daghen, wy hebben onsen heimeliken zeghele, in de absentie van den groten, hier an doen hanghen. Ghegeven in onser stadt van Bruessele, den XXIII^{en} dach van april naer Paesschen, in 't jaer ons Heeren duusentich IIII^{c} XXXVII.'

(Aldus gheteekent):
Bi minen heere den Hertoghe,
WIELANT.

VII. *De derde remissie*[1].

'Philips, by der gratien Gods, hertoghe van Bourgoyngnien ende van Brabant, *enz.*, doen te wetene allen den ghenen nu zynde ende toecommende, als dat scepenen van beede de bancken ende beede de dekenen van onser stede van Ghendt,

(1) Dit stuk bevindt zich in Franschen tekst op het Stadsarchief te Gent, N^{r} 582, ontleed bij Van Duyse, *Inventaire des archives*, bz. 206.

verselsceept metten lieden van den Drie Staten der zelver onser stede in grooten ghetale, in sondaghe lestleden, den X^en^ dach van dese maent, voor ons commen zyn binnen onser voorschrevene stede(1), in aller oodmoedicheden ende onderdanicheden+ hebben doen zegghen ende vertooghen hoe dat van der wapenynghen, loopynghe, +f° 58 r° vergaderynghe ende beroerten ghedaen in onse stede van Ghendt ende daer buuten by onsen subgyten ende insetenen der zelver, zyndert dat wy commen zyn t'onsen heerlicheden van onsen voorschrevenen lande van Vlaendren, ende emmer, wy lest wesende in onse voorschrevene stede van Ghendt ende ooc zyndert onsen vertreckene der zelver ende van 't ghuendt datter naer ghevolght es, daer inne dat de doenders, de consenteres ende de besculdegde harde grootelic mesdaen ende mesgrepen hebben t'onswaert ende anghenomen boven ende jeghens onse hoochede ende heerlichede, doende *criesme de lese maiestate* ende andere diversche groote criesme ende mesdaden, de voorschrevene van onser stede van Ghendt hebben gheweest ende zyn alzo bedruct ende drouve van herten ende hebben harde grievelic ende buten onghenouchten als zy ter weerelt hebben mochten. Ende naer dat zy, vergheselsceept ghelyc 't voorseyt es, ons hadden met hoogher voix gheroupen ghenade, ons hebben ghesuppliert in aller oodmoedegher oodmoedicheden, aenghesien huerlieder berauwen ende emmer dat zy boven alle dynghen begheeren te zyne ende hemlieden te haudene in onse gracie ende te levene in goeden paeyse, eendrachticheden ende accoorde onder ons ende t'onswaert te doene al dat goede ghetrauwe subgyten sculdich zyn te doene t'haren gherechten heere ende prince waert, dat ons ghelieve by onser gratien alle de voorschrevene dynghen ghepasseert ende toecommen in onse voorschrevene stede ende der buten te weerne van onser herten, ende omme de eere ende weerdichede van onsen ghebenedyden sceppere God almachtich, goedertier-

(1) De hertog was inderdaad in Gent op 10 Juli 1440, zie de *Stadsrekeningen over* 1439-40, f° 274 r°.

lich hemlieden wederstellen quyte ende vergheven ende onse voorschrevene stede van Ghendt, metsgaders alle onse goede ende ghetrauwe ondersaten in de zelve, nemen, hebben ende hauden in goede gratie ende minne, zegghende ende vervaende dat ghelycke nyet meer gheschien noch toecommen zal in onse voorschrevene stede. Waer om wy, als prince, ghenadich ende ontfaermicheden beroert met compassien ende deernessen[+] t'onser voorschrevene stede waert van Ghendt ende t'onsen goeden onderzaten ende inwonende der zelver steden, ende begheerende derzelver onser [+]f° 58 v° stede ende onderzaten te levene ende te blyvene in paeyse ende broederscepe ende in onse goede gratie, de dynghen vooren gheseyt ende gheconsidereert, evenverre de groote ootmoedichede ende onderdanichede daer inne dat zy t'onserwaert ghestelt zyn; wy, alzo wy sculdich zyn te doene de voorschrevene onse stede van Ghendt, willende in de zaken sturten onse gratie ende ghenadicheden van voorgaende riguer van justicien, onser voorschrevene stede van Ghendt ende alle onsen goeden ende ghetrauwen subgyten ende insetenen der zelver ghegheven jonstelic t'harer supplicatien, hebben, omme dese zaken ende emmere omme de eere ende weerdichede, ghequyt ende vergheven, by den inhaudene van desen presenten van paeyse ende ghenadicheden, al 't ghuendt daer inne de zelve onse stede ende onsen subgyten insetenen der zelver, alzo wel in 't generale als in 't speciale, hemlieden mesgrepen ende moghen mesdaen ende mesgrepen hebben t'onswaert ende ter justicien, ter causen ende by den middelen van den voorschreven wapenynghen, loopynghen, vergaderynghen, beroerten ende 't ghuendt datter naer ghevolght es, in wat manieren het zy, metgaders ooc al den peynen ende lichamelicker beterynghe, cryminele ende civyle, die omme de zaken ende occasien van den voorschreven dynghen ende huer circonstantien ende toebehoorten zy oft eenich van hemlieden moghen hebben verbuert ende ghevallen zyn t'onswaert, ende justicien, lastende hier af eeuwich te zwyghene onsen procureurs, ten andren onsen officiers,

hoedanich zy zyn, in vermeersynghen van onsen voorschreven gratien, weerende ende stellende uut onsen herten ende in 't vergheten alle de voorschrevene dynghen leden ende ooc alle rancuer ende ondanc die ten occoysoene van den zelven wy mochten hebben de zelve onse stede van Ghendt ende alle onse subgyten daer wonende, wy hebben ghenomen ende ghestelt, nemen ende stellen by dese voorschrevene punten in onse gratie ende goedertierheden. Emmer onse meenynghe en es nyet dat in onse jeghenwoordeghe gratie, quytanchie, remissie ende+ verghevenesse eeneghe begrepen zyn die ghuene die ghebannen hebben gheweest of werden zullen van nu voortan by den lieden van onser voorschrevene stede van Ghendt van matterien of beroerten, oft ghedaen hebbende ende ghecommitteert eeneghe dynghen jeghen ons oft onser hoocheden, heerlicheden ende edelheden oft jeghens den welvaert van den paeyse ende eendrachtichede van onsen voorschrevenen lande van Vlaendren ende van onser stede van Ghendt, zo gheven wy in bevelen onsen gheminden ende ghetrauwen lieden van onser camere van den rade in Vlaendren, onsen souverayn baelliu, onsen baellius van Ghendt ende van der Ouderburch ende allen onsen andren baellius, justiciers ende officiers van onsen voorschrevenen lande ende graefscepe van Vlaendren, hueren stedehoudren ende elcken zonderlynghen, in alzo verren als 't hem aengaet, dat van onser gratien, instancien, remissien ende verghevenesse zy ende elc van hemlieden doen, ghedooghen ende laten onser voorschrevene stede van Ghendt ende onse voorschrevenen goeden lieden ende insetene derzelver ende elcken van hemlieden, vulcommelic ende paeysivelic ghebruucken ende useren, alzo ende in der voormen ende manieren dat gheschiet es, zonder ter contrarien hemlieden te doene stellene of ghevene, noch ghedooghen te doene stellene oft ghevene, nu noch in toecommenden tyden, in lyfve noch in goede, eenich arrest, molestacie oft empessement in eenegher manieren; want alzo ghelievet ons ghedaen te zyne. Ende ten fyne datte dit zyn dynghen vaste ende ghedurich

+fo 59 ro

t'eeuwelicken daghen, wy hebben an dese presente doen stellen onzen zeghele, behauden in andren zaken onsen rechten ende elcx anders in al. Ghegheven in de stede van Ghendt, den XVI[en] van wedemaent(1), in 't jaer van gracien duust IIII[c] ende XL.'

Aldus ondergeschreven: By mynen heeren den hertoghe, den bisscop van Doornycke, den heere van Ruestschuere, souverayn baelliu van Vlaendren, meester Gillis Van der Woestynen.

Gheteekent: J. BUL.

[+] *Exame.*

[+f° 59 v°]

Item, 't snavonts waren gheleet te exame, Jacop Uuten Hove, Jan Keerbeerch, Jooris Van Melle ende meester Gheerolf Van der Haghen.

Van brande.

Up den zelven havent, al dewyle dat men ter examen was, rees brant in een huus up den Poldre, by der Sterren, daer de overdeken was met twee persoonen uut elcker bannyere, ende wart wederstaen(2) eer 't vele ander volc wiste, ontrent den acht ende neghen hueren in den havent.

Van den fugitiven.

Item, den XI[en] decembris 't snavonts waren by den hooftmannen huutgheseyt up Thoochuus de fugytiven persoonen, in der manieren als hier naer volght van woorde te woorde(3):

[+] 'Achtervolghende den overeendraghene ende huutlegghene

[+60 r°]

(1) Lees *Juli*, als terecht het Fransche oorspronkelijk stuk opgeeft.
(2) *Wart wederstaen*, de brand werd gebluscht.
(3) Dit stuk heb ik verbeterd volgens het oorspronkelijke berustend op het Gentsch Stadsarchief, Reeks 108[bis], n[r] 50; enkel de 3 rollen met de namen der ballingen bezitten wij niet meer. De *Kronijk*, D. II, bz. 120, 121, 123, geeft overeenstemmende lijsten van ballingen.

van scepenen van beede den bancken ende beede den dekenen, die ten versouke van den ghemeenen insetenen van deser stede overeendroughen ende huutleyden in voorghebode dat alle insetene poorters incommen sauden binnen derden daghe, dwelke ghedaen was den XXVIII^{en} dach van der maent van octobre, up gherekent te wesene fugytyf, so waes 't dat sekere persoene overbrocht worden ende by hemlieden fugityf ghemaect, alsoo 't behoorde. Ende hoewel 't selve voerghebot also huutgheleyt was, so wart in conforte ende versterkenesse van dien 't selve voerghebot anderwaerven huutgheleyt ende vernieut van den drien Hooftmannen weghe, in deser condicien dat alle porters van deser stede, van wat lede sy waren, binnen derden daghe commen sauden ende hemlieden vertoeghen zoude, elc in 't sine daert behoerde.

So eis't dat daer af desobedient in fauten ende ghebreke bevonden syn gheweest de persoenen hier na verclaerst, te wetene: Mer Colaert Van der Clite, ruddere, Jan Uuten Hove(1) Jans zone, Philips Sersanders, Jan Van Siccleer, Jooris Uutenhove, Pieter Hueribloc, Lievin Van der Pale, Pieter Beys, Joos Triest filius Joos, Mer Claeys Triest, ruddere, Christoffels Triest, Lodewyc Stemaer, meester Willem De Sadeleere, meester Montfrant Alaerts, meester Pieter Baudins, meester Jooris De Bul, meester Gillis Van der Wostynen, meester Willem De Wale, Gillis Hugaert, Ghyselbrecht Damman, Jan Van Huusse, Jacop Van den Hane, Christoffels De Grave, Jan Goetghebuer, dekin was van der weverien; Jan De Zaghere, in d'Auburch; meester Jan Van Loo, Philips Van Loo, Jan De Raedt, plaestereere(2), Mer Gheeraert Van Ghistele, ruddere, ende Claeys De Smet, sonder hemlieden nemmermeer t'eeneghen daghen te moghen commen ter gracien of poort van deser stede,

(1) De lijst breekt af na den tweeden persoon Jan Utenhove, en dan gaat het stuk voort: ‘Ende dese voorseyde persoenen syn van den eersten title tot Arendt de Brune, also de *Rolle* inhaut van den vorseyden namen.’

(2) *Plaestereere*, pleisteraar, plafonneur.

oft het en ware by wille, ottroye, consente ende overeendraghene van den drien leden van deser stede ghemeenlic, die daer inne eendrachtelic haerlieder ottroy, wille, consent ende overeendraghen doen sauden moeten, aleer yement ter gracien commen saude van der selver poort. Ende waer 't by alsoe dat men eenich van den selven fugitiven ghecryghen of achterhalen mochte, die saude men corregieren ghelyc eenen openbaren ballinc.

+ Ende in alzo verren als de boven ghenoumde persoene eeneghe goedynghen ligghende, streckende of rustende hebben binnen Ghendt ende daer buuten, het zy leenen, eerven, renten, huusen, juweelen, in haven(1) ende catheylen, niets hute ghesteken noch ghesondert, dat men daer an hant slaen zal ter stede behouf ende de baten ende profiten van dien, alzo wel die ghevallen zyn als die vallen sullen, doen ontfanghen bi den ontfanghers deser stede ten profite der selvere, in verghelde ende begrotinghen van den menichfuldeghen costen ende lasten, die de vorseyde stede by haerlieder toedoene ghehadt ende ghenomen heeft ende noch meer ghescepen es te hebbene, ghemeerct dat de selve persoenen, alsoe 't elken openbaer ende claerlic bleken es, principale upsetters ende hoirspronc syn van al desen jeghenwordeghen onleden, ende de steden ende 't ghemeene derselver gherne ghebrocht tseeweliker verderfenesse ende de stede cherf ghemaect up dat sy 't adden connen vulcommen, sonder den vorseyden personen haerlieder hoyr ende nacommers an deselve goedinghen eenich recht te hebbene, halene of heeschene in eenegher manieren. +fo 60 vo

Ende achtervolghende dien, lasten de vorseyde hoeftmannen elken byzondere, dat sy hem verdraghen eeneghe van den vorseyde goede te coepene ofte te anverdene, maer al 't ghuent diesser af ghedaen worde, saude syn ydele ende van onwerden, ende sauden boven dien de ghone die ter contrarie ghedaen sauden hebben, ghecorrengiert werden in exemple anderen van

(1) *In haven*, in eigendommen.

ghelicken te wachtene; emmer, wel verstaen, in also verren als contrarie van desen, eeneghe van den vorseyden goeden vercocht zyn of verset, dat men de penninghe daer of commende bringhen sal onder den vorseyden ontfanghere, sonder die te betalene of ghevene den voorseyden persoenen oft yement van harent weghe, want het en saude hemlieden gheen payment noch afslach doen, maer sauden anderwaerf moeten betalen.

Item, ende omme dieswille dat vortyts zeekere remissien der stede van Gend ghegheven gheweest syn van onsen [harde gheduchten heer ende] prince(1), wien God beware, ter causen van zeekeren wapeninghen, dootslaghen ende andre mesdaet, waer af ter contrarien boven dien zeekere personen ghebannen, verdreven ende huutgheseyt worden ende oec eeneghe naderhant+ onthooft ende brocht ter justicien, mids den banne up hemlieden ghedaen by scepenen van der kuere in dien tyt, +f° 61 r° dwelke ghesciet ende ghedaen waert contrarie der selver remissie, daer up dat hem elc wel sculdich es te verlatene; nemaer worden naerder hant daer by bedroghen ende ghefraudeert ende eeneghe ghejustyciert, ghelyc vorseyd es, dwelke toequam, ghedaen wart ende ghesciet bi den toedoene ende title van banne, die scepenen van der kuere hemlieden in dien tyt ghaven, contrarie den selven payse ende remisse ende oec den ghonen, dat sy bezworen hadden elken te haudene in rechte(2), want men sulke scone openbaren remissien duegdelic ghegheven by onsen [gheduchten heer ende] prince, sculdich es ghelove te ghevene ende die te betrauwene van God weghe ende

(1) Ik zal doen opmerken dat de opsteller van het *Dagboek* met opzet overal de woorden ‘onsen harde gheduchten heer ende prince’, vervangen heeft door het weinig eerbiedige ‘onsen prince’.

(2) Hier zijn enkele woorden door den kopist overgheslagen; voegt hier bij: ‘dwelcke was eene groote sake contrariende der welvaert der rusten ende den paysen van deser stede ghemeerct dat scepenen hemlieden an deselve remissie ende pays alsowel sculdich hadden gheweest te haudene ende te vreden te wesene als ons gheduchte heer ende prince, want’ enz.

rechts weghe naer de bezeghelthede ende hoochede van sulc eenen hooghen ende arde moghende prince, die, also te presumeren es, van den selven banne naer der hant ghedaen, lettel of niet en wiste.

Ende oec dat de selve scepenen, die den ban boven der remissien daden, ghecorregiert sauden moghen werden in exemplen alle anderen van ghelyken niet meer te doene of te laten ghesciene, so eis't dat men daer af van den III Hooftmannen ende drien Leden van deser stede weghe huutseght fugitiven ende vyanden deser stede maect, te wetene: Arendt De Brune, Pieter Hueriblock(1), Jacop Van den Hane, Pieter Sersymoens, Christoffels De Grave, Gillis Wauters, Pieter Beys, Jan Van Siccleer, Heynderic De Jaghere, Philips Sersanders, Claeys De Smet, Lauwereys Van der Eecken, Pieter Weytiers, Lievin Van der Pale, Jacop Lammins ende Jan Papal, sonder hemlieden nemmermeer t'eeneghen daghen te moghen commene ter gracien of poort van deser stede, oft het ne ware by wille, ottroye, consente ende overeendraghene van den drien Leden van deser stede ghemeenlic, die daer in eendrachtelic haerlieder ottroye, consent ende overeendraghen doen sauden moeten, al eer yement ter gracien commen saude van der selver poort. Ende waer 't by also dat men eenich van der selven fugitiven ghecrighen oft achterhalen mochte, dien soude men corregieren ghelyc eenen openbaren ballinc.

+ Item, waer 't dat yement, wie hy ware, eenich van den vorseyden IIe maniere van fugitiven huusden, hoofden of sustineerden van ate of van drancke binnen deser stede ende der jueresdixie van dien, die 't dade ende die 's bevonden worden duechdelic alsoo 't behoorde, dien saude men corrigieren dat hy spiegel ende exempel wesen saude andre van ghelyken te wachtene. +f° 61 v°

(1) Evenals hooger vindt men in het oorspronkelijk stuk slechts de twee eerste namen, waarop volgt: ‘Ende dese vorseyde persoenen van Arend de Brune tot Felyp de Waghemakere syn van den II^{ste} title also den rolle in haut’.

Item, ende omme de zelve fugitiven voren verclaert te vercryghene also 't behoort, so consenteeren ende maken machtich de III Hoeftmannen over hemlieden ende in den name van den drien Leden van deser stede, elken wie hy zy, al sulke persoone te vanghene ende te aresterene, ghelyc oft sy ende elc van hemlieden sonderlinghe present ende voor hoghen waren, en sullen de ghone die se aldus ghecrycht, recompenseren, betalen ende goet doen de costen, die sy ter causen van dien huutgheleyt ende betaelt sullen hebben, redelick ende tamelic ende redelic loenen metten goede van der stede, ter discretien van den Hooftmannen.

Item, es voert bi den drie Hooftmannen gheordineert, overeenghedreghen ende ghesloten, achtervolghende den overeendraghene onlancx leden van eender ghemeener Colatie van den drie Leden deser stede, dat der voorseyden fugitiven wyfs, noch haerlieder kinderen, boden of meysiniede, in den name van hemlieden, ne sullen doen ter fugitiven profite eeneghe neeringhe daer ijnne dat de selve fugityf vry gheweest syn; maer bliven den tyt van huerlieder fugityfscepe gheel ende aldaer af versteken, behauden emmer dat haerlieder kindere te huwelike treckende oft haerlieder selfs liede wesende, neeringhe sullen moghen doen naer de costume van elx neeringhe; oec dat meer es, up dat eenich van den fugitiven aflyvich worde, dat dan de wedewe van dien blive ghecleedt ende staende in haerlieder rechte om dan de neeringhe te doene naer de costume van elx neeringhe.

Item, omme dieswille dat eeneghe persoenen van deser stede hemlieden fugitiven ende absent ghemaect hebben huut vreese oft andersens, de welke van Gods weghe noch recht[+] weghe niet sculdich syn so hoghelyc ghecorrengiert oft ghepuniert te werdene, ghelyc den anderen die hemlieden huut vreesen ende mesdaden die sy ghedaen hebben, contrarie den rechte, previlegien, vriheden ende costumen deser stede die zy bezworen hadden, hemlieden gheabsenteert hebben, so eis't dat men dese naervolghende persoene huut seght van der drien [+]f° 62 r°

Hoeftmannen ende drie Leden van deser steden weghen die hier naer verclaert staen, te wetene: “Philips De Wielmakere, barbier[1]; Franchoys Van den Venne, freytenyer; Gillis Bant, Jan De Proost, Jacop De Clerck, plaesterers; Jan Van den Hoye, meerchenyer; Jan Van Bugghenhault, hudevettere; Jacop Van der West, Pieter Amours, Arendt Paridaen, naghelmakere; Denys de Luede, secretaris van scepenen van ghedeele; Gillis Van Caudenhove, *alias* Everaert; Jan Hallync, filius Gillis, scipmakere; Jan Radeloos, Mer Stevin van Liekercke, Seghere Brunbaert, Ghyselbrecht Uuten Hoven, Triestram Van den Bossche, scildere; Denys Notin, Jan Quistelbaut, meester Thomaes De Boom, meester Jacop Van Steelant, Jan Van Overbeke, Rogier De Mol, Rogier Stutync, Gheert Van den Ryne, Lubrecht De Stoppeleere, Jacop Van der Velde ende Willem Van Overhaute.

Ende ne sullen de selve persoonen niet commen ter gracien van der poort, het ne sy by consente, wille ende overeendraghene van den III Hoeftmannen, oft naer haerlieder verlaten, ende den drien Leden van deser stede; ende up dat de selve persoene ghevanghen of vercreghen worden, die saude men corregieren ter discrecien van den drien Hooftmannen ende naer haerlieder verlaten bi den drien Leden van deser stede[2]”.

Voorghebot.

Item, dat ghedaen, was terstont uutgheleyt een voorghebot dat nyement Roup hem make[3] als men justicie doen zal, up zyn hooft.

(1) Daarop volgt: ‘Ende van Felyp voort totten hende van de rolle syn van de derde title’.

(2) Het stuk eindigt: ‘Uutgheroupen ten toechhuuse tsaterdaghs XI^{sten} van decembre a^{o} lj. ter presensie van den volke van deser stede daer vergadert onder haerlieder bannieren’.

(3) *Roup hem make*, alarm maken.

Vertooghynghe.

Men gaff er te kennene dat de Grave van Stampes, heere van Dourdain(1), de Bisscop van Ludicke(2) ende de stede van Ludicke hier ghesonden hadden brieven van beden, dat men Mer Baudin De Vos noch uphauden zaude willen; voort, dat de overdekin zyn pentioen begheerde ghehoocht t'hebbene, want+ hy nu te grooten cost heeft, en zeyde den volcke hier up te sprekene ende andwoorde daer up te ghevene t' smaendaechs daer naer. +fº 62 vº

Exame.

Den XIIen decembris t' sondaechs achternoene, waren gheleet ter exame Heynderic De Drooghe, Jan De Smet *alias* Bels, ende Jacop Mast.

Andwoorde an den bisscop van Ludicke, up den brief die hy sandt an de Hooftmannen van der stede, in voorderynghen van Mer Baudin De Vos, ruddere.

'Eerweerdich vader in Gode ende harde, hoghe ende moghende prince, wy ghebieden ons an huwe eerweerdicheyt ende hoocheyt alzo jonstelic ende begheerlic als wy meest moghen; ende up d'inhauden van uwer vriendelicker lettren, an ons ghesonden by den bryngher van desen, by den inhaudene van den welcken ghy by advertissemente van eerweerdeghen heere, huwen lieven neve ende medebroedere archidiakene van den Campene(3), in huwe kercke ende van den

(1) Jean d'Etampes, heer van Dourdan; dit laatste was ook den naam van zijnen wapenknecht.
(2) Jan van Heinsberg, bisschop van Luik van 1419 tot 1455; hij stierf in 1459. Zie over hem de *Biographie Nationale de Belgique*.
(3) Willem van Gavere, heer van Liedekerke, aartsdiaken der Kempen (*Chronique de Jean de Stavelot*, uitg. door Borgnet, 1861, bz. 529), en Geeraard de Vos, zijnen neef, waren twee bloedverwanten van Boudewijn de Vos; zij hadden bij den graaf d'Etampes, den bisschop van Luik en de stad Luik aangedrongen, om ten voordeele van Boudewijn de Vos te Gent tusschen te komen.

edelen man, huwen ghetrauwen sciltcnape ende dienaer Gheeraert De Vos, synen neve, ons beteekent hu te kennen ghegheven zynde dat onlancx leden up eeneghe informatie oft lastynghe, huwen lieven ende welgheminden Mer Baudin De Vos, ruddere, heeft by onslieden gheweest ghevangen ende gheleyt in ghesloten vanghenessen, ende daer zynde, by ons stranghelic ghequestioneert van eender materien, die men hem anlegghen ende betyen mochte, by eeneghe zyne adversarissen ende quaetwillende, by quaetwillicheden ende nyde, zonder verdiente, alzo ghy haut ende vastelic ghelooft, want ghy hebten altyts ghekent ende gheweten eenen heere, eenen man van grooter eeren, van oodmoedeghen ende zoeten beleede ende van eersamer conversatien ende es met hu over zulc gherekent, ende insghelycx dat hy over zulc ghehauden ende gherekent es onder huwe andre dienaren, ende om dat ghy meent dat by slyncker(1) informatien dicwille by hitten, zaken verhaest werden, daer men naermaels onghenouchte ende berauwenesse af neempt, ende oock dat van te zeere te haestene+ lettel ducchden ende profyts toecommen; mids welcken ende meer andre redenen in de zelve huwe lettre begrepen, ghy ons bidt ende verzouct zeer hertelic, zeer vriendelic ende zeer begheerlic, dat wy t'huwer contemplacie den zelven Mer Bauwin willen tracteren ende beleeden alzo vriendelic ende zoetelicx als wy goelicx zullen moghen, sonder up hem te procedeerne by hitten oft haesticheden up ghelycke sinistre informatie, hopende dat die anders bevonden zyn zullen ende zulc als dat wy by rechte schuldich zyn ghepaeyt te zyne, ende dat wy hier in t'huwer neerster bede zo vele doen willen, als dat de zelve Mer Bauwin beseffen moghen, de zelve huwe bede hem te baten commen zynde, enz. +f° 63 r°

Hu zy ghelievelic te wetene dat wy de zelve lettre stappans als wy se ontfanghen hadden, deden openbaren ende lesen voor 't ghemeen volc van deser stede ende versochten an hemlieden

(1) *Slyncker*, slechte, kwaadwillige; het zelfde als eenige regels verder *sinistre informatie*.

huerlieder advys ende goede antwoorde, de welcke zy ons overbrocht hebben, volghende der costumen, ende es dusdanich: Eerst, ten poynte daer dezelve huwe lettre mentioen maken van groter recommendatien die ghy doet van den zelven Mer Baudin, zoo mach wel wesen, zo ghy zeght, dat dezelve Mer Bauwin met hu grootelicx gherecommendeert es ende dat zyn faulte, excessen ende ghebreken, by hem ghedaen ende gheperpetreert, hu verzweghen zyn, ende mids dien, zo es te bemoedene dat ghy uwe voorschrevene lettren alzo hebt doen causeren(1).

Ende ten ghoonen daer ghy noopt van dat hy by ons ghevanghen ende ghequestionneert heeft ghezyn by slyncker informatien, zo es waer dat dezelve Mer Bauwin by ons nyet ghevanghen en was, maer by den wakers, die ter poorten waecten buten deser stede, ligghende secretelic up eenen waghene om hem fugytyf te makene van hier(2); ende hem ghevanghen zynde, zo zyn up hem ghedaen diverssche clachten ende up de clachten, by ons ghehoort oorconscip ende informatie, by welcken hy bevonden es van vele foortchen, tassemente ende executie by hem ghedaen binnen ende buuten Ghendt up zyns zelfs laten(3) ende ondersaten, ende andersins.

Ende dat meer es, dat hy zekere somme van pennynghen+ ontfaen heeft van der stede-goede boven zynen pentioene(4), contrarie zynen eedt, ende heeft al nu dezelve +f° 63 v° Mer Baudin van eeneghen zaken onder ons ghenantiseert ende jeghen vele personen van diverschen excessen ende tassementen ende noch van daghe te daghe composeert. Dus blyckt dat gheen hitte up hem ghehuerbuert, noch by slyncker informatien up hem gheprocedeert es.

Niet min, t'huwer neerster bede ende contemplacien van uwen eerwerdeghen ende hooghen persoon, de goede lieden

(1) *Causeren*, spreken, luiden.
(2) Zie de *Kronijk*, D. II, bz. 113, op 3en November.
(3) *Laten*, hoorige landsgebruiker; Verwijs-Verdam, *Middelnederlandsch Woordenboek*, D. IV, kol. 44.
(4) Jaar wedde als baljuw in 1444-48.

ghemeenlic, om hu te ghelievene naer huerlieder vermueghen, hebben vriendelic gheconsenteert een uutset van acht daghen, te wetene, tot in sondaghe den XIX^{en} van deser maent, ter tienster huere voor der noene; binnen welcken termyne men up den zelven Mer Baudewyne nyet procederen en zal, up aventuere ofte hy(1) zyne belofte ons den volcke ghedaen, binnen den zelven tyde vulcommen mochte(2). Ende bidden hu mids desen, eerweerdich, enz., alzo vriendelic ende begheerlic als wy meest moghen, dat hu ghelieve 't voorschreven uutset in dancke te nemene, ende voort dese voorschrevene stede ende d'insetenen van diere te hebbene over specialic gherecommandeert ende die voort te recommandeerne an onsen harden zeere gheduchten heere ende prince ende eldere daer 't van node wert, in tyden ende wylen, als wy in uwe eerweerdicheyt ende hoocheyt hebben vulmaect betrauwen, ende ghelieven hu eeneghe zaken die wy vermoghen, weet ons daer toe bereet met goeder herten. Dat kenne God die hu beware in ziele ende lyve. Ghescreven met haesten den XII^{en} decembris anno een en vyftich.'

Superscriptie.

Eerweerdeghe vadre in Gode, *hoghe ende moghende prince*, *mynen heere den bisscop van Ludicke*, *hertoge van Buyllon ende grave van Looz*, *onsen harden*, *weerden ende welgheminden heere*.

Subscriptie.

Huwe onderdaneghe dienare, *de drie Hooftmannen van der stede van Ghendt*, *t'huwen goeden gheliefte altyts bereet*.

+ *De andwoorde ghesonden an de stede van Ludicke in faveure van den zelven Mer Baudin.*

+f° 64 r°

'Harde, eerbare, voorzieneghe ende wyse heeren, lieve speciale ende groote vrienden, wy ghebieden ons an uwe

(1) *Up aventuere ofte hy*, voor 't geval dat hij.

(2) *Vulcommen mochte*, volbrengen mocht. - Zijne belofte van 5^{en} December, zie bz. 188.

eerbaerhede alzo jonstelic als wy connen ende moghen; ende up 't inhauden van uwer lettren in de narratie verclaersende van uwen andren bode, danof zo ghy scryft gheen tydynghe en hebt, voort dat ghy ter date van den zelven brieve compareerde voor mynen heere van Ludicke, huwen heere, de welcke, by zynder goedertierlic gratie, ter jongsten van weerden, edelen man, Willem Van Gavere, archidiakene van Campene in de kercke van Ludicke, ende edelen man, Gheeraert De Vos, synen neve, hulieden informeren van den persoon van Mer Bauwin De Vos, ruddre, dien grootelicx recommanderende met diversche redenen in huwe lettren begrepen, *hier achterghelaten om de cortynghe*; daer naer ons vriendelic biddende dat wy ter eeren, jonste ende liefden van huwen voorschreven heere ende van hu, die onse goede ende groote vrienden zyt, wy den voorschreven Mer Bauwin willen hebben over gherecommandeert ende hem handelen alzo vriendelic ende zoetelic als wy moghen, zonder up te procedeerne by ryguere, up dat wesen mach, ten fyne dat hu voorschreven heere, myn heere van Ludicke, ter jonsten van den welcken principalic ghy ons jeghenwoordelicxt scryft, beseffen moghen dat huwe bede an ons ghedaen, hebben gheweest van weerden ende profytelic den voorschreven Mer Baudyn; maer emmers ghy en wilde 't ons nyet verzoucken, eenich dynck wesende oft die zouden moghen wesen jeghen onse rechten ende vryheden, ende dat wy hier inne ter vrientscepe van hu doen wilden alzo wy begheeren zauden hu ghedaen t'hebbene, dwelcke ghy gheerne doen zoudt met goeder herten, achtervolghende de houde vrientscepe[1], jonsten, liefden ende hertelicheden, begheerten die van hauden tyden hebben gheweest tusschen hu ende ons, de welcke wy begheeren van onse voorschrevene zyde te onderhaudene met meer andre vriendelicke redenen daer in begrepen. Hu zy ghelievelic

(1) Gent weigerde inderdaad in 1431 zijne hulp aan hertog Philips om tegen de Luikenaars op te trekken die het graafschap Namen waren binnengevallen; Olivier van Dixmude, *Merkwaerdige Gebeurtenissen*, bz. 127.

+ te wetene, dat uwe bode an ons onlancx ghesonden met anderen uwen brieven, van hier vertrack in onser Vrauwen daghe(1) tylic lestleden, by den welcken wy hu ghescreven ende ghesonden hebben al de ghestandichede van deser stede, die ghylieden begheerlic waert te wetene, ende daer uute en scriven wy nyet meer up desen tyt breedere; ende als van Mer Baudewyn De Vos, ruddere, dat wy huwe lettren danof voor 't ghemeen volck in grooter vergaderynghe gheweest ter maerct, hebben ghedaen openbaerlic lesen ende begheert daer up d'andwoorde van hemlieden, die zy overbrocht hebben, te wetene: al eys 't dat de voorschreven Mer Bauwin, naer 't inhauwen uwer lettren gherecommandeert es, dat men de zelve recommendatie, die, alzo te bemoedene es, ghedaen mach zyn by zynen vrienden om hem te helpene, nyet sculdich es up zulc anbrynghen gheloove te ghevene naer de waerheyt, de welcke es dat de zelve Mer Bauwin by ons nyet ghevanghen en es, maer by den wakers dien vonden buuten deser stede, wechrydende up eenen waghene om hem fugytyf te makene van der zelver stede, ende in de vanghenesse zynde, hy es openbaerlic belast gheweest by diverssche persoonen van tassemente, exactien ende andere overdaden by hem ghedaen up zyn laten, ondersaten ende andere persoonen; ende oock van zekere sommen van pennynghen, die hy ontfanghen heeft van der voorschrevene stedegoede, boven zynen pentioene ende eede, huwelicke ende paeyse ghemaect t'hebbene, ende oock danof sommen van pennynghen buten redene ende rechte ontfanghen, daer af partien menicfuldelicken beclaecht hebben, ende de zelve Mer Bauwin in quytenesse van zynder zielen, ter presentien van der commune, heeft gheleden omme te ontstane met wederkeerynghe(2) te doene, ende heeft daer toe onder ons Hooftmannen ghedaen legghen eenen deel zelvers(3) ende

+fº 64 vº

(1) O.L. Vrouw Onbevlekte Ontvangenis, 8 December; zie hooger bz. 192.
(2) *Wederkeerynghe*, vergoeding.
(3) Eene som zilver.

bovendien met eeneghen persoonen ghecomposeert[1] ende noch daghelicx doet van 't ghuent dies hy t'onrechte ontfanghen heeft. Niet min, om dat de goede lieden ghemeenlic van deser stede hulieden als hare ghetrauwe, vulmaecte vrienden gheerne naer huere vermoghene in allen zaken ghelieven willen, zo+ hebben zy ende wy met hemlieden ghewillichlic t'uwer begheerten ende liefden ghepresenteert een uutstel van den voornoemden Mer Bauwin tot in sondaghe ten tien hueren voor der noene, naestcommende, zonder binnen middelen tyden up hem te procedeerne, hulieden biddende harde hooghelic dat hulieden ghelieven wille dese andwoorde ende 't ghuent diesser inne ghedaen es te nemene over danckelick, ende onslieden voort te beteeckene huwe goede ghelieften, ten vulcommene van den welcken wy ons presenteren altyts bereet, als 't recht es. Dat kenne God die hu harde, enz., salichlic bewaren wille. Ghescreven den XII^en^ decembris anno een en vyftich.' +f° 65 r°

Superscriptie.

Harde, *eerbare*, *voorzieneghe ende wyse heere*, *den meesters van der stede van Ludicke*, *onse lieve*, *speciale ende groote vrienden*.

Subscriptie.

De drie Hooftmannen van der stede van Ghendt, *t'huwer ghelieften altyts bereet*.

Hier up desen zelven dach waren ontsleghen dese persoonen hier naer volghende.

Item, t' smaendaechs den XIII(I)^en^ decembris[2], waren by den Hooftmannen ontsleghen[3] uut vanghenessen, up sekere[4], Jan Lammoins, Pieter Lynensone, Laureyns De Wale, Pieter Bogaert, Jacop Mast, Claeys Van der Zickelen, Jacop Uuten Hove, Jan Keerbeerch, Jan Leyns d'haude, Jooris Van Melle,

(1) *Composeren*, eene vergoeding toekennen.
(2) Het *Dagboek* zegt: Maandag 14^en^ December, lees 13^en^; zie de *Kronijk*, D. II, bz. 122.
(3) Volgens hun voorgebod van 10^en^ December, zie bz. 193.
(4) *Up sekere*, onder borgtocht.

meester Geerolf Van der Haghe, Heynderic De Drooghe, Roel Van Ronneke, Jan De Smet *alias* Bels, Heynderic Goethals, Jacop De Zuttere, Willem Valcke ende Pieter Van Eertvelt.

Ander uutset.

Item, doe was Mer Bauwin uutghestelt tot t' sondaechs tusschen den IX ende tien hueren doe eerstcommende; ende de wedden van den dekenen waren ghehooght, te wetene, een lib. grote ter weke(1).

Justicie.

Item, 's dycendaechs den XIIII[en] decembris was by den Hooftmannen brocht ter maerct, up een schavault, ende aldaer onthooft Heynkin Van den Broucke(2), ende de executie ghedaen, de Hooftmannen ghynghen up 't Hoochuus ende ghaven den volcke aldaer te kennene dat zy de executie hadden[+] ghedaen doen omme andre exemple daer an te nemene, want hy boven den voorghebode t'andren tyden uutgheleyt(3), als dat nyement twist noch parlement maken en zaude desen tyt hanghende, up zoendync-brake, hy contrarie dien, ghewont ende ghequetst hadde eenen Jacop De Vroede, ende hadde ooc verleden(4) buten pyne(5) ende uuten bande van ysere, dat hy ende t' svoorschreven Jacops rechtssweer(6) slaken in wettelicken vrede. [+]f[o] 65 v[o]

't Scheeden van der maerct.

Item, doe terstont daden de Hooftmannen uutlesen zekere poynten by hemlieden gheconcipiert ende gheadvyseert, alzo die hier naer ghescreven zyn van woorde te woorde:

(1) *Stadsrekeningen over* 1451-52, f[o] 195 v[o]: 'Item van dat den vorseyden Lievin [de Vriese, overdeken] toegheleyt was by den III leden van deser stede de weke XX sc. gro. beloept van den vorseyden tyde XXXVII lb. gro.'.
(2) *Kronijk*, D. II, bz. 122.
(3) Voorgebod van 29[en] October, bz. 131.
(4) *Verleden*, bekend.
(5) *Buten pyne*, buiten de pijnbank.
(6) *Rechtssweer*, cousin germain.

‘Omme te vindene manyere ende onderwys ten fyne dat de goede lieden van deser stede nu ter maerct zynde, hemlieden voughen mochten omme te scheedene van der zelver maerct[1], elc in 't zyne, ende om te doene elc zynen oorbuer, neerrynghe ende proufyt, anziende datter menich schamel man es zeer soberlic gheghoedt, dien dat grootelic van noode ende te doen ware dat hy zyne neerrynghe ende profyt dade omme zyn wyf ende zyn kinderen ghevoedt te wesene, alzoo 't van node es, ende dat men de neerrynghen qualicken derven mach, so es by den drie Hooftmannen, om dit te gheschiene ende meer griefs datter van langhen te stane af commen mochte, ghemaect ende gheordineert zekere ordinantien omme te bescheedene, ghelyck hier naer verclaert staet:

Eerst ende alvooren, de drie Hooftmannen hebben hemlieden neerstelic ghevoucht, omme te bezouckene van alle manieren van zaken der materien anclevende daer de goeden lieden omme vergadert zyn, te wetene, wie zy zyn die eenich goet van der stede ghehadt hebben boven huerlieder rechten, pentioenen, in eenegher manieren, heymelicken oft openbaer.

Item, wie zy zyn die voortyts eeneghe vergaderynghe ontrent Alf-ougst oft andersins pynden te makene ten diversche steden binnen Ghent.

Item, van der vlucht-mare[2] die ghync hoe dat vele diversche brieven ghesonden waren binnen deser stede, commende van Brucele, an menichte van persoonen.

Item, voor wat causen eeneghe persoonen voortyts hemlieden[+] absenteerden van deser stede meer dan haerlieder ghebueren. [+]f° 66 r°

Item, wie zy zyn die contrarie den prevylegien ende costumen van deser stede, die zy bezworen hadden, ghedaen hebben.

Item, hebben zy onderzocht wie zy wesen mochten die

(1) Men lag reeds gewapend op de markt sedert 1^en December.

(2) *Vlucht-mare*, gerucht, nieuws.

Pieter Tyncke ende de zyne hulpe ende bystant belooft mochten hebben.

Item, hebben zy overghegheven 't bedrach dat quam ende ghehoort wart by den bisscop van Doornycke, mynen heere van Santes ende andere(1).

Item, hebben zy overghenomen dbedrach dat by den XII persoonen van deser stede ghehoort gheweest es, evenverre dat zy 't ghehoort hebben(2).

Van al welcken zaken zy noch gheene vulcommene waerheyt gheweten moghen, ghemeerct den corten tyt die zy ghedient hebben, ende dat ooc de meeste mesdoenders ende baersculdichste hemlieden van deser stede vervremt ende gheabsenteert hebben, alzo elc wel weet, al waer by zy den grondt van der waerheden van allen zaken nyet zo wel ende vulmaectelicken gheweten connen, als oft zy in handen ende vanghenesse waren; niet min, dezelfde Hooftmannen en meenen nyet daer af te scheedene, zy en zullen daer inne persevereren ende doen ghetrauwelic al 't ghuent datter noch te doene es, alzo zy bezworen hebben, ende correcxie doen gheschien up de besculdeghe, evenverre dat sy se connen ende moghen ghecryghen, zonder yement te verdraghene in eenegher wys, in zulcker manieren dat zy hopen datter God ons Heere inne gheheert zyn zal ende de goede lieden ghepaeyt, ende al dat nemen zy wel ende ghetrauwelic te doene naer haerlieder beste.

Item, ende omme dieswille dat men zo groote ende lasteghe zaken nyet zo haestelic ghedoen kan als de goede lieden gheerne zaghen ende wel van noode waren, ghemeerct datter vele ancleeft, alzo voorschreven es, ende oock dat vele diversche onbehoorlicke binnen den termyne van XX jaren binnen deser stede ghevallen ende ghesciet zyn, dat claghelic ende deerlic+ es, die men up zo corten tyt nyet bevinden can, alzo vooren

+f° 66 v°

(1) Dit zijn de afgevaardigden der Drie Staten die het onderzoek inrichtten te Gent na 26 Januari 1450, zie bz. 82.

(2) De commissie der XII op 6en November gekozen, zie bz. 148.

verhaelt es, so bidden de Hooftmannen de goede lieden ghemeenlic ende elcken sonderlynghe, alzo neerstelic als zy connen ende moghen, dat hemlieden verdriete oft verlanghen wille van den delaeye datter in es ende noch wesen moet, want zy al haer vermoghen doen zullen om de zake te curtene; ooc also elc beseffen, verstaen ende ghevroeden mach, so saudt den goeden lieden verdrieten aldus ter maerct te blyven staende by daghe ende by nachte, nu in desen cauden tyt(1), tot al desen zaken ghecort ende bescheeden wesen saude. Ende mids dien, hebben de Hooftmannen met rypheyt van rade gheordineert in wat manieren dat men best van der maerct zal moghen sceeden, ghelyck hier naer verclaert staet.

Bidden den goeden lieden ghemeenlic, alzo oodmoedelic ende vriendelic als zy connen ende moghen, dat hem elc ten besten weghe voughen wille, alzo elcken dyncken zal orbuerlicxst en profytelicxst ghedaen wesende, ende dat elc trecken wille in 't zyne, naer de gheleghentheyt van der zake, ons lieden uuterlic altoos jeghen alle overlasten, up dat(2) eeneghe quamen, dies God behoede, bewaert blyvende.

Item, in deser manieren up dat hulieden goed dynct ende belieft dat men van der maerct trecken zaude metten bannyeren, ende dat men 't volc achter(3) de stede conincstavelen(4) zal, wel ende ghetrauwelic ende notabelic, met ghetrauwen mannen in de ghebuerte, want men vele quade fayten by nachte doen saude, al eer men 't gheware werden zaude by den wakers ofte wachters die in der neerrynghen huuse ligghen zauden; dat meer es, vele mesdoenders sauden wel wandelen alle nachte achter de stede, zonder te lydene voor der neerrynghen huuse, daer de wakers inne laghen, ende sauden mids dien blyven gaende ende haer quaetheyt doende, zonder te zyne ghevanghen ofte ghecorrigiert.

(1) Men was immers in de maand December.
(2) *Up dat*, indien er.
(3) *Achter de stede*, in de stad.
(4) *Het volc conincstavelen*, enrégimenter. Een conincsta vel stond aan het hoofd van 10 gewapende mannen, zie verder f° 69 v°; een upperconincstavel voerde het bevel over 100 mannen.

Item, up dat men by conincstavelrien waert ende der casselrien oft der stede eeneghen overlast comt, dat God behoede, zo zal men terstont moghen uute zenden viere, V oft VI upperconyncstavels, met haren volcke, naer dat 's van noode ware, dwelcke anderssins in der neerrynghen huusen ligghende[+] nyet zo haestelic gheschien zoudt moghen, noch zy en zouden in 't vertrecken nyet zo haestelic ende zo vastelic ghehooft zyn ofte bewaert zyn als oft zy by conincstavelrien uute trocken. Oock zauden hier inne contribueren, ghelden ende betalen de goede lieden van der stede ghemeenlic, want andersins den lede van der neerrynghen ende der weverien te zwaer ende te lastich wesen zaude. [+]f° 67 r°

Item, als men van der maerct ghescheeden zyn zal, zo zullen de Hooftmannen, wanneer dat zy den volcke beteeckenen ende te kennen gheven willen eeneghe zaken, doen slaen de weercclocke[(1)] up d'Beelfroot up den eenen cant drie reysen, t'elcken vier slaghen, ende dan zal elc commen ter maerct voor Toochuus, alzo elc zyn neerrynghe doet, ende horen wies men daer te kennen gheven zal; dies zullen de Hooftmannen alle brieven an hemlieden commende, zonder mesdoen, moghen upbreken ende lesen, omme te wetene oft eeneghe ghewichteghe zaken zyn om den commune te beteekene ende te kennen te ghevene.

Item, als men de weercclocke an beede de zyden slaen zal zonder ghetal, zo zal dan elc wesen ghehauden terstondt ter maerct te commene, alzo hy zyn lyf bewaren wille, elc met zynder bannyeren, in broederlicker minnen, om te treckene daer 's van noode wert, ghelyck dat men datte by den Hooftmannen beteeckenen ende te kennen gheven zal; ende zo wie jeghen d'huuttrecken zeyde oft achter bleve, die daer toe ghecoren worde, dien zauden die Hooftmannen vanghen ende hemlieden hauden vianden van der stede; dies zal men in 't ordineren van dien doen zulcke redelichede alsser toebehoort.

(1) Deze heette Bertolf en werd in 1441 gehangen in 't Belfort; zie *Memorieboek*, D. I, bz. 215.

Item, waer 't dat yement ghepoynt oft ghestelt oft ghetaxeert ware eeneghe sommen van pennynghen, omme de saudenyers die uuttrecken moesten, met te betaelne ende die in ghebreke ware van ghevene, zo sauden de drie Hooftmannen zenden terstont tot dies huus dies in ghebreke ware, ende doen vercoopen van den ghreetsten goede dat men daer vonde, also vele als 't ghuendt dat hy ghetauxeert ware ghedraghen zaude, elc naer zynen staet, zonder yement hier in te spaerne ofte te verdraghene.

Item, beloven voort de Hooftmannen, als hu schamel[+] dienaers die hu bezworen hebben in rechte te haudene, by den eede, die zy hulieden ghedaen hebben, dat [+fo 67 vo] zy hulieden wel ende ghetrauwelicken bewaren ende besorghen zullen in alle zaken angaende der welvaert van ons allen ende der stede, naer haerlieder macht, alzo zy sculdich zyn van doene, ende ne zullen negheene zaken van remissien, payse noch andersins, hulieden ende hemlieden angaende, anveerden noch daer af traveljeren in gheender manieren, het en zal zyn by wille, wetene, advyse ende consente van hu allen ghemeenlic, in zulcker wys als dat nyement daer inne in toecommenden tyden ghefraudeert noch bedroghen wesen en zal, alzo men voortyts gheweest heeft, maer elcken wel ende ghetrauwelic bewaren ende bezorghen.

Item, voort, als van Mer Bauwin De Vos, zo hebben de Hooftmannen voren(1) daer af te doene, alzo zy hulieden belooft hebben, in zondaghe eerstcommende(2), ten X hueren, ende dat dan elc dien 't ghelieft commen zal ter maerct paeysivelic, zonder eeneghe bannyeren, omme by den Hooftmannen daer af ghedaen te werdene al 't ghuent datter af sculdich zal zyn te gheschiedene, ende zullen tot dier tyt, als goede Hooftmannen, gheerne den zelven Mer Bauwin doen bewaren t'zynen coste, alzo hy gheconsenteert heeft. Ende bidden dat ghy hemlieden daer af vulcommen betrauwen gheven wilt, alzo ghy tot noch

(1) *Voren hebben*, het inzicht hebben.

(2) 19en December.

toe ghedaen hebt, want zy up den eed, die zy hulieden ghedaen hebben, up huerlieder ziele ende up huerlieder deel hemelrycx, beloven hulieden goet ende ghetrauwe te zyne tot in haerlieder doot, ende bidden oock dat ghy hemlieden van ghelycken doen wilt zonder eeneghe quade vluchtmare te gheloovene. Up dwelcke hulieden, myn heeren, bidden de Hooftmannen dat ghy te vreden zyn wilt, zo dat ghy met elcanderen moghe blyven in goeden paeyse ende eendrachtichede.'

Die hier voorschreven es, es aldus huutghelesen ende ghepronunchiert ten Toochuuse, up Sente Nychasius dach, ende so saen als 't ghelesen was(1), zonder meer zegghens, zo vertrocken de goede lieden van der maerct met hueren bannyeren, elc in 't zyne, ende was ontrent den IIe hueren naer noene.

Arrest.

Item, up den zelven dach was ghevaen ende gheleyt in 't Sauselet, Oste(2) De Wale.

Executie.

Item, tswoonsdaeghs den Quatertempere(3), den XV^{en} decembris, leyde men wedeboden(4) in de fugytiven-huusen van der eerster tytle ter maerct uutgheroupen.

Voorghebot.

Up den zelven wuensdach, reet Ghysel De Keyser(5), trompettere, al Ghendt dhuere naer de costume, gheboot ende gaf te

(1) De hoofdmannen kwamen van het Tooghuis, en (vgl. de *Kronijk*, D. II, bz. 122) 'op aventuere diere hadde moghen commen' namen de bannieren en droegen ze naar 't Schepenhuis.
(2) *Oste*, Otto.
(3) 13 December.
(4) *Wedeboden*, garnissaires.
(5) *Stadsrekeningen* 1451-52, f° 210 r°: 'Item ghegheven Ghiselbrecht de Keysere van dat hy reed achter de stede metten trompette ende gheboodt dat men de huerclocke slaen soude als men de ghemeene van der stede vergaderen wilde naer d'overeendraghene, van zynder rede den XV^{sten} dach in Decembre XII gr.'.

kennene al was 't zo dat in 't uutgheven ter maerct ghezeyt hadde ghesyn, dat men slaen zaude de weercclocke, nyet min, men zoude al 't zelve doen up de huerclocke[1] ende nyet up de weercclocke; ende hadde men datte alzo nyet verclaert, als de weercclocke hadde gaen luden, het warer weder ter wapene gheghaen.

Den eersten clockslach ende respyt van Mer Bauwin De Vos.

Item, 't sondaechs den XIX^{ten} decembre, tusschen den IX^{en} en de X hueren voor der noene, slouch men de huerclocke up d'Beelfroot up eenen cant driewaerf, t'elcken vier slaghen. Doe quam 't volc in grooter menichte ter maerct, daer de Hooftmannen deden uutlegghen dat elc staen zoude achter zynen dekin, ghelyc oft de banniere ter maerct ware, zonder van danen te scheedene, ende dat nyement en gha ondre andre bannyere, elc up zyn upperste cleet[2], elc vangher wesende[3]; voort, dat nyement en loope noch roupynghe en maecke, up zyn lyf. Dat ghedaen, daden zy lesen brieven van den grave van Stampes[4], biddende dat men Mer Baudin De Vos uphauden wilde, hy zaude zo deser stede vrient zyn als dat se commen zauden ter gracien van den prince, met meer andere woorden. Ende doe bleef elc stille; ende de Hooftmannen, alzo saen als 't ghelesen was, ghynghen van dhanen naer Chaucelet, daer zy haelden ende brochten ter maerct up schavault, den voornoemden Mer Bauwin, daer hem de hangheman[5], huut laste van den Hooftmannen, ontcleedt tot in zyn wambaeys ende ghereede de scroode[6], alwaer Mer Baudin voren knyelde up

(1) De uurklok is de beruchte klok Roeland.
(2) *Elc up zyn upperste cleet*, op verbeurte van zijnen bovenrok of kleed.
(3) *Elc vangher wesende*, iedereen het recht hebbende van den overtreder te vatten.
(4) Zie verder f° 114 v° en *Kronijk*, D. II, bz. 123.
(5) *De hangheman*, de scherprechter.
(6) *Ghereede de scroode*, den blinddoek bereid.

+ zyne knyen. Ende daer naer, mids dat hy by der vreese faelgierde van spraken, so viel broeder Jacop Van Onwedere, onser vrauwen-broedere, zyn biechtvadre, +f° 68 v° oock up zyne knyen ende baden daer te samen dat men duer de ghenadicheyt Gods hem gratie doen wilde, hy wilde wel ghevanghen blyven ende zyn belofte vulcommen; ende alzo langhe als hy leefde, zo sauden de edele mannen zyne maghen zynde, deser steden vrient wesen, met vele meer woorden daer toe ghevought. Hendelic t'huerlieder bede ende ter bede van den grave van Stampes, ende zonderlynghe uut begheerten ende by toedoene van beede de dekenen, ghync 't volc spreken elc in 't zyne te gadere ende sonden haer andwoorde overe up den *Wulf*(1), elcke neerynghe, elcken wyck by eenen man, ende de poorterie by zekere ghecoren persoonen, in zulcker wys dat men hem hauden zaude totter belieften van den goeden lieden van den drie Leden deser stede ende nyet langhere, en dat hy saude vulcommen II poynten die hy belooft hadde, d'een dat hy zekere stellen zaude van X^c^ livers groote te hebbene den ghuenen die meester Pieter Baudins ende meester Jooris De Bul ghecryghen ende gheleveren consten, ende d'andere dat hy leenen zaude der stede VI^c^ livers groote om cooren mede te coopene; daer up de Hooftmannen zeyden dat zy 's wel ghepaeyt waren naer datter 't volck inne ghepaeyt was, maer baden elcken dat nyement achter hemlieden zegghen en wilde, zy en hadden haerlieder belofte wel ende ghetrauwelic ghequyt. Daer naer deden die Hooftmannen Mer Bauwin voornoemdt weder leeden in 't Sauchelet, daer hy te vooren uutghehaelt was, ende quamen weder up 't Hoochuus, daer zy uutleyden vele diversche voorgheboden en zaken hier naer verclaerst(2).

(1) Een huis op den Noord-oostzijde der Vrijdagmarkt; zie Jhr. N. de Pauw, *De Voorgeboden der stad Gent in de XIVe eeuw*, bz. 24: ‘up den Vrindachmaerct voer den Wulf’.

(2) Vgl. *Kronijk*, D. II, bz. 124; *Chronique des Pays-Bas et de Tournai* (bij De Smet, *Corpus*, D. III), bz. 478.

Voorghebot van vremde ghezellen.

‘Omme dieswille dat daghelicx useren, costumeren binnen deser stede te converseerne ende te wandelne vele vremde personen ende ghezellen, eeneghe gaende up de aelmoesene van den goeden lieden ende andre anderssins, in diversche manieren, daer af dat men lettel oft nyet weet wies zy vooren hebben of in meenynghen zyn van doene, want by zulcke vremde ghezellen, die men nyet en kent oft en weet van wat state oft conditien zy zyn, de stede, up datter[1] nyet inne voorsien en worde, ghescepen ware te commene in onghevalle ende[+] verdriete, dies God behoede, up datter nyet inne voorzien en worde, het ware by brande oft by vremde twistynghen, [+]f° 69 r° die zulcke persoonen binnen der steden brynghen mochten ofte daer uute draghen, in achterdeele van der stede.

So es by den Hooftmannen ende haerlieder raetslieden overeenghedreghen ende ghesloten, ende men ghebiet van den drie Hooftmannen weghen, dat hemlieden van nu voortan alle vremde ghezellen, van wat state of conditien zy zyn, in nyements dienst wesende, hemlieden verdraghende binnen der stede te commene oft daer inne te blyvene langher dan eenen nacht ende eenen dach, oft het ne ware by octroye ende consente van den drie Hooftmannen, dien zy de zake van huerlieder blyvene ghehauden zauden werden te kennen te ghevene, ende zo wie de contrarie van deser dade ende langher bleve dan voorschreven es, die zoude men terstont upleeden ende vanghen, ten fyne dat de Hooftmannen daer af onderzouck doen zauden omme te wetene wat zulcke persoonen vooren hadden oft in wille waren te doene, ende elcken daer af corrigieren ende punieren naer de grootte van der mesdaet.

Ende om dieswille dat de zelve zake aengaet elcken poortere ende inwonenden van deser stede, zo maken de drie Hooftmannen, elcken wie hy zy, hier af vanghere, ende dat elck

(1) *Up datter*, indien er.

zulcke persoonen ghehauden zal werden te vanghene ende daer naer te brynghene voor de Hooftmannen ofte in Chaucelet, zonder dies te wesene in eeneghen ghebreke, up de correctie van der zelver Hooftmannen.

Item, dat nyement eeneghe vremde persoonen, ghelyck voorschreven es, en logiere noch en heerberghe langher dan eenen dach ende eenen nacht; die 't dade ende bevonden worde, die zullen die Hooftmannen corrigieren up haerlieder eed, als dat andere daer an exemple nemen zullen.'

Van der straten voorghebot.

'Item, zo ghebiet men van den drie Hooftmannen weghen dat elc, wie hy zy, de strate oft plaetse voor zyn dhuere scoonmake oft doen scoonmaken van der onreynichede ende vuylichhede diere voren light ende zonder die te latene ligghene, omme de wakers wille die by nachte dicwille in 't donckere ghaen moeten, ende oock om de eerbaerhede van[+] der stede; ende zo wie in ghebreken van desen bevonden worde, zo souden 't 'ts conycx kinderen[(1)] zelve doen ende weeren 't, mits uplegghende [+]f° 69 v° de boete van vyf grooten, die zy van den ghenen die in ghebreke waren daer vooren ontfaen sauden. Ende hier af zal men doen eerlicke executie zonder yement te spaerne[(2)].

Van den lichte 'ts nachts, van der poorten te sluutene ende de wake te haudene.

'Item, men ghebiet voort, dat alle conincstavels van tien mannen ghehauden zullen haerlieder licht vooren ter straten te doen berrene[(3)] 'ts navents te VI hueren, ende alzo hauden bernen al den nacht tot 's morghens te zessen.

(1) *'ts conycx kinderen*, of moorkinderen, ondergeschikte stedelijke bedienden, gelast o.a. met den reinigingsdienst.
(2) Vgl. een voorgebod van Februari 1347 en van 1381, bij N. de Pauw, *De Voorgeboden der stad Gent*, bz. 39 en 156.
(3) *Berrene*, branden.

Item, men zal 'ts navents de poorte sluuten ten zesse hueren, ende alzo hauden *ghesloten*(1) al den nacht tot 's morghens te sessen.

Item, zal elcke conincstavelrie vergaderen, elc in 't zyne, 'ts navens ten VIII hueren, ende daer blyven tot 'ts morghens ten VI hueren.

Ende zo wie van al desen in ghebreke ware oft ter contrarie dade, zaude verbueren t'elcken VI groote, waer af de besouckers(2) wesen zullen de upperconincstavels, elc in 't zyne, wel verstaende, waer 't dat yements licht uutghynghen by winde oft afvallene van den lanterne, duechdelic, zonder fraude, dat men dan ongehauden zyn zaude van eenegher boete ende dit licht zullen ghehauden wesen te betalene de goede lieden van elcker conincstavelrien ghemeenlic, ende die daer jeghen zeyde oft in ghebreke ware t'elcker X^{te} nacht zyn handdeel te betalene oft sconincxstavels ghemoedt(3) te hebbene, die zaude verbueren t'elcken VI groote, ende hier af zullen eerlicke executie doen de upperconincstavels onder wien dat ghebreck was.'

Van nyement anders neerrynghe te doene.

'Item, omme binnen dese stede onderlynghe ghevoet ende onderhaudene te werdene alle broederlicke jonste ende minne, ende by speciale dat nyement van Gods weghen ende reghs weghen sculdich es te nemene, te belettene ofte te weerne anders brootwinnynghe die elcken sculdich es toe te behoorne, zo es by den Hooftmannen ende haerlieder raetslieden overeen ghedreghen ende ghesloten, dat men ghebiet als vooren dat men^{+} van nu voortan, wie hy zy, binnen deser stede oft up een myle naer der zelvere(4), doen zal eeneghe neerynghe ofte $^{+}$f° 70 r°

(1) In het handschrift staat bij misslag het woord *bernen*.
(2) *Besouckers*, onderzoekers.
(3) *Ghemoedt* van *gemoeden*, voldoen aan eene verplichting; zie Verwijs-Verdam, *Midnedl. Woordenb*., D. II, kol. 1366.
(4) Die mijl wordt berekend van aan de 'bailgen'; van 's Gravensteen, 'den rechten heirweg metende'; zie Nap. de Pauw, *De Voorgeboden der stad Gent*, bz. 148*a*.

brootwinninghe van neerrynghen daer inne men nyet vry en es; die 't dade oft bevonden worde ghedaen hebbende, hoe ofte in wat manyeren dat 't zelve yements neerynghe bejeghenen mochte, dien sauden de Hooftmannen zo hooghelic ende zwaerlic punyeren ende corrigieren dat hy spieghele zyn zaude van andren.

Item, om dat 't zelve voorghebot in toecommenden tyden wel onderhauden saude moghen werden, zo zal men daer af, zo men eerst can ende mach, by den drie Leden deser stede maken zulcke verbanden alsser toe dienen ende behooren zullen, alwaer by dat zal moghen wesen ende blyven ghestandich ende ghedueric t'eeuwelicken daghen, omme de zelve stede ghehauden ende ghevoedt te werdene in goeder broederlicker minnen ende eendrachticheden.'

Van dat nyement anderen betrecken en mach dan daer hy behoort.

'Men ghebiet van den drie Hooftmannen weghen als vooren, dat van nu voortan gheene weerlicke persoonen binnen der casselrie van Ghendt elc anderen vexere noch moeyen en zullen te wette, om eeneghe sculdeghe zaken, in 't Gheestelick Hof[1], ghemeerct de zware costen, moeyten ende lasten die zy elcanderen daghelicx useren te doene met cleenen causen ende sculden; maer zullen elc anderen te wette staen voor de weerlicke wet, daer elc te wette behoort, ende zo wie ter contrarie van desen dade, zo zal de ghuene die ghedaecht wert, hem commen dies beclaghen ende gheven 't den Hooftmannen te kennene, ende zullen daer af hemlieden gheinformeert zynde, den besculdeghen ter contrarien van deser ghedaen ende ghevolght hebben, corrigieren in exempelen alle andren; van welcken poyncte ende voorghebode men insghelycx zekere *oordene* maken zal, so men eerst can ende mach, by den drie

(1) Het geestelijk hof of officialiteit van Doornik.

Leden van deser stede, in zulcker wys dat zal moghen blyven ghedueric t'eeulicken daghen.'

Wie naerhede[1] hebben mach an de fugytiven goedt.

'Voort gheeft men hu allen te kennene ende elc byzondre, dat elc wiens maech oft vrient die fugytyf ghemaect es, in zulcker wys dat zyn goet als nu by den Hooftmannen ten prouffyte van[+] der stede in sequestren[2] gheleyt es, commen zal moghen, wanneer dat men 't zelve goet prysen zal ende behauden voor den prys daer 't vooren ghepresen werdt, mids overlegghende den ontfangbere van der stede al zulcke sommen van pennynghen als 't ghepresen werden zal, in de huusen oft ander goet die al zulcke persoonen toebehooren; dat insghelycx die zullen moghen lossen haerlieder vrienden, ofte de ghuene die waerzegghen zullen moghen den ontfanghere van der stede dien zy al nu toebehoren, de zelve sommen te betalene, t'al zulcken daghen ende payementen als men ordineren zal; ende eyst by alzo dat nyement van den fugytiven weghen de zelve catteylen oft huusen lossen wille, zo zal men de catteylen oft de huusen, in den name van der stede, vercoopen den ghenen die 't aengaet ende van der stede weghen daer af warant[3] beloven den coopere, alzo daer toe dienen ende behooren zal.' [+]f° 70 v°

Dat de poortre noch zyn goeden vervremden.

'Item, men ghebiet als vooren, dat alle poorters van der stede van Ghendt hemlieden gheensins pynen[4] haerlieder goet wech te doene ofte te doen doene, om ontvremt te werdene, van binnen der zelver stede, ofte oock van haerlieder goedynghen,

(1) *Naerhede*, voorkeur van koop, uit hoofde van bloedverwantschap.
(2) *Sous séquestre*, in beslag.
(3) *Warant*, het Fr. *garant*, *garantie*, verzekering.
(4) *Pynen*, trachten.

die zy hebben binnen deser casselrie; die 't dade ofte die's hem pynde te doene, die zaude men hauden ende rekenen over viant deser stede ende 't zelve goet brynghen ten oorbuere ende proffyte van der zelver stede.

Item dat alle de ghuene die poorters zyn van deser stede hemlieden nyet en absenteren van der zelver oft uuterlicken trocken uuter casselrien, het en es by consente, wetene ende wille van den Hooftmannen; die 't dade ende die's bevonden, die saude men corrigieren ende maken viant ende fugytyf van deser stede.'

Dit voorghebot aldus ghelesen, elc sciet van der maerct(1).

Hier naer worden ontsleghen de personen hier naer verclaerst.

Item, 's dicendaeghs dwelcke was Sinte Thomaesdach, den XXI^en^ decembris, worden ontsleghen uuter vanghenesse Claeys Van Heertvelde ende Oste Van der Wale(2).

+ *Den zekere die Mer Baudin De Vos dede.*

+f° 71 r°

Item, 'ts donderdaechs den XXIII^en^ in decembre, stelde Mer Baudewyn De Vos, ruddere, voor de mannen van den casteele(3), zekere van X^c^ ponden groote te ghevene den ghuenen, die meester Pieter Bauwins ende meester Jooris De Bul in vanghenessen leverde te Ghendt, ende dat met zynen heerschepe van Lovendeghem.

Item, al zyn ander goet steldy in de handen van beede de dekenen, in zekere hem nyet te vervremdene van deser stede, ende boven dien te leenene der stede VI^c^ libers grooten om chooren te coopene, ende hier toe ghync hy in 's Gravensteen onghecleedt ende als ontsleghen; maer dat ghedaen, quam weder in 't Chauselet in vanghenessen als te vooren.

(1) Vgl. *Kronijk*, D. II, bz. 124.
(2) Vgl. *Kronijk*, D. II, bz. 125.
(3) Ik weet niet of men hier 't Chastelet of 's Gravensteen bedoelt

Van der pretorie van den Hooftmannen.

Item, de Hooftmannen hilden consistorie ende ghedynghe up 't Hoochuus, van allen zaken, die voor hemlieden quamen tot den Kerstdaghe, ende doen vertrocken zy ende hilden haerlieder pretorie ende oirs dynghe-huus(1) in 't Nyeuhuus, bachten(2) te Jans van Sycleer(3), daer zy laghen dach ende nacht, zonder Lievin Boonen die ghync t'huus daer hy wuende.

Executie up de fugitiven.

Item, hier naer was 't goet van den fugitiven binnen Ghendt vonden, wesende van der eerster tytle, vercocht an de cleercoopers ende andre persoonen van der stede ende brieven ghestelt voor huerlieder huusen, sprekende aldus: ‘Dit huus es te coope jeghen de Hooftmannen, huuter name van der stede(4)’.

Den IIe clochslach.

Item, 's vrindaechs XV^en^ decembre(5) slouch men de huerclocke up een boort, als voorschreven es, ontrent den XI hueren voor der noene, daer omme 't volc track ter maerct paeysivelic, sonder bannyere, ende als zy vergadert waren, zo leyden de Hooftmannen uute diversche poynten ende zaken die hier naer volghen:

(1) *Oirs dynghe-huus*, erfrechtbank.
(2) *Bachten*, achter.
(3) Jan van Siccleer bewoonde het *Steenken* op de Hoogpoort rechtover de Groote Zikkele (*Kronijk van Vlaenderen*, D. II, bz. 235); dus was het Nieuwhuis op den Zandberg gelegen.
(4) *Stadsrekeningen* 1451-52, f° 213 v°: ‘Item ghegheven Meester Gheeraert van Waelbosch van XXIIII brieven te scrivene met grooten lettren die by laste van den hooftmannen voor de huuse van der fugetiven ghestelt waren, VIII gr.’
(5) Men moet lezen XXXI^en^ December, als immers op f° 75 r° genoegzaam blijkt: ‘up den voorschreven lesten dach van decembre’; zie *Kronijk*, D. II, bz. 125.

‘Eerst, de drie Hooftmannen, scepenen van beede de bancken ende beede de dekenen vergadert zynde, up 't Hoochuus, daden zegghen by den persoon van meester Gillis Bauwins, advocaet, tot den volcke, van der mare, die grootelicx ghync achter de stede(1), zo grotelicx datter 't volc inne besurcht ende ghenouch ontstelt was, als datter wat ghescils was oft zyn saude tusschen die Hooftmannen an d'een zyde ende scepenen metten dekenen an d'andere, omme brieven die de scepenen+ ende beede de dekenen ghescreven hadden, die de Hooftmannen nyet en hadden laten willen zeghelen noch zenden(2); ende de voorschrevene mannen, dat men de voornoemde vluchtmare nyet gheloven en wilde, want zy voorwaer gheen gheschil en hadden, Gode lof! maer was waer datter brieven gheordineert waren an onse Princesse, an den jonghen Prince(3) ende an den grave van Stampes, inhaudende al dat zylieden wilde deser stede vrient zyn ende haer een goet woort leenen, als zy saghen dat pas ware, welcke brieven de Hooftmannen nyet en hadde willen doen seghelen noch zenden, maer hadden den eenen sluetele van den seghele t'hemwaert ghenomen totter tyt dat ghestandichede van deser stede ghesonden was by Gooris Van der Haghe, den messagier, omme daer mede mynen gheduchten heere van als informatie te doene, welcke andwoorde Gooris noch lach(4) en verbeyde, ende als die quamen, zy zauden daer inne doen alzoo 't behoorde. +f° 71 v°

Item, dat de drie Hooftmannen, midsgaders de personen die t'haerlieder rade zyn, mids dat zy gheerne in alle zaken den meesten oorbuer ende profyt van der stede ende den

(1) *Achter de stede*, door of in de stad.
(2) Dit geschil, dat bijna tot eene vechtpartij overging, wordt nochtans bevestigd door de *Kronijk*, D. II, bz. 125.
(3) Aan hertogin Isabella en aan Charles de Charolais.
(4) *Lach*, verwachtte. Slechts 's anderdaags verkreeg men nieuws van dezen bode, *Stadsrekeningen* 1451-52, f° 179 r°: ‘Item ghegheven een messagier van Bruessele den eersten dach in Laumaent die brieve brachte ande vorseyde III hooftmannen van Goorys van der Haghe XVI gr.’.

lande zoucken souden, naer haerlieder beste vroescip, hebben gheavyseert ende overeenghedreghen dat nuttelic ende oorbuerlic ware binnen den lande ende deser stede, van nu voortan ghehauden te zyne ende ghedaen, ghelyc hier naer verclaert staet ende volght:

Hoe dat van noode es dat men af doe ende weere de vyf saluten, up elcken sack wullen, te Grevelynghen(1), ghelyc ons gheducht heere ende prince datte belooft ende bezeghelt heeft te weerne, alzoo 't blyct by zyne opene brieven ligghende in 't Beelfroot in de lade van de X(2), welcke beloften hy dede mids eender settynghe, die hem doe verleent ende gheconsenteert ende ghegheven was.

'Item, dat men afdoe den tol up den harync, ghemeerct dat de hertoghe Jan, van zaligher ghedachten, maer gheconsenteert hem was up elc last maer eenen noble, drie jaer lanc, te hulpen sekere costen die hy in Vranckerycke ghedaen hadde, ende es nu den zelven tol ghehoocht, alzo de Hooft-

(1) Reeds op 13 Januari en op 12 Juli 1451 hadden de schepenen tegen dien tol bij den hertog protest aangeteekend als blijkt uit de *Stadsrekeningen* 1451-52, f° 104 v° et 106 v°.

(2) In 1432, gedurende het schependom van Willem Utenhove, Daneel van Zeverne en hunne gezellen, had men de voorrechten en oorkonden onderzocht op het Belfort 'in weedemaent ontrent Sinte Jansmisse' (*Memorieboek*, D. I, bz. 193; *Stadsrekeningen*, 1431-32, f° 281 r° en v^{o}). De kopie van dit inventaris opgesteld door Ingelram Hauweel en Meester Lodewijk van der Eecken, in 1525 afgeschreven, vindt men in het *Witteboek* (Reeks 93*bis* 1 van het Stadsarchief), f^{o} lxxiij v^{o} en volgende; in het *Oud-Wettenboek*, f° 121 v° en volgende; in het register C, f° 72 volgende; en is tamelijk slecht afgedrukt bij Ch.L. Diericx, *Appendice aux Mémoires sur la ville de Gand* (Gand, août 1816), bz. 191-259. De karters en brieven werden in laden gelegd, waarop eene der 23 letters van het alphabet werd gesneden, en elk stuk in lijnwaad gewonden, afzonderlijk daarin genummerd, en min of meer volgens tijdrekenkundige volgorde gerangschikt. De lade der X (zie Diericx, *Appendice*, bz. 244), welke de privilegien van 1432 tot 1440 bevatten, werd later gevormd tusschen 1440 en 1450. In de lade der X, n^{r} 4, vindt men inderdaad een privilegie van hertog Philips op 23 September 1440 verleend: 'by den welcken hy te nieuten doet alzulcke nieuwe tolle als upghestelt hadden ghezyn binnen der stede van Grevelinghen' (Diericx, *Appendice*, bz. 245).

mannen verstaen hebben, dat elc last gheven moet II noblen.

+ Item, es binnen corten jaren upbrocht zekeren tol up d'Amborgher ende Oostersche bieren ter Sluus ende eldre van bodemghelde ende andersins, dwelcke comt ten grooten laste ende grieve van den schamelen insetenen van den volcke van den lande. +f° 72 r°

Item, dat men afdoe ende weeren wille alle taelgien, settynghen, tollen, corweyen ende nyeuwicheden, die upghestelt gheweest zyn sint den jare duust drie ondert XXIIII, ghemeerct dat de grave Lodewyck de casselrye van Ghendt ende d'ommesaten van den lande van Vlaendren daer af t'allen daghen(1) ontlaste, als 't blyct onder zynen grooten zeghele; ende de contrarie, binnen den zelven tyde haerwaerts zyn groote nyeuwicheden van tollen upghestelt zonder weten, wille ende consent van den ghemeenen lande van Vlaendren, te wiens laste ende costen de zelve tollen commen, daer mede dat coopmanscepe ende neerrynghen te min gheregneert heeft ende noch min ware gheschepen te regneerne, up dat(2) de zelve tollen nyet afgheleyt en worden.

Item, waer grootelic van noode ende orbuer van den lande dat men de zee veylichde ende alle malefacteurs verjaechde die beletten ende weeren den coopman te commene ten lande van Vlaendren, als 't eensdeels blyct by dat de coopman al nu ter tyt met zynen goede incompt te Andworpen ende eldere, die ghehuuseert waren an te commene ter Sluus, ter Nieupoort ende eldere in 't lant van Vlaendren, daer mede dat men gheel ende al van coopmanscepe ende neerynghen versteken werdt(3), ende uuterlic om daer af den coopman bescudt t'hebbene ende

(1) *T'allen daghen*, voor altijd; zie hooger bz. 198, die akte van Lodewijk van Nevers.

(2) *Up dat*, indien.

(3) Uit de voorgaande regelen blijkt nogmaals dat Antwerpen's groot welvaren van een vroeger tijdstip dagteekent dan men gemeenlijk beweert, nl. sedert de geschillen der stad Brugge met aartshertog Maximiliaan; zie V. Fris, *Schets van den Economischen toestand van Vlaanderen in het midden der* 15e *eeuw* (uitg. der *Kon. Vlaamsche Academie*), hoofdstuk V: *Verval van Brugge*, blz. 92-94.

bevrydt te zyne dat men ten minsten, totter breeder in voorsien werdt, elc ter zee mach varen up zyn verweeren, alzo de meeste menichte versoucken ende begheerende zyn.

Al 't welcke ghesloten moet zyn met den andren Leden van deser lande, welcke men doen zal, zoo men haestelic can ende mach.

Item, es grootelic van noode dat gheordineert werde, om eeuwelic onderhauden te werdene, als dat gheen pentionaris, secretaris oft andre officiers van der stede, noch insghelycx eeneghe taellieden(1) ontfaen zullen jaerlicx eenich pentioen oft wedde van eeneghen cloosters, officiers, edele oft andre, ghemeerct dat de zelve wedden hemlieden dwynghen meer+ ghejonstich te zyne den ghuenen daer af dat zy se ontfaen, dan oft zy se nyet en hadden, al dwelcke comt ten grooten achterdeele elc van der ghemeenen commune ende uuterlic van den ghenen diere jeghen te doene hebben. +f° 72 v°

Item, es van noode dat de pentionarissen ende secretarissen van der Kuere ende van Ghedeele als zy eed doen, zweeren ende beloven zullen dat zy naer haerlieder afgaen nemmermeer commen en zullen in den dienst van onsen gheduchten Heere ende prince, ende daer up zal elc blyven dienende drie jaren tyts, oft het ne ware dat eenich van hemlieden dade contrarie, zynen eede ende zyne officie qualic bediende, ansiende hoe wy by officiers van deser stede gheweest zynde(2), grootelicx jeghen onsen gheduchten heere vermaect zyn.

Item, dat scepenen van Ghendt hemlieden nyet antrecken sullen noch berecht nemen van eeneghe zaken tusschen ghediede(3) persoonen, den poorters nyet anclevende, want daer mede de poorters van deser stede grootelicx verachtert werden van haerlieder rechte ende oock ons gheduchte heere

(1) *Taelman*, advokaat.

(2) De Gentenaars betichtten immers de oud-stadsambtenaars Pieter Boudins, Montfrant Alaerts en Willem de Sadeleere, later in dienst van den hertog getreden, van de oorzaak te zijn der huidige moeilijkheden.

(3) *Ghediede*, vreemde.

ende 's princen heerlicheden, ende ooc der eerlicheden van andren vassalen heeren ghepriveert ende vermindert werden.

Item, dat men ordineren saude dat van nu voortan scepenen, pentionarissen, clercken, tresoriers, noch oock beede de dekenen, nyet meer hebben en zullen dan 't pensioen dat hemlieden toegheleyt es in den Steen[1], ende waer 't zo dat men naermaels bevonde dat zy boven dien van der stede goede meer ontfaen oft ghenomen hadde, dat men de zelve corrigieren zaude ghelyc eenen dief.

Item, waer 't oock zo dat de zelve officiers eeneghe corruptie, ghifte, huere of myede nemen cleyn oft groot, binnen den termyne van der zelver officie ende dat datte duechdelicken bevonden worden, dat men de zelve corrigieren zaude metten sluetele[2] ghelyc de ghuene die ghedaen hebben contrarie haren eede.

Item, up dat scepenen van der kuere oft van ghedeele oft andre cleen wetten[3] binnen Ghendt, 't recht van eeneghen partien corrumpeerden oft verminderden, contrarie de prevylegie, rechten, vryhede ende costumen van deser stede, ende[+] partien clachtich bedeghen[4], zo saude men den gheenen, die 't ghewyst ende in 't vonnesse [+]f° 73 r° gheconsenteert hadden, pugnieren alzoo 't behooren zoude, naer de grootte van elcx mesdaet.

Item, ende waer 't so dat yement van scepenen, pentionaryssen oft clercken 't secreet van der cameren reveleerden ende te kennen ghaven[5], so dat quame ter kennessen, alzoo 't dicwille gheschiet heeft, dat men de zelve oock pugnyeren

(1) Zie bz. 153, aanm. 1.
(2) *Corrigieren met den sluetele*, brandmerken.
(3) De vinders, rechters der *smalle* wetten, in de parochiën of kosterijen der stad.
(4) *Bedeghen*, geworden, zie Verwijs-Verdam, *Middelned.-Woord.*, D. I, bl. 640.
(5) Het was verboden het geheim der Schepenkamer te ontsluieren; zie de straf die Willem van der Schaghe en Jan Damman in 1480 trof, in het *Memorieboek*, D. I, bz. 316, vgl. N. Despars, *Cronycke van Vlaenderen*, D. IV, bz. 271, en voor dergelijke overtreding, zie alhier f° 193 v°, in 1456.

saude, ghelyck de ghene die hem verzworen hadde, metten sluetelen.

Item, dat men van der stede weghe gheen brieven zenden en zal aen wien dat zy, *anders dan in vlaemsche*(1), in eenegher manieren.

Welcke poynten ende articlen men ordineren zal evenverre dat zy der stede ancleven ende sluuten by den drie Leden deser stede, om voortan eeuwelic onderhauden te zyne, ten fyne dat wy voortan gheregiert ende beleet moghen wesen bet dan wy gheweest zyn, so men aldereerst can ende mach.

Item, voort es gheordonneert dat men van der stede weghen by scepenen van beede de bancken ende beede de dekenen gheene brieven zenden en zal, noch laten zenden, waer dat zy, het ne sy dat de Hooftmannen die al vooren ghesien hadden, ende zo wie bevonden ware ghedaen hebbende ter contrarie, dien sauden de Hooftmannen zo hoghelic ende lastelic corrigieren dat die 't daden, spiegel ende exempel saude wesen allen andren ghelyck te wachtene.

Item, dat men gheen reden oft present-wynen doen oft gheven zal oft anderssins der stede eeneghen cost oft last doen, het ne zy by wetene ende consente van den Hooftmannen.

Item, dat scepenen van der kuere, van ghedeele oft beede de dekenen gheen brieven ontfaen sullen der stede anclevende, men zal se upbreken ter presentien van den Hooftmannen; die 't dade ende bevonden worde, die saude men hoghelic ende lastelic corrigieren in exempele van andre.'

Noch een andre voorghebot huutgheleyt nopende 't goet van den fugitiven, gheanvert by der stede, ten fyne dat elc weet de cause ende redene van elcx mesdaet.

'Eerst, by dat eeneghe, de offitie van der stede ghehadt hebbende, de zelve stede grotelic ontgoet hebben in vele[+]

[+]f° 73 v°

(1) Heerlijkste bewijs dat het 't volk was welk het bestuur in handen had.

diversche manyeren ende hemlieden daer mede ghegoet, als 't blyct by eeneghe.

Item, zyn eeneghe van den fugitiven voortyts gheweest principale upsetters[1] ende daden dat de zettynghe voortganc hadden, dwelcke zy toe dreven ende daden dat zy 't vulquamen, meer om huerlieder ghesyngulierde, dan om 't profyt van den prince, daer 't scamel communen die 't betalen moesten, jammerlic ende deerlic mede bedroghen es ende mesleet worden, te haerlieder zwaren coste ende laste.

Item, zyn eeneghe van hemlieden gheweest, die in huerlieder officie ontfaen hebben ghifte ende goet omme 't recht dat zy bezworen hadden te veranderne, als 't blyct by vele diversche vonnessen ende zekeren bedraghe daer mede dat zy de stede van Ghendt, die vermaert was voor eene stede van justicien ende rechte, commen es in groter upspraken, blaemten ende scoffiericheden, ghelyc ons gheduchte heere ende prince daer af t'andren tyden hem dies beclaecht heeft te Mechelen, te Brucele[2] ende eldre, daer de stede by haerlieder toedoene ende sculden jammerlic an es.

Item, zyn eeneghe van hemlieden, die 't regiment ghehadt hebben, ende der stede goet grootelic ende menichvuldelic ghedaen verryden in diverschen ambassaden die lettel of nyet propheteerden, want met haerlieder rydene haer de zake meer verzwaert heeft dan verlicht, daer dat menich ondert ponden grooten, als 't blyct by rekenynghen, t'ondomme ende te vergeefs in verdaen es; ooc dat meer es, hebben de zelve reden ende ambassaden dicwil ghedaen der stede zware costen jeghen d'accoort ende 't sluuten van der drie Leden deser stede.

Item, zyn eeneghe van den fugitiven, die oorspronc ende principale upsetters zyn van deser jeghenwoordegher qualicvaert, moeyte ende onleden, met dat zy de offitien van der stede jeghen den danc van den commune bezittende wilden blyven,

(1) *Upsetters*, lieden de belastingen deden opleggen.
(2) Te Mechelen op 26 Januari 1450 en te Brussel in November 1451, zie blz. 80 en 166.

ende eeneghe die de welvaert van der stede gheerne ghesien hadden, die pynden te wederstane, ende als sy se nyet en hebben connen wederstaen, hebben sy se vermaect[1] ende al de stede jeghen onsen prince, dies zy nyet weerdich en zyn, met[+] quader causen, sonder redene oft verdiente, dat zy noch alle haer goedynghen nemmermeer [+fo 74 vo] der stede te vullen ghebetren en connen, ghemeerct den ondancx van onsen gheduchten heere ende prince, want hy uut rade van eeneghen van heurlieden ons dus ten tween stonden den heere gheweert [ende] ghenomen heeft, daer men te vooren noyt af en wiste, waer af d'eerste die 't upsetten, by rechte sculdich zyn ghelycke tyrante oft erghere ghereeckent te zyne;

Want waer men den commune den heere[2] neemt ofte weert, begheert men dat zy elc andren roven, stelen, vercrachten ende huusschen 't volck om elc andren te vermoordene ende doot te slane, zonder daer af te moghen gheschiene recht, wet oft justicie, dat jammer es dat gheschien mach, want naer ghescreven rechten van mesdoene jeghen de hoocheyt staet ghescreven in den vierden graet, dat upstel jeghen ghemeen profyt es Tyrannesye, dwelcke eeneghe van den fugytiven ende emmers den meesten deel ghedaen hebben, daer mede dat men by rechte haerlieder goedynghen ende live, up dat men se ghecreghe, ansprake doen mach ende executeren.

Item, zyn eeneghe van den fugytiven, die 't scamel commuun dat zy in haerlieder offitien hadden bedroghen ende zwaerlic mesleet hebben, want zy se boven den remissien van onsen harden gheduchten heere ende prince ghebannen ende verdreven hebben, te haerlieder groote coste ende laste, ende hebben se versteken van haerlieder neerrynghen ende brootwinnynghe, ende bovendien eeneghe, boven den zelven remissien, verdaen[3] en ghejusticiert, dwelcke men betalen, restitueren ende goet doen zal van den goede toebehoorende der gheender die

(1) *Vermaect*, gelasterd.
(2) *De heere*, de baljuw.
(3) *Verdaen*, van verdoen, d.i. dooden; zie Oudemans, *Bijdrage tot Oudnederlandsch Woordenboek*, D. VII, bz. 282.

dat se verdreven ende verjaecht hebben, boven den remissien, eeneghe mesdaet ghedaen hebben, daer omme dat zy verbannen ende verdreven mochten wesen.

Mids welcken mesuuse ende dat wy hebben een prevylegie onder ander mentioen makende aldus: “Ende de voorscreven scepenen zullen sculdich zyn te zegghene den staet van haerlieder poort, hoe vele dat se sculdich es ende wien, voor ons ende voor de ghuene die in onse stede zal zyn, willen wy daer over nyet zyn, ende voor de ghuene die naer hemlieden scepenen zullen zyn ende voor alle de ghene van der poort, die de[+] voorschrevene rekenynghe zullen willen hooren, in de halle oft in plaetsen binnen der vryheden van der stede ende buuten ghewydden plaetsen, waer by, waren zy in fauten vonden, dat wy 't hem mochten doen betren met lyve ende goede[(1)]”, claer ende openbaer blyct dat men der fugityven goet met rechte gheleyt heeft ter stede prouffyte, niet als verbuert, maer in betalynghen ende verghelde van den mesleede die zy der stede ende den commune ghedaen hebben in vele diversche manyeren volghende der zelver prevylegie, ende oock van den zwaren onleden, moeyten ende lasten daer inne dat syse brocht hebben qualic, jammerlick ende deerlic, jeghen recht, als vooren gheseyt es.’ [+]f° 74 v°

Dat ghedaen, so daden zy lesen eenen brief die zy zenden zouden an de stede van Brucele, daer inne besloten copie van der alianchien hier vooren ghescreven in 't [196e] blat, inhaudende den zelven brief in substantien: dat zy de fugytiven die oock in den zelven brief besloten waren in een cedule, ontzegghen wilden oft die leveren der stede van Ghendt dat zy liefst hadden, met meer woorden; ende daden voort zegghen dat men van ghelycken scriven zauden alle d'andre steden in Brabant, daer men zulcke aliantie ende verbande up hadde.

(1) Uittreksel der groote keure van graaf Gwijde van 8 April 1297, afgedrukt bij Gheldolf, *Coulumes de Gand*, D. I, bz. 499.

Fugitiven.

Item, ter zelver tyt zeyden zy uute als fugitiven ende vianden van der stede, Gillis Van der Zwalmen, Lievin Wycke ende Eloy Coolbrande, metter tytle ende in zulcker conditien als de eerste fugitiven, die hier vooren staen in 't [211e] blat.

Item, zeyden noch uute als fugitiven, te wetene: Joos Van Gryspeere, Pauwels Goethals, Luuc Van der Vindaghen, 's heeren cnape waren te Ghendt; Jacop Bollock, doe baelliu ter Sluus; Jacop De Mueleneere, brauwere; Jacop De Meyere, Jan Van den Hende, vischcoopere; Jacop Blanckaert, ende die metter tytle ende in zulcker manieren als de derde fugitiven ghemaect lestwaerf ter maerct, staende hier voren in 't [216e] blat.

Civyl voorghebot.

Uute dit voorghebot aldus voort: ‘Es by den Hooftmannen gheordonneert ende achtervolghende den voorgheboden by scepenen van der kuere uutgheleyt, alse dat advocaten, scepenen,+ secretarissen ende beede de dekenen, van der stede goede datte betalen soude d'eerste drie vaut(1), zy insghelycx u gheven alle te kennene ende +fo 75 ro
ghebieden dat men van allen yssuwen, gracien van poorten of eeneghe corruptien die yemendt boven zynen eede ontfaen mach hebben, hoe in wat manieren dat zy, eveverre dat men datte bevinden zal by den ghenen die datter van den Hooftmannen weghen toeghestelt zullen wesen ende daer af van haerlieder weghe last hebben, zullen zy die ontfaen in gracien van al dat voorleden es, tot alf-ougste laetsleden, omme datte civilic ghebetert te werdene met goede redelic ende tamelic, naer de grootte van elcx mesdaet, zonder yemendt danof metten lyve ghecorrigiert te werdene; dwelcke zy doen ende ordonneren ten meesten oorbuer ende prouffyte van deser stede ende oock omme

(1) Zie hooger bz. 183.

dieswille dat hem nyemendt decken oft veynsen zoude moghen danof claer betughenesse ende oorconscip te zegghene voor de ghene die daer toe ghestelt zullen wesen ende dat nyemendt hem ne darf absenteren van der stede ter causen van dien.'

Al dat voorschreven es, up den voorschreven lesten dach van decembre, vertoocht zynde, elc vertrac terstondt paeysivelic van der maerct alzo elc daer commen was gheweest.

[1452]

Van den cleedynghen der Hooftmannen, haerlieder cleercken ende dienaers.

+ Up den XIII dach(1), den welcken was 's donderdaechs VIe in laumaent anno LI [LII, n. st.], zo waeren de drie Hooftmannen vercleedt met strypten keerels ende capproenen, dat men noynt(2) Strypt van Doornycke, ghelyck scepenen, ende elc hadde twalef ghezellen te zyner kuere, daer toe dat zy hem betrauden, die waren vercleedt elc met zwarte keerels, up elcke mauwe een grau vaessche gheackelt, naer der maniere dat beede de dekenen de vaesschen gheven up een mauwe(3). Corts daer naer hadden de Hooftmannen zwarte keerels met vaesschen ghelyck haer cnapen. +1452.

+ Item, haerlieder cleercken, te wetene, Johannes De Sceppere, bastaerdt, Willem de Wintre ende Pieter Van Apeltrin, hadden lakin van der stede ende sallaris, enz. +f° 75 v°

Item, 'ts maendaechs achternoens, ontrent den vier hueren, den X^en^ dach in laumaent, was ghewondt ende ghequetst een Hannekin De Backere, *alias* Van den Putte, ontrent Sente Nyclaus kercke, zo dat hy metter quetse liep tot voor Pieter

(1) *Dertiendach*, of Driekoningendag (Apparitio, Epiphania), zoo genoemd omdat hij dertien dagen na Kerstdag valt; het was een officieel feest te Gent; zie *Stadsrekeningen* 1451-52, f° 203 v°.

(2) *Noynt*, noemt.

(3) Dit wordt bevestigd door de *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 165 v° en 193 v°. - *Vaessche*, streep, galon.

Leyns, coninc van der Moorheeren[1], tusschen Luren[2], jeghens over 't straetkin neffens 't Scepenhuus van ghedeele, daer hy nederzanc ende starf.

Collatie ende den derden clocslach.

's Dycendaechs nuchtens, den XI^en^ dach van laumaent, was vergadert de collatie alzo men pleecht up den Collatie soldre, ende daer vergadert, alzo hier naer verhaelt zal wesen al in 't langhe, zo warer de drie Hooftmannen, die nyet ghedooghen en wilden dat men in dezelve Collatie yet voorder trede zoude[3], ghemeerct datter gheen heere[4] en was, ende dat it volc sculdich was te commene ter maerct, als m'er yet te kennen gheven zoude, met meer woorden, waer af haer de zake zo verre onderdrouch als dat de Collatie schiet.

Item, ende des achternoens ten tween hueren, slouch men de weercclocke up een boort[5], dat de lieden vergaderden ter maerct; ende al vergadert, zo waren up 't Hoochuus de drie Hooftmannen, scepenen van beede den bancken, beede de dekenen, die gheerne in al 't beste doen zouden, ende Gillis Baudins, huerlieder advocaet, die uuten laste van scepenen zyne meesters verhaelde ende zeyde harde zeere notabelic: ‘hoe dat scepenen van beede de bancken ende beede de dekenen hadden gheraemt zeker poynten ende artyclen an te brynghene mynen gheduchten Heere, van den ghebreken die dese stede, 't ghemeen landt ende den goeden lieden hadden, omme daer up te vercryghene zyne voorzienichede ende ghenade, ende die ghetoocht den drie Hooftmannen, den welcken zy harde profytelic ende orbuerlic dochten.

(1) Pieter Leyn komt in de *Stadsrekeningen* dikwijls voor als coninc der Moorheeren of 's Conincskinderen.
(2) *Luren*, de beteekenis van dit woord ontsnapt mij.
(3) De drie hoofdmannen beletteden dat de Collatie voorts nog over iets handelen zou.
(4) De baljuw was altijd in de Collatie aanwezig.
(5) Lees *uerclocke*, zie hooger bz. 228 en 231.

Item, ende hadden by overeendraghene van hem allen onderlynghe ontboden de drie Leden 's lands van Vlaendren, die commen hadden ghezyn t'haerlieder ontbiedene, ende commen wesende, toochden hemlieden de zelve poynten, baden ende verzochten an hemlieden van 's rechsweghen, ghemeerct dat zy ancleefden den ghemeenen lande ende dien prouffytelic waren, dat zy se vertooghen ende up doen wilden haerlieder commune,[+] elc den zynen, te dien hende dat men die alzo wel by haerlieder consente als by consente van den commune van deser stede overdraghen mochten mynen [+]f° 76 r° gheduchten Heere adjoinctelic alzoo 't behoorde[(1)].

Item, daer up de ghedeputeerde van den drie Leden verandtwoort hadden dat 't commuun[(2)] ghecostumeert was te vergaderne te Brugghe ende t'Ypre, maer in 't Vrye nyet, ende by dien en docht hemlieden nyet van noode, maer zy hadden zelve last daer af te doene al dat wel ghedaen waere ende daer toe wilden zy hemlieden gheerne voughen, ende hendelic, 't en docht hemlieden gheenen oorbuer haerlieder commuun daer up te vergaerne, want zy duchten dat daer mede zoude moghen werden in roere. De voorschreven Hooftmannen, scepenen ende beede de dekenen bleven hemlieden altyts verzouc doen, ende als zy hoorden dat de Leden daer omme nyet en was t'huus te treckene, noch dat zy nyet en dursten haerlieder commuun vergaderen, baden zy dat zy zauden blyven ligghende ende dat zy wilden de zake scriven; daer up zeyden zy dat zy liever t'huus trecken zouden, maer hadden de poynten overzien ende rypelic daer up gheledt, ende hemlieden dochte goet een zake,

(1) Op 9^{en} of 10^{en} Januari 1452 kwamen de afgevaardigden der Drie Leden in Gent toe; Gilliodts, *Inventaire de Bruges*, D. V, bz. 361, Stadsrek. van Brugge 1451-52, f° 41 v°.

(2) Het gemeene korps der inwoners; in Ieperen bestond de Groote Raad (Van den Peereboom, *Ypriana*, D. II, bz. 65, 246); in Brugge noemde men dit ‘den ghemeenen buke van der stede’. In het leenroerige Vrije, dat slechts sedert 11 Februari 1436 bepaald het vierde Lid van Vlaanderen vormde, bestond dergelijke vergadering van het volk niet.

dat men al vooren vercreghe de gratie van mynen gheduchten Heere, eer men yet el bet maende van den poynten ende ghebreken, ende up dat men 't alzo doen wilde, zy presenteerden hemlieden daer toe bereet ende daer omme te poghene voor dese stede.

Item, 't welcke den Hooftmannen, noch oock scepenen, noch beede den dekenen gheenssins goet advys en dochte dat men de zake alzo splyten zaude, maer beter dat men die naectelic, gheheel en al, mynen gheduchten Heere gave te kennene.

Item, ende omme daer toe te commene, baden zy den Leden te treckene terstondt by mynen gheduchten Heere ende an hem te verweervene saufconduut omme zekere quantiteyt van persoonen die men uut deser stede by hem zenden zoude, naer dien dat de Leden gheen last zelve bestaen en wilden zo zy ne daden, maer zeyden dat ooc het ghenomen zyn zoude van den goeden lieden van deser stede dan van hemlieden. Ende daer up trocken de Leden wech ten prinche waert, alzo M^{er} Gillis te kennen^{+} gaf; ende ten fyne dat de goede lieden van deser stede mochten weten wat de poynten waren ende andworde daer up maken oft ziere(1) zenden wilden, indien $^{+}$f° 76 v°
dat men 't saufconduut ghecreghe, zo zouden zy de poynten hooren lesen, ende hemlieden dochte beter dat m'er sonde lieden die gheen officie ghehadt en hadden'. Doe worden daer terstondt ghelesen openbaerlic ter veynstren uute, by der mondt van Johannes De Sceppere, der Hooftmannen secretaris, de voorschrevene poynten, van woorde te woorde, aldus:

'Instructie van zekere poynten die mynen gheduchten heeren ende prinche, dien God bewaren wille, an te brynghene zyn, anclevende zynder stede van Ghendt, ten fyne dat hy van den beleede ende ghestandichede dezelve gheinformeert moghe wesen metter waerheyt.

Alvooren dat de ghene die 't regement van der zelver zynder stede ghehadt hebben binnen XV oft XVI jaren(2) herwaerts,

(1) *Ziere*, zij er.
(2) Sedert 1436.

ombegrepen van den tyde, hebben ghedaen ende ghebesicht vele groote overdaden ende willen in diversche manyeren up zyne insetenen ende goede lieden binnen ende buuten, in 't ghuent dat zy in de wettelicheden die men voor hemlieden begheert ende te doene ghehadt heeft, hebben ghedaen costumelic ende openbaerlic, zonder scaemte oft vreese, vele groote frauden ende faveuren omme ghelt, alsoene ende myede, die zy van partien hebben ghenomen, hebben oock der stede goed aenveerdt in mesrekenynghen, in edificien te doen brekene, de steenen ende stoffe daer af bekennende(1) t'haren proffyte, ende in ghelycken vele andre goedynghen der stede toebehoorende, ende omme hemlieden hier inne te onderhaudene ter vermeersynghen van huerlieder ghiericheyt ende syngulieren prouffyte, ende te bet te mesleedene myns heeren ondersaten, binnen ende buten zynder voorschrevene stede van Ghendt, hebben ten coste ende laste van der zelver zynder stede groote vrienden ghemaect, daer zy by verstandt hebben ghesyn te persevereerne in quade upstel, in zulcker wys dat zy, hemlieden nyet schamende, dicwille ghewyst hebben van eender+ zake drie oft vier vonnessen contrariende, ende emmer zoo openbaerlic ende in zulcker wys +f° 77 r° dat gheenen voix ende clachte binnen ende buuten der stede langhe jeghen hemlieden gheweest hebben.

Item, ansiende ende beseffende dat dit was onredelic in hem zelven ende den volcke ondanckelic, duchtende dat haerlieder quaet regement by mynen gheduchten heere naectelic gheweten mochte werden, omme dat te verhoedene, persevererende in haer quade upstellen, hebben by hulpen van meester Pieter Baudins ende meester Jooris De Bul, ghesaemdelic belast eeneghe goede lieden van deser stede, by mynen voorschreven gheduchten heere, harde ondanckelic gheweest hebben, alzoo 't openbaer es; zy hebben oock groote bedrieghelicheyt gheoorbuert in de kuere van der wet die ghedaen was t'alf-ougste

(1) *Bekennende*, nemende.

lestleden[1], was II jaren, in 't ghuendt dat zy specialic meester Pieter Baudins, die commissaris was, ende by dien de goede lieden van Ghendt ghetrauwelic sculdich hadden gheweest te besorghene ende onderhaudene hare rechten, prevylegien ende vryheden, in 't ghuendt dat hy dede, al ter contrarien beseghende vele quaetheden, scalcheden ende listen jeghen rechtveerdeghe kueren, ende omme meer dolynghen te makene, ghync openbaerlic met ghezelscepe ghewapent ende de ghene die met hem alyeerden, hilden ende leyden, laghen met vergaderynghe van persoonen ter Hoochpoort, ter Vischmaerct ende te meer andre plaetsen, nochtans dat nyemendt van der stede hemlieden messeyde noch mesdede, beroerende by dien ende beschamende de goede lieden die van ghelycken nyet ghesien hadden, informeerden of deden informeeren mynen gheduchten heere dat al 't ghuent dat jeghen de prevylegien ende rechten kuere ghedaen was, waere gheschiet by Daneel Serssanders ende den zynen, foortselic ende met ghewelde by hemlieden gheoorbuert up de kiesers.

Item, met desen quaetheden nyet ghepaeyt, zy grotelic te bat ghehadt hebbende van der stede van Ghendt ende den meesten deel daer mede upcommen, ghegoet ende gheheert wesende, maecten hemlieden openbaerlic partie, vertreckende+ uuter zelver daer men hemlieden nyet en hiesch noch eenich overlast dede, ghevolch doende omme hare quade upstellen te vulcommene jeghen de goede lieden van der zelver zynder stede die zy mesleedt hadden, ende multiplierende ende vermeersende haer quaetheden in alder manieren dat zy hebben ghemoghen, ghepynt te verdervene ende daghelicx doen de voorschrevene goede lieden, ende zo daer inne ghepersevereert dat claghelic es; ende by dien, wel consideratie t'hebbene elcker van hemlieden te wachtene, specialic van meester Pieter ende meester Joorise, wandt Pieter Tyncke ende Lodewyc d'Hamere in haerlieder uuterste, heer men se executeerde, +fo 77 vo

(1) De verkiezing van 15 Oogst 1449.

claghelic te kennen ghaven den ghemeenen volcke dat dezelve meester Pieter ende meester Jooris quaet ende valsch waren, ende zo quaet ende zo valsch dat zy mynen gheduchten heere zoude bedrieghen ende zyn landen ende onderzaten bederven, mochten zy gheloove blyven hebbende[1].

Item, voort hebben dese persoonen den vondt vonden omme te weerne de baellius ende officiers van deser stede te diversche waerften, daer inne bedrieghende mynen gheduchten heere, want elc wel beseft dat noyt zulc voorstel ne quam uit zynen edelen ghedochte; daer mede stellende de goede lieden van deser stede in grooter vreese ende dangiere ende emmer in zulcken poynte dat de vergaderynghen, wapenynghen, onleden, onrusten, executien van persoonen, andere pugnytien ende al datter naer ghevolcht es, daer uute es ghesproten ende toecommen, den welcken de goede lieden die gheerne in rechte ende justicien waren onderhauden ende anders nyet begheeren, qualic ende deerlic zyn. Nochtans, ansiende dese groote dangieren ende dat zy noch aldus inne ghestelt zyn altyts herte ende meenynghe hebbende te mynen gheduchten heere waerts, hebben langhe ende veel tyden daer inne pacient gheweest, hopende alzo te verwinnene, ende als 't alzo nyet en mochte gheschien ende dat men zo lancx zo meer t'haerlieder laste daer inne gheprocedeert heeft, gheen sercours daer inne beseffende, ende by dien alzo nyet langher moghen blyvende, hebbende[+] uut noode, hemlieden vindende zonder baelius, officiers ende buuten justicien, ter welvaert [+]f° 78 r° van der stede, omme dat men haerlieder goet nyet foortselic en zoude nemen noch andre overlast doen zonder ontsien, ghecoren ten tween stonden rechters, om by den ghebreke van den voorschrevene officiers, metgaders scepenen, elcken recht ende wet te doene van allen zaken, naer uutwysene van den rechten, prevylegien, vryheden, costumen ende usaigen van der zelver stede, dynckende hemlieden dat datte dminste grief gaf, omme haesteghe voor-

(1) Zie hooger blz. 147 en 151.

zienichede t'hebbene; want hadden zy de provysie ghenomen by den Coninc, zy duchten dat by dien tusschen den zelven Coninc ende mynen gheduchten Heere questie hadde moghen rysen, dwelcke hem allen ghemeenlic leedt ware, ende noch lievere meer dangiers te lydene, verbeydende myns gheduchts heeren remedie ende ghenade, ghemeerct dat hy 't alleene beteren mach ende stellen zyne goede lieden in justicien als 't hem ghelieft, die gheenen twyfel en maken het en zal alzo gheschien, hem wel gheinfoormeert wesende, anghesien dat alzo behoort ghedaen te wesene metten rechte.

Item, naer dien dat dese rechters ghecoren hebben gheweest ende nyet ghedaen, metgaders de wet, zulcke pugnytie ende correctie up de mesdadeghe als den volcke dat omme justicie langhe roupende ende begheert es gheweest ende noch es, behoorlic dochte, 't selve volck heeft de rechters verlaten ende ghecooren Hooftmannen, die stappans by menichte van lieden waeren ghehaelt up 't Hoochuus ende by bedwanghe 't zelve Hooftmanscip anveerdden ende daer af eedt doen moesten, nyet jeghenstaende vele excusatien(1) die zy daer jeghen deden; welcke Hooftmannen ghecoren zynde, intert deden van executien van den lyve ende anderen openbaren pugnytien, ontcommerynghen, ende van vele ghevanghenen die ghevanghen waren ende langhe gheweest hadden voor hueren tyt, in voorgheboden uut te legghene ende zekere ordinantien anclevende der welvaert van den ghemeenen lande van Vlaendren, den volcke openbaerlic te kennen ghevene, als van vele ende diversche+ tollen, lasten ende upstellen die men langhe ontfaen heeft ende daghelicx ontfaet jeghen beseghelte van wylen graven van Vlaendren, edelre ghedynckenessen, wiens zielen God ghenadich zy, ende oock van mynen gheduchten Heere jeghenwoordich, dien God bewaren wille, welcke ontfanghen ende upheffene langhe gheweest hebben ende noch zyn(2)

+fo 78 vo

(1) Zie verder fo 114 ro: ‘jeghen haerlieder danc’.

(2) Vgl. Du Clercq, *Mémoires*, D. II, bz. 117.

jeghen recht ende der ghemeender welvaert van den lande van Vlaendren.

Item, an dese zaken ende ghebreckelicheden aldus toecommen zynde goede lieden van der steden van Ghendt, jammerlic ende deerlic claghende die Gode ende mynen gheduchten Heere, ende es hemlieden leedt dat aldus toecommen ende gheschiet zyn ende dat zy by dien, uut node, zaken hebben moeten doen, daer zy den zelven mynen gheduchten heere nyet vergramt ofte verbolghen moghen hebben, supplierende mids dien met alder oodmoedicheden zynder princhelicker ghenadicheden dat hy compassie up hemlieden hebben willen ende stellen se in rechte ende justicien, verleenende baellius ende andre officiers omme elcken recht ende wette te doene, zonder uutnemynghe van persoonen, naer de rechten, wetten, prevylegien, vryheden, costumen ende usaigen van zynder stede van Ghendt, ende zonder meer de zelve zyne stede, officiers, baellius voortan te weerne, in zulcker manieren als men nu onlancx leden gheploghen heeft, ende als hem ghelieft eeneghen van den zelven zyne officiers te verlatene dat hy terstondt andre in haerlieder stede stelle, alzoo 't van oudts ghecostumeert es, zonder zyne lieden meer te latene zonder justicie; ende voort dat hy hemlieden wille vergheven alle de mesdaden, die zy jeghen hem in de voorschrevene zaken mesdaen moghen hebben, in wat manieren het zy, ende daer af verleenen zyne lettren van remissien generale, omme alle de insetene van zynder stede van Ghendt specealiteyt inhebbende, ghelyck zy alle by namen ende toenamen daer inne ghenoumt waren, ende spetiale lettren omme de Hooftmannen ende andre persoonen, die by laste van den volcke van deser stede ghecoren hebben gheweest ende by dien eeneghe executien oft andre diensten[+] ghedaen, in wat zaken ende manieren dat gheweest es, de zelve lettren van remissien ghecauseert ende ghenarreert ter bewaernessen van hemlieden ende elcken zonderlynghe, alsoo 't behooren ende men daer up in tyden ende wylen concipieren ende overgheven zal. [+]f° 79 r°

Item, dat ooc mynen gheduchten Heere wille ghelieven meester Pieter Baudins ende meester Jooris De Bul ende andre principale upstellers, die men wel weet ende noumen zal als 't noodt werdt, de welcke groote pugnytie ende correctie verdient hebben, te doen pugnyeren ende corrigierne criminelic, naer de begheerte ende grootte van haerlieder mesdaden, up dat men die ghevanghen ende ghecryghen can, ende const men se nyet ghevanghen noch ghecryghen, die te verjaghene ende bannene t'eeuwelicken daghen, ghemeerct dat zy onlancx by haren quaden onduechdelicken informatien eeneghe notable persoonen van deser stede hebben ghedaen verdriven ende verbannen uut allen myns voorseyts gheduchts heeren landen(1).

Item, boven desen, omme dat de naervolghende poynten zyn met allen onbehoorlic en quetselic den ghemeenen lande van Vlaendren ende openbaerlic jeghen recht.

Item, te wetene, eerst de beleenynghen up d'officien, want by dien justicie grootelic vermindert es gheweest ende daghelicx es, ende de goede lieden up 't platte landt zo belast by den officiers om hare leenynghe te verhaelne(2) dat zy hebben moeten daghelicx rumen 't platte landt ende vlien ter stede waerdt, de vryhede van dien annemende, omme daer jeghen beschut ende bescheeremt te zyne.

Item, anderwaerf, dat vele nyeuwe tollen ende andre lasten in diversche manieren binnen zekeren tyden upghestelt hebben ghezyn, ten laste van den aermen, schamelen lieden, ende in 't ghelycke vermeersynghen van oude tollen, zint den paeys van Doornycke, contrarierende den zelven paeyse, ende ooc jeghen de beseghelten van wylen graven van Vlaendren, edelre ghedynckenesse, ende van mynen gheduchten Heere jeghenwoor-

(1) Sersanders, De Pottere, Sneevoet.

(2) Om den koopprijs van hun ambt in te winnen; vgl. Olivier van Dixmude, *Merkwaerdige Gebeurtenissen*, bz. 80; J. Du Clercq, *Mémoires*, D. II, bz. 358: ‘les chiefs de justice aulxquels ne challoit que de emplir leurs bourses...’; vgl. verder f° 162 r°.

+ dich, dat openbaerlic jeghen recht es, ende midsdien, sculdich ghebetert te zyne.

Item, derdewaerf, dat up de rechte ende tollen men nyet en bevrydt de zee, in zulcker wys dat de coopman met zynen goede ende coopmanscepen paeysivel commen moghen in 't landt van Vlaendren ende daer uute vertrecken als 't hem ghelieft, by den welcken ende andre overlasten de coopman vertrocken es van den lande van Vlaendren, zo dat 't zelve landt luttel oft gheene anthierynghe heeft van coopmanscepen, [waer up het] principalic staet ende ghefundeert es(1). +fo 79 vo

Item, vierdewaerfven, dat d'officien in justicien ende capitaynscepe ende andre binnen den lande van Vlaendren daghelicx gheregiert ende beleedt zyn by vremde persoonen, die naer de oude costume plaghen beleedt ende gheregiert te wesene by inboorne 's lands, de rechten ende costumen van dien wetende ende de conditien van dien kennende, ende midsdien vele profyteliker wesende, mynen gheduchten Heere ende zynen lande, dan de vremde die rechten ende costumen van dien nyet en weten, alzo openbaer ende beseffelic es.

Item, vyftewaerf, dat men onlancx costumelic heeft ghehaelt ende vercreghen t'hove(2) ottroyen van assysen up de schamele ommesaten, die daer inne by den verhooghynghen van den zelven assysen grootelic verlast hebben ghesyn, dwelcke es subtylic ende bedectelic een maniere van zettynghen, ende nyet sculdich te gheschiene by rechte.

Item, zestewaerf, dat by den andren rechten ende vryheden 's lands van Vlaendren, plach te wesene in 't zelve landt een eerfvachtich chanselier, eervachteghe maerscals ende botteliers(3), ter bewaernessen ende bescheermenessen van den lande, die metgaders den anderen rade van den prinche,

(1) Zie mijne studie: *Schets van den economischen toestand van Vlaanderen in het midden der* 15de *eeuw*, blz. 15 en 56.

(2) *'T Hove*, aan het hof.

(3) *Bottelier*, *buticularius* of *pincerna*, de schenker, een der vier voornaamste ambtenaars aan de middeleeuwsche hoven.

inboorne 's lands, plaghen te handelene ende beleedene in justicien de zaken van den lande, ten prouffyte van mynen gheduchten Heere ende zynen ondersaten van dien, alzoo 't behoorde.

Item, dwelcke men langhe achterghelaten heeft ende al ter contrarien ghedaen, betreckende de insetenen van desen lande+ buuten den zelven voor den Grooten Raedt; ende in 't ghelyck zy de poorters ende poorterssen van deser stede betrecken buuten den zelven voor myne heeren van den Rade ende andre officiers, contrarie den rechten, prevylegien ende vryheden van dien ende ten grooten griefve, quetsen ende achterdeele van den insetenen ende van den rechten. +f° 80 r°

So supplieren die van Ghendt als boven, alzo oodmoedelic ende onderdanichlic als zy connen ende moghen, mynen gheduchten heere ende prinche, dat hem wille ghelieven in alle dese zaken te voorsiene ende remedierne ende die te stellene up de oude rechten ende costumen, alzo zy van rechsweghen sculdich zyn te wesene, ter welvaert, oorbuere ende ghemeenen prouffyte van zynen lande van Vlaendren ende ten onderhaudene van den rechten, vryheden, prevylegien, costumen ende huusagen van dien, achtervolghende den beloften ende besegheltheden vooren ghenoopt, ghelyck zyne goeden lieden ghemeenlic van den zelven zynen lande van Vlaendren ende ten onderhaudene van den rechten, vryheden, prevylegien, costumen ende usagien van dien, achtervolghende den beloften zyne goede lieden ghemeenlic van den zelven zynen lande van Vlaendren, hemlieden dus vulcommelic betrauwende zyn in zyne princhelicke gratie ende goedertierheden, ende zy zullen hemlieden goede ghetrauwe ondersaten voughen ende quyten in allen zaken te hemwaerts, alzo zy te haren natuerlicken rechtere, heere ende prinche sculdich zyn van doene, ende God van hemelrycke oodmoedelic ende vriendelic voor hem bidden.'

De voorschrevene instructie alzo ghelesen, men gheboot dat elc in 't zyne, tsanderdaechs ten IX hueren, andtwoorde overbrynghen zoude of m'er zenden wilde, indien dat 't saufconduut

quame, oft nyet, ende dat terstondt elcken staen zoude achter[+] zynen deken, men zoude omme vraghen weder men die andwoorde overbrynghen wilde te maerct [of] up den Collatiezoldre[(1)]. Daer wardt in 't omme-vraghen by der meester menichte gheseyt, dat men d'andwoorde gheven zaude up den zoldere. Voort daden de Hooftmannen daer lesen, by den mont van den zelven Johannes, d'andwoorde die Gooris Van der Haghe, messagier, brocht hadde van den grave van Estampes[(2)] up de instructie die den zelven grave ghesonden was omme mynen gheduchten Heere te instrueerne de ghestandicheyt van deser stede, sprekende de zelve antwoorde in substantien dat hy de zake nyet en hadde durven ontdecken voor mynen gheduchten Heere, zynen hoom, mids zekere voorgheboden die hier uute hadden gheleyt ghesyn zint dat men hem de instructie zant, die ghynghen jeghen de hoocheyt van mynen gheduchten Heere, maer hy zaude als 't poynt gave vriendt zyn daer hy conste, altyts behauden der heerlicheden van mynen gheduchten Heere. [+]f° 80 r°

Ende doe word er uutgheleyt dese naervolghende voorgheboden:

Eerst, dat elc ghehouden es ter maerct te gane.

'Achtervolghende den overeendraghene ende sluutene van den drie Hooftmannen van deser stede, de welcke overeendroughen, sloten ende ordineerden dat men alle zaken der stede angaende, alleen beteekenen ende te kennen gheven zoude hier ter maerct metten clocslaghe an d'een zyde alsoo 't behoorde, ten fyne datter dan elc commen zoude wien 't geliefde of luste, waer

(1) De kopist heeft hier het voegwoord *of* vergeten, dat in samenhang staat met het voegwoord *weder*; de zin is: 'of men op de Vrijdagmarkt door een referendum van het gewapende volk de zaak wil laten beslissen, ofwel door eene vergadering van den Breedenraad op het Schepenhuis'. Men stemde op de markt bij 'ommevraghen', d.i. per hoofd.

(2) Vgl. *Kronijk van Vlaenderen*, D. II, bz. 126.

af dat zy bevinden dat groote menichte van persoonen achterblivende, wien de welvaert van deser stede alsoo wel ancleeft als den ghuenen diere commen, so es, omme datte te belettene ende te scuwene, gheordonneert, ghesloten ende men ghebiet van den drie Hooftmannen weghe dat van nu voortan, wanneer ende te wat tyde men de clocke slaen zal an d'een zyde, alsoo 't gheordonneert es, de dekenen ende ghezwoornen van den leden van der neerrynghen ende weverien stappans terstont zullen wesen ghehauden te commene ter maerct daer elc met zyn bannyere ghehuuseert es te stane, ende dat dan onder hemlieden ghehauden zullen wesen te commene alle de ghene die in eeneghe neerrynghen vry zyn, oft het en ware dat yemendt noodzake of beledt hadde, ghelyck ende in der voormen ende in[+] der manieren oft elc ghedaeght ware metten cnape van zynder neerrynghen oft wycke; [+]f° 81 r° ende zo wie in ghebreke ware van commene, dat die ghehauden zoude wesen in al zulcke boete alzo elcx neerrynghe ende wyck ghedraecht, zonder yemendt daer inne te spaerne van den zelven boeten te innene, wel verstaende dat elc commen zal alzo hy daghelicx uuseert te gaene oft zyn neerrynge doet.

‘Item, dat de goede lieden van der poortrien insghelycx ten voorseyden clocslaghe zullen commen, elc notabelic, alzoo 't behoort, omme up dat eeneghe zaken voor handen waeren die haestelic andwoorde begheerden, die by hemlieden als d'eerste ende in 't derde Let gheordonneert ende ghesloten te moghen werdene metten andren tween Leden, alzoo 't behooren zoude, ende up dat daer inne ghebreck vonden worde, dat de drie Hooftmannen zouden daer inne voorsien, ten laste van den ghenen die in gebreke ware, gheene noodzinnen hebbende of betooghende alzo haerlieder goeden raet ghedraghen zoude.

‘Item, aldus elc ter maerct vergadert zynde, dat nyemendt, wie hy zy, en verga oft vertrecke voordere dan elc onder 't zyne, omme eeneghe informatie of anbrynghene te doene eldere dan daer elc toebehoort, up de correctie van den drie Hooftmannen; ende zo wie de correctie van deser daden ende dies bevonden

worde, daer of zo maken de drie Hooftmannen elcken wroughere[1] ende vanghere, ten fyne dat hem danof ele wachten mach.

Dat de lieden moghen incommen ende uutvaren zonder onghelt[2], enz.

‘Item, ghebiet men van den drie Hooftmannen weghe, dat alle manieren van persoonen, van wat state oft conditien zy zyn, up dat hemlieden ghelieft, zullen moghen commen ter stede waerdt met haerlieder goede omme 't bescud van dien, zonder te wat poorten dat zy incommen metten zelven goede, te waghene, te peerde ofte halse, te ghevene eeneghe tollen oft sommen van pennynghen, ende dat alle manieren van persoonen goed zullen insghelycx moghen wech doen, als 't hemlieden[+] ghelieven zal, zonder yeuwers inne belast te zyne, wel verstaende dat men van coorne ter maerct brynghende te coope, voort van allen ghecochten goede uuter stede ende elcken ghenouch doen zal, daer ende alzoo 't behoort ende up dat men yemende ter contrarien van deser vonde doende, oft de schamel lieden belastende, dien zouden de Hooftmannen zo hoghelic ende lastelic corrigieren dat hy spieghel ende exempele, enz.’ [+]f° 81 v°

Al dat voorseyt es ghedaen zynde up den voornoemden XI[e] dach van laumaent anno LI, zo vertrack elc van der maerct paeysivelic, alzo hy daer ghecommen was[3].

Item, tswoondaechs den XII[e] dach van laumaent, anno LI, sloten ende consenteerden de drie Leden van deser stede,

(1) *Wroughere*, beschuldiger.

(2) *Onghelt*, taks. Die verordening duidt genoegzaam aan dat de Hoofdmannen het moede waren nog langer eene lijdzame rol te spelen; daarbij boezemde hen de versterking der bezettingen van Oudenaarde en Kortrijk eene groote vrees in, vooral voor de kasselrij.

(3) De post der *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 203 r°: ‘Item ghegheven den ondercleercken ende anderen ghesellen van der penne van zekeren scriftueren te makene anclevende de colacie ghehouden den X[sten] dach in Laumaent...’ heeft betrekking op de Colacie door de Hoofdmannen ontbonden op 10 Januari, blz. 251.

alzo men up den Zoldere overbrocht, te zendene by mynen gheduchten Heere metter instructie voorseyt; maer dat men daertoe alvoren ghecreghen zyn saufconduut of hostage van persoonen, omme 't welcke men stappans screef an de ghedeputeerden van den drie Leden 's lands van Vlaendren, doe ligghende te Brucele, hemlieden biddende dat zy in dat te vervolghene neerstichede doen wilden.

Item, corts naer desen worden afghedaen ende verlaten by den drie Hooftmannen, dienaers ter cameren van der kuere ende van ghedeele(1), te wetene: Christiaen De Meestere, Jan Van der Meere, Jan Van der Cameren ende Jacop Van der Werft, sergianten boven; Willem Van der Gaverete, Cornelis Plume ende Lievin Van Belle, boden aldaer, ende Gillis De Mare, sergiant beneden; Jooris De Burchgrave, Gillis Van den Doorne, Pieter De Witte, Willem Van der Cleye, Lauwereyns Van den Brande ende Willem Coppins, boden beneden, omme dat zy, ter beden van eeneghen fugitiven, anghestelt hadden ghezyn in 't zelve officie.

Van der audientie generale.[+]

[+]f° 82 r°

Item, daer naer wart er gheset een audientie generale up de nieucamere by der rekencamere van allen quaetheden, corruptien ende onduechden die gheregneert hadden, ende waren daer toe gheordonneert XII persoonen, te wetene: Claeys De Tollenare, scepene van der kuere; Willem Pottier, scepene van ghedeele, Lievin Zoetamys, bastaert, cleerc van den bloede(2), Jacop Meeuxzone, poorters; Jan Vaerkin, Gheerolf Goethals, van den neerrynghen; Stevin Stameraert, Lievin Clouckaert, van der weverien; Dieric De Vremde, raedsman; Lievin De Nuebele, raedsman; Jan De Wachtre, raedsman, meester Philips

(1) Dit is een bewijs der onverdraagzaamheid van die democratische stadsbesturen, tegenover degenen die niet tot de heerschende partij behooren.

(2) *Clerc van den bloede*, erfelijken secretaris in wiens handen de baljuw zijnen eed zwoer.

Sersanders, d'upperste secretaris van scepenen van der kuere als huerlieder cleerck.

Van den Hooftmannen ander woonste ende consistorie.

Item, hier naer vertrack Jan Willaeys, hooftman van der poortrien, wonen in 't huus van der weduwe meester Roberts van Vlaendren, voor Sente Michiels kercke, maer hilden alle drie van doe voort consistorie ende ghedynghe in 't huus van wylen Mer Daneel Alaert, up de Hoochpoort, an de poorte van den Engienhuuse(1).

De lettren ghesonden an de stede van Dendermonde in surcourse ende ontlastynghen van den landtvolcke van Dendermonde.

'Hooftmannen, scepenen ende raedt van der stede van Ghendt.

Eersame, wyse, lieve ende gheminde vrienden, up den dach van heden, zyn voor ons commen in redelicken ghetale, zekere persoonen van den lande van Dendermonde, ons te kennen ghevende hoe dat onlancx de onderbaelieu ende overmeyere van den zelven lande, hemlieden bevolen hebben te bereedene twee hondert sergianten, d'een hondert te sendene binnen der stede van Dendermonde, in woonsdaghe eerstcommende, ende d'ander hondert bereet te zyne jeghens dat van doene werde; voort dat zy ghelden zauden haerlieder andeel van alle den

(1) Robrecht van Vlaanderen liet in 1434 als weduwe, Anastasia d'Outre, burggravin van Ieperen, welke woonde voor de St-Michielskerk; Vredius, *Probationes* der *Genealogiae Comitum Flandriae*, D. II, bz. 283. - Het huis door de stad in 1432 aan Daneel Alaerts afgekocht, heette St-Jooris en was nevens het Schepenhuis der keure gelegen; zie *Stadsrekeningen* 1451-52, f° 211 r°: 'Item ghecocht een syege ende een letryn omme te oorbuerne by den voornoumden hooftmannen int huus gheheeten Sent Jooris der stede toebehoorende daer dezelve hooftmanne haer siege houden....'

costen binnen Dendermonde ghedaen ende dier m'er noch doen zal, anclevende de jeghenwoordeghe onleden, ofte daer zy dies in ghebreke waren, men zaude de ghebreckelichede halen van[+] den bedde of ghenomen in substantien, dat eenen intert es van riguere ende ons vremde gheeft, anghesien dat wy ende de goede lieden [+]f° 82 v° van deser stede die ghelaten zyn, by den weerne van den baellius ende andre officiers met allen buten justicien, anders nyet en begheeren dan in paeyse ende justicien te levene, ende hebben ghebeden de drie Leden des lands van Vlaendren te treckene by onsen gheduchten Heere ende prinche, dien God bewaren wille, die nu by hem zyn omme wat goets te impetreerne, waer af wy nyet vernomen hebben dan dat dezelve ons gheduchte Heere begheert de welvaert van deser zynder zelver stede, Gode lof. Ende wy, omme hier toe bet te commene, hebben onlancx ghescreven moghenden prince ende heere, myn heere de grave van Saint-Pol(1), die gheconsenteert heeft hem te bewindene van den zaken van deser voorschrevene stede, by den welcken ons dynct dat gheen nood es zulc intert van riguere te beghinnene, als ghy in dese zake begonnen hebt, want wy an onsen gheduchten Heere ende prinche, die nyet dan duecht en meent, hopen dat by der gracien Gods, de zaken van deser stede noch commen zullen ten effecte; ende mids dien zo versoucken wy begheerlic aen hulieden ende elcken zonderlynghe dat ghy, om wel doens wille, van zulcken rygoureusen

(1) Louis de Luxembourg, graaf van Saint Pol, van Ligny, Conversan en Brienne, geboren in 1418, werd door Philips den Goede gelast in 1446 het leger te bevelen, ter hulp gezonden van den hertog van Kleef tegen Willem van Saksen, nam met Karel VII van Frankrijk deel aan de verovering van Normandië in 1449 en werd door hem als afgezant bij Philips den Goede gezonden; men weet hoe hij later door Karel den Stoute aan Lodewijk XI werd overgeleverd welke hem op 19 December 1475 te Parijs deed onthoofden.
Over de tusschenkomst als bemiddelaar van den graaf de Saint Pol, zie *Stadsrekeningen* 1451-52, f° 160 r°: 'Item ghegheven den VII^sten dach van Laumaent eenen messager van den grave van St-Pol eenen postulaetsgnldenen'. Op 19^en Januari schreef hij aan de stad Gent den brief in 't *Dagboek* afgeschreven op f° 120 r°.

interden meer te doene, hulieder verdraghen wilt ende te nyenten doen 't bevel, dat ghy aldus onbehoorlic ghedaen hebt den voornoemden lantslieden van Dendermonde ende ulieden daer inne zo voughen dat ghy gheene beghinners en weest van onleden, wandt daer ghy 't anders daet, wy zouden 't in hulden van onsen gheduchten heere ende ter welvaert van deser zynen lande pynen te wederstane ende de schamele lantslieden van zulcken overlasten te bescuddene naer ons vermueghen, alzo wy sculdich zyn te doene, ende hebben emmer toe in teeckene van dien, bevolen den voornoemden lantslieden dat zy te zulcken uwen beveelne nyet en obedieren, ende dat ghy hemlieden, omme diere desobedientie, overlast wildet doen, dat zy elc[+] andren bystandicheden doen ende by clocslaghen ende beckinslaghen terstondt becondeghen zullen haeren overlast, ende wy zullen hemlieden daer inne bystaen, ende omme de meeste verzekertheden, hebben hemlieden van deser gheconsenteert onse opene lettren. Dus, eersame ende wyse, lieve ende gheminde vrienden, versoucken wy an hulieden dat ghy overmeerckende al 't ghuendt dat vooren verhaelt es, 't beste hier inne doen wilt, zo wy ulieden betrauwen; ende ghelieven ulieden eeneghe zaken, beteeckent se ons, wy zullen se naer onse vermueghene gheerne vulcommen, altyts in hulden van onsen gheduchten Heere ende dese zynder stede. Dat kent God die hu bewaren wille. Ghescreven den XX[en] dach van laumaent anno LI. [+f° 83 r°]

Eersame, lieve vrienden, capytaynen, scepenen ende raedt van der stede van Denremonde ende elcken sonderlynghe.'

De andwoorde die de drie Leden, wesende te Brucele, zonden te Ghendt up de bede hemlieden ghedaen ten vercryghene van 't saufconduut.

'Eerbare ende wyse, lieve ende zeer gheminde vrienden, wy ghebieden ons jonstelic t'uwaerts, ende hu ghelieve te wetene dat sichtent onsen laetsten scrivene, by den welcken wy hu

beteeckenden en overghaven dat wy heden oft morghen andwoorde zouden ghehadt hebben, alzo wy ghetroost waren, enz., myn heere de bisscop van Doornycke heeft ons gheseyt dat myn heere de grave van Saint-Pol hier ghesendt heeft eenen ruddere, gheheeten messire Jacques De Lumi, ghelast an onsen gheduchten Heere te zegghene dat ghy ghescreven hebt an mynen voorschreven heere van Saint-Pol, hem biddende dat hy u helpen wille omme te commene te paeyse van onsen gheduchten Heere, ende te wetene oft den zelven onsen gheduchten Heere danckelic wesen zaude dat hy hem in dese zake moeyde. Ende es uwen brief van dien ghevysiteert voor onsen gheduchten Heere in zynen rade, daer uppe hy den voorseyden messire Jacques ghelast heeft te zegghene dat hy wel content es dat hem[+] myn voorschreven heere van Saint-Pol in dese zake moeye ende alzo zal hy 't overdraghen te zulcker meenynghen dat myn heere van Saint-Pol, die nu te Rysele es, alzo wy verstaen, terstondt herwaerts comme[(1)]; ende daer omme es ons ghelast zyne comste hier te verbeydene, alzo wy doen zullen om beters wille, al eys 't verdrietelic, hu biddende, eerbare, wyse, lieve ende zeere gheminde vrienden, dat ghy patiencie hebben wilt in dit verbeyden, ende, achtervolghende uwen goeden beghinsele, dat ghy nog anderwaerf scriven wilt an mynen voorschrevenen heere van Saint-Pol, dat hy hier commen wille ende zyne goede duecht bewysen in deze zake, zo eer zo liever. Ende ghelieft hu yet anders dat wy vermoghen, dat willen wy gheerne doen, dat kendt God die hu zalichlic bewaren wille. Ghescreven haestelic te Brucele, desen Sente-Pauwels dach, XXV[e] in laumaent.' [+]f° 83 v°

Eerbaren, wysen, onsen lieven ende zeer beminden vrienden, den drie Hooftmannen, scepenen van beede den bancken ende beede den dekenen der stede van Ghendt ende elcken zonderlynghe.

De ghedeputeerde van der steden Brugghe, Ypre ende 's lands van den Vryen, nu wesende te Brucele.

(1) Op 9 Januari trok hij over Oudenaarde naar Brugge. Zie L. van Lerberghe, *Audenaerdsche Mengelingen*, D. V, bz. 284.

De lettre ghesonden van der stede weghe an den Grave van Saint-Pol, achtervolghende den voornoemde scrivene van den drie Leden voorseyt.

‘Hooghe ende moghende prinche, harde lieve ende welgheminde heere, wy ghebieden ons alzo onderdanichlic ende oodmoedelic als wy connen an uwen princhelicken persoon, den zelven bedanckende harde jonstelic van dat hu ghelieft heeft onse brieven onlancx an hu ghescreven, ende de persoonen daer met ghesonden, vriendelic ende minnelic te ontfane, alzo ons wel bleken es by der relatie van den zelven persoonen; in 't ghelycke van dat hu ghelieft heeft by ons te zendene met huwen gheloove den zelven onsen scrivene anclevende, Ghylame Uuten Zwane(1), uwen baeliu van Edynghen, ende van den vriendelicken ende bystandeghen woorden die hy van uwent+ weghen daer up ons te kennen ghegheven heeft; ende voort, dat hu ghelieft heeft bovendien, omme derzelver zaken wille, te zendene een van uwen rudders(2) by mynen harden gheduchten Heere ende prinche, dien God bewaren wille, de welcke zo wy verstaen hebben by den scryvene van den drie Leden 's landts van Vlaendren, den brief dien wy hu zonden daer ghetoocht heeft, ende zo vele daer toe gheschiedt, dat myn voorschreven gheduchte Heere dien ghevysenteert hebbende, wel content es dat ghy hu de zake van deser stede bewint, daer wy grootelic inne verblyt zyn, als 't recht es. Midts welcken, hooghe ende moghende prinche harde lieve ende welgheminde heere, wy hu bidden alzo oodmoedelic ende vriendelic als wy connen, dat, omme de welvaert van deser voorschrevene stede, u wille ghelieven continuerene uwe goede meenynghe die ghy te dierewaerts hebt, te treckene by mynen voornoemden gheduchten

+f° 84 r°

(1) Lees vooreerst den brief van Louis de St-Pol aan het Gentsch bestuur op 19 Januari geschreven, op f° 119 v°; 's anderdaags kwam Gillis Uterzwane te Gent aan (*Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 203 v°).

(2) Jacques de Lumi, volgens den voorgaanden brief.

Heere, zo ghy eerst zult connen ende moghen, ende daer al 't beste daer inne doen, alzo wy uwer princelicker gratien ende duecht vulcommelic betrauwende zyn, ende ons voort te bevelene uwe princelicke gheliefte te vulcommene, van den welcken wy ons altyts naer onsen cleenen vermoghen presenteren ghewillichlic bereet met goeder herten, want wy ons daer toe grootelic ghehauden kennen, als 't recht es. Dat kent God die uwen princelicken persoon altyts bewaren wille in zyne heleghe bescheermenesse ende ghesonden. Ghescreven den XXVII[e] dach in Laumaent anno LI.'

Hooghen, edelen ende moghenden prinche, den grave van St-Pol, van Lyne, van Conversant ende van Brienne, heere van Edynghen ende castelleyn van Ryssele, onsen harden, weerden ende welgheminden heere.

t'Uwer belieften altyts bereet, Hooftmannen, Scepenen, Raed ende beede de Dekenen van der stede van Ghendt, uwe onderdaneghe dienaers.

De andwoorde die de grave van Saint-Pol sant te Ghendt, up den voorschreven brief.

'Trechiers et especiaulx amys, j'ay rechu votres lettres ques vous m'avés escriptes et bien au long veu le contenu d'icelles,[+] et bons merchie de la bonne confidence que vous monstrés avoir à moy. Et au regardt de ce que par icelles vos lettres me rescripvés que je me veullie advancier devers monseigneur le Duc, et que les gens de trois Membres y sont qui attendent ma venue pour besongier la matière dont vous m'avés dernièrement escript, en moy requirrant que je me veullies employer quant je shay devers mon dit seigneur, chy tost que je l'ay sceu, je me sui parti pour venir devers luy et à che choir sui ichi arrivé et demains seray devers luy à plaisir de Dieu. Et en che que touche votre fait, ja soit[(1)] ce que y puysse peu et que la chose est en la voylance[(2)] de mon dit Signeur, je m'y employeray de

[+]f° 84 v°

(1) *Ja soit*, quoique, bien que.
(2) *Voylance*, volonté.

tout ce que je pourray, vous priant que veulliés toutjours ensuir[1] et entretenir votre bon vouloir sans y faire aucune nouvelleté; et au surpluus, mes trèschiers et especiaulx amis, me signifier s'il est chose que pour vous faire puisse, et le feray de bon cuer à mon pouvoir. Ce scet notre Signeur qui vous ait en sa benoite garde. Escript en mon chastel d'Enghien, le XXIXe jour de jenvier.'

A mes trechiers et especiaulx amys, *esluz*, *échevins*, *conseil*, *la loy de doyens de la ville de Gand*.

Le conte de Saint-Pol, *de Lynen*, *de Conversant et de Bryenne*, *signeur d'Enghien*.

LOYS DE LUXEMBOURCH.

Andtwoorde up den zelven brief[2].

'Hooghe moghende prince, lieve ende welgheminde heere, wy ghebieden ons alzo onderdanichlic an uwen princhelicken persoon als wy connen ende moghen. Ende up 't inhauden van uwen vriendelicken lettren by ons ontfaen, ghescreven in u casteel t'Edynghe, den XXIX^{en} dach van Laumaent, mentioen^{+} makende dat ghy onse lettren aen hu ghescreven ontfanghen hebt, danof ghy ons bedanct van den grooten betrauwene dat wy t'uwaerts hebben ende dat ghy, achtervolghende onsen scrivene. up morghen wesen zult by onsen harden gheduchten heere ende prinche. die God bewaren wille, ende in onse zaken 't beste pynen te doene naer hu vermoghen, hoewel dat de zake hangt ende staet an den zelven onsen gheduchten Heere; voort dat wy zouden willen achtervolghen onse goetwillichede, zonder nyeuwichede te doene, zy u hoghe moghende, enz., dat wy u alvoren jonstelic ende vriendelic bedancken van uwer grooter vrientscepen, ende dat wy onse goetwillichede naer onsen vermoghen gheerne achtervolghen zullen ende in allen zaken

$^{+}$f° 85 r°

(1) *Ensuir*, continuer.

(2) Men leze eerst den volgenden brief, door de afgevaardigden der Drie Leden uit Brussel op 29 Januari aan de Gentsche bestuurders gericht.

te beste doen als 't recht es, in alzo verren als wy 't volck in zulcken state beweghen ende beleeden moghen, maer omme den grooten twyfel ende onghenouchte van den zelven volcke die wy daghelicx hooren, duchten dat in dusdaneghen state nyet langhe gheduerlic zyn zal, anghesien de groote ghebreclichede daer 't langhe inne gheweest heeft ende noch es buuten rechte ende justicien, d'welcke zy lanc zo meer claghen; ende daer omme, als de ghuene die hu in gheender manieren zouden willen oft durven toezegghen zaken die wy nyet zouden connen onderhouden, ne connen wy hu gheene verzekerthede van dien ghescriven. Ooc es 't volck zeere ontpaeyt, omme dat men van mynen gheduchten Heere gheen saufconduut[1] cryghen en can, zegghende alwaer 't openbare oorloghe, dat men 't saufconduut sculdich ware te verleenene omme de lieden te hoorne sprekene, ende te dien daer yemendt van myns gheduchts Heeren weghen wilde sustineren dat hy gheen viandt en es deser zynder stede, by dien gheenen nood van saufconduute in dese zake, de goede lieden van der zelver zynder stede diene hauden over haren natuerlicken heere ende prinche ende van zulcken viandtscepe nyet en weten, noch van dien eenich mentioen maken ende bidden Gode dat die nemmer meer gheschien moghen, ne begheeren 't saufconduut nyet in 't wel verstaen van elcken te zulcker meenynghen, maer omme de ghebreclicheden die, boven den toezegghene hier binnen deser stede hemlieden toegheseyt by twee rudders[2], gheschiede onlancx[+] binnen der stede van Dendermonde; ende oock omme te scuwene de beletten die eeneghe absente en fugytiven deser stede zouden moghen doen, den ghedeputeerden die men zenden zoude, ende mids desen redenen, 't volc van deser stede ne zoude willen zenden eeneghe ghedeputeerde noch de zelven trecken zonder

[+]f° 85 v°

(1) Een vrijgeleide voor de Gentsche afvaardiging van 18 burgers.
(2) Het gegeven woord van Colaart van der Clyte en Geeraard van Ghistel aan de Pottere, Sersanders en Sneevoet, dat zij ongestraft zouden zijn, en de verbanning tegen hen te Dendermonde door den hertog uitgesproken, zie blz. 125.

't saufconduut; ende es zeere verwondert dat de drie Leden tslands van Vlaendren omme 't saufconduut te ghecryghene, een maent lanc uutgheweest hebben, meenende die te verbiedene(1). Wy verstaen oock, al ware 't saufconduut vercreghen ende onse ghedeputeerde waren voor onsen gheduchten Heere ende prince, dat zy nyet en zauden willen proposeren ter presentien van meester Pieter Baudins, meester Jooris De Bul oft eeneghe van den fugytiven. Ende voort beteekenen wy hu dat men hier altyts wat doende moet zyn, oft anders en zouden wy 't volc nyet konnen ghepaeyen. Dus, hoghe moghende prinche, enz., bidden wy alzoo begheerlic ende vriendelic als wy connen, dat hu wille believen ter welvaert van deser stede altyts 't beste te doene, ende up de aventuere wies gheschiede, ons te excuseerne, alzo wy vulcommelic betrauwen, ende zelve ons oock te hebbene over gheexcuseert, alwaer 't zo dat wy nyet meer en screven, wandt 't volck van den zinne es niet meer te willen scrivene, ghemeerct dat 't scriven, zenden ende bidden dat men heeft connen ghedoen twee of drie jaren lanc, lettel oft nyet gheprofyteert. Ende ghelieven hu eeneghe zaken ons te beveelne ten vulcommene van dien, presenteren wy ons bereet als 't recht es. Dat kendt God die uwen princhelicken persoon altyts bewaren wille in zyne heleghe bescheermenesse ende ghesondden. Ghescreven den eersten dach van sporcle.'

Hoghen edelen ende moghenden prinche, den Grave van Saint-Pol, ut supra.

t' Uwen belieften altyts bereet, Hooftmannen, *Scepenen*, *Raedt ende beede de Dekenen*, ut supra.

Den brief ghesonden by den drie Leden 's lands an dese stede van der andworde ghegheven by mynen gheduchten Heere, up 't versouck van den saufconduute, ghedaen te Brucele.

+ 'Eerbare, wyse, lieve ende zeer gheminde vrienden, wy ghebieden ons jonstelic t'uwaerts, ende hu ghelieve te wetene +fo 86 ro

(1) De afgevaardigden waren naar Brussel vertrokken op 9en Ja nuari.

dat nu t'avondt spade onse gheduchte Heere ende prinche in zynen raedt heeft ghedaen verhalen vele van den voorledenen zaken gheschiet by die van zynder stede van Ghendt, daer inne dat hem dynct dat zyne eere ende heerlichede ghequetst zyn, de welcke zaken ghy ghenouch weten muecht by den rapoorte daeraf ghedaen by den ghenen die voortyts daer af last ghehadt hebben. Ende al eyst 't zo dat wy hier vooren commen zyn ende dat naer ghescreven es an mynen gheduchten heere den grave van Saint Pol, van den voorschrevene van Ghendt weghen, die schynen begheerende de gracie ende paeys van onsen voorschreven gheduchten Heere, nochtans zy hebben sindert vele nyeuwichede ghedaen ende daghelicx doen in statuten ende ordinantien te makene, gheboden ende verboden in bejeghentheden van zynder heerlicheden ende van goede weghe van paeyse al toecommen, by der auctoriteyt van den drie Hooftmannen, alzo hy gheinformeert es, ende daer omme en wille te gheenen tractate verstaen, alzo langhe als zyne voorschrevene stede by hemlieden gheregiert zal wesen, maer waer 't zo dat zulc regement daer nyet en waere ende zyne goede lieden van Ghendt oft wy over hemlieden yet redelicx begheerden, hy zoude zo vele doen dat onse heere alvooren ende zyne goede lieden, nyet alleene van Ghendt, maer oock van zynen lande van Vlaendren ghemeenlic, wel ghepaeyt van hem zullen wesen; welcke zaken wy hu, eerbare ende wyse, lieve ende zeere gheminde vrienden, ghetrauwelic beteeckenen, ten hende dat ghy daer uppe advys ende voorzienichede hebben muecht ende de voorschrevene Hooftmannen zo contenteren, by zulcken redelicken middelen ende manieren, dat zy ontlast werden van hueren regemente zo eer zo betere, wandt dat ghedaen zynde, daer zal alle duecht afcommen. Ende nyet min,[+] omme beters wille, wy zullen hier noch bliven verbeydende de comste van mynen voorschrevenen heere van Saint-Pol, 't beste doende daer ende alzo wy bevinden dat van node es, ende up hope van goeder andwoorden hier uppe van hu te hebbene, omme de welcke wy hu vriendelic bidden. Ende

[+]f° 86 v°

ghelieft hu yet dat wy vermoghen, dat willen wy gheerne doen. Dat weet God, die hu, eerbare, enz., bewaren ende sparen wille in goeden levene. Ghescreven haestelic te Bruecele, desen zaterdach 's nachs XXIX^{en} january.'

Eerbaren, voorzieneghen ende wyzen, onsen lieven ende zeer gheminden vrienden, scepenen, raedt ende beede de dekenen van der stede van Ghendt ende elcken zonderlynghe.

De ghedeputeerde van der steden van Brugghe, Ypre ende 's lands van den Vryen, nu wesende te Brucele.

Andwoorde up den zelven drie Leden brief.

'Eerbaren, voorzieneghen ende wysen, onsen lieven ende gheminden vrienden den ghedeputeerden van den drie Leden 's lands van Vlaendren, jeghenwoordelic wesende te Brucele, scepenen ende raedt van der stede van Ghendt, saluut ende alle vrientscepe. Eersame, gheminde vrienden, up 't inhebben van uwen lettren ons lest ghesonden, mentioen makende dat zaterdaghe spade onse gheduchte Heere ende prince in zynen raedt dede verhalen vele van den voorleden zaken gheschiet by die van zynder stede van Ghendt, daer inne hem dynct zyne heere ende heerlichede ghequetst, welcke zaken wy ghenouch weten moghen by den rapoorte ons daer af ghedaen by den ghenen die daer af voortyts last ghehadt hebben; ende al zyt ghy daer commen ende dat daer naer ghescreven es an mynen heere den grave van Saint-Pol, van den goeden lieden van deser stede weghe, die schynen begheerende gratie ende paeys van mynen voorschreven gheduchten Heere, nochtans hebben sint vele nyeuwicheden ghedaen ende daghelicx doen in statuten te makene, gheboden ende verboden te doene in^{+} bejeghentheden zyner voorschrevene heerlichede al toecommen, by der auctoriteyt van den drien Hooftmannen, alzo hy gheinformeert es, ende daer omme en wille hy te gheenen tractate verstaen, alzo langhe als dese zyne stede by hemlieden

$^{+}$f° 87 r°

gheregiert zal wesen; maer waer 't zo dat zulc regement hier nyet en waere ende zyne goeden van hier of ghy over hemlieden, yet redelicx begheerdet, hy zoude zo vele doen dat onse heere God alvoren ende zyne goeden lieden, nyet alleene van deser zynder stede, maer oock van zynen lande van Vlaendren, wel ghepaeyt van hem wesen zauden; ons dit beteeckenende ten hende dat wy daer up advys hebben moghen ende de Hooftmannen zo contenteren in zulcken redelicken middelen ende manieren, dat zy ontlast werden van hueren regemente zo eer zo beter, want dat ghedaen zynde, daer zal alle duecht afcommen; dat ghy oock, omme beters wille, daer zult blyven verbeydende mynen heere van Saint-Pol, 't beste doende alzo ghy bevinden zult van noode zynde, ende up hope van goeder andwoorden hier uppe van ons t'hebbene. Hulieden zy ghelievelic te wetene dat wy u bedancken, alzo vriendelic ende begheerlic als wy connen, dat hu ghelieft heeft 't beste in onse zake te doene, ons presenterende in ghelycken ende andre zaken die hulieden danckelic zouden moghen wesen t'uwaerts ghewillich. Ende wy, die zeere bedrouft zyn dat ghy nyet en hebt connen voor ons gheprouffiteren als 't recht es, hoe wel dat wy wel weten dat ghy hu beste ghetrauwelic ghedaen hebt, ende connen u jeghenwoordelic gheene behoorlicke andwoorde hier toe dienende ghescriven, anghesien dat ons onmueghelic es de drie Hooftmannen te ontlastene van hueren regemente; maer staet die ontlastynghe in 't ghemeen volck, alzo ghy beseffen muecht, welc volc zeer ontpaeyt es dat men ulieden een maent heeft hauden ligghende volghende, zonder 't saufconduut te ghecryghene, ende mids dien begheert hendelic dat ghy nyet meer ghevolchs en doet; niet min, omme dieswille dat mynen heere de grave van Saint-Pol daer es, zo bidden wy hu vriendelic dat ghy metsgaders hem noch 't beste[+] daer inne doen wilt eenen dach oft twee, ende en cuendy binnen dien tyden nyet gheprouffyteren, dat ghy t'uuswaert trect, ten zy dat ghy u selfs zake daer te doene ende volghene hebt. Ende binnen den zelven tyde, wy die bescaede lieden zyn ende ne

[+]f° 87 v°

zullen 't in dusdaneghen state nyet connen ghehauden, zullen binnen middelen tyden ghetrauwelic pynen 't beste te doene naer onsen vermoghene, alzo wy tot nu ghedaen hebben. Ende als wy 't nyet langher ghehauden en connen, zo bidden wy Gode duer zyn ghenade dat hy ons in hulpen wesen wille, die hu, eerbare, voorzieneghe ende wyse, lieve gheminde vrienden, bewaren wille. Ghescreven den eersten dach van sporcle.

Eerbaren, *voorzieneghen ende wyzen*, *lieven ende gheminden vrienden*, *den ghedeputeerden van den drie Leden 's lands van Vlaendren*, *jeghenwoordelic wesende te Brucele ende elcken zonderlynghe*.'

Den brief commende van den grave van Saint-Pol up 't ghuendt dies hy ghelaboureert heeft omme 't saufconduut[1].

'Très chiers et especiaulx amys, ce que par mes derniers lettres je vous ay escript et respondu à vos lettres précédentes, je m'en suis venu en cette ville de Bruxelles devers monseigneur le Duc, le plus tost que j'ay peu bonnement, pour avecq les deputez de troix Membres de pays de Flandres, que j'ay ichi trouvez, moy employer ou fait de la ville de Gand devers mon dit Seigneur et y faire tout les myeulx que je pouroye, selon la confidence que ai ues de moy, et comme le m'avez requis; mais moy estant ychy arrivé, j'ay trouvez que le ditte deputez de troix membres avoient ja eue la responce de mon dit Seigneur, dont j'ay esté esmerveillé de prime face, et pour ce ay enquis de la cause que avoit meu mon dit Signeur à leur donner ycelle si tost, veu que benignement il m'avoit accordez et consenty,

(1) Op f° 120 v° vindt men de vertaling van dienzelfden brief; Schayes had hem in zyne uitgaaf als eene nuttelooze herhaling weggelaten.

comme le m'avoyt rappoorté le chevalier que pour ceste cause[+] avoye envoyé vers luy, et à ma requeste de moy attendre à faire ladicte response, mon dit seigneur m'a faict dire que bien vray estoit que enfin le m'avoit accordé, en espérance et par ainsy que pendant le dit temps de ma venue devers luy il se departissent lez nouvelletés et entreprinses qu'ils avoint faittes et faisoyent à l'encontre de sa haulteur et signouries, et que ce non obstant, depuis le dit temps et pendant mesmement que cheulx desdits Membres estoient ychy venus et y attendoient pour obtenir le benigne response de mon dit Signeur, pour laquelle je devoye avecq eulx intercéder et moy employer en faveur et pour le bien de vous et de la ville de Gand; les troix Hooftmans de la dicte ville de Gand et vous on fait plusieurs nouvelles et entreprinses, tant par éditz publiez comme par lettres patentes et closes qu'il ont envoyez á deux officiers, aulx bonnes villes et aultres subgez de mon dit Seigneur, dont il m'a fait monstrer le copies contenans commandemens, deffences et aussy griefves, menaces contre l'auctorité, préeminence, haulteur et signouries de mon dit Seigneur et à sa très grant foule et desplaisance et plus que paravant n'avoint fait, et ne luy sambloyt pas signez qu'ilz désirassent fort sa grâce et bénivolence, mais donner présomtion bien grande au contraire; parquoy il avoit esté meu de donner si tost la dicte responce à ceulx des dits troix Membres. Comme toutes ches choses mon dit Signeur m'a fait dire et remonstrer, et combien que humblement aye requiz à mon dit Signeur, il n'a voulu chose aulcunement changier ne muer de sa dicte responce ne n'en changera tant et si longhement que les dits trois Hooftmans qui tellement et si grandement ont foulé et usurpé sa haulteur et signorie demeureroient ès gouvernement et ayent auctorité en sa dicte ville de Gand, comme pareillement il m'a dit, car il ne luy peult sambler que ses bons et loyaulx subgés le voulissent ne deuissent souffrir et endurer; desquelles entreprinses sus[(1)] touchés j'ay

[+]f° 88 r°

(1) *Sus*, dessus.

+ esté et suis moult doulent en desplaysant, et pour che vous escrips féalement, pour de toutes ches choses vous advertir et informer, affyn que vous ayez bon et mieulx adviz touchant ceste matière et que, veu l'intention de mon dit Seigneur qui est telle que dessus, et à les causes qui à ce le muevent, vous advysés bien en votre fait et contrepesies le grant bien, utilité et prouffyt qui peult advenir et ensuir pour vous et pour tout les pays par vostre renvoy et réintégration à la grâce et benyvolence de mon dit Seigneur, et les grans et détestables maulx et inconvéniens qui vrayssamblement s'ensuiroient du contraire par ainsi que les dits troix Hooftmans, demourissent au dit gouvernement contre la voulenté et playsir de mon dit Seigneur, votre princhе et seigneur naturel, ce que Dieu ne veuille; et à mon adviz, eulx mesmes, pour tout bien, tant d'eulx et de tout le pays, doivent vouloir eulx mettre hors et à ce les devez par vous moyens induire, et que ainsy le faciez je vous prie trés acertes[1]. Et la ville de Gand estant remyse en son anchien gouvernement et estat, qui est de ceulx de la loye et aultres qui appertient, considerée que mon dit signeur a tousjours aymé tres singulièrement sa dicte ville de Gand et est prince très misérecordieulx, j'ay esperance véritable en mon Seigneur que ce sera bonne entrée pour besoingier en la matiere affin d'aucun bien que de tout mon cueur je souhede et desire, en quoy je me employeray et quyteray tousjours voulentiers de très bon cuer et maintre[2] que par effect pourez à percevoir et cognoistre le vray et entir vouloir que j'en ay pour le bien d'entre vous et de tout le pays. Et ce que aurez sur ce adviser conclud, me veuilliés faire responce par ce porteu[r], en moy signiffiant, très chiers et especiaulx amis, s'il est chose que pour vous faire puise, je le feray voulentiers et de bon cueur au plaisir de notre Signeur qui vous ayt en sa saincte garde. +fo 88 vo

(1) *Acertes*, certainement.
(2) *Maintre*, *mainstre*, waarschijnlijk *service*, van het latijnsch woord *ministerium*.

Escript en la ville de Bruxelles le premier jour de février l'an LI.'

A mes très chiers et espéciaulx amys les eschevins, conseilliers et deux doyens de la ville de Gand.

Le conte de Saint-Pol, de Lyney, de Conversant et de Bryenne, signeur d'Enghien.

LOWYS DE LUXEMBOURG *l'Ancien*.

Item, up den zelven brief was ghesonden andwoorde dat 't volc de Hooftmannen nyet verlaten en wilde. -

Item, daer te vooren quam eenen brief van den jonghen 1454. princhе[1] an de stede van Ghendt.

De andwoorde ghezonden den zelven jonghen princhе up den zelven zynen brief.

'Harde gheduchte heere ende princhе, wy ghebieden ons onderdanichlic t'uwer princelicker ghenaden, als wy met herten meest connen ende moghen, ende hu zy ghelievelic te wetene dat wy, harde gheduchte heere ende prince, uwe beslotene lettren an ons ghesonden ghepynt hebben te achtervolghene naer haren uutwysene ende naer onsen vermoghene ende die te kennene ghegheven den ghemeenen van deser stede, mids dat uut hemlieden de andwoorde commen moeste ende nyet uut ons, ende hemlieden ghebeden, achtervolghende uwer princelicker begheerten, ende ooc gheinduceert ende ghepynt te adverteerne by andren diverschen redenen ende weghen daer toe dienende, dat zy zouden willen scheeden van den plaetsen daer zy hare vergaderynghe hauden ende te weercke gaen, ende voort de principale zaken van Pieter Tyncke ende den andren ghevanghenen stateren[2] totter comste van onsen harden

(1) De graaf van Charolais; deze had aan de stad geschreven op 25 October als blijkt uit den volgenden post der *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 174 v°: 'Item ghegheven Jehan de Saint Vaes messagier van den heeren van den rade die eenen brief van den grave van Charolois brachte an scepenen van ghedeele den XXV^sten^ dach in octobre XVI gr.'. Deze brief zou zich dus moeten bevinden op bz. 131.

(2) *Stateren*, uitstellen.

gheduchten Heere ende prinche, uwen lieven vader, dien God by zynder gratien altyts bewaren wille ende laten met blyscepen ende ghesondicheden wederkeeren, waer up wy, up den dach[+] van heden, van den goeden lieden van deser stede andwoorde ontfaen hebben ghenouch in substancien, mentioen makende dat zy altyts [+fo 89 vo] begheerende zyn hu, harde gheduchte heere ende prinche, boven allen creatueren, naest den edelen persoon van onsen harden gheduchten Heere ende prinche, uwen beminden vadere, te ghelievene ende te obedierne; nemaer omme dat de voorschrevene zake annoopt der justicien ende dat de justicie sculdich es te wesene generale, zonder eeneghe exceptie van persoonen ende ooc de zake langhe ghedelayert heeft gheweest, zo dynct hemlieden, onder uwer edelen correctie, harde gheduchte heere ende prinche, dat naer recht de officiers nyet sculdich zyn in 't exerceren van haren officien eenich uutnemen van persoonen te makene, nemaer zyn sculdich metgaders de wet elcken recht ende wet te doene, zonder dissimulatie ofte eenich wederzegghen, alzo wel up den minsten als up den meesten, naer 't bedwanc van hueren eede, welcke andwoorde wy, harde gheduchte heere ende prinche, in laste hebben uwer princelicker ghenaden te beteeckenen, ten hende dat hu, harde gheduchte heere ende prinche, ghelieven wilde stappans ons provysie te doen hebbene van den zelven uwen dienaers ende uwen officiers van deser stede, omme elcken recht ende wet te doene zonder eenich uutnemen van persoonen, want zy nyet en begheeren noch willen, dat men by eeneghen nyde of hatye oft rancune up den voorschrevene ghevanghenen noch andre procederen anders dan by weghen van rechte, hu, harde gheduchte heere ende prinche, alzo oodmoedelic als wy in der weerelt connen, biddende dat ghy ons als huwe scamele subgiten ende dienaers van deser andwoorde wilt hauden over gheexcuseert, want wy, als boven, ghetrauwelic ghepynt hebben 't beste te doene, ende dat hu, harde gheduchte heere ende prinche, ghelieven[+] wille de ghedeputeerde, by uwen princelicken persoon jeghenwoordelic wesende, te latene vertrecken om harwaerts [+fo 90 ro] te

commene ende in al 't beste te doene ende helpen doene ten onderhaude van den paeyse deser stede. Bet voorts, harde gheduchte heere ende prinche, zo bidden wy uwer princelicker ghenaden dat hu ghelieven wille te doene ontslaene uut hechten van vanghenessen Elberechte den Court, onsen poortre, jeghenwoordich ghevanghen te Rypelmonde, zo wy verstaen hebben, anghesien dat de zelve bevonden es poortre van ouden tyden, naer de informatie daer up ghehoort, ende dat naer de prevylegien ende rechten van deser stede, de zelve sculdich waeren voor ons te rechte te stane, hopende up dat de poortre van den voorschreven officiers, by uwer princelicker ghenaden, ghesceide ende dat de voorschreven onse poortre ontsleghen worde ende dat de zake t'eenen goeden hende commen zaude. Ende, gheduchte heere ende prince, up dat hu eeneghe zaken ghelieven, wesende in onsen cleenen vermoghene, daer toe zyn wy als hu onderdaneghen subgiten ende dienaers met ghewillegher herten bereet. Dat kenne God die hu, harde gheduchte heere ende prince, altyts ghesparen in zalicheden. Ghescreven den achsten[1] dach van octobre anno LI.'

Harde, hoghe ende moghende heere, den grave van Charoloys, heere van Chasteu-Boellin, ghecommitteert ten gouvernemente van onsen harden gheduchten heere ende natureel prinche, den hertoghe van Bourgoyngen. grave van Vlaendren, van zynen landen van haerwaerts overe, onsen harden gheduchten heere ende prinche.

Uwe ootmoedeghe ende onderdaneghe subgiten ende dienaers, t'allen uwen beveelne altyts bereet, scepenen ende raed van der stede van Ghendt.

De lettren ghesonden an de ghedeputeerde van deser stede[+] ter voorseyder daten ligghende te Brucele.

[+]f° 90 v°

'Eersame, gheminde vrienden, wy zenden hu hier inne besloten de copie van den brieve by ons ghesonden an onsen gheduchten heere ende prince den grave van Charloys,

(1) Lees 'achtersten dach', dus 31 October 1451.

inhaudende de andworde ghemaect ende ghegheven by den ghemeenen ende insetenen van der stede, de welcke hulieden ghelieve te veryfierne ende neerstichede te doene als dat de heere ende d'officiers van myns gheduchts Heeren weghen hier ghesonden worden terstont, zonder delaey, om elcken wet ende recht te doene, enz., oft anders daer datte nyet geschien en mach, zo zyt zeker dat wy nyet langher ghescepen en zyn de goede lieden ende insetenen deser stede in paeyse ende ruste te haudene, anghezien dat zy nyet meer van nu voortan in meenynghen zyn eeneghe Colatie meer te haudene dan alleenlic zo verre te doene dat correcxie ende justicie gheschien zal up alle de ghuene die yet besculdich ende mesdadich bevonden zullen wesen, ende pynt oock te laboreerne met alder neerste dat ghy van der belofte ontsleghen zyn muecht, ten hende dat ghy stappans haerwaerts commen muecht. God zy met hu. Ghescreven den achtersten dach van octobre anno LI.'

Eersame ende wysen, *den ghedeputeerden der stede van Ghendt*, *jeghenwordelicx wesende te Brucele*, *onsen lieven ende gheminden vrienden*.

Fayt van dootslaghe.

Item, 's donderdaechs avents, den derden februarii, brachte Jan Neynt, Pieters sone, wonende te Wondelghem, ter doot Gheeraerde De Vriese, binnen den huus daer hy wuende, dwelcke was *den Ram*, up de Hoochpoort, 'ts navents spade(1).

Den vierden clocslach.

Item, 't saterdaeghs nuchtens, den V^{e} februarii, vergaderde al 't volck ter maerct metten clocslaghe up een boort, maer de meeste menichte met stocken(2) ende emmers met huwen(3)

(1) *Spade*, laat. *De Ram* was het 4^{e} of 5^{e} huis rechts als men van de Vischmarkt kwam, zie F. de Potter, *Gent*, D. I.
(2) *Stocken*, wapenen.
(3) *Huwen*, bijlen.

ende andersins voorsien. Daer daden de Hooftmannen huutlesen[+] vele diversche brieven ende instrucxien, die zy ghesonden hadden an den grave van Stampes, ende van Saint-Pol, an onser princesse ende eldere, ende wat de drie Leden tslants ghedaen hadden, daer af de brieven hier voren ghescreven zyn. [+]f° 91 r°

Item, zy daden huut elcken lesen de instrucxie, die zy ghesonden hadden onser voorschrevene princesse, van den bedraghe van vele persoonen alzo hier naer volght:

De instructie ghesonden an de prince ende princesse van den ghuenen die gheregiert hebben de stede van Ghendt binnen XV of XVI jaren haerwaerts.

‘Om myn ghenadeghe princesse ende vrouwe gheinformeert te zyne van den grooten wille, onrechte ende overdade, danof dat ghehuuseert hebben die ghene die gheregiert hebben de stede van Ghendt binnen XV oft XVI jaren haerwaerts, zyn hier naer ghestelt zekere artyclen, mentioen makende:

‘Eerst, dat zy in 't beleet van huerer offitie, zonder scaemte ofte vreese, hebben zekere lakenen bedraghende groote sommen van pennynghen.

‘Item, van den ghedynghe van Wauter Van Liere	VI lib. groote.
‘Item, van Mer Janne Vylain	X lib. gr.
‘Item, van Denys Van Spierre een Curtrycx laken, weert	IV lib. gr.
‘Item, van den ghedynghe van Ruflaert Bureel jeghen Jacob Bollooc	XVI ryders.
‘Item, van Jan De Leeu, van Schendelwiendeke	III selveren scalen.
‘Item, van joncheere Oudaerde Blondeel, heere van Pamele	II stucken wyns.
‘Item, van Daneel Van Massemen	XII rynsche guldenen.
‘Item, van der handelynghe van Jan Regau, ghedeelt by hem ende meester Montfrant Allaerts als boven	XXVIII lib. gr.

+ ‘Item, van Robbrecht Van den Vivere	XXXVI scilde. +f° 91 v°
‘Item, van Triestram Uuter Zwane	XL lib. gr.
‘Item, deelde dezelve meester Pieter van den V lib. gr. die Rogier Van Hende meester Montfrant gaf, om zyn ghedynghe	III lib. gr.
‘Item, van eenen persoon huut den Westlande om zyns ghedyncx wille	IIII lib. gr.

‘Item, dat dese twee, meester Montfrant ende meester Pieter hemlieden vouchden ende verghezelscheepten t'samen om haerlieder practycke in de ghedynghen te oorbuerne, deelende haerlieder wasdom als zy ghelt van partien an beede zyden namen, ende omme de zelve partyen fraudelic te paeyene ende den juge te bedrieghene, plaghen te sustineerne elc hare partie zake met vele groote argumenten, maniere makende in de argumenten van sceldynghen ende gramscepen(1) d'een jeghen d'andre, ende in 't hende worden eens ten profyte van den ghenen die meest ghegheven hadden.

‘Item, dat meester Pieter Baudins plach openbaerlic te zegghene dat hy up zyn pentioen nyet en hadde willen dienen; aldus es te bet te gheloovene dat hy ghedaen heeft onduecht ende jeghen zynen eed in vele diversche manieren.

‘Item, dat meester Jooris Tsuul heeft ghenomen, eerst cleerck wesende van ghedeele ende daer naer scepene van der kuere, van vele partien in diversche manieren grote sommen van pennynghen die men hier nyet en expresseert, om dat hy overleden es der weerelt.

‘Item, dat Jan Van Siccleer, ontfangher ende bouchaudre wesende van deser stede, heeft, naer dat hy zyn rekenynghe ghesloten hadde, up den soldre gheconsenteert, in diversche ydele plaetsen die hy daer inne ghelaten hadde, ghestelt de somme van	LIII lib. gr.

(1) *Sceldynghen ende gramscepen*, schimp en beleediging.

‘Item, de zelve in de present-wynen ghecabasseert menichte van wynen.

‘Item, de zelve vele steenen pylaren ende andre stoffe van+ ghebrokenen weercke der stede toebehoorende, tot acht voete, t'zynen profyte bekeert ende anveert, danof eeneghe maynteneren dat hy se betaelt zoude hebben ende andre ter contrarien. +f° 92 r°

‘Ende boven desen heeft de zelve, scepene ende tresorier wesende van der stede, ghehadt onduechdelicke grote sommen van pennynghen van der stede goede.

‘Item, Lievin Van der Pale heeft ghehaelt van den ghedynghen van Daneel Van Massemen ende Philips Van der Meere, 't soendync(1) van den doot van Jan Uuter Zwane	XIII lib. gr.
‘Item, van Jan Maes, ter causen van den ghedynghe van eenen quartiere van der *Sterre*, die ghedeelt waren	II^{c} croonen.
‘Item, van meester Jan Van Loos, om dat hy cleerck was van ghedeele, XII scalen weghende	XII maercke.
‘Item, van Rycquaert Bast, boven 't recht van yssuwe	VI lib. gr.
‘Item, van mevrauwe Van Massemen, voor zekere ghedynghe dat zy hadde voor wette, twee zelveren potten, weert zynde	X lib. gr.
‘Item, 't voorschreven Lievins wyf ontfync van Martin Seys, om dat hem Lievin maken soude dekin van den volders, de somme van	III lib. gr.

‘Item, van der handelynghe van joncheere Oudaerde Blondeel, heere van Pamele, sekere vaten met wyne.

‘Item, van der zaecke van Wauter Van Hecke, ghedeelt by hem ende Christoffels De Grave	III lib. gr.

(1) '*t Soendyne*, het verzoeningsgeld.

‘Item, mevrauwe Van Heestelt jeghen joncker Philips Van Huerne, die ghedeelt in drie	XX lib. gr.
‘Item, van den ghedynghe van Wauter Van Kets hadden hem vyfstere	XXIIII lib. gr.
+ ‘Item, van Martin Seys, om dat hy hem maken zoude dekin van den volders(1)	VI zelveren scalen. +fo 92 ro

‘Item, hy heeft veel paveersteenen van den torre, up de veste ghedaen halen der stede toebehoorende, die bekeert t'zynen oorbuere ende profyte, daer mede de muragie van der stede ghebroken ende ghecranct zyn.

‘Item, van den sake van Jan Regau, X lib. gr.

‘Item, heeft de weerclieden die t'zynent wrochten(2), ghedaen betalen van der stede goede, hy wesende in d'offitie die hy ghehadt heeft van den scependomme, 't dekenscip van den neerynghe ende tresorierscip.

Pieter Hueriblock(3).

‘Dat Pieter Hueribloc heeft ghehadt van den ghedynghe van Jan De Vos, *alias* Temmerman, jeghen Jan De Vos, Fs Gillis, ter causen van de clachte	VII lib. X sc. gr., die ghedeelt in vieren.
‘Item, van den clachte ghedaen by Bussaert Van Ackere	XI lib. gr., oock ghedeelt in vieren.
‘Item, Pieters wyf hadde van Martin Seys, om dat hy zoude moghen commen in de gratie van Pieter, haren man, ende om dat Pieter up hem langhe verbolghen hadde gheweest	IIII lib. gr.

(1) Deken van de volders in 1445-46.
(2) *Wrochten*, werkten.
(3) Overdeken in 1445-47, schepene der keure in 1447.

‘Item, van Wauter Van Kets, ghedeelt in vieren	XXIIII lib. gr.
‘Item, van den buten-brauwers van Audenaerde, over 't ghedynghe	V croonen.
‘Item, van diversche bugia(1) om die voort ghedistribueert te werdene	VIII lib. gr.

‘Item, heeft boven desen ghehadt van zynen scependomme, dekenscip van neerrynghen ende tresorierscip(2), menichte van sommen van pennynghen onduechdelic van der stede goede.

Pieter Beys.

‘Pieter Beys heeft ghehadt van den ghedynghe van mevrauwe van Massemen eenen vergulden cop.

‘Item, van den zone van Jan Uuter Zwane	III lib. gr.
‘Item, van mevrauwe Van Massemen, die noch gaf ter causen van den ghedynghe 't derde van	X lib. gr.

‘Item, boven desen, van der stede goede dat hy onduechdelic+ ghehadt heeft in zyn scependom, dekenscip van den neerrynghen ende tresorierscip. +f° 93 r°

Claeys De Smet.

‘Item, dat Claeys De Smet, wesende scepene(3), heeft ghehadt groote sommen van pennynghen ende andre corruptien van menichte van personen ten diverschen stonden, hemlieden heymelic upzegghende dat zy belast waren van grooten lasteghen zaken, van mueterien ende andersins, hoe wel nochtan dat de zelve persoonen danof zuvere ende onbelast waren.

(1) *Bugia*, drinkgeld.
(2) Overdeken in 1445-47, schepene der keure in 1447.
(3) Schepene der keure in 1437, 1440, 1446.

‘Item, van Wautere Van Campene ontfync hy ofte de weerde van	XI scilden.
‘Item, van Philips Van der Zype	XXX scilde, ghedeelt by hem ende by meester Pieter Baudins.

Rogier Temmerman.

‘Dat Rogier Temmerman scepen wesende[1], heeft ghehadt van eeneghe personen zekere sommen van pennynghen, die men hier nyet en stelt huut causen dat hy dood es.

Jacop Van den Hane[2].

‘Dat Jacob Van den Hane heeft ghehadt van Janne Steel, van zekere ottroyen	XL of L lib. gr.
‘Item, heeft ghesonden eenen weerckman die t'zynent ghewrocht hadde, om zynen aerbeyt te betalene, up de Rekecamere	X lib. gr.

‘Item, heeft zekere quantiteyt van steenen doen halen der stede toebehoorende ende die bekeert t'synen proufyte.

‘Item, boven desen heeft hy onduechdelicke sommen ghehadt van mevrauwe Van Meessene ende Philips Van der Moere, van zynen scependomme, dekenscip ende tresorierscip.

Christoffels De Grave[3].

‘Item, Christoffels De Grave heeft ghehadt van mevrauwe, om 't soendync[+] van Jan Uuter Zwane	XIII lib. groote. [+]f° 93 v°

(1) Schepene der keure in 1437, 1441, van gedeele in 1444, der keure in 1447.
(2) Deken der weverij in 1439-41, schepene der keure in 1438, 1442, ontvanger in 1443, sch. der keure in 1445, deken der weverij in 1447-1448.
(3) Schepene der keure in 1437, 1446, 1449, deken der weverij in 1444-46.

‘Item, van Jan Maes, ter causen van den ghedynghe van eenen quartiere van der *Sterre*[1]	II^{c} croonen, die ghedeelt waren by hem, Lievin[2] ende Christoffels De Grave.
‘Item, van meester Jan Van Loos, om dat hy clerck was van ghedeele, XII schalen	weghende XII maerck.
‘Item, van Rycquaert Bast, boven 't recht van der yssuen	VI lib. gr.
‘Item, van Jan Maes, om 't ghedynghe van der *Sterre*, de herberghe	II^{c} croonen.
‘Item, van Jan De Vos, *alias* Temmerman, van den ghedynghe	XX sc. gr.
‘Item, om 't zelve ghedynghe	VII lib. gr., 't welcke ghedeelt was in vieren.
‘Item, van den clachte van Bussaert Van Ackere, ghedeelt in viere	XI lib. gr.
‘Item, jonckere Oudaerde Blondeel, van ghedynghe, zekere vate wyne.	
‘Item, van den ghedynghe van Wauter Van Kets, zyn handdeel	XXX lib. gr.
‘Item, van den buten-brauwers van Audenaerde	XXV cronen.
‘Item van Wautre van Ecke, zyn deel van	XIIII lib. gr.
‘Item, van Janne Moreel	XXV scilde.

‘Ende boven desen, onduechdelicke sommen van der stede goede in de officie die hy ghehadt heeft in 't scependom, dekenscip ende tresorierscip.

‘Item, de persoonen boven ghenoumpt, ofte emmer de meeste menichte, en hebben nyet ghepaeyt gheweest metten goeden

(2) Lieven Van der Palen.

(1) Huis gelegen op de Hoogpoort bijna op den hoek van 't Werregarenstraatje.

lieden ende der stede goede aldus onduechdelic nemende, maer hebben boven dien den aermen van der stede onthauden een ghedeel van haerlieder aelmoesene in wyne, in cleeren ende berrynghen[1] ende hebben dat onderlynghe ghedeelt.

Den staet van den voornoemde persoonen, heer zy an d'offitie quamen.

‘Lievin Van der Palen, heer hy dekin van der neerrynghen was, was zo aerm ende zo belast van zo grooten sculden, dat,[+] hadde hy nyet gheworden deken van den neerrynghen, hy hadde moeten de stede rumen; dies was ende es ghemeene voys ende fame. [+]f° 94 r°

‘Ende dekin zynde, maecte 't binnen vyf oft VI jaren zo dat hy ghecreech wel XL ponden groote tsjaers erflic ofte meer; hy hadde een huus om in te wonene, hy hadde zelverweerck ende andre catteylen om den staet van eenen simpelen ruddere te onderhauden; nochtan dat zyn wedden maer en droughen tusschen XXXVI ende XL lib. groote, up welcke wedden de dekenen zulcken cost doen moeten, dat zy lettel daer in moghen verhueveren, ende es de zelve een principael van den onlede ende bejeghenthede van deser stede.

Pieter Hueriblock.

‘Pieter Hueriblock, doe hy an de officie[2] quam, was zo cleene van state ende van goede, dat hy in ghezelschepen, in cabaretten ende taveernen, om voordeel plach te ghane synghene ende ooc een van den principalen van de voorschrevene onlede ende bejeghenthede.

(1) *Berrynghen*, brandstoffen; jaarlijks was er een hoofdstuk der Stadsrekeningen dat luidde: ‘*Uutgheven van den aelmoesenen*’, enz.; deze bestonden vooral in kleederen en turf.
(2) Als stadsklerk in 1437-38.

Jan Van Siccleer.

‘Jan Van Siccleer, die van der juedscher natien es van tsvaders zyden, want zyn grootheere[1] was een juede, heeft, al haddy redelic goet ende eene neerynghe up te ghedoene[2], ghierichlic ende qualic gheregiert, ghelyck hier te voeren ghescreven staet, ende es ooc een principael, als boven.

Pieter Beys.

‘Pieter Beys, al was hy redelic ghegoet, hy es nochtans fautelic gheweest in zyn regement, als zyn article inhaudt, ende es oock de principale, als boven.

Ghyzelbrecht Damman.

‘Ghyzelbrecht Damman, die altoos met hemlieden gheaccordeert heeft, es ghevanghen gheweest van dieften, van ghestolen t'hebbene 't cruuce t'Sente Baefs, ende dede hem uut helpen met eender inhibitie, ende haelde eenen man van der justicie ende stacken in eens backers hovene, daer omme de zelve backere zyn neerrynghe verloos, mids dat naer dien tyt nyment baken en wilde, ende Ghyselbrecht wasser om ghebannen, ende es een van den principalen, als boven.

Christoffels De Grave.

‘Christoffels De Grave was zo vele t'achtere ende sculdich[+] eer hy an d'offitie van der stede quam dat hy gheen stede en hadde moghen hauden, haddy d'offitie nyet ghehadt. [+]f° 94 v°

Jacob Van den Hane.

‘Jacop Van den Hane was rycke als hy an d'officie quam, maer hy heeft ghierichlic ende qualic gheregiert, ghelyck vooren in zyn article verclaert staet.

(1) *Grootheere*, grootvader.
(2) *Upte ghedoene*, om van te leven.

Meester Pieter Baudins.

‘Meester Pieter Bauwins, als hy an der stede dienst quam, was zo aerm dat hy vrienden maken moeste om ghecleet te zyne. In den dienst zynde, wart zo hoverdich, ghierich, onrechtveerdich ende onweerdich jeghen de goede lieden ende sonderlynghe jeghen de officiers van den prince in de zake die zy van zynent weghen te wette te doen hadden ende hemlieden dicwille versmadelic toesprekende, vermet(1) in de officiers die doe waren, ende regierde harde qualic ende onbehoorlic, ghelyc zyn article wel verclaert.

Hy stal oock boucken te Parys ende ten Chartruesen by Ghendt ende der stede ketele van Ghendt, die stont in tsGravensteen, daer men lieden in plach te ziedene(2), weert zynde XVI lib. gr.

Om de boucken die hy te Parys stal, was hy ghegheesselt. Van dat hy de boucken stal te Chartruesen ende den ketel in tsGravensteen, bleef hy onghecorrigiert.

Dese meester Pieter te Gendt qualic ende erghelic gheregiert hebbende, alzo voorschreven es, beseffende dat hy gheloove hadde by den prince, heeft ghedaen naer zyn ghewoonte, in 't ghuent dat hy alle onredelicke ende onduechdelicke heeft helpen sustineren in vele diversche manieren contrarie der stede van Ghendt ende den ghemeenen lande van Vlaendren, alzo men by ghetughen van meneghen persoon by brynghen zal, up dat 's noot zy, dat noch vele ontsienelicker ende ergheres heeft, midsgaders meester Jooris De Bul zo quaet ende zo stout ghezyn, dat hy bedroghen heeft den prince ende zyne goede lieden van der stede van Ghendt, want hy den zelven prince heeft ghegheven te verstane, als Pieter Tyncke ende Lodewyc[+] D'Hamere, Eloy Coolbrant, Lievin Wicke in haerlieder exame verclaerde ende kende, dat Jan Goetghebuer, dekin wesende [+]f° 95 r°

(1) *Vermet*, vermetel.
(2) Die ketel was de *Ghuetelynghe* genoemd; zie blz. 135.

van der weverien, mids zynder macht wapenynghe maken wilde binnen der stede van Ghendt, omme te nyeuten te doene den voorschreven Pieter Tyncke, Lodewyck D'Hamere, Loy Coolbrant, Lievin Wicke ende huerlieder medepleghers, ende daer up, om de voorzienichede van dien, mynen gheduchten Heere wilden ghelieven, om 't bescud van den voornoemden persoonen ende hare medepleghers, waer 't so dat Jan Goetghebuer eenich voorstel maecte contrarie hemlieden, te consenteerne dat zy zouden moghen gheven eenen roup.

't Welcke myn gheduchte heere wanende dat alzo ghezyn hadde, ter goeder trauwen consenteerdet, dat hy in gheender manieren ghedaen en zoude hebben, haddy haerlieder quade valsche meenynghe gheweten, die zy voor hem scalckelic bedecten, want zy onderlynghe naectelic over een ghedreghen hadden huut hem zelven een wapenynghe te makene binnen der stede van Ghendt, omme te vulcommene t'harer quader meenynghen, als namen zy eenich occoyson up Jan Goetghebuer, dekin van der weverien, om mynen gheduchten Heere te versubtylene.

Dit es openbaer ghebleken by 't ghuent dat Pieter Tyncke ende Lodewyc D'Hamere voorschreven verkent ende verleên hebben, dat zy den roup anveerde van meester Pieter Baudins ende meester Jooris De Bul, te Berghen in Henegauwe, in haerlieder slaepcamere, om een wapenynghe te makene zonder eeneghe conditie.

Noch hebben de zelve verkent ende verleden dat Mr Pieter Bauwins ende Mr Jooris De Bul an hemlieden begheerde dat zy Daneels Sersanders doot slaen saude, waer up zy and worden dat zy 't nyet en zaude connen ghedoen, want hy dicwil in de kercke was Sente Michiels, ende daer was lettel plaetse tusschen der kercken ende zynen huuse; daer uppe meester^{+} Pieter Bauwins andwoorde, zegghende: “Pieter, ghy zyt een vroom ghezelle ende en durst hu nyet ontsien om zulck een fayt te doene; ghy soudt hem wel heymelic, met eenen bylkene dat ghy in hu mauwe draghen zoudt, doot slaen tSente Michiels $^{+}$f° 95 v°

in de kercke knylende, alwaer 't voor den heleghen Gheest, ende ghy zoudt er een roomsche dachvaert an doen ende verheven santen werden."

Pieter Tyncke zeyde tot meester Pieter Bauwins, hy noch zyn gheselle en sauden's nyet doen, zonder 't consent van den prince, ende doe deden zy zo verre dat zy daer an den prince spraken, die zeyde: "Ic en ben gheen moordenaer ende en wille nyement vermoort hebben, maer ben een prince van rechte ende van justicien."

Mer Colaert van Commene, souverayn bailliu van Vlaendren, meester Gillis Van der Woestynen, meester Willem De Wale, Mr Jooris De Bul, midsgaders meester Pieter Bauwins, hebben de boven ghenoumde persoonen beweeght ende ghesustineert naer haerlieder vermoghen in hare voornoemde ghebrechlichede ende quaetheden, ende hebben oock vele handelynghe ende beleets in de zettynghe die niet vulcommelic commen zyn ten proffyte van den prince. By den welcken zy, midsgaders de voornoemde persoonen, van dien ghebreke zullen moghen verclaersen bet dan yement el, ende oock van den XL lib. gr. ende XX saluten die de prince gaf zynder stede van Ghendt dicwille by hem vermaent, danof dat lettel profyts te zynder stede behouf noch commen es; ende daer de prince heeft ghelieft te zegghene dat hy de zettynghen ghecocht heeft, het mocht wel zyn.

Maer die 't groote goet, doen daer af ghenomen hebben, die hebben 't meer ghedaen om haer profyt, dan om de welvaert ende de jonste van den prince, van den welcken men den ghemeenen volcke dat de betalynghe daer af ghedaen heeft om den prince te ghelievene ende van zulcker scalcheden ende^{+} quaetheden niet en weten, niet min dancx daer af sculdich es te wetene; mits welcken die ghuene die 't alzo gheregiert $^{+}$f° 96 r° hebben alzo wel verclaert zullen weten te doene van den eenen als van den anderen.

Item, zy zullen oock wel verclaersen waer omme dat die van Ghendt hare portie van den subventien moeten betalen

IX jaer, die maer ghestelt en es VIII jaer, ende Brugghe, Ypre ende 't Vrye ne betalen nyet meer dan de zelve VIII jaer ghedueren de[1].

> *Dese voornoemde ghebreken zyn bevonden in een informatie voortyts wettelic ghehoort; ende naer 't quaet regiment van den voornoemden persoonen danof dat ghemeene voys ende fame es*, *es wel te bemoedene dat in de generale informatie die men jeghenwoordelicx hoort*, *zy ende meer andre noch boven al desen grootelic belast zullen wesen*.'

Dat ghedaen, ghaven te kennene huuter mondt van beede de dekene datter was eenen Jacob Hemsroden[2], die hem al nu hadde ghepresenteert in vanghenesse in 't Sastelet te Ghendt, ende by alzo dat men de Hooftmannen afdade, dat myn Heere saufconduut gheven soude oft hy wilder zyn lyf om verliesen. Ende baden de Hooftmannen dat elc trecken zaude in 't zyne ende andworde van als overbrynghen.

Wapenynghe.

Als 't volck dit ghehoort hadde, elc vertrac in 't zyne, ende heer elc in 't zyne andwoorde ghemaken conste, zo lude men de huerclocke an beede zyden ter wapenen, daer by elc hem steerck maecte in 't zyne ende quamen uute met bannyeren ter maerct paeysivelic ende broederlic, omtrent den tween hueren, maer het stont er in grooten sorghen ende men duchte van vele ghescils dat, Gode lof, wel verghynck, want al vergadert

(1) De toelage van 350,000 ridders in 1440 was slechts voor acht en niet voor negen jaren toegestaan.

(2) Deze oud-baljuw van Ieperen was door den vorst gezonden; *Stadsrekeningen* 1451-52, f° 206 r°: 'Item van den costen ghedaen in de III Mannekins (op de Hoogpoort) te diversschen tyden by den dekin van den neeringhen, Guy Schoutheete ende huerlieder gheselscip int visiteren Jacop van Hemsrode ten tyde als hy ghesonden was binnen deser stede ghelast by onsen gheduchten heere ende prince met zekeren saken anclevende der zelver stede.'

wesende ter maerct metten bannyeren, zo daden de Hooftmannen zegghen hoe dat zy verstaen hadden dat de lieden waren met[+] hueren bannyeren ter maerct, daer omme te dien hende dat elc vry zyn mochten onder 't zyne, ende dat elc zegghen zoude zyn ghebreck, zo hadden zy de bannieren ter maerct doen commen, ende baden alvooren elcken in 't zyne te sprekene ende andwoorde te makene ende over te brynghene, of men hemlieden af doen wilde oft anne hauden[(1)]. Eeneghe en wilden gheen andwoorde up gheven, andere ja, andere neen. Oock wasser Jan Hanssins ende Lievin De Nueble[(2)] die claechden ten Thoochuus huute, over de Hooftmannen, zegghende dat haerlieder scult was dat de stede nyet ghebaerbecaent, noch voorsien en was al omme van fortyficatien; ende ooc dat Dendermonde ende andre steden nyet en obedierden ende capytaynen maecten, gaven zy den volcke te kennene, ten dien hende dat zy daer up ooc advys mochten maken. Gaven ooc te kennene dat zy zekere persoonen wisten die viant zyn der stede; maer zy en consten gheen consent ghecryghen uut te treckene voor tsnavonts ten VI hueren, ende als zy quamen ter plaetsen, zo waren die persoonen ghewaerschuwet ende wech. Hier up wart 't volck sprekende zeere beroert ende stont er in grooter zorghen totten vyf hueren. Daer wart ghesloten ende uutgheroupen dat de Hooftmannen zouden by blyven, ende dat zy voortan gheen kennesse noch berecht nemen zouden dan van criminelen zaken, ende dat zy quamen de stede zouden voorsien ende fortifieren, ende behoufde ooc 't landvolck te besorghen, ende de stede, alzo zy besloten hadden, ende dier nyet[(3)], ende naer dien dat men se ghecre-

[+]f° 96 v°

(1) De hoofdmannen en raadslieden waren onderlings in geschil gekomen en handgemeen geworden, zoodat Lieven Boone onmiddellijk naar 't Belfort liep en de stormklok luidde; het volk dat in zijne vergaderplaatsen vereenigd was, schorste de stemming en liep ter markt; zie de *Kronijk van Vlaenderen*, D. II, bz. 216.
(2) De twee raadslieden van Lieven Boone.
(3) Hier schijnen eenige woorden achtergelaten te zijn.

ghen ende inhaelde, alzo t'anderen tyden gheseyt hadde ghezyn, al dit tot dat de prinche gheliefde te voorsiene ende beterne. Doe vertrack elc weder paeysyvelic van der maerct metten bannyeren, ende men zoude audientie zitten up de[+] Hooftmannen wie zy waren die hemlieden nyet ghequydt en hadden, alzo zy sculdich waren te doene. [+]f° 97 r°

Clochslach.

Tsanderdaechs voornoens, den XI[e] dach van sporcle, leyde men uut diversche voorgheboden.

Justicie.

Item, tsdycendaechs den lesten dach van sporcle, tsvoornoens, ontrent den achten ende neghen hueren, Ynghelram Hauweel, cleerck van den lede van der poortrien van scepenen van ghedeele, an hauwende 't strypt habyt van scepenen, commende van Sente Nyclaus kerke ten Scepenhuuse waert, wart ten Putte ghevanghen van den Hooftmannen ende van den cnapen gheleedt in 't Chastelet, ontrent den XI hueren van den zelven voornoene, zonder clocslach oft yet den volcke te zegghene, uuten Chastelette brocht beneden up 't strate voor den steeghere(1), ende up een roode saerge onthooft(2). Item, daer naer worden onthooft eenen Sanders van Sente Pieters ende daer naer Lievin Masins(3) broederen, Baudins Van Everslaer; mets welck zaken den volcke eensdeels verwonderde, maer elc liet gheschien paeysivelic zonder yeuwers beroerte te makene.

(1) *Steeghere*, trap.

(2) Zie over die ongerechtelijke onthoofding, *Kronijk van Vlaenderen*, D. II, bz. 127 en 137; *Chronique des Pays-Bas*, bij De Smet, *Corpus*, D. III, bz. 479; *Stadsrekeningen* 1451-52, f° 211 v°. Boudin van Everslaer was voorgesteld geweest als kandidaat voor het rechterschap, op 24[en] November; *Kronijk*, D. II, bz. 117.

(3) Ik stel vóor te lezen: ‘Den deken der Witte kapproenen broederen Baudins Van Everslaer’; zie *Kronijk* en *Chronique des Pays-Bas*, loc. cit.

Van den Secretarissen.

Item, 's vrindaechs voor alfvastenen, X^e martii, dê[1] meester Jan Damman eedt secretaris te zyne van scepenen van der kuere, in de stede van meester Jan Rym, ende meester Jan Rym was upwaert ghestelt in de stede van Philips Sersanders, die zwoer beneden cleerck van ghedeele, in 's voorseyts Ynghelrams stede, tsmaendaechs XIIIe martii.

Item, up den zelven maendach, voerde men ter poorten de engienen[2] van der stede, ende men waechte tsdaechs steerckelic.

Van den Hooftmans cleedren.

[+] Item, 'ts woondaeghs in de alfvasten weke, XVe martii, hadden de Hooftmannen strypt habyt ghelyc scepenen, t'haerlieder raedt groen pleyn ghelyck scepenen, de buschmeesters grau[3]. [+f° 97 v°]

Item, 's donderdaeghs hadden de Hooftmannen zwarte pareerhabyten ende 'ts vryndaechs zwarte ghevoerde heycken[4] als scepenen. Zy hadden oock sergeanten ende boden, vercleedt met strypten.

Vremde dynghen.

Item, up den zelven donderdach, was by den wakers ter Waelpoorten 's noenens 's daechs eenen persoon, vraghende naer

(1) *Dê*, dede.
(2) *De engienen*, het geschut.
(3) Zie *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 212 r° en v^o; de buschmeesters zijn de geschutmeesters; men weet dat te Gent ter gelegenheid van Halfvasten het groot jaarlijksch feest gevierd werd; 't is daarom dat de Hoofdmannen, welke nu, in plaats van de dekens, met de wacht, alsdan gehouden, gelast worden, nieuwe officieele kostumen verkregen.
(4) *Heycken*, huiken, kapproenen.

den wech ter Sluus waert, gheanveert ende ghevanghen[1] met eenen brieve dien hy als bode van eenen pentionaris der zelver stede te Brucele ghenomen hadde, omme zynen loon te beweghene an de wet van der Sluus, den welcken brief mentioen makende van den mandemente uutgheleyt van 'ts princen weghen by den Amman van Brucele, alleenlic zonder de wet ende andre tydynghen gheopenbaert, wart den volcke van deser stede ter veynstren in 't Scepenhuus van der kuere by den Hooftmans cleerck, 'ts achternoens den XVIII^{en} dach van der voorschrevene maent, ghelesen overluudt aldus:

'Eerweerdeghe, voorzieneghe ende wyse heeren. Naer bescuddeghe groetenesse, ghelieve u te wetene dat ic ghesyn hebbe by mynen heere van Doornycke ende hem te kennen ghegheven dlast dat ic van hulieden hebbe, dwelcke hem oock bleken es by den briefve van meester Symoene, de welcke my verandwordt heeft, zonderlynghe up 't poynt van den octtroye van den lyfrenten te vercoopene, enz., alse van der zaken van die van Ghendt. Hier es nu up de noene, tusschen den ellefven ende twalefven hueren, uutghelesen een mandement openbaerlic up de Stadthuus by den Amman van Brucele[2], maer nyet by scepenen, gaende[3] an alle zyne officiers van Brabant, by den welcken hy hemlieden beveelt dat zy dat mandement uutroupen, elc in de terme van zynen offitien, ter plaetsen daer men publicatien ghecostumeert es te doene, dat nyement^{+} wie hy zy ommega met die van Ghendt wedersporich zynde, noch met hemlieden communicatie noch anthierynghe en hebben van coopmanscepen, noch $^{+}$f° 98 r°
datse oock nyement van nu voortan en huuse noch en hoven binnen den voorschreven lande van Brabant, noch hemlieden eeneghe provanchie en

(1) *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 163 r°: 'Item ghegheven Lambrecht de Knupe by laste van den voornoumden hooftmannen den XVIII^{sten} dach in maerte dewelcke ghehect was int trecken ter Sluus....'

(2) Jean d'Enghien, gezegd Kestergate; zie over hem Henne et Wauters, *Histoire de Bruxelles*, D. I, bz. 260.

(3) *Gaende*, gezonden.

zende van grane noch andere, up zekere groote peynen; bevel ooc doende zynen officiers, dat zo waer hy de voorschrevene van Ghendt wederspoorich zynde vinde, dat zy se letten arresteren ende in vanghenessen doen, enz. Ende es 't voorschreve mandement ghecauseert up de overdaden, wreetheden ende aercheden die de voorschrevene van Ghendt langhen tyt gheoorbuert ende ghebesicht hebben up onsen voorschreven gheduchten Heere, ende daer inne ghepersevereert zo lanc zo meer, ende hem zelven heeren te makene van den lande van Vlaendren, hoe wel dat myn gheduchte Heere t'hemlieden waerts altoos ghehuuseert heeft van sachtmoedicheden ende goedertierheden, alzo dit al blyct by den voorschreven mandemente, daer af ic poghen zal copye te vercryghene, up dat se ghecryghelic es, ende hu die zenden; in welcke publicatie de ghedeputeerde van den drie Leden tslands van Vlaendren[1], met wien ic te noenen ghetheert hebbe, onghenouchte nemen, duchtende dat daer uute, mids dat onse voorschreve gheduchte Heere al noch nyet ghenouch ghedaen en hadde, onleden gheschien zullen ende zonderlynghe nu in de feeste van die van Ghendt, ende hebben mids dien, elcken in 't syne, dit haestelic t'huuswaert ghescreven ende ghelaten weten; ende omme hemlieden daer af oock gheadverteert te zyne, zo eys 't dat ic desen bode nu by hu zende, den welcken ic ghehuert hebbe omme XXXII grooten, wiltene daer af vuldoen. Men zecht hier dat meester Symon dlast[2] heeft van der stede van

(1) Nieuwe afgevaardigden der Drie Leden waren op 14 Maart 1452 naar Brussel vertrokken om zich bij de andere, die nog te Brugge lagen, te voegen.

(2) *Dlast*, bewind, bestuur. Het geldt hier Simon de Lalaing, heer van Montigny en Santes, als kapitein van Sluis verdedigde deze stad zegevierend in 1437 tegen de Brugsche opstandelingen, werd in 1451 als bevelhebber naar Oudenaarde gezonden; zie *Biographie Nationale de Belgique*, D. XI, kl. 125, J. Du Clercq, *Mémoires*, D. II, bz. 14; O. de la Marche, *Mémoires*, D. II, bz. 227; Chastelain, *Chroniques*, D. II, bl. 228; L. van Lerberghe, *Audenaerdsche Mengelingen*, D. V, bz. 295. De Lalaing werd benoemd na 26 Februari. - De heer van Vere, Hendrik van Borsele, admiraal van Holland, schoonbroeder van den koning van Schotland, werd kapitein van Sluis.

Audenaerde, ende dat myn heere Van der Vere dlast hebben zoude van der stede van der Sluus; nemaer meester Symon zoude dlast van den Casteele behouden; watter claerlic af es, dat zuldy wel vernemen up dat hulieden ghelieft, an den zelven meester Symon, die nu daerwaerts over by ulieden es. Men zeght oock dat Messire Bonyface, de spaensche ruddere,[+] die den camp vacht jeghens messire Jacques de Lalaing[(1)], te Ghendt gheweest heeft ende aldaer zynen dienst ghepresenteert heeft omme [+]f° 99 r° hemlieden te instruweerne van dies hy weet van oorloghen; aermoede esser cause af, alzo de fame hier gaet; nemaer die van Ghendt en willen nyet hebben, beduchtende dat eene ghefingierde ende gheforgierde zake es, omme hemlieden in 't leste te brynghene. Intschelycx, zo zecht men oock dat cortelynghe te Ghendt ghespeelt heeft ghezyn een waghenspel[(2)] up 't strate openbaerlic, daer mede ghespeelt zoude hebben de cleerck van Lievin Boone[(3)], die nu vele audientien[(4)] heeft, ende was de materie van vier ghezusteren hebbende eenen vader, daer of d'oudste gherochte in de indignatie ende gramscepe van den zelven haren vadre, zo dat se nyet ghelooft en was haren vader ter spraken te commene, noch zyne vriendscepe te vercryghene, omme dwelcke d'andre drie ghesusteren verzocht waren als middelarighen tusschen te sprekene, ende wat beden zy daer toe ghedaen hadden, het en hadde nyet moghen prouffyteren, noch die voorschreve oudster zustre te hulpen moghen commen, noch haer ter vrientscepen brynghen van haren voorschreven vader, by den welken ze de

(1) In 1445, op Woensdag 15 December, hield Jacques de Lalaing een steekspel tegen den Siciliaan Juan de Bonifazio, op de Vischmarkt te Gent; Chastellain, *Livre des Faits*, D. VIII, bz. 82; La Marche, *Mémoires*, D. II, bz. 96; Mathieu d'Escouchy, *Chroniques*, D. I, bz. 81.

(2) *Waghenspel*, ommegang.

(3) Willem de Wintre.

(4) *Audientien*, aanzien. Zie de *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 163 r°: 'Item ghegheven by laste van denzelven hooftmannen den XXI^en^ dach in Spoorcle den ghesellen van Maeswalle (eene rederijkerskamer) die tspel up eenen waghen speelden den XX^en^ dach in dezelve maend...'.

hulpe zoude moeten nemen van den Witten Leeuwe[1], ende vele andre manieren van redenenen daer mede zy haerlieder spel cleedden ende haerlieder handelynghe by fygueren ende voormen van spele bewysden; dat daer inne te ymagineerne es, mach elc beseffen; nyet goet en heeftet in, alzo vele lieden dynct. Ende dynct ooe eeneghe dat de supplicatie[2] van den voorschreven mandement een beghinsele es van meerdre zaken daer naer te volghene die noch nyet ghezien heeft gheweest; God brynct t'eenen goeden hende. Eeneghe duchten datter wat zal moghen gheschien; dochtet hulieden goet, daer en stake nyet inne dan duecht dat men processie droughe. Als[+] ic herwaerts over quam, ic reedt duer Ghendt ende ghync ter Vrindachmaerct ende eldre, men spracker doe nyement an; wat men nu doen zoude, ende weet ic nyet, maer ic weet wel dat ic aldaer in 't thuuswaert commen mynen wech nyet nemen en zal, up avontuere hoe ick er mede voere. Ic wilde wel dat ic t'huus ware, zo wilden andre oock die hier ligghen. Dat kenne God die hu, eerweerdeghe, voorzieneghe ende wyse heeren, bewaren moet in zalicheden ende sparen in langhen ende zalighen levene. Ghescreven te Brucele in woensdaghe achternoene den XV^en^ in maerte, anno LI. [+]f° 99 r°

Item, men zeght dat myn gheduchte Heere vaste ghereescip maect omme den voorschrevene van Ghendt, by der hulpen Gods ende zynen goeden ende ghetrauwen onderzaten, te brynghene ter obedientien ende onderdanicheden[3]. Men verbeydt hier oock de ghedeputeerde van den Leden, die in meerdren ghetale commen zouden dan zy nu hier ligghen; wat haerlieder last werdt en weet ic nyet. Comt den bode van desen donderdaghe binnen den avonde ende hy dan zyne brieven

(1) Kervijn, *Histoire de Flandre*, D. IV, bz. 372, wil in dit wagenspel zien ‘eene mysterie nagevolgd van het schoone gedicht van Boudewijn van der Loren’; dit politieke gelegenheidsstuk heeft niets gemeens met de *Maghet van Ghend* van den gentschen vaderlandslievenden dichter der 14de eeuw.
(2) Men leze: *publicatie*.
(3) Zie Mathieu d'Escouchy, *Chroniques*, D. I, bz. 383, kap. LXI.

presenteert ende overgheeft, zo zal hy hebben XXXII groote, ende comt hy nyet voor 'ts vrindaeghs, zo en zal hy maer hebben XXVIII groote.

Huwe onderdaneghe dienaere,
PIETER LINET,
Nu wesende te Brucele.'

Superscriptie.

'Eerweerdeghe, voorzieneghe ende wysen heeren, burchmeesters ende scepenen ende raedt van der stede van der Sluus, myne harde weerde, specialen heeren ende meesters.'

Juslicie.

Item, 's dycendaechs XXI[en] martii anno LI, voor Paesschen, daden de drie Hooftmannen 'ts achternoens hanghen drie vremde persoonen[(1)].

Een lettre ghesonden an de steden van der casselrien van deser stede, te wetene: Dendermonde, Aelst, Nyeneve, Gheertsberghe, Audenaerde ende Curtrycke, den XXIIII[e] dach van maerte anno LI[(2)].

'De Hooftmannen, Scepenen ende Raedt van der stede van[+] Ghendt.

Eerbare, voorzieneghe ende wyse, harde lieve ende gheminde vrienden. Uute dien dat wy van tyde te tyde verhooren zo lancx zo meer van vremden quaden tydynghen ende nyeu- [+f° 99 v°]

(1) Het waren drie dieven die gedurende de halfvastenjaarmarkt gestolen hadden; *Kronijk*, D. II, bz. 128, en *Stadsrekeningen* 1451-52, f° 211 v°.

(2) Het was na eene Collatie den 22[en] Maart gehouden, dat deze brieven aan de kasselrij werden gezonden, *Kronijk*, D. II, bz. 128; het Handschrift, f° 93 r°, geeft: XXIII[e] dach; doch op f° 100 v° is de brief terecht gedagteekend op XXIIII[e].

maren, angaende den lande ende graeffscepe van Vlaendren ende speciale onslieden, die zyn van ouden tyden ende costumen gheweest hulieder hooft, ende ditte van volcke van wapenen omme onslieden grief, scade, achterdeele ende verdriet te doene, up dat zy consten ende mochten, alzo wy verstaen ende verhoort hebben, commende onder 't decxele van bevele van onsen harden gheduchten Heere ende natuerlicken prinche, die God bewaren wille, 't welcke up dat zo zy, onslieden verwondert ende vremde gheeft, hopende an de edelheyt, hoocheyt ende ghenadicheyt van onsen gheduchten prince, dat hy van dien sinne ende voorstelle nyet wesen en zal, hoe wel dat eeneghe die te zynen rade zyn dat gheerne zaghen, zo wy beseffen, ende haer beste vermoghen daer toe te doen ende onslieden jeghen den zelven gheduchten heere ende prinche, wien wy met allen herten beminnende zyn, grootelic vermaect hebben ende zo lanc zo meer pynen te vermakene, daer wy zeere qualic, jammerlic ende deerlic an zyn, dies wy Gode ende al wel willende claghen; wandt alzo ghy ende elc van ulieden beseffen muecht, zo spruudt dezelve onlede ende gramscip uuten wederlegghene van den versoucke van der saute[1], 't welcke wy wederleyden ende ontseyden, nyet alleenlic omme 't proffyt van onslieden, maer omme den oorbuer ende prouffyte van den ghemeenen lande van Vlaendren ende alle andre landen daer ontrent gheleghen, die 't zelve last oft meer dan wy hadden moeten draghen ende helpen gelden, ende up dat voorganc gheadt hadde, die nu daer of alleenlic met onsen wederlegghene[+] bescudt ende bevrydt zyn, ende wy alleene bleven in den last, wandt onse gheduchte Heere ende prinche zint den zelven wederlegghene up ons vertorent [+]f° 100 r° gheweest heeft, die daer te vooren onslieden groote jonste ende minne bewysde binnen deser zyner stede ende eldre, ende heeft hem altyts van ons vervremt zo lanc zo meer, zonder eeneghe jonste ofte minne te bewyzene, oft te willen commen binnen deser zynder zelver

(1) *Saute*, zout, de belasting op 't zout.

stede, ghelyc hy te vooren dede ende nyet jeghenstaende dat wy ons ghevoucht hebben t'allen obedientien, alzo wy sculdich zyn te doene, want wy ons wet, duechdelic ghecoren naer onse prevylegien ende costumen, omme hem te ghelievene, af daden, contrarie onsen rechten ende costumen. Anderwaerven, hebben ghedoocht onsen beminde poorters te Dendermonde, die daer quamen uuten lasten van onslieden, te laten zegghene ende verjaghene uut allen onsen landen, ook grootelicx jeghen onse prevylegien ende vryheden. Derdewaerven, hebben de toecommende zettynghen betaelt, vercort ende verhaest(1), al dwelcke lettel oft nyet onslieden te baten quam ofte prophyteerde, maer hebben verhoort van tyde te tyde zo lanc zo meer, van quaden tydinghen ende vremde nyeumaren ende haer de zake by verzwaert, specialic van den voorschreven volcke van wapenen, commende heerwaerts overe; omme dwelcke de goede lieden van deser stede wake hilden ten diverschen plaetsen binnen Ghendt, by daghe ende by nachte, in haerlieder huusen, ter bewaernesse van ulieden ende van ons, welcke wake, omme onsen gheduchten Heere ende prinche noch te ghelievene, de zelve oock achtergelaten waert om beters wille ende weldoens wille, met vele ootmoedicheden ende obedientie, die wy te hemwaerts ghedaen hebben, alzo wy sculdich waeren van te doene, dat onslieden lettel of nyet gheprouffyteert, ghebaet ende gheholpen heeft, ghelyck voorschreven es, dat ons met alder herten uutwendelic zeere leedt es, zo dat ons[+] grootelicx nyet leeder wesen mach, want zyne gramscap onslieden ende elcken te groot, te zwaer ende te lastich es, ende by speciale van hem, die es onse gheduchte Heere ende prinche, die voor alle eerdsche dynghen, als ghetrauwe onderzaten ende subgyten beminnende zyn, alzo wy hem dat tooghen zauden up dat hy 's noodt hadde ende an ons verzochte. Dus mids desen, [+]f° 100 v°

(1) Zie L. van Lerberghe, *Audenaerdsche Mengelingen*, D. V, bz. 279, 280, 284, op 4^en^ December, 10^en^ December, 20^en^ Maart en verder f° 110 r°.

eersamen, gheminde vrienden, overmeerckende 't ghuendt dat voorscreven es, zo eys 't dat wy an hulieden jonstelic ende ter grooten neerste versoucken te deser waerften, bidden ende begheeren dat ulieden believen wille negheen vremt volck van wapenen te latene, oft ghedoghene uute te legghene eeneghe mandementen daer af intert ter sommeghen plaetsen ghedaen es ende begonnen, in achterdeele van onslieden, daer coopmanscepe ende neerynghe by verachtert zouden moghen werden, het ware van coorne oft andere provanchien elcanderen te goede laten werddene[(1)], 't welcke wy in gheender manieren beletten en willen oft daer jeghen vallen. Ende up dat hulieden van yemene eeneghen overlast ghedaen worde, daer toe presenteren wy ons, by daghe ende by nachte, omme dat te helpen wederstane bereedt zynde, van al dezen onslieden overscrivende uwe goede andwoorde ende meenynghe, ten fyne dat wy weten moghen waer toe dat wy ons verlaten zouden moghen. God zy met hu. Ghescreven den XXIIIIe dach van maerte anno LI.'

Andwoorde up de zelve lettre, eerst van Aelst.

'Eerbare, wyse ende voorzieneghe heeren, harde, lieve ende zeere gheminde vrienden, wy ghebieden ons tot ulieden alzo jonstelic als wy connen ende moghen, ende hebben ontfangen by uwen bode, bryngher deser uwer beslotene lettren, commende an den baelliu, ons ende den ghemeenen insetenen van deser stede, nopende in 't langhe van der materie tusschen onsen gheduchten Heere ende prinche, die God bewaren moet, ende zynder stede van Ghendt, ons biddende ende versouckende^{+} ten slote van uwer lettren, dat wy binnen deser steden $^{+}$f° 101 r°

(1) Dit heeft betrekking op de verordening door den amman te Brussel op 15^{en} Maart uitgeroepen, zie hooger op bz. 301; ook te Bergen op 16^{en} Maart, zie Gachard, *Notes sur de Barante*, *Histoire des ducs de Bourgogne*, D. II, bz. 91, n. 2; ook te Dowaai, zie Pilate-Prèvost, *Inventaire des archives de Douai*, n^{r} 946, bz. 214.

nyet en zouden willen laten commen oft ontfanghen eenich vremdt volc van wapenen, omme den lande van Vlaendren oft hulieden eenich inder oft grief te doene; oock mede dat wy gheen mandementen uutroepen en zouden willen, omme te belettenen den loop van den coopmanscepe of der sustinanche van der provanche, metgaders zekere voorgheboden daer inne besloten angaende der uutvaert van den coorne, enz. Up 't welcke, eerbare, wyse, enz., harde lieve enz., hulieden ghelieve te wetene dat, omme te lettene dat ons gheen vremt volc van wapenen overcommen noch toeghesonden en zoude worden, wy t'anderen tyden, uut ghemeenen accorde van den notablen ende den ghemeenen insetenen van deser stede, ghesonden hebben zekere ghedeputeerde by onsen voorschreven gheduchten Heere ende prinche, hem alzo oodmoedelic biddende als men mochte, dat hy ons gheen vreemt volc van wapenen toesenden en zoude willen, ende up dat ons eeneghen troost behoufde, dat wy ons mochten behelpen ende hebben van onsen lantslieden, poorters ende ghebueren. Ende ne wilt nyet twyfelen dat wy eenich vremt volck nemen zullen, in evenverre dat wy 's met biddene oft anders met eeneghen bescheede verbidden oft voor by gheghaen zullen connen.

Ten andren alse van den voorgheboden van der uutvaert van den coorne, enz., zo hebben onse voorzaten, onlancx leden, voorgheboden uutgheleyt ende zullen, up dat God wille, up een cort daer up noch voorgheboden uutlegghen, ten achtervolghene van uwen scrivene. ende die zo pynen te onderhoudene dat wy hopen dat binnen onse macht ende jurisdictie de contrarie nyet gheschien en zal; niet min wy hebben up den dach van heden ghesloten up maendaghe te vergaderne de inzetenen van deser stede ende zullen hemlieden doen lesen uwe voorschrevene lettren, ende zullen daerof met hemlieden in 't langhe spreken,[+] ende als wy ghehoort zullen hebben huerlieder andwoorde, zo zullen wy die ende ons advys ulieden in 't langhe overscriven, ende [+fo 101 vo] in al ons beste doen naer ons vermoghen, biddende hulieden zeere vriendelic dat ghy te deser waerf met deser onser

andwoorden te vreden zyn wilt, want ghy nyet twyfelen en durft wy en zullen altoos in al 't beste doen naer ons aerm vermoghen, ende daer wy eeneghen middele vinden mochten omme paeys, minne, eendrachtichede te voedene tusschen onsen voorschreven gheduchten Heere ende ulieden, daer zouden wy alzo hertelic inne laboureren ende toe helpen als wy ter weerelt zouden connen ende moghen, biddende der fonteyne van gratien, dat zy hueren lievin kinde Jesum Cristum daer vooren zo oodmoedelic bidden willen als dat alle zaken moghen commen t'eenen goeden hende. Ende ghelieven hu eeneghe zaken wesende in ons vermoghen, daer toe weet ons altyts bereet. Dat kent God die hulieden beware. Ghescreven den XXV^{en} dach van maerte anno LI.

t'Uwer goeder liefden altyts ghetrauwelic bereet, *scepenen van der stede van Aelst*.

Superscriptie.

Eerbare ende voorzieneghen heeren, *onsen lieven ende zeer gheminden vrienden*, *hooftmannen*, *scepenen ende raed van der stede van Ghendt*, *enz.*'

D'andtwoorde van der stede van Gheeroudsberghe.

'Eerweerde, wyze ende voorzieneghe heeren, harde lieve ende zeere gheminde vrienden, wy ghebieden ons t'uwaerts met alder ootmoet ende innegher herten. Hulieden believe te wetene dat wy ontvanghen hebben uwe beslotene lettren, metsgaders zekere voorgheboden daer inne besloten, mentioen makende van vele diversche redenen ende claghen, angaende der gramscap^{+} van onsen ghenadeghen Heere ende prinche, up hulieden gheworpen, enz., biddende ende verzouckende by speciale twee poynten, d'een annopende den volcke van wapenen dat binnen onser stede ofte den lande zaude moghen commen, in scaden oft grieve van hulieden ende van onslieden, ende d'andre, als dat wy gheene mandementen en zauden willen laten uutlegghen $^{+}$f° 102 r°

van ons voorseyts Heeren weghen by onser stede. daeraf inthert te sommeghen plaetsen ghedaen es ende begonnen doen, in achterdeele van hulieden ende der coopmanscepen, enz.; voort begheerende ende verzouckende 't voorschreven voorghebot by ons uutgheleyt te zyne ter plaetsen ghecostumeert; al 't welcke, omme de cortynghe, wy ons verdraghen te verhaelne, want wy dat wel hauden wesende al in 't langhe in uwer heeren goede memorien. Ende hier omme, achtervolghende uwer begheerten, zo scriven wy ulieden overe onse antwoorde, de welcke wy bidden, omme de minne van Gode, van hu danckelic ghenomen te zyne, ten vierden vyf dusentich faut bedanckende van den groten jonst ende vrientscapen die ghy ons bewyst in desen lesten ende anderen uwen brieven hier voortyts ons ghesonden, wel wetende in warachticheden dat wy met hulieden groot lyden ende metdooghen hebben; onse lieve heere God wilter by zynen gratien inne voorsien, ter bewaernessen van ulieden ende van onslieden ende den ghemeenen lande. Ende ghelyck wy hu t'andren tyden ghescreven hebben, zo scriven alnoch dat wy van gheenen advyse en zyn noch noynt en waren eenich vremt volc te willen hebbene oft ontfane binnen onser stede, even verre dat wy met al onsen vermoghene connen oft weten te belettene, noch oock als van dien gheen mare verhoort en hebben, maer hopen ende meenen metter hulpe van Gode, onse voorschrevene stede te houdene ende te behoudene, ter bewaernesse van onsen gheduchten Heere ende prinche zouden willen. Ende de lettren ende andren poynten, nopende van[+] mandemente of gheboden die onse gheduchte Heere ende prinche zoude willen oft begheeren uutgheleyt te zyne binnen zynder stede van Gheerondsberghe, daeraf bidden wy oodmoedelic dat ghy ons by dien gheexcuseert wilt hebben ende houden, want ghy wel beseffen muecht dat wy nyet en zouden durven wederstaen de wille ende begheerte; maer en twyfelt nyet wy zullen in zulcken zaken ende allen andren, annopende der eeren ende welvaren van der goede stede van Ghendt, doen al 't beste dat wy connen ende moghen. Ende als van den

[+]f° 102 v°

voorghebode besloten in dezelve uwe lettren, dat hebben wy ghepublieert ende uutgheroupen ter plaetsen ghecostumeert. Ons, Eerweerdeghe, wyse, voorzieneghe heeren, zo bidden wy hu als boven, dat ghy deser onser andtwoorden wilt nemen voor 't goede, wandt wy hopen te doene naer onsen vermoghene ende den aermen staet van der stede, als dat ghy ulieden van ons nyet en zult hebben te beclaghene. Dat kenne die almachteghe God, die hu, ons ende den ghemeenen lande paeys ende ruste willen verleenen ende ghesparen in zaligher levene. Ghescreven den XXVIIIe dach van maerte, anno LI.

Scepenen, *raedt ende de goede lieden ghemeenlic van der stede van Gheerondsberghe*, *t'uwer liefden altyts bereet*.

Superscriptie.

Eerweerde, *wyse ende voorzieneghe heeren*, *onze harde lieve ende zeer gheminden vrienden*, *hooftmannen*, *scepenen ende raedt van der stede van Ghendt*.'

De antwoorde van der stede van Nyeneve.

'Eerweerdeghe, voorzieneghe ende wyse heeren, harde weerde ende zonderlinghe beminde heeren ende vrienden, ulieden zy ghelievelic te wetene dat wy ons ghebieden t'uwaerts^{+} zo wy onderdanichlicxt connen ende moghen, ende dat wy by desen daghe ontfaen hebben uwe lettren, ons vriendelic ende jonstelic ghescreven, mentioen $^{+}$f° 103 r° makende van der tydinghe ende nyeumaren angaende den lande van Vlaendren ende by spetiale ulieden ende dat van den volcke van wapenen, enz., ende dat by den redenen behelst ende begrepen in dezelve huwe lettren, van al welcken wy bidden den almachtighen God dat hy zyn oghen van ontfaermerticheden slaen wille up de zake, zo dat mach commen t'eenen goeden hende ende effecte ende dat de gramscip ende hitte van onsen harden gheduchten Heere ende prinche up zyne stede van Ghendt oft onderzaten van diere ghevlucht worden mach, in de welcke ghy by uwer lettren met grooten neerenste verzouct ende bidt dat wy gheen vremt volck

van wapenen zouden laten nooh ghedoghen te commene binnen der stede van Nyeneve, omme hulieden oft den lande van Vlaendren grief oft inder te doene, ende dat wy nyet en zouden laten of ghedooghen uute te legghene eeneghe mandementen in achterdeele van hulieden, daer coopmanscepe oft neerrynghe by verachtert zoude moghen worden, het ware van coorne oft andre ordonnanchen van provenanchen, enz., welcke bede ons van hulieden nyet toe en behoort, maer willen t'allen tyden met onser macht obedieren huwe bevelen ende bidden huwe voorzienichede dat hu believen wille t'ansiene onser soberheyt van onser macht; maer metter zelver macht die wy hebben, zo willen wy ghetrauwelic ons pynen te wederstane 't vremde volc van wapenen, ende bidden hulieden hertelic als te dien dat hu ghelieven wille uwe poortren binnen der stede residerende by ons te latene, omme te hulpen te wederstane 't voorschreve vremde volck, up dat's noodt waere, want up dat[+] zo waere dat uwe poortre hem absenteerde van deser stede, de macht zoude zeere sobre blyven, [+]f° 103 v° want de vroomste ende souffysantste insetenen van deser stede zyn uwe poortren[(1)]. Ende te dien dat wy nyet en souden laten noch ghedooghen uute te legghene de voorschreve mandementen, daer inne ende in alle andre zaken, zo willen wy 't beste ende oorboorlicste doen naer onsen aermen vermoghene ende 't voorghebot besloten in uwe voorschrevene lettren dat wy ghepubliert ter plaetsen ghecostumeert ende alsoo 't behoort, ter presentien van Pieter Polet, uwen bode[(2)], waer omme, zo eys 't dat wy bidden, alzo wy oodmoedelicxt moghen, uwer grooter goedertierheden dat hulieden ghelieven wille ons ende deze stede van Nyeneve gheenen overlast te doene van volck, wandt wy

(1) Indien de kleine stad Ninove de eenige was die zich vrank en vrij voor de Gentenaars dierf verklaren, was het omdat zoovele buitenpoorters van Gent, hunne aanzienlijkste burgers, Ninove bewoonden.

(2) Een der gentsche stadsboden, zie de *Stadsrekeningen* van 1448 tot 1453 in de hoofdstukken: *Uutgheven van boden*.

gheseten zyn up de frontieren van den lande ende cleene macht hebben ende haestelic ghedestrueert zouden wesen, daer vooren wy u te vullen betrauwen dat ghy ons zoudt willen behouden. Ende ghelieven u eeneghe andre zaken die wy vermoghen, daer presenteren wy ons t'allen tyden toe bereedt. Dat kent God almachtich, die ulieden ende dlant van Vlaendren wille stellen in paeyse ende ruste, ende daer inne hauden ghestandich. Ghescreven te Nyeneve, up Onser Liever Vrauwen dach, in maerte.

Huwe onderdaneghe, *baellius*(1), *scepenen ende al 't ghemeene commun van der stede van Nyeneve*.

Superscriptie.

Eerweerdeghe, *voorzieneghe ende wysen*, *onsen harden weerden*, *beminden heeren ende vrienden*, *hooftmannen*, *scepenen ende raedt van der stede van Ghendt ende elcken zonderlynghe*.'

De andtwoorde van der stede van Curtrycke.

'Eerweerdeghe, voorzieneghe ende wyze, harde lieve ende zeere gheminde vrienden, wy ghebieden ons jonstelic+ t'uwaerts. Ende up 't inhouden van uwen briefve, ghescreven den XXIIII^en^ dach van deser maent van maerte, ende by ons sichtent ontfanghen, zo ghelieve hu te wetene dat ons ende elcken onser uuterlic zeer leedt es ende hard, ende deerlic om hooren ende omme zien de onlede, 't vernoy(2) ende druck al nu zynde ende ghescepen meerder t'zyne, dies God verde(3), binnen den lande van Vlaendren, ter verderfenessen van den zelven ende van den insetene van dien, in goede ende lyve, indien dat Onse Heere daer inne nyet voorsien. By der wysheyt van ulieden ende omme dat elck goet kersten meynsche schuldich es te begheermen(4) naer zyn macht de bloetstor- +f° 104 r°

(1) De baljuw van Ninove in 1450-52 was Jan Cabellau.
(2) *Vernoy*, verveling, beklemdheid.
(3) *Verde*, afweere.
(4) Lees *bescheermen*, dit is schuwen.

tynghe ende destructie van den zelven ende oock te zouckene daer toe de beste raden ende weghen die men goedelicx ghevinden ende ghepeynsen mach, zo eys 't dat wy aerm, rude ende slichte[1], die altyts gheerne zaghen dat alle jeghenwoordeghe ghescillen ende drucke afgheleyt worden ende alle zaken ter besten quamen, ter welvaert van ulieden ende van ons allen, u alzo onderdanichlic bidden als wy nemmermeer connen ende moghen dat ulieden, die van ouden tyden gheweest hebt de fonteyne ende wyshede, ghelieve al die t'achtervolghene, goeden ende wysen raet te zouckene, dien te gheloovene, alle zaken in 't beste ende in onderdanicheden t'overweghene, ende up de materie van uwen scrivene an ons, de drie Staten van desen lande te biddene te willen treckene by onsen gheduchten Heere, omme als goede ondersaten by dien middele te wesene ende te blyvene in onderdanicheyt ende paeyse van den zelven onsen gheduchten Heere ende in justicien, ter welvaert van allen zynen landen, van hu ende van ons allen zynen ondersaten, daer toe hem elc sculdich es te voughene; ende omme ooc aldaer afghelet t'hebbene zulcke tydynghe als gy nyeuwelynghe muecht verhoort hebben, in[+] 't welcke doende, ghy dienen zult Gode van hemelrycke, die hem, omme 't behoudt van allen meynschen, crucen liet, zaken uuterlic bequamelic den lande van Vlaendren ende allen zynen insetenen, ende ooc andere zeere profytelic ende beschermen vele groote inconvenyenten, die wy noch andere scamele lieden nyet en zouden connen noch durren wederstaen. Eerweerdeghe, voorzieneghe ende wyse, harde lieve, enz., ghelieve u eeneghe zaken die wy naer onse cleene macht vermoghen, het zy in te treckene metten voorseyden drie Staten by onsen voorschreven gheduchten Heere, ofte in andren goeden ende duechdelicken zaken, beteeckent ons die ende wy zullense jonstelic ende hertelic vulcommen, als 't recht es. Dat kent God Onse Heere, wien wy bidden dat hy hu eenpaerlic beware ende

[+]f° 104 v°

(1) *Rude ende slichte*, onkundige en eenvoudige.

paeys verleene. Ghescreven te Curtrycke, den XXVIIe dach van maerte, enz.

De al uwe, *capytaynen*[(1)], *baeliu*, *scautheete*, *proosten*, *scepenen ende raedt van der stede van Curtrycke ende al 't ghemeene van diere*, *bereet t'uwaerts*.

Superscriptie.

Eerweerdeghe, *voorsieneghe*, *wyse*, *onse harde lieve ende wel gheminde vrienden*, *scepenen ende alle de goede lieden van der stede van Ghendt*.'

Andwoorde van der stede van Audenaerde ende van Pamele.

'Eerbare, weerde, voorzieneghe ende wyse, onse harde zeere speciale vrienden, naer alle jonsteghe groetenesse, ulieden ghelieve te wetene dat wy ende ooc de wet van Pamele, metgaders de goede lieden van den rade van deser stede, nu jeghenwoordich up den dach van heden uwe lettren ontfanghen hebben, de welcke wy terstont ghetoocht hebben mynen heere de capyteynen van dezer stede ende die ghesaemder handt[+] ghesien ende ghevysenteert, ende zullen ooc voort onsen goeden ghemeenen lieden te kennen gheven, dan of 't inhouden van dien wel licht in hu onthoudt, ende by dien verdraghen ons eenich verhael danof te makene, ende insghelycx van der copie van den voorgheboden in uwe lettren besloten. Maer in alzo verren als uwe lettren inhouden als dat ghy vernomen oft verstaen zoudt hebben van der comste van eeneghen volcke van wapenen, ende dat onder 't dexele van onsen gheduchten Heere ende prinche, by den welcken ghy verstaet dat zy ulieden ende ons eenich inder draghen zoude moghen, up dat zo gheschiede, ende oock insghelycx dat wy ontfanghen zouden hebben zekere mandementen, omme van ons voorseyts

[+]f° 105 1°

(1) De kapiteinen van Kortrijk waren Joos van Halewijn, in 1454 opvolger van Colaart de la Clyte als souverein baljuw van Vlaanderen, en zijn neef Walter van Halewijn, gezegd Van der Gracht; zie Gachard, *Analectes Historiques*, 5° Reeks, in *Bulletins de la Commission royale d'Histoire*, 2^e^ Reeks, D. IX, bz. 103, akte van 14 November.

gheduchts Heeren weghen te wederstane ende te wederlegghene de roerynghe ende antierynghe van der coopmanscepe, het zy van grane oft andre; up dwelcke, eersame, voorzieneghe ende wyse, enz., hu ghelieve te wetene dat wy al noch nyet en weten noch versocht en zyn van ons voorschreven gheduchs Heeren wegen of andre omme eenich volck van wapenen hier te commene, ende up dat zo ware, wy hopen altyts te doene alzo goede lieden sculdich zyn van doene, maer zyn de ghene die altyts begheeren te voedene ende verweervene alle ruste, minne ende paeys des lands van Vlaendren, ende daer toe zyn wy bereet by daghe ende by nachte in te aerbeytene, consten oft mochten, ende daer toe en zouden wy ons negheensins willen sparen. Ende als van den mandemente omme te scrivene de coopmanscepe, wy en hebben alnoch danof nyet ontfanghen, alzo wy hu t'anderen tyden ghescreven hebben. Bet voort, up 't voorghebot begrepen in uwe lettren, wy zullen ons poorters ende insetenen zulc ende in dien hebben dat zy 't nyet doen en zullen, en weten ooc nyet dat yement ghedaen heeft, ende zullen 't voorghebot uutlegghen, naer onser costumen, ten naesten maertdaghe.

Eerbare, voorzieneghe, enz., anders en wisten wy u wat meer scriven up den tyt van nu dan dat hu God beware in+ ziele ende live. Ghescreven den XXVII^en^ dach van maerte, enz. +f° 105 v°

Scepenen ende raedt van der stede van Audenaerde ende ghezwoornen van Pamele(1), *al uwe*.

Superscriptie.

Eerbare, *weerde*, *voorzieneghe*, *harde lieve ende zeere spetiale vrienden*, *de hooftmannen*, *scepenen ende raedt van der stede van Ghendt ende elcken zonderlynghe*.'

(1) De zeven wethouders der baronnij van Pamele binnen de stad Oudenaarde gelegen werden ieder jaar door den *beer* of baanderheer van Pamele vernieuwd, gelijktijdig met de schepenen der stad welke door de hertogelijke commissarissen benoemd werden. In 1452 was de burgemeester van Oudenaarde Raesse van den Bossche; L. van Lerberghe, *Audenaerdsche Mengelingen*, D. II, bz. 200.

Andwoorde van der stede van Dendermonde.

‘Eerweerdeghe, wyse ende voorzieneghe, harde lieve ende zeer gheminde vrienden, wy hebben ontfanghen uwe beslotene lettren, inhoudende vele diversche poynten ende onder andre de groote reverentie, weerdichede ende obedientie die wy daer inne verstaen, die ghy toescrivende zyt onsen harden lieven ende gheduchten Heere ende prinche, dwelcke goet ende minnelic es omme anhooren. Ende omme u up hu scriven te andwoordene, zo ghelieve u te wetene dat wy alle t'samen om hu zyn ende omme de goede stede van Ghendt wel ende ghetrauwelic naer onsen aermen vermoghene, evenverre emmers dat nyet en zy contrarie onsen gheduchten Heere ende prinche, in wiens obedientie wy altyts staen ende wesen willen, ghemeerct dat hy es onse gherechte Heere ende prinche. Ende als van den vremden volcke daer ghy scryft negheen inne te nemene die hu oft dlant inderen mochten, ghelieve u te wetene dat wy tot noch gheen vremt volc en hebben ghehadt, noch inne ghenomen, ende dat wy vernamen dat onse ghenadeghe Heere ende prinche bewilt worde hier inne te zendene vremt volck van wapenen, Walen oft Pycaerden, in achterdeele van u, van der stede van Ghendt ofte van den lande, daer af zouden wy bidden vriendelic ende daer omme trecken by onsen gheduchten Heere, hopende dat by uwer eerbaerheyt, ghy uwe goede lieden ghemeenelic zo wilt onderwysen, als dat alle zaken mochten by der gratien Gods commen t'eenen goeden paeyse[+] ende concordie omme de preservatie ende behaudenesse van den goeden lande van Vlaendren, hebbende voor ooghen den weerden heleghen tyt[(1)], die jeghenwoordich es, met al onsen vermoghene zo willen wy begheerlic ons employeren ende daertoe ghehulpich zyn. Dat kenne God die hu, eerweerdeghe, wyse ende voorzieneghe, harde ende lieve ende zeer beminde vrienden, altyts bewaren wille. Ghescreven den laesten in maerte, anno LI.’ [+]f° 106 r°

(1) Men was in den vasten.

Eene lettre ghesonden an de stede van Brugghe, danof was van ghelycken ghesonden an d'andre twee Leden.

‘Eerbare, voorzieneghe ende wyse, harde lieve ende wel gheminde vrienden, burchmeesters, scepenen ende raed ende al 't gemeene commun van der stede van Brugghe ende elcken zonderlynghe, hooftmannen, scepenen, raed, beede de dekenen ende al 't ghemeene commuun van der stede van Ghendt, up den dach van heden ter maerct vergadert zynde ende elc byzondere, saluut ende alle vrientscepe. Eerbare, voorzieneghe ende wyse, harde lieve ende gheminde vrienden, het es waer hoe dat ghy weten muecht ende ghenouch openbaer es, dat wy langhe gheweest hebben ende noch zyn in de gramscepe ende onweertscepe van onsen harden gheduchten Heere ende natuerlicken prinche, wien Gods altyts beware, dwelcke ghespruut ende toecommen es uuten ontzegghene ende wederlegghene van den verzoucke van den saute an onslieden ghedaen, welc ontzegghen ende wederlegghen wy daden, nyet alleenlic omme 't prouffyt van ons, maer omme den oorbuer van den ghemeenen lande van Vlaendren ende alle andren landen daer ontrent gheleghen, die van dien meer dan wy den last hadden moeten draghen ende ghelden, up dat voortganc ghehadt hadde, ende nu met onsen wederlegghene daer af bevrydt zyn; ende wy alleene bleven in den last ende ondanc, in zulcker wys dat[+] wy met allen ghestelt zyn buuten justicien, wandt de Heere ons, alzo ghy weten muecht, te dyverscheWaerften ghenomen ende gheweert heeft ghezyn, ende noch es, by onsen voorschreven gheduchten Heere, by inghevene van eeneghen nu zynde te zynen rade, wandt wy wel ghevroeden dat datte noynt en quam met zynen edelen ghedachte. Ende hoe wel dat wy te meer stonden by notablen persoonen, gheestelic ende weerdelic, ootmoedelic ende menichfoudelic hebben doen bidden den zelven onsen gheduchten Heere, dat hem ghelieven wille ons te verleenene zyne baellius ende officiers ende justicie van zynent

[+]f° 106 v°

weghen, omme recht, wet ende justicie te doene elcken naer zyn verdiente, want wy noynt andere begheerden noch en doen, nyet min wy en hebben datte nyet connen verweerfven met beden, vrienden noch andersins, in wat manieren dat wy 't annegheleyt hebben, daer wy, alzo ghy wel weet, jammerlic, deerlic ende qualic anne zyn. Maer dat meer ende ons 't druckelicxt es van als, wy verhoren daghelicx vele quade tydynghen, als dat onse gheduchte Heere onslieden ende dit zyn landt van Vlaendren meent te veroorloghene by quaden rade, daer toe verzouckende sercours in diverschen plaetsen, dat ons zekere harde leet es ende nyet goedelicx leeder wesen mochte, specialic van hem die es onse gheduchte Heere ende prince ende dien wy voor alle eertsche dynghen beminnende zyn als goede en ghetrauwe onderzaten ende subgyten, alzo wy hem datte betooghen zouden up dat hy 's noodt hadde ende an ons verzochte. Welcke zaken overmeerkende, ende zonderlynghe uut goeden vulmaecten betrauwene dat wy hebben t'uwaerts, wy jeghenwordelic an hu scriven, jonstelic biddende ende deser waerf, mids noode, begheerende dat hulieden menichfuldelic, ghy ende alle de insetene van den lande van Vlaendren,[+] doen muecht met te blyvene by ons ende wy by hulieden eendrachtelic in broederlicker minnen ende bystandicheden, zonder eeneghe partyelichede te voedene oft betoghene te elc andren waert, waer af vele profyts ende voordeels onsen gheduchten Heere ende zynen lande ghemeenlic commen zoude, alzo hy naermaels, wel gheinformeert zynde, bekennen zal. Ende dat overmeerckende, dat hulieden ghelieven wille negheen vremt volc van wapenen te latene of ghedooghene te commene binnen uwer stede of t'eeneghen plaetsen onder uwe moghenthede, omme den lande of ons eenich inder, grief oft scade te doene, noch ooc te ghedooghene eeneghe mandementen uutgheroupen te werdene binnen der zelver uwer stede ende moghenthede, daer af te sommeghen andren plaetsen intert ghedaen es, daer mede coopmanscepe ende neerynghe grootelicx verachtert zoude werden; ende en zouden ulieden ooc nyet

[+]f° 107 r°

meer connen oft moghen voorsien, noch te handt laten broot ende meel dat wy ulieden, alle welcken ghebuerlic ghecostumeert hebben gheweest van ouden tyden te zendene ende noch gheerne jonstelic ende minnelic zenden zouden ende zullen alzo langhe als wy connen. Ende up dat hulieden ter contrarien van deser onser meenynghen, de welcke alzo wel annoopt de welvaert van ulieden als van ons ende zonderlynghe de eendrachtichede van ulieden ende ons gaet boven alle welvaert van deser lande, eeneghen overlast ghedaen worde, wy presenteeren ons, omme die te helpen wederstane bereet zynde. Biddende hulieden voort, dat hu ghelieve terstont hier up te vergaderne ende rypelic advys t'hebbene met elc andren in 't ghemeene, ende ons up ditte over te scrivene, by den brynghere van desen onsen bode, uwe goede andwoorde ende meenynghe, ten fyne dat wy weten moghen waertoe dat wy ons zouden verlaten. Metgaders, ghelieven ulieden eeneghe zaken, daer toe presenteren wy ons naer onsen vermoghene[+] bereet. Dat kendt Godt die ulieden beware. Ghescreven den XXVII[en] dach van maerte anno LI. [+]f[o] 107 v[o]

Eerbare, *voorzieneghe ende wysen*, *onsen harden lieven en welgheminden vrienden*, *scepenen*, *raedt ende al 't ghemeene commun van der stede van Brugghe ende elcken zonderlynghe*.'

Andwoorde up den zelven brief van der stede van Brugghe.

'Eersame, wyse, lieve ende gheminde vrienden, de hooftmannen, scepenen, raedt, beede de dekenen ende al 't ghemeene commune van der stede van Ghendt, burchmeesters, scepenen, raedt, hooftmannen, dekenen ende ghezwoornen van der stede van Brugghe, saluut ende alle vrientscepe. Lieve ende gheminde vrienden, wy hebben ontfanghen uwe beslotene lettren, by uwen bode, brynghere van deser, inhebbende in substantien dat ghy langhe gheweest hebt ende noch zyt in de gramscepe ende onweertscepe van onsen harden gheduchten

Heere, dwelcke ghespruut es by den ontzegghene van den verzoucke van den saute an hu ghedaen, ende hoe dat ghy met allen gestelt zyt buuten justicien, want hu de heere te diverschen waerften gheweert heeft ghezyn ende al noch es; ende hoe wel dat ghy te meer stonden by notablen persoonen gheestelic ende weerdelic hebt doen bidden den zelven onsen gheduchten Heere dat hem ghelieven wilde u te verleenene zyne baellius ende officiers van zynen weghen, omme recht, wet ende justicie te doene, elc naer zyne verdiente, niet min ghy en hebt nyet connen verweerven met beden, vrienden noch andersins, in wat manieren dat ghy t'anne gheleyt hebt, daer ghy jammerlic ende deerlic an zyt. Maer dat meer ende hu druckelicxt van al es, ghy verhoort daghelicx vele quade tydynghe, als dat onse gheduchte Heere ulieden ende dit land meent te veroorloghene by quaden rade, daer toe verzouckende secours in diverschen plaetsen; ende begheert an ons ten slote dat ons ghelieven[+] wille te overziene wat duechden, wy ende alle de insetenen van desen lande van Vlaendren doen moghen, by u te blyvene ende ghy by ons, eendrachtelic, in broederlicker minnen en bystandicheden, zonder eeneghe partielichede te voedene oft betooghene te elcandren waert, ende negheen vremt volc van wapenen te latene oft ghedooghene commen binnen der stede oft t'eeneghen plaetsen in onse moghenthede, omme den lande oft eenich inder, grief oft scade te doene, noch oock te ghedooghene eeneghe mandementen uutgheroupen te werdene binnen deser zelver stede ende onse moghenthede, daer af te sommeghe plaetsen intert ghedaen es, met meer woorden in uwe voorschrevene lettren begrepen, begheerende onse voorschrevene andwoorde by uwen bode. Waer up, lieve ende gheminde vrienden, hu ghelieve te wetene dat ons met herten leet es die onghenouchte die es tusschen onsen gheduchten Heere ende ulieden, ende wilden wel dat ghy in die zaecke wildet weercken by goeden rade ende u voughen met alder oodmoedicheden, omme te vercryghene de gracie ende ghenade van den zelven onsen gheduchten Heere, zonder meer nyeu- [+]f° 108 r°

wicheden of fayten te doene, daer toe wy metten prelaten, edelen ende andre lieden van dezer lande gheerne ende hertelic aerbeyden willen, beseffende ulieden daertoe gheneghen zynde metter daet, alzo ghy scryft dat ghy zyt, zonder cost, moeyenesse ofte aerbeyt te spaerne, biddende Gode van hemelrycke dat hy daer toe zyne gracie verleenen wille. Ende omme hu breedere te verandwordene, es waer dat up den dach van ghisteren, harde hooghe ende moghende prinche, myn heere de grave van Estampes[1], ons zeker zaken te kennen gaf van ons voorseyts gheduchts Heeren ende prinche weghe, angaende de voorschreve materie, daer up wy up heden vergadert hebben ghezyn elc in 't zyne ende metten zynen, ende hem eendrachtelic verandtwoordt dat wy, als ghetrauwe onderzaten, altyts blyven willen in goeden onderdanicheden ende dese zyne stede behouden ende bewaren in zyne obedientie, goeden paeyse ende ruste, ende t'zynen behouf, by den hulpe ende gratie van Gode+ ende den goeden lieden van deser stede, den zelven myn heere van Stampes in 't principale doende zekere verzoucken ende beden by hem ghedaen te zyne an onsen voorseyden gheduchten Heere ende prinche, omme den paeys, welvaert ende eendrachticheyt van deser lande, de welcke hopen curtelic commen zullen t'uwer kennesse ende daer af wy als nu ons verdraghen te scrivene, omme zekere redenen ons daer toe porrende ende totter tydt dat wy wat anders vernemen zullen, ulieden jonstelic ende met innegher herten biddende dat wel overmeerckende wat duechden commen ende ghescien, als onderzaten van eenen prince hemlieden draghen t'hemwaerts in goeden onderdanichede, ende wat vreesen, moeyten van herten ende grooten inconvenyenten gheschien ter contrarien als onderzaten leven in overhooricheden ende domineren willen jeghens haren Heere, ghy ulieden voughen wilt als boven by goeden rade te commene in de gracie van onsen voorscreven gheduchten Heere

+fo 108 vo

(1) De brief der Gentenaars was dus te laat gekomen; hertog Philips had hunne inzichten voorkomen door zijnen neef naar Brugge te zenden.

ende prince. Twelcke hu verleenen wille God almachtich, die hu bewaren wille in zalicheden. Ghescreven den XXVIII[e] dach van maert, anno LI, enz.'

> '*Eersame*, *wyse ende voorzieneghe*, *onsen lieven ende wel beminden vrienden*, *de hooftmannen*, *scepenen*, *raedt*, *beede de dekenen ende al den ghemeenen commune van der stede van Ghendt ende elcken zonderlynghe*.'(1)

Justicie.

Item, 'ts maendaeghs voornoens, ten neghen hueren, den XXVII[e] dach van maerte, anno LI voor Paesschen, waeren by den drie Hooftmannen ghedaen onthoofden voor den steeghere van den Chastelette, Godevaert Braem, hoochbaeliu van den lande van Waes ende Jan van Heylbrouc(2).

[+] Item, dat ghedaen, men leede ter maerct up 't schavaut Lieven De Ruddere ende noch twee andre die de Hooftmannen daer stelden, in de coorden metten halse als oft hadde ghezyn 't pelleryn, ende zeydense uuter casselrie(3) van deser stede, omme dat zy hier quade tydynghe brochten, ende ooc wies men hier dede, overdreghen hadden, costumelic ende dat up 't dlyf. [+f° 109 r°]

Item, daden voort lesen de andwoorde van der voorscrevene stede.

Item, maecten oock fugitiven aldus:

'Omme dieswille dat vele diversche persoonen van deser steden vervremt hebben van haeren ghebueren, zo wel dat

(1) Zie verder het antwoord van Doornik, f° 111 r°. - Het antwoord van den hertog op die brieven door de Gentenaars in Vlaanderen rondgestuurd was zijn manifest tegen Gent van 31 Maart 1452, afgedrukt bij Gachard, *Collection de Documents Inédits*, D. II, bz. 96-111.

(2) Vgl. verder f° 186 v°; *Kronijk*, D. II, bz. 128; Gachard, *opus citatum*, D. II, bz. 107; *Chronique des Pays-Bas*, D. III, bz. 479; *Mathieu d'Escouchy*, D. I, bz. 382; *Stadsrekeningen* 1451-52, f° 213 r°.

(3) *Zeydenze uuter casselrie*, men verbande ze uit de kasselrij; vgl. de *Stadsrekeningen* 1451-52, f° 213 r°; Lieven de Ruddere was knecht der overste der Bijloke en oud-dienaar van den voortvluchtigen Jan van Huusse; zie verder bz. 329.

elcken beteeckent ende te kennen ghegheven was dat alle inwonende poorters binnen deser stede doen met hier uutgheseyt zynde, commen zauden ter stede waert ende die hem beduchtende waeren, zekere zoude stellen van 't ghuent dies men up hemlieden bevinden zoude, binnen acht daghen, doe eerstcommende, ende zo wie binnen der middele tyt nyet en quame oft compareerde, die zoude men, zonder langher delaey of vertreck, uutzegghen als viandt deser stede ende haerlieder mesdaet ende onverhoorichede zo hooghelic ende zo grootelic doen bekeeren met Gode, in zulcker wys dat elc spieghele ende exemple zoude wesen allen andren hem van ghelycken te wachtene; ende nyet jeghenstaende, enz., den voorscrevene voorgheboden, zo zyn daer of bevonden desobedient ende onvorhorich wesende de persoonen hier naer verclaerst:

Mer Stevin van Liedekercke, ruddere.
Guy Tscoutheete.
Claeys Van der Zickelen(1).
Gheeraert Van Massemene, f^{s} Mer Daneels.
Eloy De Vroede.
Jan Van der Ketulle.
Jacop De Ketelboetre(2).
Lievin Van Lede.
Fransoys Keercberch.
Jan Keercberch.
Zegher Bollaert.+
Jacop van Melle. +f° 109 v°
Gillis De Cleerc.
Geeraert Ghoetghebuer.
Jacop Uuten Hove.
Jan Van den Denne.
Heyndric De Drooghe.
Roegier Everwyn.
Meester Robbrecht De Zaghere.
Pieter Van der Zickelen.
Philips De Jaghere.

Item, welcke voornoemde persoonen, noch eenich van hemlieden, commen ne zullen ter gracien oft poort(3) van deser

(1) Deze drie eersten zijn drie oud-voorschepenen.
(2) Hij was eigenaar van het huis genoemd ‘den Grooten Steur’, op de Vischmarkt, en liet door Nabur Martins, op zijne kosten, de schilderij van het Groot Vleeschhuis vervaardigen; zie de Potter, *Gent*, D. II, blz. 353.
(3) *Commen ne zullen ter gracien oft poort*, zullen geen ontslag bekomen of het burgerschap wederkrijgen.

stede, het neware by wille, octroye, consente ende overeendraghene van den drie Hooftmannen, die daer af eendrachtelic haerlieder octroy ende consent doen zouden moeten, ende naer haerlieder verlaten(1), by consente ende overeendraghene van den drien Leden van dezer stede ghemeenlic; ende waert by alzo dat men se binnen deser stede achterhaelde oft vercryghen mochte, zo zoude men se corrigieren ghelyc openbaer ballynghen, ende in alzo verren als zy oft eenich van hemlieden hebben eeneghe goeden binnen Ghendt ofte daer buuten, het zy in leenen, erfven, renten, huusen, juweelen oft sculden van baten(2), zo zal men daer anne handtslaen ter stede behouf, als an 't goet van vianden van deser stede, zonder hemlieden of haerlieder hoyrs ende naercommeren daer an eenich recht te hebbene in eenegher manyeren. Ende midsdien, last men van den Hooftmannen weghen ende beveelt dat hem elc verdraghe(3) yemende anders de voorscrevene goeden te notene, plotene(4), te coopene ofte anveerdene te haerlieder prouffyte, maer dat elc wie hy zy hem verdraghe yemene anders betalynghe te doene dan den ontfanghere van deser stede, in den name van der zelvere, want andersins hemlieden gheen betalynghe oft paeyment doen en zoude, maer zouden anderwarf betalen ende hooghelic ghecorrigiert wesen, enz.'

Dit zyn de poynten die voortyts onse gheduchte Heere gheconsenteert gheweest zyn van die van Ghendt, omme te zynder gratie dat al nyet ghebaet heeft.

+ 'Eerst, hoe ons gheduchte Heere ontpaeyt was van der kuere van der wet die doen ghedaen was, t'alf ougste twee jaer zynde, dede zegghen dat se ontrechtvaerdelic ghedaen was, fortse en ghewelt ghebesicht by Daneel Sersanders ende den zynen up de kiezers die 't waren, nochtans dat al de quaethede +f° 110 r°

(1) *Verlaten*, afstelling.
(2) *Sculden van baten*, leeningen.
(3) *Verdraghe*, wachte.
(4) *Plotene*, overnemen.

ende 't gebreck daer inne ghedaen ende gheoorbuert gheschiet by den toedoene van meester Pieter Baudins, die doe commissaris was, met zynen medepleghers die met elc andren heymelick dachvaerden hilden voor den zelven alfougste[1] te Eecloo ende daer naer hier te Ghendt, bezeghelden elcandren daer up gaven ende vercochten d'offitien in 't let van der poortrien; ende als zy van huerer meenynghen nyet en consten vulcommen, informeerden mynen gheduchten Heere dat Daneel Sersanders ende de zyne al de quaethede ende onbehoorlichede die in de kuere gheschiet was, ghedaen hadden. Myn gheduchte Heere aldus gheinfoormeert, ne hilt de wet doe ghecoren nyet over wet ende begheerde hendelic dat men een andre kiesen zaude, daer men grootelic jeghen weygherde; niet min om mynen gheduchten Heere te ghelievene, alzo men wel sculdich was ende es van doene, ende ooc dat men zeyde daer mede myn gheduchte Heere ghepaeyt zoude wesen, hopende dat alzo gheweest zoude hebben, men consenteerdet ende werdt eene andre wet ghecoren den VIIIe dach in maerte[2], het en wart daer mede nyet ghebetert.

Item, daer naer was eene communicatie by mynen heere van Doornycke, Santes[3] ende andre, by den welcken ende zekere persoonen, daer toe ghecoren van deser stede, de zaken daer af hem mynen gheduchte Heere beclaghende was, in 't langhe ghehandelt waren, maer de heeren hilden altyts twee of drie poynten in questien, zo dat men daer af nyet ghesluyten en conste.

Item, datte overleden ende langhe alzo ghestaen, men gaf te kennene, wilden die van Ghendt 't paeyment van der zettynghe,

(1) 15 Oogst 1449.

(2) De kiezing gebeurde den 10^{en} Maart; indien de hoofdmannen zich van twee dagen vergissen is 't omdat de akte van den hertog, waardoor hij de commissarissen voor de vernieuwing der wet aanstelde, van 8 Maart gedagteekend is; zie het stuk afgedrukt in de *Handelingen van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring van Gent* (1900), D. I, bz. 58.

(3) Hugues de Lannoy (1386 + 1456), heer van Santes.

dat vallen zouden ten vulcommenden jare, vercorten, men zoude mynen gheduchten Heere daer inne grootelicx ghelieven ende de zaken van dezer stede zouden te bat ghenomen wesen; het was ghedaen ende es nyet ghebetert[1]

+ Item, naer dien was een andre, dats dat Daneel Sersanders, Lievin ende Lievin waren heeren ende meesters van deser stede, mynen gheduchten Heere daer uuthaudende, ende alzo langhe als zy daer inne regierden ende waren, zo ne zoude hy hier nyet commen noch eeneghe duecht doen, maer waer 't dat die daer uut waren, het scheen dat hy hier binnen twee ofte drie daghen daer naer ofte emmers haestelic hier ghecommen zoude hebben. Ende al eys 't dat die van hier zyn, boven toezegghene[2] ghedaen by zekere persoonen up de Collatie-soldre, daer mede en eys 't ooc nyet ghebetert. +f° 110 v°

Item, als naer al desen, hier de vergaderynghen, eerst in de huusen, daer naer hier ter maerct gheweest hebben, ende men nyet te weercke en ghynck, quam de tydynghe, wilde men scheeden ende gaen te weercke ende de ghevanghenen ontcommen, het zoude al goet hebben ghezyn; al eys 't zo gheschiet, het en esser ooc nyet ghebetert.

Item, doe scheen, hadde men eenen bode ghesonden omme 't saufconduut, men zaudt stappans hebben ghehadt. Al heeft men ghezonden de drie Leden, die eene maent daer omme uute ghezyn hebben, zy en hebben tot noch nyet connen vercryghen.

Item, nu eys 't, waeren de drie Hooftmannen af, het zoude al goed zyn, maer alzo langhe als die regieren ende in haer macht zyn, ne wilt myn gheduchte Heere noch en zal te gheenen tracte verstaen.

Item, hier up es wel te overmeerckène dat al 't ghuendt dat men, omme beters wille ende mynen gheduchten Heere te ghelievene, men eys 't wel sculdich gheweest te doene, ende al

(1) Zie hooger bz. 307, aanm. 1.

(2) *Boven toezegghene*, niettegenstaande het gegeven woord van Geeraard van Gistel en Colaart van den Clyte.

noch ende altyts es men hem sculdich te ghelievene; up 't welcke dan ulieden gelieve te gader te sprekene ende 't beste daer inne te doene'[1].

De tytle van Lievin de Ruddere, ende zyne ghezellen[2].

Dese persoonen hier ghestelt [op het schavot], omme dat zy de zaken gheschiet in dese stede van Toochuuse ende eldere[+] t'andren plaetsen, ten laste van deser stede overghedreghen hebben ende voort ghespreedt lueghenen ende quade vluchtmaren onder 't volc, daer de stede met hadde moghen in grooten verdriete ende gheschille [commen]. [+]f° 111 r°

Voorghebot XXXe martii, anno LI[3].

'Men ghebiet van den drie Hooftmannen weghen, dat alle peregrimagien die ghewyst zyn of werden zullen moghen, zullen blyven staende in state, zonder den ghenen die zy ghewyst zyn oft werden zullen die te gaene oft ghelt daer vooren te durven legghene, ghemeerct den benaudeghen ende beslotenen tyde die 't nu es, zonder eenich verbueren[4] van peynen die up dezelve peregrimagen of zoendynghe staen moghen, ende dit tot XIIII jaeren, naer dat de heere binnen deser stede wesen zal.'

[*Antwoord van de stad Doornyck op den brief blz.* 305][5].

'Harde, eerbare ende voorzieneghe heeren, lieve ende speciale vrienden, wy ghebieden ons t'uwaerts alzo hertelic als wy moghen. U zy ghelievelic te wetene ons ontfanghen hebbende

(1) Daarop werd eene Collatie gehouden op 29 Maart (*Stadsrekening* 1451-52, f° 213 r°) waarin men besloot de Hoofdmannen meer dan ooit te behouden.
(2) Dit is het opschrift boven het hoofd der drie aan de kaakgestelden van 27 Maart geplaatst, zie bz. 324.
(3) Vernieuwing van een voorgebod van 30 October 1450 in het 2^e *Register der Voorgeboden der Stad Gent*, f° 70 r°.
(4) *Verbueren*, ontslaging.
(5) Die titel ontbreekt in 't HS.

uwe minnelicke lettren, inhaudende enz., van welcken wy ghenouch houden wesende in uwe goede ghedynckenesse; up dwelcke, harde, eerbare, enz., ghehoort hebbende de lectuere van uwen lettren ende 't inhouden van dien wel verstaen, wy hebben gheweest harde zeere t'onvreden ende bedruct, ende ons es leet harde grootelic van uwen drucke ende van den jeghenwordeghen gheschille tusschen harden hooghen ende moghenden prince, myn heere den hertoghe van Bourgoyngnen ende ulieden, biddende Gode dat by zyne soete ontfaermertichede hy stellen wille goeden paeys tusschen hem ende ulieden, ten proffyte ende bewaernesse van den lande van Vlaendren ende van al den lande van herwaerts overe. Ende ten ghuenen dat ghy ons verzouct te ghedooghene omme ulieden up te heffene ende te hebbene binnen deser stede cooren ende victaelgen, enz., u believe te wetene dat onse meenynghe nyet en es te ghevene oft doen ghevene verbodt ofte beledt ter contrarien[+] van uwen verzoucke, nemaer, by hulpe ende gracie van Gode, zullen elc handt houden dat den loop van der coopmanscepen zal moghen onderhauden werden tusschen ulieden ende ons ende den lande ghebueren, ghelyck dat van ouden tyden wy t'allen daghen ghehadt hebben; ende ooc wy en zullen nyet ghedooghen onse stede te latene onbewaert van onsen onderzaten omme uuttreckene wapenynghe, alzo verre als wy datte goedelicx zullen connen beletten. Voort, ten ghenen dat ghy by andren lettren ons overscryft ende verzouct dat wy wilden quyten ende afdoen de mesdaet wylen ghedaen binnen deser stede by meester Lievin Boone uwe medeghezelle in officien, hebben ghevysyteert onsen registre[(1)] danof mentioen makende, by den welcken wy bevinden dat de zelve meester Lievin zal moghen, als 't hem ghelieft, wonende ende converserende in de zelve dese stede, ghenouch doende den persoon van Janne Hyele

[+]f° 111 v°

(1) Ik heb vruchteloos het *Registre des consaulx de Tournai* onderzocht, ten minste in de *Extraits Analytiques* van 1431 tot 1476, uitgegeven door A. de la Grange (in *Mémoires de la Société Historique et Littéraire de Tournai*, D. XXIII, 1893), zonder den naam van Lieven Boone te ontmoeten.

uwen inwonende ende betalende den ban van twee waerf X lib., ten prouffyte van deser stede draghende, loopende ter betalynghen X lib. tornoys welcke X lib. torn. ter jonsten ende contemplacien van ulieden ende t'uwer beden, wy hebben gheheelic vergheven ende quyte ghescolden den zelven meester Lievin. Mids welcken wy hu bidden, harde eerbare, enz., dat hu ghelieven wille te nemene overdanckelic dat wy hier inne connen ghedoen ende onslieden ende deser stede te hebbene altyts in uwe gratie ende recommandatie. Ende up dat hu eeneghe zaken gheliefden die wy doen moghen, wy zyn bereet die te vulcommene naest onsen vermoghene, neerenstelic ende met goeder herten, ter ghelieften van onsen Heere die hu, harde eerbare ende wyse, lieve ende gheminde vrienden, altyts hebbe in zyn heleghe bescheermenesse ende verleene de blyscepe die ghy begheert.

Ghescreven te Doornycke den XXVIII[en] dach van maerte anno LI voor Paesschen.

De al uw bereet t'uwaerts, *proosten*, *ghezwoornen*, *scepenen*, *waerderers*, *dekenen ende onderdekenen van den neerrynghen van der stede van Doornycke*.

Superscriptie.

Harde eerbaren ende voorzieneghen heeren, *onse harde* f° 112 r° *lieve ende speciale vrienden*, *de Hooftmannen van der stede van Ghendt*.'

Dit naervolghende zyn zekere poynten ende articlen daer of dat de XII persoonen ghecoren by den drie Hooftmannen onderzouck doen zullen, in ontlastynghen van den zelven Hooftmannen[1].

'Eerst, dat zy besouck doen zullen van den ballynghen, omme te wetene wie de persoonen zyn die boven der remissie

(1) Dit was het gevolg der vergadering van 5 Februari, zie bz. 298; deze rechtsmacht werd dus uitsluitend aan de onderzoekscommissie der XII toegekend, zie blz. 265.

van onsen gheduehten heere ende prince[1] ghebannen gheweest zyn ende hoe vele elc gaf van zynder poort.

Item, dat men by hemlieden oversien zal van den zwaersten ende laste, liesten[2], yssuwen[3], ende de persoonen, evenverre dat zy cryghelic zyn die veryssuwet hebben, doen commen voor hemlieden omme te wetene oft zy meer van yssuwen betaelt hebben dan de rekenynghe van der stede inhoudt ende verclaert.

Item, zullen de zelve onderzouck doen ofte eeneghe persoonen voortyts veryssuwet hebben ende dat ter rekenynghen nyet brocht en es.'

Den brief an den grave van Stampes[4].

'Hooghe, moghende prince ende wel gheminde heere, ootmoedelic ende onderdanichlic, met jonstelicken ende begheerlicken herten, ghebieden wy ons an uwen edelen persoon. Ende up 't inhouden van uwen lettren an de Hooftmannen, an beede de dekenen ende an 't ghemeene van deser stede ghesonden, inhebbende dat men ter heeren ende liefden van hu in bekennessen dat ghy goet vriendt gheweest hebt der stede van Ghendt ende in hopen dat ghy daer inne persevereren zult, een uutstel gheconsenteert hadde van meester Baudin De Vos tot sondaghe lestleden, ten tien hueren voor de noene,[+] ende dat hu 't zelve uutstel wilde wesen danckelic; ooc dat wy hu ghescreven hadden dat ghy de goede lieden ende ons wildet hebben in uwe gratie ende recommandatie, considererende dat de gheschienesse hier overleden es ghesyn by ghebreke van [+]f° 112 v°

(1) Ondanks de hertogelijke genadebrieven van 1437 en 1440, zie bz. 204 en volgende.
(2) *Liesten*, lijsten voor de belasting.
(3) *Yssuwen*, zie Stallaert, *Glossarium van verouderde rechtstermen* op 't woord *issue*, of Verwijs en Verdam, *Middelnederlandsch Woordenboek*, D. III; dit recht van uitgang werd geheven op al de goederen die door huwelijk of erfenis de stad verlieten.
(4) Deze brief zou moeten geplaatst zijn op bz. 232; hij is bij misslag in het Handschrift gedagteekend van 24^en^ December LII; men moet natuurlijk lezen: LI.

justicien, mids der absentien van den baelius, ende voort ons allen recommanderen ende excuseren by onsen ghenadeghen Heere ende prince den hertoghe van Bourgoyngnen, uwen lieven hoom, zo dat wy by uwen goede middele moghen commen tsynder gracien ende ghenaden die wy voor alle dynghen begheerende zyn. Nopende noch in de zelve uwe lettren dat t'uutstel van den voorscreven meester Baudin berucht es, wiens welvaert ghy gheerne saecht, zeer cort es ende genouch te verstane dat hy dan gheexecuteert zoude werden ter justicien, ende gheschiet zo, uwe bede zoude hem dan lettel gheprouffyteert hebben, betrauwende dat alzo voort meer gheschien zoude. Voort zo ghy verstaen hebt dat de voorscreve meester Baudin berucht es van tassemente(1) ende exactien by hem gheoorbuert up zyn onderzaten ende andre, daer of hy ghecomposeert heeft ende daghelicx doet, ende dat hy van der stede goede ghehadt zoude hebben boven zynen pentioene ende eede, huwelicke ende paeyse ghemaect ende daer af ghelt ghenomen, dwelcke naer rechte sculdich es ghebetert te zyne civilic ende daer anne gheen lyf verbuert, want naer de rechten ende onse costumen van ghelycken men ghehuuseert heeft te doene by tytle van banne, enz., ende van der stede goede als andre ghehadt hebben, dat datte gheweest es dryncghelt daer voorgheboden af uutgheleyt zyn up d'interders restitucie te doene III vout, ende dit achtervolghende ghedaen hebben II vout, alzo ghy van al deser van 's voornoems meester Baudins maghen ende vrienden gheinformeert hebt gheweest; biddende, anghesien de bede die wy hu ghedaen hebben als dat ghy ons zoude recommanderen by uwen heere ende oom, zo dat wy by uwen goeden middele mochten commen t'zynre gracien ende ghenaden, welcke bede zeer groot en ghewichtich es, dat wy van ghelycken oock dan zo corte uutstel door hu doen wilden,+ te wetene, dat wy meester Baudin wilden laten ontstaen met civile bettrynghen, +f° 113 r° up belofte dat hy u doen zoude nemmermeer

(1) *Tassemente*, knevelarijen.

van dies gheschiet es wanconst te wetene, oft emmer ten minsten hem uphauden in vaster bewaernessen t'zynen coste, tot wy ter gratien ende ghenade van onsen voorscreven gheduchten Heere ende prince, uwen oom, zullen wesen; daer toe gaet 't betrauwen dat wy in hu hebben behouden, der eeren ende dienst van uwen Heere ende oom, ghy u altyts gheerne voughen zult ende u vermoghen daer inne doen zonder bedecthede ende in 't vulcommen van uwer bede, dat wy u grootelic verbinden zouden t'onser liefden gheneghen te zyne, begheerende van deser onser andwoorde by den bryngher van der zelven uwen lettren onlancx ontfanghen wesende, ghecondicht ende ghelesen waeren openbaerlic ten Toochuuse den ghemeenen volcke eer de voorscreve meester Baudin up 't schavault brocht was. Ende hoewel dat ghy hem by dien waent helpen metter excusatie daer inne begrepen van der criesme, als dat u dochte dat civile zaken waren, hy, onder uwe edele correctie, wart daer by grootelic bezwaert ende wel naer totter executie meer, dat 't volc wel wiste, van groote criesme daer inne hy belast es; niet min, vrienden, ter eeren ende liefden van hu die wel weerdich zyt wies men door hu doen mach by groote verdiente van jonsten die ghy te deser stede waert ghehadt hebt, pynden ende laboureerden hier inne 't beste te doene, in zulcker wys dat hy up ghehauden es totter ghelieften van den commune zonder termyn, dies wy Gode bedancken, ende bidden uwer princelicker liefden dat hu wille ghelieven 't ghuendt dat hier inne ghedaen es te hebbene over danckelic ende oock voor ooghen dat ghy oock, alzoo hier vooren in 't verhael van uwen lettren staet verclaert, ons ghescreven hebt dat wy in 't voorseyts Mer Baudins zaken door u doende, hu grootelic daer mede verbinden zouden t'onswaert[+] gheneghen te zyne ende hu by uwer gratien daer toe presenteren, welc ons groot es; ende mids deser [+]f° 113 v° ende ooc anghesien dat nu 't volck vertrocken es metten bannieren van der maerct, elc paeysivelic in 't zyne, ende ghescheeden uut zynen huusen ende uuter wapenen, alleenlic haudende simpel wake in de

ghebuerte by conyncstavelen, alzo men over twee jaren ghedaen heeft[1], ons ende den goeden lieden ghemeenlic van deser stede die vulcommen betrauwen t'uwaerts hebben, zo ghehulpich ende ghejonstich te wesene by uwer voorscrevene gracien als dat wy by uwen goeden middele in desen tyt van den zelven onsen harden gheduchten Heere ende prinche, uwen voorscreven oom, baellius ende d'andre officiers, daer justicie vulcommelic haren cours uutneemt, hebben moghen zonder uutnemynghe van persoonen, alzo men van ouden tyden gheploghen heeft ende sculdich es te hebbene van Gods ende rechtsweghen, ende remissie generale, zulc alsser toe behoort, van al dies by den ghebreke ende absentien van den zelven baellius ende officiers hier binnen deser stede gheschiet es, met alder expeditie die ghy zult connen ende moghen, zo dat gheenen noodt zy naer 't volc binnen deser stede daer uppe te vergaderne, oft anders, daer 't binnen der zelver tyt aldus nyet en gheschiedde ende andere vergaderynghe daer toe quamen, wy duchten ende vreesen grootelicx dat de leste dolynghe vele aerghere wesen zoude dan d'eerste, daer 't God af behoeden wille, wandt zonder twyfele de manyeren ende upstellen langhe gheweest in bejeghentheden van justicien zyn claghelic ende gheclaecht by ghemeenen voyse. Ende weet 't volc wel by den verkennene ende verlydene van Pieter Tyncke ende Lodewyc d'Hamere hier gheexecuteert, dat onse harde gheduchte Heere ende prince, uwen oom vooren, die God bewaren wille, qualic daer an es in mesleede, in advertyssemente ende quader informatien van eeneghen, ende insghelycx esser zyn volck qualic ende deerlic an.

Hooghe ende moghende prince ende wel gheminde heere,[+] wy certifieren uwen specialen persoon boven al desen, dat de Hooftmannen ghecoren zyn by den ghemeenen volcke van den drie Leden van deser stede, ter maerct zynde in grooten [+]f° 114 r°

(1) In 1449 ter gelegenheid der beroerte na de verkiezing van 15 Oogst.

menichten vergadert, ende de kuere ghedaen, stappans aenveerdt ende gheleedt by vele persoonen, jeghen haerlieder danc, up Toochuus, daer hemlieden eedt was ghedaen doen uuter ghemeenter begheerte ende laste van den ghonen die se alzo ghecoren hadden, dat zy zauden doen correctie ende pyne gheschien up de persoonen die zy hevinden zouden mesdaen hebbende, want de zelve die se alzo ghecoren hadden, te wetene al 't ghemeene van deser stede, riepen met eenen voys omme justicie generale, ghemeerct dat zy hem doleerden van vele ghebreken daer inne gheschiet, ende dat al doen eer dat zy ter maerct quamen, vele persoonen waren ghevanghen die in de vanghenesse bleven zonder expeditie te hebbene; ende den eedt alzo ghedaen zynde, beloofden 't voorscreven ghemeene commuun te vulcommene van drie Hooftmannen in al 't ghuendt dat zy daer inne doen zouden ghetrauwelic bystandichede ende hulpe te doene. Dese Hooftmannen aldus ghestelt, worden overdynckende dat oorbuerlic ende prouffyt waere omme onsen harden ende gheduchten Heere ende prince, die God bewaren wille, ende van zynder goeder stede van Ghendt, dat 't volc ghescheeden worde, ende omme hier toecommene chooren[1] elc twee raetslieden van zynen lede ende cleercken die onder hemlieden eedt deden, en leyden[2] doe stappans uute zekeren voorgheboden die zy verhoorden prouffytelic wesende ende den volcke danckelic; procedeerden daer naer ter executien van eeneghen persoonen die criminelic belast ende bevonden waeren, daer af Mer Baudin De Vos d'eene was nyet gheexecuteert, de welcke Mer Baudin ansiende zyn dangier vertoochde in 't openbare zekere poynten en beloofde die te vulcommene, biddende, omme Gods wille, daer uppe omme, up dwelcke[+] beede de dekenen verzochten an de Hooftmannen te spreekene met hueren lieden; ende hoe wel dat de zelve Hooftmannen die bereet waeren omme executie te doene, alzo zy bezworen hadden, dies gheen consent gaven, nochtans de dekenen, naer

[+]f° 114 v°

(1) *Chooren*, kiezen.
(2) *Leyden...uute*, afkondigen.

haerlieder verzouck, spraken metten volcke, zo dat gheneghen wardt om beters wille, alzoo 't bleec, den voorscreven Mer Baudin respyt te ghevene acht daghen. Dit respyt ghegheven zynde, het gheliefde hu, hooghe ende moghende prince ende wel gheminde heere, te scrivene, omme eene andre uutstel, 't zelve werdt in 't ghelycke gheconsenteert up zekere beloften die de Hooftmannen deden met beede de dekenen up haerlieder lyf, van weder te brynghene den voorscreven Mer Baudin ter maerct, tsondaeghs ten X hueren, den XIXe dach van decembre anno LI; informeerden naer desen 't zelve volc, omme dat de ghevanghenen nyet wesende van criesme(1), zouden moghen ontcommert(2) werden ende deden daer uppe een voorghebot uutlegghen, dat zo wie hemlieden wat heesschende waeren(3), dat zy 't daden binnen derden daghe, by den welcken de zelve ghevanghenen ontsleghen worden(4). Dese zaken aldus gheschiet, den Hooftmannen dynckende 't volc by dien zeere ghezoet ende ghesesseert was ende dat tyt wesen mochte manyeren te vindene van vertrecke van der maerct, spraken met haren raetslieden up de materie, omme te wetene hoe zy dat best doen zouden ende naer vele advyse by ondersprekene daer up ghehadt hebbende, te wetene, omme dat zy wel besieffen ende wisten dat men nyet scheeden zoude willen zonder waecke te houdene, dat men de zelve houden zoude in de ghebuerten by conyncstavelen, wandt de wake haer voorder bestrecte binnen deser stede ende proffyteliker ware dan binnen den huuse, ende al waer 't dat zy vertrocken, zo zouden zy altyts moghen vergaderen met clocslaghe in tween manieren van vergaderynghen; up 't welcke poynten zy conclusie namen ende die gaven den volcke openbaerlic te kennene, ende beseffende hoe 't hemlieden dochte ghenomen zynde, ghynghen ghetrauwelic,$^{+}$ hemlieden stellende in de aventuere diere hadde moghen

$^{+}$f° 115 r°

(1) *Nyet wesende van criesme*, onschuldig zijnde.
(2) *Ontcommert*, verlost.
(3) *Wat heesschende waeren*, iets te beschuldigen hadden.
(4) Zie hooger blz. 223.

commen, van den Toochuuse ende namen uppe myns gheduchts heeren ende zynder stede bannyere, droughen die dan daer, in 't welcke hemlieden alle d'andere paeysivelic vervolch deden ende trocken goedertierlic elc te zynen huuse, daer zy al noch zyn in zulcken poynte, Gode lof, onderhaudende de wake by den Hooftmannen gheordonneert(1). 'T volck aldus vertrocken zynde ende den tyt omme commende van den uutstelle van Mer Baudin De Vos, te wetene 't saterdaeghs als 't sanderdaeghs daer naer den zelven tyt dienende, gheliefde u, hooghe moghende prince ende wel gheminde heere, te scrivene(2) omme andere uutstel, danof de Hooftmannen 't sondaechs nuchtens hier de voorscreve Mer Baudin ter maerct brocht was, den brief daden openbaerlic ende overluud lesen, in dwelcke, omme uwen princelicken persoon te ghelieven, mids dat ghy goet vrient zyt deser stede, zo vele was ghedaen dat daer uppe een uutstel ghegheven was van den goeden lieden zonder termyn. Ende omme dieswille dat de Hooftmannen dese manieren ende weghen omme beters wille ende de redenen hier vooren verclaert aldus ghedaen ende gheoorbuert hebben, zo bidden zy uwen princelicken persoon ende wy met hemlieden, alzo onderdanichlic als zy ende wy connen ende moghen, dat hu wille ghelieven hemlieden ende elcken zonderlynghen te hebbene over gherecommandeert ende gheexcuseert, alzoo 't hemlieden dies van node es in 't ghuendt dat hare officie zeere dangereulx, sorghelic ende zulc es dat zy daer inne te dancke nyet en zauden connen ghedienen, ende by uwer gracien voort te recommandeerne ende excuseerne an onsen voorscreven gheduchten Heere ende prince, uwen oom, als 't hu tyt dyncken zal; omme dwelcke de voornoemde Hooftmannen neerenstelic+ bidden, ansiende dat den tyt van harer macht gheduerende zy

+f° 115 v°

(1) Zie blz. 229-230.

(2) *Stadsrekeningen over* 1451-52, f° 210 v° 'Item van den costen ghedaen den XIX^en^ dach in Decembre ten beveelne van den hooftmannen bij den bode van den grave van Estampes...'; *Kronijk*, D. II, bz. 123; zie hooger *Dagboek*, blz. 231.

zullen moeten in 't excerceren van hueren officien procederen in executien en andersins, in bedwanghe van hueren eede ende achtervolghende haren laste. Bidden u voort harde vriendelic dat ulieden ghelieve in 't beste te nemene dit ons beteeckenen, daer wy hu nyet en sparen de waerheyt te untgrootene, betrauwende dat wy zonderlynghe t'uwaerts hebben, ende altyts te beteeckene huwe goede gheliefte, ende wy presenteren ons omme die te vulcommene, bereet naer onsen vermoghene met goeder herten als 't recht es. Dat kent Ons Heere God, die uwen princelicken persoon bewaren wille in zalicheden. Ghescreven den XXIIII[e] dach in decembre anno LI.

Uwe ootmoedeghe ende onderdaneghe, *scepenen*, *raedt ende beede de dekenen van der stede van Ghendt*, *t'uwer ghelieften altyts bereet*.'[(1)]

(1) De brief van 12 December 1451 op blz. 220-223, is door den kopist hier bij vergissing nogmaals afgeschreven; wij hebben hem natuurlijk als nutteloos weggelaten.

Alphabetische naamlijst.

Ackere, Bussaert Van, blz. 288, 291.
Alaerts, Mer Daneel, raadsheer des hertogs, gestorven op 26 December 1430; zijn huis verkocht aan de stad in 1432, wordt in Januari 1452 door de drie Hoofdmannen betrokken, 266.
- Jan, gezegd Percheval, heer van Caprycke, zoon van den voorgaande, voorschepene van gedeele in 1441-42, gestorven als voorschepene der keure op 9 November 1451; 128, 149.
- meester Monfrant, secretaris der keurbank sedert 1433, geheimschrijver des hertogs sedert 1446, 's heerenkiezer in 1443, 1445, 1447, verbannen op 6 November 1451, nogmaals op 11 December voor knevelarij, procureur-generaal bij den Raad van Vlaanderen, 148, 211, 285, 286.
Amandre, Walter Van der, commissaris der wetvernieuwing op 10 Maart 1450; 83.
Amours, Pieter, 216.
Antwerpen, 90, 242.
Apeltrin, Pieter Van, klerk der hoofdmannen, 250.
Arends, Jan, deken der metsers in 1446 en 1448, schepene van gedeele op 10 Maart 1450, schepene der keure in 1452, gesneuveld te Gaver, 84.
- Lieven, deken der bakkers, schepene van gedeele in 1451, ontkwam in den slag van Gaver, 128.
Artevelde, 129.

B.

Backere, Jan Van de Putte, gezegd De, vermoord te Gent, 250.
Baert, Frans, 's heerenkiezer op 10 Maart 1450, ontvanger der bieraccijns op 27 Juli 1452, kiezer voor de poorterij op 14 Oogst 1452; 84.
Bant, Gillis, gebannen, 216.

Bast, Rijkaard, 132, 287, 291.
Baudeloo, de abt van, benediktijner abdij bij Sinaai, in 't Land van Waas gelegen, 166.
Baudins, meester Gillis, advokaat der keurbank, stedekiezer der neringen op 10 Maart 1450, afgevaardigde bij den vorst op 25 Juni en 19 Juli 1452, gesneuveld te Gaver, 84, 240, 251, 253.
- meester Pieter, oud-pentionaris der keurbank, sedert 1447 geheimschrijver en later raadsheer des hertogs, 's heerenkiezer in 1444 en 1446, commissaris der wetsverkiezing in 1449, beschuldigd van samenzwering tegen Gent, beticht van knevelarij; zijn hoofd wordt op prijs gesteld door Boudewijn de Vos: verbannen op 11 December 1451, opgesloten te Rupelmonde in 1456, onthoofd te Gent in Maart 1477; 73, 74, 76, 77, 78, 127, 133, 138-147, 151, 157, 188, 190, 211, 232, 238, 254, 255, 256, 259, 274, 286, 290, 294, 296, 327.
Beke, Geeraard Van der, afgevaardigde voor de neringen bij den vorst op 17 September 1449, lid der commissie van Februari 1450; 69, 81.
Belle, Lieven Van, bode, 265.
Bels, Jan De, zoon van den schepene Nicasis, schepene van gedeele in 1439, der keure in 1447, afgev. voor de weverij op 17 September 1449, lid der commissie van Februari 1450, stedekiezer op 10 Maart 1450, schepene der keure in 1450, 1453, 1457, 1461, 1467; 69, 81, 84, 104.
Bergen, 90, 138, 139, 142, 145, 149.
Beys, Pieter, schepene van gedeele in 1433, van de keure 1435 en 1438, stedekiezer in 1441, stadsontvanger in 1441, overdeken in 1441-43, schepene der keure in 1443, 's heerenkiezer in 1445, deken der vischkoopers in 1445-47, schepene der keure in 1446, 's heerenkiezer in 1448, gebannen in 1450, op 13 November en 11 December 1451 als knevelaar en vijand der stad, schepene der keure in 1457, bewoont d'Oudburg in 1458, deken der vischkoopers en 's heerenkiezer in 1459, schepene der keure in 1460, stedekiezer in 1462, schepene der keure in 1463, stedekiezer in 1465, overdeken in 1466, beschuldigd van knevelarij in 1467, schepene der keure in 1469; 121, 152, 211, 214, 289, 293.
Biervliet, 186, 192.
Blanckaert, Jacob, gebannen in December 1451; 249.
Blondeel, jonkheer Oudard, heer van Pamele, 285, 287, 291.
Boelare, de jonkheer van, afgevaardigde bij den vorst op 20 November 1451; 166.

Boele, Jan, secretaris der keure in 1430, overdeken der neringen, omgebracht in 1432; 201.
- Simon, lid der onderzoekscommissie op 6 November 1451; 148.
Bogaert, Pieter, schipper, onschuldig beticht van medeplichtigheid aan de samenzwering van Tijncke, 139, 142, 144, 146, 149, 223.
Bollaert, Zegher, secretaris der keure in 1430, schepene der keure in 1442, 1443, 1445, 1448, stedekiezer in 1444 en 1447, schepene der keure in 1451-52, gebannen op 27 Maart 1452, schepene der keure in 1455; 128, 325.
Bolloc, Jacob, schepene van gedeele in 1440 en 1443, deken der schilders in 1439-47, 's heerenkiezer in 1446, deken der schippers in 1447-48, baljuw van Sluis in 1451, gebannen door de drie Hoofdmannen, 's heerenkiezer in 1468; 249, 285.
Bonifazio, ridder Juan de, een siciliaansch gelukzoeker, zou in Maart 1452 zijne krijgskundige ervaring ten dienste der stad Gent aangeboden hebben, 303.
Boom, meester Thomas de, gebannen op 13 December 1451; 216.
Boone, Lieven, deken der metsers in 1434, nam deel aan 't beleg van Kales in 1436, erfscheider in 1436-38, stadsontvanger in 1438, veroordeeld te Doornik voor gewelddaden tegen eenen stadsgenoot gepleegd, deken der metsers in 1449-51, aangehouden als beticht van knevelarij op 1 November 1451, rechter gekozen op 25 November, hoofdman voor de neringen op 3 December, belegt Oudenaarde op 14 April 1452, onthoofd op 30 April, 133, 135, 177, 178, 181, 183, 184, 186, 223, 239, 240, 298, 303, 330, 331, 335.
Borluut, Lieven, 's heerenkiezer op 10 Maart 1450; 84.
- Simon, schepene van gedeele in 1436, afgevaardigde voor de poorterij bij den vorst op 17 September 1449 en op 10 Februari 1450, gevolmachtigde van Gent in 't Parlement te Rijsel, voorschepene der keure in 1452-53, had Elisabeth van Vaernewijck gehuwd en stierf op 5 Maart 1479; 69, 81.
Bossche, Daneel Van den, deken der kruideniers in 1447-48, der huidevetters in 1448-51, schepene van gedeele in 1449, der keure in 1451; 68, 128.
- Jan Van den, kruidenier, afgev. bij den vorst op 10 Februari 1450, schepene der keure op 10 Maart 1450 en in 1452-53; 81, 84.
- Samson Van den, raadsman voor de weverij der drie Hoofdmannen, gesneuveld te Geeraardsbergen op 14 April 1452; 195.
- Triestram Van den, lid der schildersnering sedert 16 Dec. 1433,

gebannen den 13 December 1451, gezwoorne der schildersnering in 1455-56; 216.
Bossuyt, Willem Van, abt van Sint-Baafs van 1418 tot 1454, commissaris voor de wetvernieuwing op 8 Maart 1450, afgevaardigde bij den prins op 20 November 1451, afgesteld in 1454, overleed te Parijs in 1456; 84, 166.
Botelaere, Everaard Van, hoofdman voor de weverij op 3 December 1451, neemt geen deel aan 't beleg van Oudenaarde, wordt onthoofd op 30 April 1452; 186 ***a***. 2, 195, 223, 224, 239, 249, 257, 265, 266, 281, 298, 299, 300, 305, 324, 326, 331, 335.
Braem, Godevaart, hoogbaljuw van Waas, in zijne vierschaar aangehouden rond 15 Maart en onthoofd op 27 Maart 1452; 324.
Brande, Laureins Van den, stadsbode, afgesteld in Januari 1452; 265.
Broucke, Hendrik Van den, moordenaar, onthoofd op 14 December 1451; 224.
Brugge, 69, 105, 115, 116, 117, 122, 193, 252, 269, 319, 321.
Brunbaert, Zegher, gebannen op 13 December 1451; 216.
Brune, Arend De, schepene der keure in 1421, stedekiezer in 1423, deken der weverij in 1425, schepene van gedeele in 1430, der keure in 1432, 1435, 1441, deken der weverij in 1437-39, schepene van gedeele in 1445, der keure in 1447, afgevaardigde voor de weverij op 17 September 1449, lid der commissie van 10 Februari 1450, schepene der keure in 1450, verbannen op 13 December 1451; 69, 81, 104, 214.
Brussel, 86, 112, 127, 129, 137, 143, 196, 206, 225, 246, 248, 265, 269, 274, 276, 278, 280, 283, 301, 304, 305.
Buggenhault, Jan Van, huidevetter, 216.
Bul, meester Jooris De, geheimschrijver van den hertog sedert 1440, 's heerenkiezer in 1448, beticht door de Gentenaars van samenzwering en knevelarij bij den vorst en op 't Parlement te Rijsel, gebannen te Gent op 11 December 1451, zijn hoofd op prijs gesteld door ridder Boudewijn de Vos, 's heerenkiezer in 1455, woonde in 1458 beneden den Zandberg, afgezant in Engeland in 1466; 127, 133, 138-147, 157, 188, 190, 210, 211, 232, 238, 254, 255, 256, 259, 274, 294-296.
Burchgrave, Jooris De, stadsbode, afgesteld in Januari 1452; 265.
Bureel, Rufflaert, 285.

C.

Cameren, Jan Van der, sergeant. afgesteld in Januari 1452; 265.
- Willem Van der, schepene van gedeele in 1450-51, 104.

Campene, Wouter Van, 290.
Caneghem, Lieven Van, lid der weverij, schepene van gedeele in 1450-51; 104.
Caudenhove, Gillis Van, gezegd Everaert, gebannen op 11 December 1451; 216.
Charny, de heer van, neef des hertogs, 205.
Charolais, Karel graaf van, eenige zoon van hertog Philip, geboren op 11 November 1433, richt eenen brief tot de Wet ten gunste van Tijncke, 67, 240, 281-283.
Chevrot, Jan, bisschop van Doornik genoemd in April 1433, kon slechts in December 1438 dien zetel bekleeden, voorzitter van den Grooten Raad van den hertog, gezonden als gevolmachtigde der drie Staten van Vlaanderen te Gent in Februari-Oogst 1450, stierf te Rijsel op 23 September 1460; 82, 86, 102, 205, 210, 226, 269, 301, 327.
Cleerc, Gillis De, gebannen op 27 Maart 1452, overleed als deken der weverij in Mei 1488; 325.
- Jacob De, plaasteraar, gebannen op 11 December 1451; 216.
Cleve, Jan hertog van, geboren in 1419, heerschte van 1445 tot 1481, huwde Isabella van Burgondië, 205.
Cleye, Willem Van der, afgestelde stadsbode, 265.
Cloosterman, Jan, lid der weverij, schepene van gedeele op 10 Maart 1450, lid der onderzoekscommissie van 6 November 1451, schepene der keure in 1453; 84, 148.
Clouckaert, Lievin, lid voor de weverij der onderzoekscommissie in December 1451, schepene der keure in 1454; 265.
Clyten, ridder Colaart of Nikolaas Van den, heer van Komen en Ruwerschuere, gehuwd met Margareta van Armuyden, vader van den geschiedschrijver Philip de Commines, souvereinbaljuw van Vlaanderen, gebannen te Gent op 10 September 1436, opent de Collatie over de zoutbede in Januari 1447, gaat in beroep tegen een oordeel der dekens, spoort op 3 Augusti, Sersanders aan bij den vorst te trekken, gebannen op 11 December 1451, afgesteld in 1453, stierf hetzelfde jaar, 57, 99, 125, 210, 211, 296, 328.
Coninc, Jan De, lid der weverij, woonde op de Muide, schepene van gedeele in 1437, 1442, 1447, afgevaardigde bij den vorst op 17 September 1449, schepene der keure op 10 Maart 1450, stedekiezer in 1451, schepene der keure in 1452; 69, 82, 84.
Conrault, Philippe, van Polignac in Burgondië, abt van St. Pieters sedert 1443, afgevaardigd bij den hertog op 20 November 1451,

wordt in April 1452 door de drie Hoofdmannen geboden van in zijne abdij terug te keeren, stierf op 13 Oogst 1471; 166.
Coolbrant, Eloy, gelast door den hertog met de beschuldiging van Jan Goetghebuer en Sersanders in Juni 1451, neemt deel aan de samenzwering van Tijncke, gebannen in December 1451, onthoofd voor lastering der schepenen en met toestemming van den hertog op 24 Juli 1460; 106, 107, 142, 145, 156, 190, 249, 294, 295.
Cooman, Jan De, schepene in 1445, aangehouden voor knevelarij op 24 November 1451 en gebrandmerkt op 6 December; 174, 191.
Coppins, Willem, afgestelde stadsbode, 265.
Court, Elberecht De, 283.
Crombrugghe, Jacob Van, lid der neringen, schepene van gedeele in 1450, lid der onderzoekscommissie op 6 November 1451; 104, 148.
Croy, ridder Jan de, heer van Chimai, raadsheer en kamerling van den hertog, groot baljuw van Henegouwen, verdelgt in April 1452 Geeraardsbergen, neemt deel aan den inval van 't Land van Waas, peter van een kind van den dolfijn Lodewijk in 1458, beschuldigd voor den raad van 't Gulden Vlies in 1468; 205.
Cruucen, Arend Van der, schepene van gedeele in 1439, deken der grauwwerkers in 1439, lid voor de neringen der commissie van 10 Februari 1450; 81.
Cuupere, Jan De, lid der weverij, schepene van gedeele in 1434, 1436, 1439, der keure op 10 Maart 1450, stedekiezer in 1453; 84.

D.

Damman, Gijselbrecht, deken der houtbrekers in 1439 en 1445-47, schepene der keure in 1442 en 1447, beticht van knevelarij, gebannen op 13 November en 11 December 1451; 132, 152, 211, 293.
- meester Jan, secretaris der keurbank op 10 Maart 1452, 300.
- Lieven, raadsman der drie Hoofdmannen voor de poorterij, 186.
- Urbaan, 148.

Damme, Jan Van den, aangehouden op 1 November 1451, gepijnigd op 4 en onthoofd op 5 December; 134, 187, 188.
Dendermonde, 113, 125, 126, 127, 147, 266-288, 273, 298, 307.
Denne, Jan Van den, lid der weverij, schepene der keure in 1445-46, gebannen op 27 Maart 1452, schepene der keure in 1456-57, 325.

Donche, Jacob, secretaris van 't lid der poorterij van schepenen van gedeele, gehuwd met de zuster van Pieter Boudins, afgesteld op 5 November 1451, 's heerenkiezer in 1454, stedekiezer in 1456, raadsheer van den hertog in 1460, commissaris van den Raad in 1464, ontvanger van Vlaanderen in 1469, commissaris der wetvernieuwing te Gent in 1469, watergraaf en commissaris in 1474; 141.
Doorne, Gillis Van den, afgestelde stadsbode, 265.
Doornik, 118, 250, 259, 329-331; voor den bisschop van Doornik, zie Chevrot en Thoisy.
Drooghe, Hendrik De, knecht van Pieter Boudins, gevangen op 3 November 1451, losgelaten op 13 December, gebannen op 27 Maart, gevangen en onthoofd op 26 September 1452; 135, 217, 223, 325.
Dullaert, Laureins, deken der timmermans in 1446, 48, 67, schepene van gedeele in 1447, 1450, lid voor de neringen van de onderzoekscommissie van 6 November 1451; 104, 148.
Dijcke, Geeraard Van den, deken der makelaars in 1449-51, stedekiezer voor de neringen op 10 Maart 1450, schepene der keure in 1450-51, afgevaardigde bij den graaf de St. Pol op 17 Januari 1452; 84, 104.

E.

Eecken, Laureins Van der, lid der weverij, schepene van gedeele in 1432, der keure in 1437, 1440, van gedeele in 1444, stedekiezer in 1446, 1448, van gedeele in 1449, der keure 1451, gebannen op 11 December, schepene der keure in 1454; 68, 128, 214.
Eecloo, 327.
Eertvelde, zie Hertvelde.
Ertbuer, Jacob Van, schepene van gedeele in 1443 en 1448, deken der vleeschhouwers in 1446, schepene der keure in 1450; 104.
Etampes, graaf Jan d', kozijn van hertog Philips, geboren in 1415, gouverneur der steden aan de Somme, schrijft ten gunste van Boudewijn de Vos, spoort de Bruggelingen tot getrouwheid aan den vorst aan in Maart 1452, heft het beleg van Oudenaarde, neemt deel aan den inval van 't Land van Waas, wordt graaf van Nevers in 1464, uit het Gulden Vlies gesloten in 1468, stierf in 1491; 173, 217, 231-232, 262, 285, 323, 332.
Everghem, Jacob Van, schepene van gedeele in 1446, der keure in 1448, lid der stadscommissie op 10 Februari 1450, 's heerenkiezer in 1450, deken der schippers in 1450-51; 81.

Everghem, Lieven Van, gebannen voor knevelarij op 14 Augusti 1450; 103.
Everslaer, Boudewijn Van, kandidaat-rechter op 24 November 1451, onthoofd op 29 Februari 1452; 299.
- Jan Van, broeder van den voorgaande, deken der Witte Kapproenen, 194.
Everwijn, Willem, schipper, 99-101.
- Rogier, schepene van gedeele in 1439, der keure in 1444, op 10 Maart 1450, onderhandelt in naam der stad met den bisschop van Doornik, gebannen op 27 Maart 1452, zijne goederen aangeslagen door den hertog in Maart 1453, schepene der keure in 1463; 84, 325.

F.

Formelis, meester Steven van, zoon van Simon de Fourmelles, raadsheer des hertogs († 1446), schepene der keure in 1441, 1445, stadsontvanger in 1443, 's heerenkiezer in 1447, 1451, aangehouden op 1 November en onthoofd op 5 December 1451; 134, 186, 187, 188.

G.

Gavere, Willem van, heer van Liekerke, aartsdiaken der Kempen te Luik, bloedverwant van Boudewijn de Vos, 217, 221.
Geeraardsbergen, 166, 305, 310-312.
Ghendt, meester Frans Van, deken van Kortrijk, ontvanger van Vlaanderen, commissaris der wetsvernieuwing te Gent, 83.
Ghistele, ridder Geeraard van, hoogbaljuw van Gent sedert 1449, spoort op 3 Augusti 1451 Sersanders aan zich aan den hertog te onderwerpen, durft in Gent niet meer terugkeeren, wordt vervangen doch op 1 October in zijne waardigheid hersteld, verlaat Gent op 26 October, gebannen op 5 November en op 11 December 1451; 83, 125, 128, 129, 131, 141, 156, 167, 168, 211, 328.
Goetghebuer, Geeraard, lid der weverij, stedekiezer in 1445, schepene der keure in 1446, 1449, gebannen op 27 Maart 1452, schepene der keure in 1467; 68, 325.
- Jacob, lakenkoopman, schepene der keure in 1442, 1445, 1448, van gedeele in 1451-52, 128.
- Jan, zoon van Danneel, schepene van gedeele in 1439, stedekiezer in 1441, 1443, schepene der keure in 1447, stedekiezer in 1449,

deken der weverij in 1442-44 en 1449-51, schepene van gedeele op 10 Maart 1450, lid der commissie van 10 Februari 1450, doet Tijncke aanhouden die hem beschuldigd had op 13 October, beticht op 1 November talrijke knevelaars, lid der onderzoekscommissie van 6 November, gevlucht op 4 December en verbannen den 11 December, deken der weverij in 1463-65; 81, 84, 129, 132, 148, 155, 156, 158, 163, 165, 167, 177, 179, 181, 187, 211, 295.
Goetghebuer, meester Pieter, broeder van den voorgaande, schepene van gedeele in 1438, der keure in 1440, stedekiezer in 1442, schepene der keure in 1443; stedekiezer voor de weverij op 10 Maart 1450, veroordeeld voor onregelmatigheden in 't bestuur van 't wolambacht, schepene van gedeele in 1450-51 en 1452-53, afgevaardigde bij den vorst in Juni 1452, schepene van gedeele in 1467; 84, 103, 105.
Goethals, Geerolf, lid voor de neringen der commissie van 10 Februari 1450, en der onderzoekscommissie van December 1451; 81, 265.
- Hendrik, deken der brouwers in 1446-47, aangehouden voor knevelarij op 1 November 1451, gepijnigd op 9 en ontslagen op 13 December; 135, 195, 223.
- Pauwel, baljuwsknaap, gebannen te Gent, 84, 140, 249.
Gracht, Pieter Van der, lid der weverij, gebannen op 14 Aug. 1450, 103.
Grave, Christoffel De, schepene van gedeele in 1430, 1432, der keure in 1434, 1437, stedekiezer in 1440 en 1445, deken der weverij in 1444-46, schepene der keure in 1446, 1449, gebannen voor knevelarij op 14 Oogst 1450, 13 November en 11 December 1451, deken der weverij in 1465; 44, 68, 103, 152, 211, 214, 287, 290-292.
Grevelingen, 241.
Groote, Gijzelbrecht De, lid der weverij, gebannen op 14 Augusti 1450; 102.
Grijspeere, Joos Van, baljuwsknaap, gebannen te Gent, 84, 140, 249.

H.

Haesbijt, Joos, deken der ticheldeckers, gedood in Augusti 1432, 201.
Haghen, meester Geerolf Van der, deken der timmerlieden in 1432, 1434, 1439, 1441, 1443, 1445, 1447, 1450, schepene der keure in 1432 en 1442, aangehouden voor knevelarij en gepijnigd, ontslagen op 13 December 1451, deken der timmerlieden in 1453; 134, 210, 223.

Haghen, Goris Van der, stadsbode, 240, 262.
Halewijn, ridder Gheleyn van, oud-baljuw van Aalst in 1431, een der commissarissen voor de wetvernieuwing in Augusti 1449; 74, 78.
Hallijnc, Jan, zoon van Gillis, schipmaker, gebannen op 11 December 1451; 216.
Hamere, Lodewijk D', lid der weverij, schepene der keure in 1420, 1423, 1426, 1429, 's heerenkiezer in 1438, schepene van gedeele in 1433, 1436, 1438, 1446, 10 Maart 1450, klaagt als gevolmachtigde des hertogs de schepenen aan op 4 Juni en Jan Goetghebuer op 13 October 1451, aangehouden en gepijnigd bekent de samenzwering, onthoofd op 12 November; 84, 106, 107, 129, 130, 137, 138, 142-147, 151, 155, 167, 190, 255, 294, 295, 335.
Hane, Jacob Van den, meermaals schepene der keure van 1424 tot 1445, stedekiezer in 1432, 1437, 1444, 1449, deken der weveri in 1432-34, 1439-41, 1447-49, ontvanger in 1443, verbannen op 13 November en 11 December 1451, schepene van gedeele in 1461; 42, 133, 134, 142, 152, 211, 214, 290, 293.
- Jan Van den, stedekiezer in 1440, secretaris en ontvanger der schepenen der keure, veroordeeld op 14 Oogst 1450, gestorven in 1454 als schepene van gedeele, 103, 141.
Hanssins, Jan, smid, raadsman der drie Hoofdmannen, klaagt deze aan van nalatigheid in de stadsverdediging, gevangen te Hulst in Juli 1452 en te Overmeire opgehangen, zijn lijk op 23 Juli door de Engelschen teruggehaald, 186, 298.
Hase, Pieter De, schepene van gedeele op 10 Maart 1450, stedekiezer voor de weverij in 1452; 105.
Haute, Pieter Van den, lid der weverij, schepene van gedeele in 1451; 128.
Hauwaert, Lieven Van, lid der weverij, schepene van gedeele in 1450, der keure in 1452-53, gesneuveld te Gaver, 104.
Hauweel, Ingelram, gesproten uit eene oude ambtenaarsfamilie, secretaris der keurbank sedert 1429, stedekiezer in 1431, schikte de stadsarchieven in 1432, 's heerenkiezer in 1435, gebannen te Gent van 10 September tot 23 December 1436, schepene der keure in 1441, klerk van 't lid der poorterij der schepenen van gedeele, 's heerenkiezer op 10 Maart 1450, lid der onderzoekscommissie op 6 November 1451, afgevaardigde bij den vorst op 20 November, onthoofd op 29 Februari 1452; 81, 84, 148, 166, 241, 299, 300.
Hecke, Wauter Van, 287, 291.

Heinsberg, Jan van, bisschop van Luik, zie *Luik*.
Hemsrode, Jacob Van, baljuw van Ieperen in 1449, gezonden door den hertog naar Gent in Februari 1452; 299.
Hende, Jan Van den, deken der vischkoopers in 1450-51, gebannen op 6 November en op 31 December 1451; 148, 249.
Herbaix, ridder Simon d', heer van Marckhoven, afgezant van hertog Philips in November 1449 aan gravin Odila van Nassau, hoogbaljuw van Gent in September 1451, zweert in 1459 in naam van Jacoba van Loon den eed van getrouwheid aan haren leenheer Philips, 129.
Hertvelde, Pieter Van, deken der timmermansnering in 1444, aangehouden op 1 November 1451, gepijnigd op 9 en losgelaten op 13 December 1451, deken der timmermansnering in 1454 en 1469, schepene van gedeele in 1467; 134, 135, 195, 223.
Heylbrouc, Jan Van, een Wazenaar, onthoofd op 27 Maart 1452; 324.
Hoedevelde, Jan Van, Klaas' zoon, lid der poortersgilde, schepene van gedeele in 1442, 1447, deken der makelaars 1447-49, 's heerenkiezer op 10 Maart 1450; 84.
- Klaas Van, lid der poorterij, schepene der keure in 1423, stedekiezer in 1425, overdeken der neringen 1425-27, voorschepene der keure in 1427, 1430, 1438, voorschepene van gedeele in 1443, afgevaardigde bij den prins op 17 September 1451 gevangen op 10 en losgelaten op 21 December 1451; 69, 194, 238.
Hondt, Lieven De, gezworne der weverij, plaatsvervanger van den voortvluchtigen deken Jan Goetghebuer van 4 tot 10 December; 187, 194.
Hoofdmannen, zie Botelaere, Boone, Willaey.
Hooghe, Simon **D**', schepene van gedeele in 1432, 1434, gebannen op 6 November 1451, schepene der keure in 1454; 148.
Hoyen, Jan Van der, mersenier, lid der bende van Tijncke, gebannen op 11 December 1451; 138, 216.
Hueribloc, Pieter, schepene der keure in 1432, overdeken in 1435-37, stedekiezer in 1437, 1442, overdeken in 1445-47, schepene der keure in 1447, ontvanger in 1448, in geschil met Sersanders in 1449, gebannen in 1450, teruggekeerd en nogmaals voor knevelarij gebannen op 13 November en 11 December 1451, woonde op de Vischmarkt, deken der Vischkoopers in 1454-55, schepene der keure in 1455, overdeken in 1455-57, schepene der keure in 1458, stedekiezer in 1460, schepene der keure in 1461, stedekiezer in 1463, overdeken in 1464-66, schepene der keure in 1466-67, 1470-71, heer van den

Raad van Vlaanderen, onthoofd op 15 Maart 1477; 114, 116, 121, 133, 141, 152, 211, 214, 288, 292.
Hugaert, Gillis, deken der wijnschroeders in 1445-47, woonde bij de Kraan op de Lei, gebannen voor knevelarij op 11 December 1451; 133, 211.
Huusse, Jan Van, lid der poorterij, 's heerenkiezer in 1440, schepene der keure in 1442, 1445, deken der makelaars in 1446-47, stedekiezer in 1447, schepene der keure in 1449, gebannen op 6 November en 11 December 1451, zendt twee brandstichters in Gent, zijn huis in de Veldstraat afgebroken op 22 Juli 1452, schepene der keure in 1455, 's heerenkiezer in 1457, schepene der keure in 1458, van gedeele in 1461; 68, 148, 211.
Hyele, Jan, deed Lieven Boone te Doornik veroordeelen, 330.

I.

Ieperen, 252, 319.

J.

Jaghere, Hendrik De, lakenkoopman, schepene van gedeele in 1431, der keure in 1435, 1438, 1441, 1446, van gedeele in 1450-51, gebannen op 11 December 1451; 104, 214.
- Lieven De, schepene der keure in 1426, 1429, 1439, stedekiezer in 1431, schepene van gedeele in 1448, gebannen voor de weverij op 14 Oogst 1450; 102.
- Philips De, schepene der keure in 1430, 1433, 1444, 1449, gebannen op 27 Maart 1452; 68, 825.

K.

Karel VII, koning van Frankrijk, 60, 66, 156, 173, 176.
Keeroberch, Frans, gebannen op 27 Maart 1452; 325.
- Jan, schepene der keure in 1433, afgevaardigde voor de neringen bij den vorst op 17 September 1449, aangehouden, gepijnigd doch losgelaten op 13 December 1451, gebannen op 27 Maart 1452; 69, 194, 210, 223, 325.
Kees, Walter Van, 288, 289, 291.
Kerssove, Philips, lid der neringen, schepene van gedeele in 1450; 101.
Ketelboetere, Jacob De, vischkooper, lid der schildersnering, woonde op de Vischmarkt, gebannen op 27 Maart 1452; 325.

Kethulle, Jan van der, gebannen op 27 Maart 1452, schepene der keure in 1456; 325.
Keyser, Ghijselbrecht De, stadsbode, 230.
Kortrijk, 84, 166, 203, 285, 305, 314, 316.

L.

Lalaing, ridder Jacob de, kampioen der europeesche steekspelen, bekampte Juan de Bonifazio in 1445 op de Vischmarkt te Gent, raadsheer en kamerling van den hertog, ridder van 't Gulden Vlies op 2 Mei 1451, afgezant te Rome, bekampte prins Karel de Charolais te Brussel in Februari 1452, nam deel aan 't ontzet van Oudenaarde en den inval van 't Land van Waas, gedood op 31jarigen ouderdom den 4 Juli 1453 bij 't beleg van Poucke, 303.
- ridder Simon de, heer van Montigny, oom van den vorige, bevocht Jeanne d'Arc voor Parijs in 1430, gevangen en bijna gedood te Laon in 1431, ridder van 't Gulden Vlies, nam in 1435, met Villiers de l'Isle-Adam, Parijs in, admiraal der Zeeuwsche vloot in 1436, verdedigt Grevelingen tegen de Engelschen in 1437 en Sluis tegen de Bruggelingen in 1438, nam deel aan de verovering van Luxemburg in 1443, verdedigt Oudenaarde in April 1452, onderscheidt zich in den slag van Gaver, afgezant bij koning Karel VII in 1456 en 1458, nam deel aan den kruistocht tegen Ceuta, gestorven op 15 Maart 1477; hij heeft, in 1139, de dochter van Arend van Schoorisse gehuwd, 302, 303.
Lammins, Jacob, schepene der keure in 1439, gebannen op 11 December 1451; 214.
- Jan, lid der weverij, schepene der keure in 1450, aangehouden op 5 November 1451, gepijnigd doch losgelaten op 13 December; 104, 145, 185, 223.
Lauwere, Jan De, lid der weverij, gebannen op 14 Oogst 1450; 103.
Lede, Lieven Van, raadsman der Hoofdmannen voor de weverij, gebannen op 27 Maart 1452; 186, 325.
Leeu, Jan De, van Scheldewindeke, 285.
Leyn, Pieter, koning der kinderen, 251.
Leyns, Jan, d'oude, lid der weverij, schepene van gedeele in 1428, stedekiezer in 1430, schepene der keure in 1431, van gedeele in 1434, der keure in 1436, van gedeele in 1443, stedekiezer in 1450, schepene der keure in 1451, aangehouden,

gepijnigd doch losgelaten op 13 December; 128, 135, 185, 223.
Leyns, Jan, zoon van den voorgaande, schepene van gedeele in 1445, 1448, 1450; 104.
- Joos Van, van Afsne, te Sint-Baafs, afgevaardigde bij den hertog op 31 Juli 1452; 128.
Liedekerke, ridder Steven van, schepene der keure in 1428, 's heerenkiezer in 1430, schepene van gedeele in 1431, 1439, der keure in 1447, voorschepene der keure in 1450, gebannen op 11 December 1451 en 27 Maart 1452; 104, 216, 325.
Liere, Walter Van, 285.
Linet, Pieter, pensionaris der stad Sluis, in Maart 1452 door den magistraat van Sluis naar Brussel gestuurd, 305.
Lodewijk van Nevers, graaf van Vlaanderen, gesneuveld te Crécy in 1346; 198, 242.
Longpré, ridder Philips van, baljuw van Winnocksberge, liet de Kassellaars door de Engelschen te Looberghe verslaan in 1436, bekampte Brugge in 1437, commissaris voor de wetsvernieuwing in Oogst 1449, door de Bruggelingen in April 1452 aan den hertog gezonden om hem geluk te wenschen over het ontzet van Oudenaarde, burgemeester in 't Brugsche Vrije in 1451, 1453, 1456, 1459; 74, 78.
Loo, meester Jan Van, klerk van gedeele in 1444, stadskiezer in 1445, deken der vischkoopers in 1447-48, gebannen op 6 November en 11 December 1451, schepene van gedeele in 1455, der keure in 1457, van gedeele in 1461, stadskiezer in 1463, schepene der keure in 1465, van gedeele in 1469; 148, 211, 287.
- Philips Van, vleeschhouwer, schepene van gedeele in 1447, aangehouden op 1 November 1451, ontliep uit 't Chastelet op 4 December, gebannen op 11 December, schepene van gedeele in 1456 en 1461, stadskiezer in 1458; 135, 187, 211.
Loose, Jan De, lid der weverij, stedekiezer in 1450, schepene van gedeele in 1451, stedekiezer in 1453, schepene van gedeele in 1454; 128.
Luede, Denijs De, klerk van gedeele, gebannen op 11 December 1451; 216.
Luik, 59, 188-192, 193, 217, 220-223.
Luik, Jan van Heinsberg, bisschop van -, sedert 1419, woonde te Brugge in Januari 1430 het huwelijk bij van hertog Philips met Isabella van Portugal, verklaarde den oorlog nopens het Naamsche aan Philips op 10 Juli 1430, moet op 15 December 1431 een vernederend verdrag teekenen, wordt verplicht in

1445 door den hertog van den franschgezinden Everaard de la Marck te bestrijden, schrijft aan de Gentenaars ten gunste van Boudewijn de Vos, in November 1455 door den hertog naar de feesten van den Haag gelokt staat hij zijn bisdom aan Lodewijk de Bourbon af, en sterft op 18 October 1459; 217-220, 221.
Lumi, ridder Jacques de, door Louis de Saint-Pol aan hertog Philips gestuurd op 25 Januari 1452; 269.
Luxembourg, Louis de, graaf van Saint-Pol, van Conversano (Napels) en Brienne, heer van Edingen, kastelein van Rijsel, geboren in 1418, weigerde het verdrag van Atrecht in 1435 te teekenen, in 1446 bevelhebber van de troepen aan Jan van Kleef tegen Willem van Saksen gestuurd, afgezant van Karel VII aan hertog Philips, nam deel aan de verovering van Normandië in 1449, in briefwisseling met Gent van 17 Januari tot 1 Februari 1452, op 11 Maart door de Bruggelingen als bemiddelaar voorgesteld tusschen Gent en den vorst, neemt deel aan den inval van 't Land van Waas, in geschil met Jan d'Etampes om 't bevel der voorwacht, aanvoerder van het koninklijk gezantschap aan hertog Philips van 5 Juni tot 4 September, voorzitter van het scheidsparlement te Rijsel in Augusti-September 1452, in ongenade gevallen bij Karel VII, wordt de vertrouweling van Lodewijk XI, connétable van Frankrijk in 1465, bracht zich in verdenking met Edward IV bij den engelschen inval van 1475, vlucht in Burgondië, doch wordt door Karel den Stoute aan Lodewijk XI uitgeleverd, onthoofd op de Grèveplaats op 19 December 1475; 267, 269, 270-275, 276, 277, 278-281, 285.
Lynesone, Pieter, lid der weverij, schepene der keure in 1450, aangehouden op 11 November, losgelaten op 13 December 1451; 104, 135, 223.

M.

Maes, Jan, 287, 291.
Mare, Gillis De, afgestelde stadssergeant, 265.
Masins, Lieven, onthoofd op 29 Februari 1452, 299.
Massemen, Daneel van, 285, 287.
- Geeraard van, zoon van den voorgaande, schepene van gedeele in 1449, der keure in 1451, gebannen op 27 Maart 1452, 68, 128, 325.
- mevrouw van, 287, 290.

Mast, Jacob, onschuldig beticht van medeplichtigheid aan de samenzwering van Tijncke, 139, 142, 144, 146, 149, 223.
Mechelen, 80, 105, 120, 246.
Meere, Jan Van der, afgestelde stadssergeant, 265.
- Philips Van der, 287.
Meerendre, Jan Van, lid der weverij, schepene der keure in 1451; 128.
- Robrecht Van, lakenkoopman, schepene van gedeele in 1431, 1435, 1437, 1441, der keure in 1444, op 10 Maart 1450, stadskiezer in 1451, schepene van gedeele in 1453, 1455, 1466; 84.
Meersch, Olivier Van der, uit de Sint Pietersnieuwstraat, raadsman van den hoofdman der weverij, op 10 December deken der weverij, 186, 194.
Meestere, Christiaan De, afgestelde stadssergeant, 265.
- Lieven De, op de Hoogpoort, deken der bakkers in 1445-46, 1449-50, schepene der keure in 1450, 1456, 1460, stadskiezer in 1463, van gedeele in 1465; 104.
Meeuszone, Jacob, lid der poorterij, lid der onderzoekscommissie van 13 Januari 1452, hoofdman der St-Jansparochie in April 1452, verdedigt het Land van Waas, opperhoofdman van Gent van 3 Juli tot 26 September 1452, een der hoofdmannen op 25 Juli 1453, een der aanvoerders te Gaver, 265.
Melle, Jacob Van, schepene der keure in 1429, 1436, 1440, 1446, deken der vleeschhouwers in 1445, gebannen op 27 Maart 1452; 325.
- Jooris Van, lid der neringen, schepene der keure in 1437, aangehouden, gepijnigd doch losgelaten op 13 December 1451, schepene van gedeele in 1453, deken der vleeschhouwers in 1454; 194, 211, 223.
Meyeraert, Jacob, lid der neringen, schepene der keure in 1444, aangehouden voor knevelarij en gebrandmerkt op 6 December 1451; 174, 191.
Minne, Lieven, lid der neringen, schepene van gedeele in 1449, 1451; 68, 128.
Moere, Philips Van der, 290.
- Jan Van der, lid der poorterij, 's heerenkiezer in 1448, schepene van gedeele op 10 Maart 1450, afgevaardigde bij den prins op 19 Maart 1452, aangehouden te Gent doch losgelaten op 7 Juni 1452, afgevaardigde bij den vorst op 31 Juli 1452, op 25 Mei en op 27 Juli 1453, deken der goudsmeden in 1463 en 1468; 84.
Moreel, Jan, 291.
Muelene, Joos Van der, schepene der keure in 1447, 1450, lid voor de poorterij der onderzoekscommissie van 6 November 1451,

schepene van gedeele in 1455, der keure in 1457, van gedeele in 1460; 104, 148.
Mueleneere, Jacob De, brouwer, verbannen op 6 November en op 24 December 1451; 148, 249.
Muelne, Jacob Van den, lid der weverij, schepene van gedeele op 10 Maart 1450, stedekiezer in 1452, woonde in den Houtbriel, 84.
Muenck, Hendrik De, schepene van gedeele in 1444, 10 Maart 1450, der keure in 1451 en 1454, van gedeele in 1457; 84, 128.
Mulaert, Adriaan, deken der smeden in 1449-51, schepene van gedeele in 1451; 128.
Munte, Klaas Van, lid der poorterij, doodt Philips van Vondelen en wordt gebannen op 23 April 1450, teruggeroepen door de Hoofdmannen, verzet der schepenen, keert in Gent terug op 5 Juni 1452, als 's heerenkiezer in 1455 kiest zich zelf tot schepene der keure, ook in 1463, 1466, 1469, 1472; 84.

N.

Neetin, zie *Notin*.
Neynt, Jan, moordenaar, 284.
Ninove, 166, 305, 312-314.
Noorthaute, Joos Van den, gebannen op 14 Oogst 1450; 103.
Notin, Jan, aangehouden op 1 November doch ontslagen op 13 December 1451; 135.
- Denijs, gebannen op 11 December 1451; 146, 216.
Nuebele, Lieven De, deken der schoenmakers in 1449-50, 1451-52, raadsman der drie Hoofdmannen, klaagt dezen op 5 Februari van nalatigheid aan, lid der onderzoekscommissie in Januari 1452; 186, 266, 298.

O.

Onwedere, Jacob Van, vrouwenbroeder, 232.
Overackere, Lieven Van, lid der weverij, secretaris van gedeele in 1441, gebannen op 14 Oogst 1450; 103, 146.
Overbeke, Jan Van, gebannen op 11 December 1451; 216.
Overhaute, Willem Van, gebannen op 11 December 1451; 216.
Oudenaarde, 166, 269, 303, 305, 316-317.

P.

Pale, Lieven Van der, schepene der keure in 1439, stedekiezer in 1442, overdeken in 1443-45, schepene der keure in 1445,

stedekiezer in 1447, deken der vleeschhouwers in 1447, onregelmatig als schepene der keure in 1449 verkozen, woonde in de Drabstraat, gebannen voor knevelarij in 1450, op 13 November en op 11 December 1451; 42, 68, 77, 121, 132, 152, 211, 214, 287, 291, 292.
Pape, Lieven De, deken der blauwers in 1449-53, schepene der keure in 1451, onderdeken, aangehouden op 2 Juli 1452; 128.
Pappal, meester Gillis, secretaris der keurbank sedert 1433, deken der merseniers in 1446-48, stadskiezer in 1443, 1445, 1449, onschuldig aangehouden op Allerheiligen 1451, gestuurd bij den hertog in November 1451, bij den graaf de Saint-Pol in 1452, 's heerenkiezer in 1456, woonde in 1458 op de Hoogpoort, stedekiezer in 1459, schepene der keure in 1461; 135, 136, 148, 149.
- Jan, schepene der keure in 1444-45, deken der merseniers in 1445-46, der vischkoopers 1448-50, schepene der keure in 1450-51, gebannen op 11 December 1451; 104, 214.
Paridaen, Arend, gebannen op 11 December 1451; 216.
Pateete, Gijselbrecht, deken der volders in 1431, stedekiezer in 1434, overdeken der neringen in 1435-37, deed 't beleg van Kales mislukken, hierom vermoord te Gent op 15 April 1437; 204.
Pehaert of **Peyaert,** Matthijs, deken der brouwers in 1450-51, schepene der keure in 1451-52, van gedeele in 1459-60, overdeken der neringen in 1468-69, lid der afvaardiging aan Karel den Stoute op 8 Januari 1469, schepene der keure in 1469, verwekt te Gent tijdens den opstand van 1482-85 een oproer ten gunste van Maximiliaan op 7 Juni 1485, overdeken der neringen, doet zijne tegenstrevers onthoofden, ridder geslagen door den Roomschen koning op 8 Juli 1485, gebannen op 17 December 1487, aangehouden te Brugge met Maximiliaan op 5 Februari 1488, te Gent onthoofd op 10 Maart 1488; 128.
Philips IV, de Schoone, koning van Frankrijk van 1285 tot 1314; 73, 195.
Plume, Cornelis, afgestelde stadsbode, 265.
Poele, Jan Van den, schipmaker, schepene van gedeele in 1432, 1436, der keure in 1438, deken der timmerlieden in 1440, van gedeele in 1441, deken der schippers in 1449-50, schepene der keure in 1450, lid der onderzoekscommissie op 6 November 1451, stadskiezer in 1453, deken der timmerlieden in 1455, 1456, 1458, 1460; 104, 148.
Pol, graaf de Saint, zie *Luxembourg*.

Polet, Pieter, stadsbode, 313.
Pottelsberghe, Eloy (en niet Jan) Van, deken der wijnschroeders in 1447-50, schepene der keure op 10 Maart 1450, deken der brouwers in 1451-52; 84.
Pottere, Lieven De, schepene van gedeele in 1437, deken der grauwwerkers in 1445-49, schepene der keure in 1448, overdeken der neringen in 1449-51, beschuldigd door den hertog op 4 Juni 1451, het volk weigert zijne afstelling, verbannen te Dendermonde op 7 Oogst 1451 voor 15 jaar, keert in Gent terug op 22 November met een hertogelijk vrijgeleide, moet zich voor de bedreigingen van het volk verwijderen, 69, 81, 99, 105-110, 112, 115, 116, 121, 123, 125, 126, 127, 128, 134, 139, 144, 147, 171, 173, 255, 307, 328.
Pottier, Willem, lid der weverij, schepene van gedeele in 1444, 1447, 1451-52, lid der onderzoekscommissie van 14 Januari 1452, afgevaardigde op 't Parlement te Rijsel in Augusti 1452, afgevaardigde bij den vorst in Februari, Maart, Mei, Juli 1453, schepene der keure in 1453-54; 128, 265.
Praet, ridder Jan van Vlaanderen, heer van, en van der Woestijne, bastaardkleinzoon van Lodewijk van Male, afgevaardigde bij den vorst op 20 November 1451, op 4 April 1452, aangehouden door de Drie Hoofdmannen bij zijne terugkomst, lag nog gevangen in September 1452, voogd van Roeland van Poucke, 165.
Pratere, Boudewijn De, lakenkoopman, stadsontvanger in 1435 en 1440, deken der volders in 1439, stedekiezer in 1441, stadsontvanger in 1444, aangehouden voor knevelarij op 1 November, gepijnigd en onthoofd op 5 November 1451; 134, 186, 187, 188, 191.
Proost, Jan De, 216.
Putte, Ghelnoot Van de, lid der weverij, gebannen op 14 Oogst 1450; 102.
Pijl, Joos, deken der bakkers in 1423, schepene der keure in 1424, 1428, 1440, 1445, gebrandmerkt op 6 December 1451; 174, 191.

Q.

Quistebaut, Jan, onderbaljuw in 1450, gebannen op 5 November en 11 December 1451; 83, 141, 216.

R.

Radeloos, Jan, gebannen op 11 December 1451; 216.

Raedt, Jan De, deken der plaasteraars in 1450-52, gebannen op 11 December 1451, vervangen door Jan Raes, 211.
Ravescoot, Jacob Van, 's heerenkiezer in 1432, schepene van gedeele in 1434, voorschepene van gedeele in 1437, 1448, afgevaardigde voor de poorterij bij den vorst op 10 Februari 1450, schepene der keure in 1450-51, 1454-55, voorschepene der keure in 1460 en 1467; 81, 104.
Regau, Jan, 285, 288.
Ronneke, Roeland Van, gemengd in de samenzwering van Tijncke, beschuldigt Jan Goetghebuer op 13 October 1451, aangehouden, gepijnigd doch losgelaten op 11 December; 129, 137, 147, 223.
Roome, Gillis Van, oud-deken der volders, deken der ticheldekkers in 1445-46, gebannen op 14 Augusti 1450; 102.
Ruddere, Lieven De, wordt op 27 Maart 1452 aan de kaak gesteld, 324, 329.
Rupelmonde, 283.
Rijcke, Pieter De, stadskiezer in 1434, schepene van gedeele in 1435, der keure in 1440, 1443, deken der weverij in 1447-49, stedekiezer in 1447, schepene der keure in 1448, afgevaardigde bij den vorst op 10 Februari 1451, schepene der keure in 1454, 1458, 1462; 81, 134.
Rijm, meester Jan, klerk voor de poorterij van schepenen der keure, voorschepene der keure in 1453; 300.
Rijne, Geeraard Van den, gebannen op 11 December 1451; 216.

S.

Sadeleere, meester Willem De, gebannen op 11 December 1451; 211, 243.
Saghere, meester Robrecht De, deken der schippers in 1448-49, gebannen op 6 November 1451, op 27 Maart 1452, 's heerenkiezer in 1454, stadskiezer in 1456; 148, 325.
Santes, ridder Hugo de Lannoy, heer van, geboren in 1386, bezocht Jerusalem, bevocht de Tartaren in Rusland met de Duitsche Orde, streed in Guyenna, te Othée tegen de Luikenaars, te Azincourt, gouverneur van Rijsel in 1418, grootmeester der kruisboogschutters in Frankrijk, afgezant des hertogs in Engeland, Spanje en Rome, ridder van 't Gulden Vlies in 1431, onderhandelde te Gent in Februari-Oogst 1450, streed te Lokeren op 18 Maart 1452, stierf op 1 Mei 1456; 82, 86, 102, 205, 210, 226, 269, 301, 327.

Scaeck, Jacob, schout van Brugge in 1438, hoogbaljuw van Kortrijk, commissaris voor de wetvernieuwing te Gent in 1450; 84.
Scaghe, Joos Van den, raadsman van den Hoofdman der poorterij, vervangen door Diederik De Vremde op 11 December 1451; 186, 195.
Scautheete, Gwijde De, lid der poorterij, schepene der keure in 1448, voorschepene der keure op 11 November, legt zijn eed slechts op 17 November af, gebannen op 27 Maart 1452, zijn buitengoed wordt afgebrand op 6 Juni 1452; 150, 155, 162, 185, 325.
Sceppere, Jan De, klerk der Drie Hoofdmannen, 250, 253.
Schorisse, ridder Arend van, afgevaardigde der Gentenaars bij den hertog op 20 November 1451 en 4 April 1452, verdedigt, met zijn schoonzoon Simon de Lalaing, Oudenaarde tegen de Hoofdmannen, 166.
Scoonbroue, Diederik Van, deken der grauwwerkers in 1449-54, schepene van gedeele op 10 Maart 1450, hoofdman der Sint-Jacobsparochie op 26 Mei tot 20 Juni 1452, verdedigt het Land van Waas, opnieuw hoofdman op 15 October 1452, belegert den Dierkost te Geeraardsbergen op 3 Februari 1453 en plundert Henegouwen in Februari en April, verbrandt de voorgeborchten van Kortrijk op 22 Februari, belegt het kasteel van Saaftinghe, een der aanvoerders te Gaver, 84.
Sersanders, Daneel, lid der poorterij, schepene van gedeele in 1443, der keure in 1446, wordt deken der oudkleerkoopers in 1446-47, overdeken in 1447-49, huwt Margareta Jacdorens, groothandelaar in graan, woonde in de St. Michielsparochie, stadskiezer in 1448, schepene der keure in 1449, beschuldigd op 8 Juni 1451 door den hertog, moet te Termonde verschijnen voor den vorst op 30 Juli, verbannen op 10 Oogst, keert op 22 November terug, moet zich haasten terug te vertrekken, keert in 1455 te Gent terug, wordt schildknaap, baljuw van 't Land van Waas in 1475; 68, 75, 105-110, 112, 114, 115, 116, 117, 120, 123, 125, 126, 127, 128, 134, 138, 139, 143, 144, 147, 171, 173, 255, 259, 273, 295, 307, 327, 328.
- Mer Philips, voorschepene van gedeele in 1434, der keure in 1437, 1440, voorschepene van gedeele in 1445, der keure in 1448, beticht van knevelarij, gebannen op 11 December 1451, zijn huis en meulen verbrand op 6 Mei 1452, aangehouden op 27 Juli 1452, voorschepene van gedeele in 1456, 1463, 1470, 1474, voorschepene der keure in 1459, 1468, 1476, onthoofd op 17 Maart 1477; 133, 134, 211, 214.

Sersanders, meester Philips, secretaris der schepenen der keure sedert 1429, huurde Geeraard Duivelsteen van 1450 tot 1468, klerk der onderzoekscommissie van December 1451, klerk van gedeele voor de poorterij op 13 Maart 1452; 266, 300.
Sersymoens, Pieter, voorschepene in 1437, 's heerenkiezer in 1438, 1439, 1445, ontvanger in 1444, voorschepene van gedeele in 1446, schepene der keure op 10 Maart 1450, gebannen op 11 December 1451, voorschepene der keure in 1454, 1457, 1462, 1465, 's heerenkiezer in 1459, 1464, woonde in de Veldstraat; 81, 84, 214.
Seys, Martin, deken der volders in 1444-45, deken der tijkwevers in 1446-47, schepene van gedeele in 1447, 1456; 29, 287, 288.
Seyssone, Willem, 's heerenkiezer in 1433, 1436, schepene der keure in 1434, deken der vleeschhouwers in 1449-50, schepene van gedeele op 10 Maart 1450; 84.
Siccleer, Jan van, wisselaar, van joodsche afkomst, schepene der keure in 1435, stadsontvanger in 1436, stadskiezer in 1440, schepene der keure in 1441, overdeken in 1438-41, stadsontvanger in 1442-43, schepene der keure in 1444, gebannen vóor Augusti 1450, op 6 November en 11 December 1451, zijn huis op de Hoogpoort wordt openbaar verkocht op 11 Juli 1453 doch door. Boudewijn de Fosseux voor hem aangekocht, deken der goudsmeden in 1455-60, schepene der keure in 1456, 1459; 121, 133, 141, 148, 211, 214, 239, 286, 287, 293.
Sickele, zie Zickelen.
Sint-Pieters, Sander Van, onthoofd op 29 Februari 1452; 299.
Smet, Jan De, gezegd De Bels, lid der bende van Tijncke, aangehouden op 13 October, gepijnigd, ontslagen op 13 December 1451, 129, 137, 139, 223.
- Klaas De, schepene der keure in 1437, 1440, 1446, deken der smeden in 1445-46, gebannen voor knevelarij op 14 Oogst 1450 en 11 December 1451; 103, 211; 214, 289.
Sneevoet, Lieven, schepene der keure in 1443, deken der kruideniers van 1445 tot 1451, stedekiezer in 1448, schepene der keure in 1449, beschuldigd op 8 Juni 1451 op last van den hertog, zie De Pottere, 68, 99, 105-110, 112, 115, 116, 121, 123, 125, 126, 127, 128, 134, 139, 144, 147, 171, 173, 255, 307, 328.
Somere, Jan De, timmerman, schepene van gedeele in 1451; 128.
Somple, Joos Van den gebannen op 14 Oogst 1450; 103.
Spierre, Denijs Van, 285.
Stameraert, Steven, gezwoorne der weverij, lid der onderzoekscommissies van November en December 1451; 148, 266.

Steel, Jan, 290.
Steelant, meester Jacob van, gebannen op 11 December 1451; 216.
Steenmaer, Lodewijk, schepene der keure in 1441, deken der verwers in 1445, 's heerenkiezer in 1449, verplicht met de stadskiezers te stemmen, gebannen op 6 November en 11 December 1451, schepene der keure in 1456, 1460, 's heerenkiezer in 1458, schepene van gedeele in 1463; 73, 79, 148, 211.
Stichelen, Gillis Van der, deken der witte ledertouwers in 1446-52, schepene van gedeele in 1450; 104.
- Lieven Van der, vertegenwoordiger der neringen op 17 September 1449 en 10 Februari 1450, schepene der keure op 10 Maart 1450; 68, 81, 84.
Stoppeleere, Liebrecht de, lid der poorterij, schepene der keure in 1446 en 1451, cotidiaanmeester der St-Michielskerk, baljuw van den Oudburg in het ambacht van Zomerghem, gebannen op 11 December 1451, hief een biertol ter Sluis in 1452, schepene der keure in 1454, voorschepene van gedeele in 1457; 102, 128, 216.
Straten, Lieven Van der, aangehouden op 15 October 1451; 131.
Stutijne, Rogier, gebannen op 11 December 1451; 216.

T.

Tant, Gilles, lid der weverij, schepene der keure op 10 Maart 1450, en in 1452, gesneuveld te Gaver op 23 Juli 1453; 84.
Temmerman, Rogier, lid der neringen, schepene der keure in 1437, 1441, van gedeele in 1444, der keure in 1447, gestorven in 1449; 132, 290.
Tollenaere, Klaas De, deken der wapenmakers in 1445-50, schepene der keure in 1448, 1451, lid der onderzoekscommissie van December 1451, deken der wapenmakers in 1452-53; 128, 265.
Triest, Christoffel, lid der poorterij, schepene der keure in 1440-41, gebannen op 11 December 1451, schepene der keure in 1454, 's heerenkiezer in 1456, 1461, schepene der keure in 1457, 1462, schepene van gedeele in 1465, der keure in 1469; 211.
- ridder Joos, lid der poorterij, schepene van gedeele in 1441, voorschepene van gedeele in 1444, voorschepene der keure in 1449, gebannen op 11 December 1451, huwde de dochter van Martin de Gheendt en aldus klerk van den bloede,

staafde den eed aan Karel den Stoute in 1467; 68, 69, 77, 211.
Triest, ridder Klaas, broeder van den voorgaande, voorschepene van gedeele in 1442, voorschepene der keure in 1444, 's heerenkiezer in 1446, voorschepene der keure in 1447, gebannen op 11 December 1451, voorschepene der keure in 1456, hoogbaljuw van Gent van 28 Maart 1459 tot 1468, bewoonde de Hooge Scheldestraat, 211.
Tsuul, ridder Jooris, klerk van gedeele van 1430 tot 1443, schepene der keure in 1444, stierf vóor 1451; 49, 286.
Tijncke, Pieter, waarschijnlijk een lid der weverij, in September 1450 en op 4 Juni 1451 door den hertog met de beschuldiging van Daneel Sersanders gelast, beticht ook op 13 October Jan Goetghebuer, aangehouden voor zijne samenzwering door baljuw en schepenen, niettegenstaande de brieven van den hertog op 20 October en zijnen zoon op 25, op last der Collatie gepijnigd, bekent zijne misdaad, onthoofd op 12 November; 106, 111, 112, 123, 129, 130, 137, 138, 142-147, 149, 151, 155, 157, 167, 168, 179, 180, 190, 226, 255, 281, 294-296, 335.

U.

Utendale, Lieven, schepene van gedeele in 1440 en 1446, der keure in 1442, 10 Maart 1450, 1453, deken der weverij in 1458-60; 84.
Utenhove, Gijselbrecht, lid der poorterij, schepene van gedeele in 1439, gebannen op 11 December 1451; 216.
- Jacob, uit de Veldstraat, schepene der keure in 1443, voorschepene van gedeele in 1447, 10 Maart 1450, aangehouden, gepijnigd, doch losgelaten op 13 December 1451, gebannen op 27 Maart 1452; 84, 134, 210, 223, 325.
- Jan, Simons' zoon, in 1449 van de lijst der schepenen geschrabd, schepene van gedeele op 10 Maart 1450; 77, 84.
- Jan, Jans' zoon, watergraaf, voorschepene van gedeele in 1450-51, gebannen op 11 December 1451, woonde in de Scheldestraat in 1458; 104, 211, 214.
- Jooris, voorschepene der keure in 1442, 1446, gebannen op 11 December 1451; 134, 211.
Uutermeere, Jacob, gebannen op 14 Oogst 1450; 103.
Uuterwilghen, Pieter, 133.
Uuterzwane, Triestram, 286, 287, 290.
Uutkercke, ridder Roeland van, 205.

V.

Vaenkin, Jan, schepene van gedeele in 1435, deken der volders in 1437-39, 1443-44, deken der lammerwerkers in 1447-50, lid der onderzoekscommissie van December 1451; 265.
Vaernewijck, bij misslag voor Halewijn.
- ridder Jan, heer van Exaerde, voorschepene van gedeele in 1438, 1451, 1455; 128.
Valcke, Willem, schepene der keure in 1434 en 1445, deken der brouwers in 1444, deken der groote gilde van St. Jooris in 1451, aangehouden op 1 November, doch op 13 December losgelaten, deken der brouwers in 1454-55, schepene der keure in 1457; 135, 187, 223.
Velde, Gijzelbrecht Van den, oud-deken der volders, gebannen op 14 Oogst 1450; 102.
- Jacob Van den, gebannen baljuwsknaap, 83, 141, 216.
Vennen, Frans Van der, fruitverkooper, lid der bende van Tijncke, 140, 216.
Vere, Hendrik van Borsele, heer van, admiraal van Holland, bevelhebber van Sluis in Maart 1452, verdedigt Hulst in Juni 1452 verdelgt Axel, 303.
Vinderhagen, Lucas Vander, gebannen baljuwsknaap, 141, 249.
Vivere, Robrecht Van den, 286.
Vlaanderen, Mer Robrecht van, gestorven in 1434; 266.
Vondelen, Philips Van der, vermoord in 1450 door Klaas Van Munte, 84.
Vos, ridder Boudewijn de, heer van Laarne, Pollare, Zomerghem, gentsch poorter, huwde Margareta van Lovendeghem, 's heerenkiezer in 1440, 1443, hoogbaljuw van Gent van 1444 tot 1448, aangehouden op 2 November 1451, meermaals gepijnigd in December, tweemaal op 't schavot gebracht doch gered door de tusschenkomst van Jan d'Etampes en den bisschop van Luik, slechts op 7 Juni 1452 verlost, gaat bij de Vrouwenbroeders inwonen, afgevaardigde bij den hertog op 9 Februari 1453, weigert terug te keeren, sterft kort nadien, 132, 135, 185, 188, 217-223, 229, 231, 232, 238, 332-36.
- Geeraard de, neef van den voorgaande, 218, 221.
- Jan De, naam van twee pleiters, 288, 291.
Vremde, Diederik De, raadsman van den Hoofdman der poorterij op 10 December 1451, lid der onderzoekcommissie op December 1451; 195, 265.

Vrient, Jacob, lid voor de poorterij der onderzoekscommissie van 6 November 1451; 148.
Vriese, Geeraard De, vermoord, 284.
- Jan De, deken der tijkwevers in 1447-48, 1449-51, schepene der keure op 10 Maart 1450, van gedeele in 1452, 1457, 1466, stadskiezer in 1454, schepene der keure in 1462; 84.
- Lieven De, deken der verwers van 1446 tot 1451, stadskiezer in 1449, overdeken in 1451-52, gestorven op 30 April 1452; 131, 132, 137, 142, 144, 149, 150, 155, 157, 162, 163, 165, 168, 172, 177, 185, 195, 210, 224, 232, 240, 251, 297, 336.
Vroede, Eloy De, 's heerenkiezer in 1441, kandidaat-rechter op 16 November 1451, gebannen op 27 Maart 1452; 325.
- Jacob De, gekwetst, 224.
Vuerhoute, ridder Hector van, bastaard-kleinzoon van graaf Lodewijk van Male door zijne moeder Margareta van Vlaanderen, voorschepene der keure in 1438, lid van den Raad van Vlaanderen sedert 9 November 1438, hoogbaljuw van Gent van 1448 tot 1450, voorschepene der keure op 10 Maart 1450, verbant de hertogelijke partijgangers, te Dendermonde gedaagd voor den vorst in Juli 1451, verkrijgt zijne genade, 75, 84.
Vylain, Jan, 285.

W.

Wachtre, Jan De, raadsman van den Hoofdman der weverij, 265.
Waghemakere, Cornelis De, 194.
Wale, Godevaart De, gebannen op 14 Oogst 1450; 103.
- Hendrik De, schepene van gedeele in 1442, 10 Maart 1450, schepene der keure in 1451; 84, 128.
- Laureins De, aangehouden op 1 November, ontslagen op 13 December 1451; 133, 135, 223.
- Otto De, secretaris der keure in 1437, deken der schippers in 1446-47, aangehouden op 14 December, losgelaten op 21 December 1451; 230, 238.
- meester Willem De, betrokken in de samenzwering van Tijncke, gebannen op 11 December 1451; 211, 296.
Wandelaert, Jan, deken der schippers in 1444, schepene van gedeele in 1451, 1460, 1466, stedekiezer in 1454, deken der schippers in 1453 128.

Wauters, Gillis, schepene der keure in 1434, gebannen op 11 December 1451; 214.
Wedergrate, Roeland van, schepene van gedeele in 1447, der keure op 10 Maart 1450, lid voor de poorterij der onderzoekscommissie van 6 November 1451, schepene der keure in 1456, 1459, 1464, 1468, 1470, 1476, onthoofd op 17 Maart 1477; 84, 148.
Werft, Jacob Van der, afgestelde stadssergeant, 265.
West, Jacob Van der, gebannen op 11 December 1451; 216.
Westhuuse, Jacob Van, afgestelde stadssergeant, 141.
Weytiers, Pieter, deken der weverij in 1427-29, schepene der keure in 1439 en 1444, van gedeele in 1451, gebannen op 11 December 1451; 128, 214.
Weytins, meester Klaas, deken der merseniers in 1448-1455, schepene van gedeele in 1450, der keure in 1453, 1457, 1463; 104.
Wicke, Lieven, zaakgelastigde van den hertog op 4 Juni 1451, gemengd in de samenzwering van Tijncke; 106, 142-147, 155, 190, 255, 294-296.
Wielant, Jan, secretaris van den hertog van 1432 tot 1437; 203, 206.
Wielmakere, Philips De, barbier uit den Hooiaard, een der zaakgelastigden van den hertog in Juni 1451, gebannen op 11 December 1451; 113, 123, 216.
Willaey, Jan, hoofdman voor de poorterij op 3 December 1451, belegt Oudenaarde, onthoofd op 30 April 1452; 186, 266.
Willebrant, Jan, lid der poorterij, 's heerenkiezer in 1451, aangehouden in April 1452, op 10 Mei 1452 ontslagen, schepene van gedeele in 1461 en 1468; 84.
Willemets, Lieven, vinder der opperkosterij van St. Michielsparochie, rechter van 16 tot 24 November 1451; 159, 161, 163-165, 168, 171, 174, 175, 180.
Wintre, Willem De, klerk der Hoofdmannen, aangehouden op 2 Juli 1452; 250.
Wispeleere, Jan De, deken der goudsmeden van 1421 tot 1427, overdeken in 1427-29, schepene der keure in 1415, 1418, 1423, 1426, 1429, beticht van knevelarij, 132.
Witte, Pieter De, afgestelde stadsbode, 265.
Woestijnen, meester Gillis van der, gentsch poorter, gebannen uit Vlaanderen in 1436, voorzitter van den Raad van Vlaanderen, kende de samenzwering van Tijncke, gebannen op 11 December 1451; 127, 211, 214, 296.
Wijmeersch, Jacob, deken der smeden van 1446 tot 1452, en 1454-55; 193.

Y.

Yssche, Race Van, schepene der keure in 1436, 1442, deken der bakkers in 1446-47, schepene van gedeele op 10 Maart 1450, gestorven als schepene der keure in 1452-53; 84.

Z.

Zaghere, Jan De, uit de Cammerstraat, deken der molenaars in 1446-1449, schepene van gedeele in 1447, in geding in 1450, gebannen op 6 November en 11 December 1451; 99, 148, 211.
Zeverne, Daneel Van, meester-metser der stad, schepene der keurbank in 1423, 1426, overdeken in 1428-30, schepene der keurbank in 1431, vermoord op 12 Oogst 1432; 201.
Zickelen, Klaas van der, schepene van gedeele in 1436, der keure in 1442, 1448, 's heerenkiezer in 1450, lid voor de poorterij der commissie van Februari 1450, voorschepene van gedeele in 1451, aangehouden doch losgelaten op 13 December 1451, gebannen op 27 Maart 1452, voorschepene van gedeele in 1454, der keure in 1458 en 1461; 81, 128, 134, 195, 223, 325.
- Pieter van der, gebannen op 27 Maart 1452, 's heerenkiezer in 1456, schepene van gedeele in 1457, der keure in 1459; 325.
Zoetamijs, Lieven, klerk van den bloede, schepene van gedeele in 1437, 1448, 1450, lid voor de poorterij der commissie in December 1451, wordt klerk van gedeele van 't lid der poorterij, stedekiezer in 1455, schepene van gedeele in 1457; 69, 81, 104, 265.
Zuttere, Jacob De, schepene van gedeele in 1439, 1444, 1448, der keure in 1441, deken der fruitverkoopers in 1446-1448, der brouwers in 1448-49, aangehouden doch losgelaten op 13 December; 134, 223.
Zwalmen, Gillis Van der, woonde bij St. Elisabeth, deken der huidevetters in 1445-47, schepene der keure in 1447, gebannen op 6 November en 30 December 1451, schepene der keure in 1455, 1464, 1469, 1473, van gedeele in 1459, 1462, 1476; 148, 249.
- Jan Van der, schepene van gedeele in 1448, lid voor de weverij der onderzoekscommissie op 6 November 1451; 81, 148.
Zijpen, Jan van der, heer van Wazières, voorschepene der keure in 1445, van gedeele in 1449; 68, 69.
- Philips Van der, 290.